

LIMBA ROMÂNĂ 6

Lilia Govoranean,
Maria Vasiliciuc, Larisa Miron

2023

Lilia Govoranean,
Maria Vasiliciuc,
Larisa Miron

LIMBA
ROMÂNĂ

6

ISBN 978-966-914-412-6

9 789669 144126 >

MORFOLOGIE

SUBSTANTIVUL este partea de vorbire flexibilă, independentă care denumește ființe, lucruri, fenomene ale naturii, stări sufletești, însușiri, acțiuni și răspunde la întrebările **cine? ce?**
Se clasifică: după sens: proprii, comune;
după structură: simple, compuse
Categoriile gramaticale:
gen: masculin, feminin, neutru;
număr: singular, plural;
caz: nominativ **cine? ce?**, genitiv (a, al, ai, ale) **cui?**, dativ **cui?**, acuzativ **pe cine? ce?**, vocativ - .

PRONUMELE este partea de vorbire flexibilă, independentă care ține locul unui nume.
Categoriile gramaticale:
persoană: I, II, III;
număr: singular, plural;
gen: masculin, feminin;
funcții sintactice: **subiect**, **nume predicativ**, **atribut**, **complement**.
Se clasifică: personal propriu-zis (eu, tu, ...; dânsul...); personal de politețe (dumneata, dumnealui...); reflexiv (sine, se, sieși, sie, își...); de întărire (însumi/însămi, însuși/însăși...); posesiv (al meu/a mea; al tău/a ta...); demonstrativ: (de apropiere – acesta...; de depărtare – acela...; de identitate – același...; de identificare (ceștălalt, celălalt...); nehotărât (altul/alta, vreunul/vreuna..., cineva...); negativ (nimeni, nimic, niciunul...); interogativ (cine? care? ce?...); relativ (cine, cum, care...).

NUMERALUL este partea de vorbire flexibilă, independentă care exprimă numărul sau ordinea obiectelor la enumerare.
Se clasifică: după structură: simple, compuse;
după conținut: cardinale (propriu-zise, fracționare, colective, distributive multiplicative, nehotărâte, adverbiale), ordinale;
funcții sintactice: **subiect**, **nume predicativ**, **atribut**, **complement**.

PREPOZIȚIA este partea de vorbire neflexibilă care exprimă relațiile sintactice de subordonare dintre un substantiv (sau un substitut al acestuia) ori dintre un verb și un alt cuvânt.
Se clasifică: formă: simple și compuse
origine: propriu-zise, provenite din alte părți de vorbire. **regimul cazual:** genitiv, dativ, acuzativ.

ARTICOLUL este partea de vorbire flexibilă, auxiliară care însoțește substantivul și arată în ce măsură obiectul denumit de substantiv este cunoscut vorbitorilor. **Se clasifică:**
Articolul substantival: hotărât /-l, -le, -lui, -lor, -a, lui, -i/; nehotărât /un, o, niște, unii, unele/;
Articolul posesiv (genitiv): /al, a, ai, ale/;
Articolul adjectival (demonstrativ): /cel, cea, cei, cele/.

ADJECTIVUL este partea de vorbire flexibilă, independentă care exprimă o însușire a unui obiect și răspunde la întrebările **care? ce fel de?**
Categoriile gramaticale: se acordă cu substantivul în gen, număr, caz.
are grade de comparație: grad pozitiv, grad comparativ (de inferioritate, de egalitate, de superioritate), grad superlativ (relativ (de inferioritate, de superioritate) absolut)
funcții sintactice: **nume predicativ**, **atribut**, **complement**.

ADVERBUL este partea de vorbire flexibilă, care determină un verb, un adjectiv, un alt adverb, o interjecție un substantiv și arată felul acțiunii, stării sau însușirii. Răspunde la întrebările **Când?, Cum?, Unde? etc.**
Se clasifică: după înțeles (de loc, de timp, de mod, de scop, concesive) după structură: (simple, compuse).
Categoriile gramaticale: are grade de comparație: grad pozitiv, grad comparativ (de inferioritate, de egalitate, de superioritate), grad superlativ (relativ (de inferioritate, de superioritate), absolut)
funcții sintactice: **predicat verbal**, **nume predicativ**, **atribut adverbial**, **complement circumstanțial**.

SINTAXĂ

PROPOZIȚIA este o comunicare cu un singur predicat.

FRAZA este unitatea sintactică alcătuită din două sau mai multe propoziții legate între ele după înțeles.

PĂRȚILE PRINCIPALE ALE PROPOZIȚIEI:
SUBIECTUL este partea principală de propoziție despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului și răspunde la întrebările: **cine? ce? despre cine sau despre ce se vorbește în propoziție?**
Clasificare: subiect exprimat (simplu, complex, multiplu); subiect neexprimat (subînțeles, inclus, reluat, nedeterminat).
PREDICATUL este partea principală de propoziție care arată: **ce face? ce este? cine este? cum este subiectul?**
Clasificare: predicat verbal, predicat nominal.

INTERJECȚIA este o parte de vorbire neflexibilă care exprimă senzații, sentimente, îndemnuri, chemări sau reproduce un sunet din natură.
Se clasifică: după origine (propriu-zise, de adresare, onomatopice); după formă (simple, compuse).

CONJUNCȚIA este partea de vorbire neflexibilă care indică raportul de coordonare și subordonare între părți ale propoziției, o parte de propoziție și o propoziție sau între două propoziții.
Se clasifică: formă (simple, compuse); raporturile stabilite (coordonatoare: copulative, adversative, disjunctive, conclusive subordonatoare).

Clasificarea propozițiilor:
1. După scopul comunicării: **enunțative, exclamative, interogative.**
2. După structură: **simple (nedezvoltate), dezvoltate.**
3. După aspectul predicatului: **afirmative, negative.**
4. După funcția pe care o îndeplinesc în frază: **principale, subordonate, regente.**

PĂRȚILE SECUNDARE ALE PROPOZIȚIEI:
ATRIBUTUL este partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau un înlocuitor al acestuia (pronume, numeral) și răspunde la întrebările: **care? ce fel de? al, a, ai, ale cui? cât? câtă? câți? câte?**
Clasificare: atribut adjectival, atribut substantival, atribut pronominal, atribut verbal, atribut adverbial, atribut interjecțional.
COMPLEMENTUL este partea secundară de propoziție care determină un verb și răspunde la întrebările:
complementul direct: pe cine? ce?
complementul indirect: cui? la cine? la ce? pe ce? pentru cine? pentru ce? de cine? de ce? de la cine? de la ce? cu cine? cu ce? despre cine? despre ce?
complementul circumstanțial: când? unde? cum? din ce cauză? cu ce scop?

VERBUL este partea de vorbire flexibilă, independentă care arată acțiunea, starea sau existența unui obiect și răspunde la întrebările **ce face? ce a făcut? ce va face?**.
Se clasifică: predicative, nepredicative; tranzitive, intransitive.
După aspect: afirmative, negative
Categoriile gramaticale: timp: prezent, trecut, viitor;
persoană: I – singular, plural; II – singular, plural; III – singular, plural; gen: masculin, feminin; număr: singular, plural; conjugare: I, II, III, IV; mod: personale (indicativ, conjunctiv, condițional optativ; imperativ); nepersonale (infinitivul, participiul, gerunziul, supinul); diateză: activă, pasivă, reflexivă;
funcții sintactice: **predicat**.

Лілія Говорнян, Марія Васильчук, Лариса Мирон

РУМУНСЬКА МОВА

Підручник для 6 класу
закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Lilia Govornean, Maria Vasiliciuc, Larisa Miron

LIMBA ROMÂNĂ

Manual pentru clasa a 6-a a instituțiilor
de învățământ mediu general

Львів
Видавництво «Світ»
2023

УДК 811.135.1(075.3)

Г 57

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 08.03.2023 № 254)

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Підручник розроблено відповідно до модельної навчальної програми
«Румунська мова. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти
(авт. Говорнян Л. С., Зазулинська Т. Г.,
Бику А. М., Микайлу М. Г.)

Говорнян Л.

Г 57 Румунська мова : підруч. для 6 кл. закл. заг. серед.
осв. / Л. Говорнян, М. Васильчук, Л. Мирон. – Львів :
Світ, 2023. – 240 с. : іл.

ISBN 978-966-914-412-6

Підручник призначений для учнів та учениць 6-го класу закладів загальної середньої освіти. Підручник відповідає вимогам «Державного стандарту» та модельній навчальній програмі «Румунська мова» для учнів та учениць 5–9 класів. Принцип подачі навчального матеріалу традиційний – у вигляді параграфів, які об'єднують різні аспекти його вивчення – теоретичний, практичний та пошуково-творчий. Дидактичний матеріал орієнтується на роботу у парах, групах. Практичні завдання та частково теоретичний матеріал поглиблює та доповнює знання учнів як із функціональної, так з практичної стилістики та культури мови. Запропоновані вправи спрямовані на формування мовних, мовленевих, інтелектуальних і творчих умінь п'ятикласників.

Підручник враховує вікові, психологічні особливості учнівства 6-го класу.

УДК 811.135.1(075.3)

© Говорнян Л.С., Васильчук М.Д.,
Мирон Л.Д., 2023

© Говорнян С.Л., художнє оформ-
лення, 2023

© Видавництво «Світ», оформлення,
2023

ISBN 978-966-914-412-6

DRAGĂ COPILE!

Începe un nou an de studii, o nouă treaptă pe scara cunoștințelor tale. Ea e alcătuită din mai multe discipline școlare: limba ucraineană – limbă de stat, limbi străine, matematică și desen, istorie și muzică. Dar nici una dintre ele nu poate fi însușită fără limba română, limba noastră maternă, mult iubita limbă strămoșească.

Pe banca ta te așteaptă manualul de limbă română pentru clasa a 6-a! Deschide această carte și vei poposi într-o lume frumoasă, plină de lumină și culoare. Din ea vei învăța o limbă plină de cântec – limba română.

Acest manual e gata să te însoțească în noul drum, e pregătit să primească bunătatea ta și e în așteptare să-ți dăruiască învățatură, generozitate, deschidere, curiozitate, devotament, patriotism etc.

Ai în mână un dar pentru suflet făcut de oameni cu suflet.

Citește, descoperă, discută, inițiază proiecte, chiar dacă uneori îți va părea mai dificil. Vei simți printre rânduri, că ești alături de cei mai buni prieteni ai tăi.

Dorim să te simți bine alături de noi, să cunoști limba maternă, să însușești noțiunile gramaticale, să-ți formezi competențe de comunicare (orală și scrisă) și să le aplici în viață. Numai cunoscând foarte bine limba maternă, vei putea cu adevărat să-ți iubești pământul pe care te-ai născut, țara în care trăiești – Ucraina. O țară frumoasă care la fel ca mama și tata are grijă de tine. Numai de străduința ta depinde cât de bine vei cunoaște și vei stăpâni limba părinților tăi...

În cartea pe care o ai acum în mână vei găsi o lume minunată, în care orice vis poate deveni realitate, din ea vei învăța că visul ți se poate îndeplini cu-adevărat, dacă muncești pentru el și dacă nu renunți niciodată.

Drum bun, prietene!

*Actualizarea
cunoștințelor
acumulate în clasa a 5-a*

*Propoziția
Fraza*

§ 1. Actualizarea cunoștințelor acumulate în clasa a 5-a. Propoziția. Fraza. Fonetica

I.

TERMINOLOGIE

- propoziție
 - părți de propoziție
 - propoziție simplă
 - propoziție dezvoltată
 - propoziție afirmativă
 - propoziție negativă
 - propoziție enunțiativă
- propoziție interogativă
 - propoziție exclamativă
 - frază
 - propoziție principală
 - propoziție secundară

II.

LUCRU CU TEXTUL

✓ *Citește cu atenție textul:*

Privesc toamna prin geamul deschis. Florile au dispărut. Păsările

au plecat. Ploile nu încetează. Frunzele au deja pete galbene. Le aud foșnind la fiecare respirație a vântului. Simt cum aerul tot mai rece îmi cuprinde gleznele.

Îmi amintesc dealurile galbene de cătină¹. Aș vrea să pot picta un peisaj de toamnă. Strâng în pumn o boabă de strugure. Aroma se împrăștie prin casă. Probabil gospodarii sunt încă în grădină, culegând roadele bogate. Vor umple cămara cu gogoșari, ceapă, varză, cartofi, morcovi, mere și gutui. Păsările călătoare și-au luat deja zborul spre țări mai calde. Pădurile s-au învelit cu păтури groase, făcute din frunzele căzute pe pământ. Vântul, ca un zvon de toamnă rece, îmbrățișează trecătorii din orașe. Băncuțele din parcuri își plâng singurătatea, scârțâind. Odată cu venirea toamnei, soarele se maturizează și își arată dinții tot mai puternici. E o întâmplare toamna sau ne-a fost dăruită pentru a nu uita că viața e puțin dulce și puțin acră, exact cum sunt gutuile.

¹ **Cătină** – specie de arbuști cu frunze mici în formă de solzi, cu flori roz sau albe și cu fructe roșii, cultivat ca gard viu.

- ✓ Selectează din text propozițiile simple.
- ✓ Găsește două propoziții dezvoltate.
- ✓ Explică prin ce se aseamănă și prin ce se deosebesc ele.
- ✓ Explică ortografia cuvintelor scrise prin cratimă.
- ✓ Scrie o minicompunere cu titlul „Prima zi de toamnă”.

CĂSUȚA CU IDEI:

- Toamna – anotimpul care ne învață că schimbarea poate fi minunată.
- Toamna poartă mai mult aur în buzunar decât toate celelalte anotimpuri la un loc.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REAMINTEȘTE-ȚI!

Propoziția este o comunicare cu un singur predicat. Părțile de propoziție sunt: principale – subiectul, predicatul; secundare – atributul, complementul.

Părțile de propoziție sunt cuvinte sau grupuri de cuvinte care îndeplinesc în propoziții anumite funcții sintactice.

DESCOPERĂ!

- *Citește cu atenție textul:*

Razele soarelui sunt din ce în ce mai palide.

Marea de verdeață **se îngălbeneste**.

Florile **se apleacă** sărutând pământul.

Frunze **multicolore** se leagănă în vânt ca

niște bărcuțe pe apă. Pădurea pare

poleită cu aur. Peste coroanele de flăcări

ale copacilor, păsările călătoare plutesc

spre apa albastră a cerului. Se apleacă

spre arbori cu fâlfâiri de aripi ca un rămas bun, apoi se șterg în depărtare, ducând pe aripile lor cântecul anotimpurilor.

1. *Intitulează textul.*

2. *Găsește antonime pentru sensurile din text ale cuvintelor evidențiate.*

3. *Identifică verbele la modurile nepersonale.*

4. Precizează mijlocul de formare al cuvântului **îngălbenește**.
5. *Îți iubești țara ta natală? De ce? Argumentează.*
6. *Selectează 10 substantive din text și stabilește funcția lor sintactică.*

NU UITA!

Clasificarea propozițiilor:

- după structură, propozițiile pot fi:
 - simple** – alcătuite din predicat și subiect;
 - dezvoltate** – alcătuite din predicat, subiect și alte părți de propoziție.
- după aspect, propozițiile pot fi:
 - afirmative** – când au caracter afirmativ, sens pozitiv;
 - negative** – când au caracter de negație și semn distinctiv adv. nu.
- după scopul comunicării propozițiile pot fi:
 - enunțiative** – când dau o informație;
 - interogative** – când cer o informație.
 - exclamative** – când exprimă o admirație, plăcere, dorință, regret, etc.

EXERSEAZĂ!

1. Transformă următoarele propoziții dezvoltate în propoziții simple.

- a) *Biblioteca școlii lucrează în fiecare zi.*
- b) *Cărțile pentru lectură sunt interesante.*
- c) *Elevii silitori citesc cărți de la bibliotecă.*
- d) *Biblioteca se bucură de succesele lor.*

2. Transformă următoarele propoziții afirmative în propoziții negative.

- a) *Maria merge la munte.*
- b) *Grivei latră la copiii din stradă.*
- c) *Păsările călătoare zboară în țările calde.*

3. Dezvoltă următoarele propoziții:

Frunzele au căzut.

Păsările au plecat.

Florile au dispărut.

Ploile nu încetează.

REȚINE!

Fraza este o comunicare alcătuită din două sau mai multe propoziții.

- După rolul lor în frază, propozițiile pot fi:
 - principale** – când au înțeles de sine stătător, nu depind de înțelesul altei propoziții din frază;
 - secundare (subordonate)** – când înțelesul lor depinde de înțelesul altei propoziții din frază.
 - După relația lor în frază, propozițiile pot fi:
 - principale; subordonate** – când fac parte dintr-un text fără a face parte dintr-o frază;
- *Citește versurile. Subliniază subiectele și predicatele.*

Fructele

Căpșunica-i supărată
 Că i-a mai ieșit o pată
 Și pentru că îi e rușine,
 Ea s-a înroșit mai bine.
 O cireașă dolofană
 Șmiorcăie lângă banană,
 Ca un graur fără haz
 A pișcat-o de obraz.

EXERSEAZĂ!

1. Alcătuieste:
 - două propoziții enunțiative; două propoziții exclamative; două propoziții interogative.
2. Identifică tipurile de propoziții din următoarele fraze:
 - a) Vrăbiuțele ciripeau și veseleau natura.
 - b) Aceasta este prietena care m-a ajutat.
3. Efectuează analiza sintactică a următoarelor propoziții:

Seara limpede și blândă se coboară peste văi. De brumă argintie mi-a împodobit grădina.
4. Transformă propozițiile simple de mai jos în propoziții dezvoltate:
 - a) Un câine ... latră.
 - b) Florile au adormit
 - c) ... a răsărit luna
 - d) Copiii ... învață
5. Precizează numărul de propoziții în cadrul frazei:

Frunzele-i cad, zbor în aer și de crengi se dezlipesc,
 Ca frumoasele iluzii dintr-un suflet omenesc... (Vasile Alecsandri)

Stabilește tipul fiecărei propoziții:

 - ✓ după structură; după aspect; după scopul comunicării.

REAMINTEȘTE-ȚI!

Cunoaștem următoarele semne de punctuație: **virgula, semnul întrebării, semnul exclamării.**

Virgula este semnul de punctuație care delimitează grafic o pauză între părți de propoziție sau între propozițiile unei fraze, despărțindu-le pe baza raporturilor sintactice.

Semnul întrebării este folosit în scriere pentru a marca intonația propozițiilor sau a frazelor interogative.

Semnul exclamării marchează grafic intonația frazelor și a propozițiilor exclamative sau imperative.

✓ *Citește cu atenție textul:*

Cu mult timp în urmă, la începutul timpurilor, culorile lumii s-au certat. Fiecare dintre ele pretindea că era cea mai bună, cea mai frumoasă, cea mai importantă, cea mai folositoare, cea mai iubită. Verdele spuse: „Uitați-vă la iarbă, frunze și copaci. În mod evident, vedeți și voi că sunt cea mai importantă culoare. Sunt culoarea vieții și a speranței. Uitați-vă în jur și o să vedeți că sunt peste tot.” Albastrul l-a întrerupt și exclamă: „Gândiți-vă la cer și la mare. Apa stă la baza vieții și fără mine n-ar exista cerul albastru. Fără mine n-ar exista nimic!”

1. Lămurește utilizarea semnelor de punctuație în textul de mai sus.

2. Ce știi despre curcubeu?

3. Alcătuieste o mică compunere despre celelalte culori ale curcubeului, folosind enunțuri în care să utilizezi diferite semne de punctuație.

EXERSEAZĂ!

1. Completează textul cu semnele de punctuație potrivite.
 - Dar tu Marcel ce ai făcut în această vară
 - Am fost la munte Părinții mei sunt iubitori de munte Cred că mi-au transmis și mie această pasiune
 - S-a întâmplat ceva interesant în această excursie
 - Da și încă ce interesant. Într-o noapte ne-a vizitat o ursoaică cu doi pui
 - Nu pot să cred așa ceva O ursoaică Și nu v-a fost frică
 - Ba da Ne-a fost frică
 - Și ce a făcut ursul acela v-a atacat
 - Nu doar era în căutare de hrană pentru puii ei.

(Din presă)

REAMINTEȘTE-ȚI!

Fonetica este știința care studiază sunetele unei limbi.

Clasificarea sunetelor:

Vocalele sunt sunetele care se pot rosti fără ajutorul altor sunete și pot alcătui și singure silabe.

În limba română sunt șapte vocale: **a, ă, â (î), e, i, o, u.**

Semivocalele sunt sunete care se aseamănă cu vocalele, dar nu pot alcătui singure silabe. Acestea sunt: **e, i, o, u**, când participă la formarea diftongilor și a triftongilor.

În rol de **vocale**: **erată, iritabil, orar, umăr;**

în rol de **semivocale**: **seară, iar, soare, ouă.**

Într-un anumit context, o vocală poate avea valoarea unui cuvânt.

Consoanele sunt sunete care se rostesc numai numai cu ajutorul vocalelor și nu pot alcătui singure silabe.

În limba română sunt 22 consoane: **b, c, c' (ce, ci), k' (che, chi), d, f, g, g' (ge, gi), g' (ghe, ghi), h, l, m, n, p, r, s, ș, t, ț, v, x, z.**

EXERSEAZĂ!

1. Citește cu atenție textul:
Privești de pe poteca ce urcă-n deal la noi,
Din zbor întâia barză cum cade pe zăvoi.
Vezi trenul care intră încet de tot în gară
Și omul care sapă, și plugul care ară.

(Ion Pillat)

- a) Indică diftongii existenți în cuvintele din poezie.
 b) Grupează cuvintele după numărul de silabe.
 c) Pune accentul pe silabele potrivite ale cuvintelor din prima strofă.

d) Explică scrierea cu cratimă a sintagmei **urc -n**.

2. Desparte în silabe cuvintele următoare: *jertfă, despre, soartă, stilou, punct, observație, penar, exercițiu*.

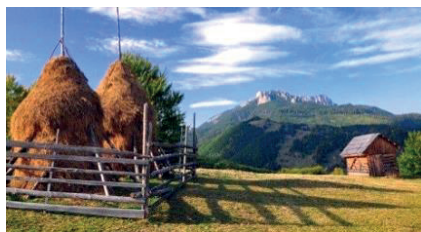
3. Scrie câte două cuvinte cu: *o silabă, două silabe, trei silabe, patru silabe*.

4. Precizează din ce sunete sunt alcătuite următoarele cuvinte:

arbori ghindă
boare veghea

5. Marchează cu semnul specific semivocalele din exemplele ce urmează:

Doar luna-i trează și petrece
 La dans cu stelele și vântul,
 Nu simte timpul care trece,
 Nici roua ce udă pământul.

Răcoarea-i dulce și dorită.
 Mirosoasă de fân, miros de vară,
 Peste o lume obosită
 Se-așterne prețioasa seară.

C prioara

Peste podul de la moară
 A trecut o căprioară.
 Am strigat-o din cărare
 Să nu fugă-așa de tare.
 Că nu-s lup și nici dulău
 Ca să-i fac cumva vreun rău.
 Ea de mine nu se teme,
 Dar mi-a zis că n-are vreme.
 În pădure lângă tei
 O așteaptă puii ei.

NU UITAȚI!

NATURA TREBUIE OCROTITĂ!

REAMINTEȘTE-ȚI!

Litera este semnul grafic al unui sunet. În limba română o literă transcrie un sunet.

Exemple: car – 3 litere, 3 sunete; tulpină – 7 litere, 7 sunete.

Diftongul este grupul de sunete alcătuit dintr-o vocală și o semivocală, pronunțate în aceeași silabă.

Exemplu: iar-nă, broas-că, deal, soa-re, pia-tră, mai, grâu, ca-dou, câi-ne.

Triftongul este grupul de sunete alcătuit dintr-o vocală și două semivocale, pronunțate în aceeași silabă.

Exemplu: ari-pioa-ră, cre-ioa-ne, i-ni-mioa-ră, le-oai-că; do-reau, tră-iai; fo-iau, so-seau.

Hiatul apare între două vocale alăturate, pronunțate în silabe diferite:

Exemplu: ca-i-să, a-e-ro-port, al-co-ol: fi-in-ță; i-de-e; po-e-zi-e.

✓ *Citește cu atenție textul:*

În răcoarea dimineții, pădurea părea de aramă, poleită de razele timide ale soarelui. Toamna târzie își îngrămădea norii negri și mișcători deasupra lumii.

Pe pământul amorțit cad amintiri stinse și frunze vestejite. Vântul adie ușor prin livezi, împrăștiind arome deja uitate. Se simte parfumul umed al ierbii îmbătrânite.

Liniștea o înăbușă strigătele de despărțire ale păsărilor călătoare. În curând nu se va mai auzi nimic, decât vuietul tăios al vântului.

Toamna se sfârșește, ascunzând tainice mistere. Câmpiile, care adineauri erau pline de viață, acum se uită cu tristețe la cerul plumburiu.

Copacii și-au pierdut podoaba, frunzișul lor ruginiu așternându-se covor moale în calea timpului. Fiecare frunză ne șoptește de speranță, iar bruma argintie stăruie pe lângă ele să le astupe șoptele, să le calmeze durerea.

Frigul se lasă ușor și în curând va stăpâni pe Pământ Împărăteasa Albă. Sfârșit de toamnă. E trist? Nu. Așa e viața.

1. Alege din text cuvintele care conțin: diftongi, vocale în hiat.
2. Precizează numărul de silabe, de litere, de sunete în cuvintele evidențiate.

IV.**MOMENT ORTOGRAFIC****Să vorbim și să scriem corect!**

Scrie forma corectă în spațiile punctate (o dată – odată):

- a) ... și ... tot vei veni.
- b) Ți-am spus ..., de două ori, dar degeaba.
- c) A fost ... un împărat.
- d) ... din caiet e scrisă greșit.

V.**VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!****EXERSEAZĂ!**

1. Citește cuvintele ce conțin vocale în hiat. Alcătuieste cu unele dintre ele propoziții.

Aeroport, aerodrom, cereale, alee, poezie, alcool, cooperativă, istorie, vie, creație, coordonare, respectuos, aspectuos, casierie.

2. Desparte în silabe cuvintele de mai jos. Explică regula folosită:
accent, acru, acrită, adjunct, alarmat, agricol, agronom, african, alcool, aleg, alteori, antract, an, ambiție, ambrozie, aortă, aprilie, astru, aștri, astăzi, astfel, axă, baie, corp, casă, căscioară, castravete, cartofi, conuri, copci, certuri.

3. Identifică vocalele, semivocalele, diftongii și triftongii din cuvintele:
abia, astăzi, alteori, ieri, auriu, au, aveau, aeroport, aerisit, bietul, bou, biată, biologie, bieții, băiat, baie, alee, credeau, ceas, coif, cui, ciubăr, cui, creier, cădeau, coseau, cosiră, coasă, dau, deal, dădeai, clădeau, dezmierdă, doi, miere, fluierau, femeie, fumurii, floare, geam, grai, greu, gheață, ghindă, iar, iepure, ieși, iau, ideal, idee, îndoială, încheagă, luna, luai, learcă, liotă, leoaică.

4. Construiește cuvinte cu diftongii *ea, ie, oi, ai, au* și cu triftongii *eau, iai, oai*.

5. Precizează câte litere și câte sunete au cuvintele: *ceapă, ceas, cerere, cercei, cerceluș, cheiță, chiar, chin, cinci, cincime, coarne, corp, curățenie, exagera, examen, excelent, exersa, exprima, explicație, enunță, flux, geam, geamgiu, gheață, ghicitoare, ghindă, gard, kilogram, kiwi, unchi, ticsit.*

6. Identifică vocalele, semivocalele, diftongii, triftongii din cuvintele ce urmează: *abia, aerisire, aeroport, alee, astăzi, au, aurie, auriu, aveau.*

REAMINTEȘTE-ȚI!

Lexicul este totalitatea cuvintelor dintr-o limbă.

Cuvântul este unitatea de bază a vocabularului.

Cuvântul reprezintă un sunet sau o îmbinare de sunete, care se redă în scris printr-o literă sau un grup de litere (formă) și la care se asociază un anumit înțeles (sens).

	<i>citi</i>	
	<i>citi</i>	<i>tor</i>
<i>re</i>	<i>citi</i>	

VI.

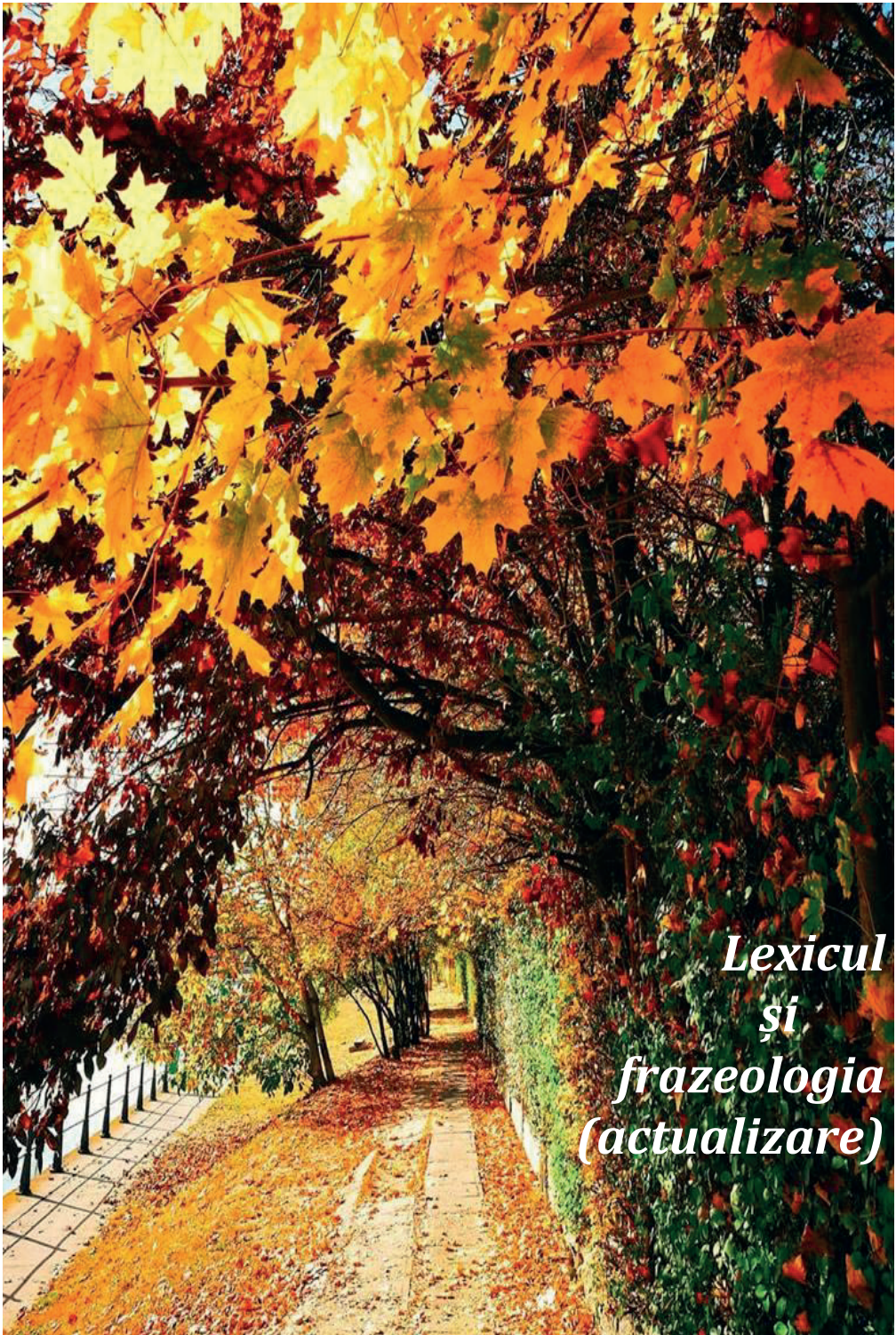
ATELIER CREATIV

LUCRAȚI ÎN PERECHI!

➤ Alcătuieste o compunere cu tema „*La vie*”, în care să folosești cuvinte cu:

- ✓ diftongi;
 - ✓ triftongi;
 - ✓ vocale în hiat.
- Alcătuieste un dialog din 4 replici.
- ✓ folosește propoziții enunțiative, interogative și exclamative;
 - ✓ indică numărul de silabe, de litere, de sunete din 2 cuvinte plurisilabice;
 - ✓ transformă o propoziție afirmativă într-o propoziție negativă.

*Lexicul
și
frazeologia
(actualizare)*

§ 2. Noțiunea de vocabular. Vocabularul fundamental. Masa vocabularului

I.

TERMINOLOGIE

- vocabular (lexic)
- lexicologie
- vocabular fundamental
- masă a vocabularului
- arhaisme
- regionalisme
- termeni științifici și tehnici
- frazeologisme

II.

LUCRU CU TEXTUL

✓ *Citește cu atenție textul. Identifică arhaismele.*

...Curând intrară, sub cortul unde el ședea încongiurat de boierii și căpitanii săi, patru boieri, din care doi mai bătrâni, iar doi juni. Aceștia erau vornicul Moțoc, postelnicul Veveriță, spătarul Spancioc și Stroici. Apropiindu-se de Alexandru-Vodă, se închinară până la pământ, fără a-i săruta poala, după obicei. (Costache Negruzzi)

1. *Indică forma literară a cuvântului evidențiat din text. Explică sensul și indică funcția lui sintactică.*
2. *Găsește în text un arhaism. Care este sinonimul acestui cuvânt?*
3. *Care cuvinte din text le cunoști foarte bine?*

CĂSUȚA CU IDEI:

Cea mai mare binecuvântare a unui om este familia sa.

Copii, numai fiind harnici și ascultători veți deveni mândria părinților și profesorilor voștri!

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REAMINTEȘTE-ȚI!

Vocabularul (lexicul) unei limbi este format din totalitatea cuvintelor din această limbă.

Disciplina care studiază lexicul se numește **lexicologie**.

Vocabularul unei limbi este în continuă modificare, deoarece

unele cuvinte vechi dispar din limbă, altele își schimbă sensul, apar alte cuvinte noi.

DESCOPERĂ!

- ✓ Câte cuvinte cuprinde vocabularul limbii române?
- ✓ Ce este dicționarul?
- ✓ Ce este vocabularul fundamental?
- ✓ Ce este masa vocabularului?
- ✓ Ce este frazeologia?

REȚINE!

Lexicul limbii române are la bază lexicul limbii latine, dar s-a îmbogățit, de-a lungul anilor, prin modificarea cuvintelor moștenite.

Exemple: (*frate, pâine, bun, frumos*) și prin cuvinte împrumutate din alte limbi (*turcă – cafea, hazliu; greacă – caligrafie, a plictisi; franceză – parfum, persoană; italiană – operă, bancă*) etc.

Frazeologia este știința care se ocupă cu studierea îmbinărilor stabile de cuvinte, sensul cărora se echivalează cu sensul unui cuvânt.

Exemple: (*a-l băga în boale – a-l speria; a da bir cu fugiții – a fugi*).

Lucrați în grup!

➤ Împărțiți-vă în 4-5 grupuri și scrieți în caiete cuvinte care denumesc:

- ✓ ființe, obiecte;
- ✓ însușiri;
- ✓ stări, acțiuni;
- ✓ părți ale corpului omenesc;
- ✓ fenomene ale naturii.

REȚINE!

Vocabularul fundamental cuprinde cuvintele cunoscute și utilizate de către toți vorbitorii unei limbi.

NU UITA!

- Vocabularul limbii române cuprinde peste 120.000 cuvinte
- În vocabularul fundamental sunt aproximativ 1500 cuvinte din diferite domenii cu vechime și stabilitate mare care aparțin tuturor părților de vorbire.

OBSERVĂ!

Ajută-l pe Andrei să selecteze din lista de mai jos cuvintele care nu fac parte din vocabularul fundamental: *trandafir, formulă, a reține, soare, miercuri, frumoasă, voievod, cariocă, lac, vișină, miel, ciocârlie, verde, iarna, miocard, râșniță, scund.*

REȚINE!

Masa vocabularului cuprinde cuvintele care nu intră în vocabularul fundamental.

Din masa vocabularului fac parte *arhaismele, neologismele, regionalismele, termenii tehnico-științifici.*

Vocabularul se împarte în două părți:

- **vocabularul fundamental;**
- **masa vocabularului.**

Notă!

Cuvintele din masa vocabularului reprezintă aproximativ **90 %** din cuvintele limbii române.

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

Ortograma **i-a:**

Ea citește o carte.

Maria citește o carte.

El **i-a** dăruit o carte.

Ion **ia** mărul din coș.

Ia te uită la el!

Ortograma **i-au:**

Nu **i-au** văzul la circ.

Ei **iau** mereu premii.

Ei **au luat** mereu premii.

APLICĂ!

Construiește câte o propoziție în care cuvintele date să se scrie diferit: **ea, i-a, ia; i-au, iau.**

EXERSEAZĂ!

1. Găsește regionalismele în textele ce urmează:

a) „– Da! să semănăm ceapă, morcovi, fasole, barabule și curechi”.

b) „Scump lucru-i norocu,

Da nu-l are tăt omu,

N-am avut niș eu unu.

Niș eu n-am avut, niș n-am,

Niș nu l-oi ave-ntr-un an.”

(Folclor)

2. Identifică arhaismele din exemplele următoare:

a) „El, Sobieski, fala leșilor, eroul creștinătății, mântuitorul Vienii, să fie nevoit pentru a doua oară a da pas turcilor...; a-și privi oastea ticăloșită de lipsa merindelor, horopsită de dușmanii carii îl urmează...”

(Costache Negruzzi)

b) „Și de când m-am depărtat,

Multă lume am îmblat.” (Mihai Eminescu)

c) „Să iubești pre aproapele tău ca însuți pre tine”, și să ne iertăm unii pre alții, pentru că suntem muritori, rugându-ne Domnului nostru Iisus Hristos să ne ierte nouă greșalele”.

(Costache Negruzzi)

3. Citește perechile de cuvinte. Determină, în fiecare caz, care cuvânt ține de vocabularul fundamental și care – de masa vocabularului.

Lac – iaz, pernă – căpătâi, căun – zemos, sahan – farfurie, grădină – harman, pivniță – beci, coțofană – jiletcar, nasture – bumb, praf – colb, colțunași – chiroște.

4. Pronunță următoarele cuvinte în modul cum se folosesc în localitatea voastră: *vie, ciuperci, fierbinte, piatră, șosea, a vorbi, bine, a privi, a zice, Varvara, Elizaveta, Alexandru, Vasile, Profira.*

5. Grupează cuvintele de mai jos în categorii ce țin de vocabularul fundamental: obiecte uzuale, alimente, părți ale corpului, rudenie, păsări și animale, plante și fructe, culori, marcarea timpului, acțiuni importante, însușiri, nume de unelte, mediu înconjurător: *izvor, cireș, carne, primăvară, cinstit, alb, casă, pâine, inimă, vas, nepot, a ara, gură, a face, marți, oaie, floare, sapă, găină, a mânca, plug, înalt, mamă, câmp, vânt.*

6. Grupează cuvintele de mai jos în arhaisme, regionalisme, neologisme, termeni tehnico-științifici: *apendicită, păpușoi, hatman, radar, perje, psaltire, verzi, tautologie, parolă, hidroliză, concurent, acuzat, feregea, joc, interviu.*

7. Grupează cuvintele de mai jos în două categorii, reprezentând fondul moștenit și fondul de împrumuturi din alte limbi: *buză, cafea, mînz, cap, persoană, sarmale, neam, popor, mazăre, fiică, piept, soră, politicos, handicap, cer, stres, belșug, valută, icoană, caligrafie, bun, boiler, prospect, soare.*

MOMENTE DISTRACTIVE:

GHICI!

1. Covor negru pe perete
Are cretă și burete
Linioare, pătrățele
În coperte subțirele.

2. E o baghetă fermecată,
Din lemn e realizată.
Lasă urme pe hârtie
Atunci când copilul scrie.

VI.

ATELIER CREATIV

ÎNVĂȚAȚI JUCÂNDU-VĂ!

❖ Jocul didactic „Spune correct”?

Profesorul citește teste cu două răspunsuri. Elevii ridică cartonașul albastru sau roșu. Câștigă acel elev care ridică primul cartonașul potrivit de mai multe ori: *a tăcea sau a tace, a împarte sau a împărți, a adăuga sau a adăugi, a curăți sau a curăța, a cade sau a cădea, a despărți sau a desparte, a știe sau a ști.*

§ 3. Mijloacele interne de îmbogățire a vocabularului. Derivarea. Compunerea. Conversiunea (actualizare). Sufixele și valorile lor semantice. Familia lexicală (cuvinte derivate și compuse)

I.

TERMINOLOGIE

➤ derivare:

- prin sufixare
- prin prefixare

➤ sufixe:

- augmentative
- diminutive

➤ familie lexicală

compunere:

- prin alăturare
- prin sudare
- prin abreviere

conversiune

II.**LUCRU CU TEXTUL**

- Citește cu atenție textul:

Pădurile joacă un rol deosebit în viața noastră. Pădurarii se străduiesc să lărgescă terenurile împădurite. Familia Păduraru locuiește lângă o pădurice.

1. *Ce părți de vorbire sunt cuvintele evidențiate?*
2. *Ce este comun între ele?*
3. *Care este cuvântul de bază de la care s-au format?*
4. *Ce procedee s-au folosit la formarea cuvintelor noi?*

CĂSUȚA CU IDEI

Sunt cunoscute aproximativ **30** de specii de veverițe în lumea întreagă, la noi fiind întâlnită cel mai des veverița roșie. Veverița are lungimea cap-corp de **19-23** cm, o coadă de **15-20** cm și o masă de **250-340** grame.

III.**ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ**

Mijloacele de îmbogățire a vocabularului sunt **derivarea, compunerea, conversiunea.**

Derivarea este mijlocul de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi cu ajutorul prefixelor și sufixelor.

❖ Sunt trei tipuri de derivare: **sufixarea, prefixarea și derivarea parasintetică.**

Compunerea este mijlocul intern de îmbogățire a vocabularului care constă în formarea cuvintelor noi prin unirea sau alăturarea a două sau mai multe rădăcini.

Procedeele compunerii sunt: sudarea, alăturarea și abrevierea.

❖ **Sudarea** este îmbinarea în care elementele s-au contopit: *binefacere, doisprezece, fărădelege.*

❖ **Alăturarea** este îmbinarea în care elementele s-au alăturat: *verde-deschis, prim-ministru, sare-de-lămâie, argint-viu.*

❖ **Abrevierile** sunt prescurtări de cuvinte sau de grupuri de cuvinte unanim recunoscute și aplicate: *ș.a. – și altele, kg – kilogram,*

U.E. – Uniunea Europeană; DEX – (Dicționarul explicativ al limbii române).

Conversiunea este mijlocul intern de îmbogățire a vocabularului care constă în formarea unui cuvânt nou prin trecerea de la o parte de vorbire la alta.

Exemplu: om muncitor (adjectiv) – muncitorul.

REȚINE!

Cele mai răspândite sufixe în limba română sunt: **-ian, -ean, -esc, -ar, -aș, -tor, -ătate, -ie, -re** etc.

ÎMBOGĂȚEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

• **Sufixele lexico-gramaticale** formează un cuvânt nou, precizează o caracteristică gramaticală:

➤ **sufixe colective:**

- ăra – apăraie;
- ări – stufărie, rufărie;
- iș – luminiș, aluniș;
- im – tinerime, studențime.

➤ **sufixe adjectivale:**

- atic – tomnatic, vânturatic;
- eț, (-ăreț) – măreț, vorbăreț.

➤ **sufixe verbale:**

- a-iz – ecraniza, activa;
- ur-a – vântura;
- u-I – fulgui, locui.

➤ **sufixe adverbiale:**

- eșt – bărbătește, ostășește;
- iș – fățiș, pieptiș;
- îș – târâș, chiorâș.

• **Sufixele diminutive** sunt sufixele care se alătură la rădăcina cuvântului pentru a arăta micșorarea dimensiunii:

- el – băiețel, bobocel, clopoțel;
- uș – cățeluș, găinușă;
- or – obrăjor, frățior, oușor;

- aș – copilaș, scăunaș, iepuraș;
- iț – grădiniță, căciuliță, fetiță;
- uț – căluț, căsuță;
- eț – ursuleț, brăduleț;
- ic – lăptic, păpușică, mătușică.

- **Sufixele augmentative** (cu sens peiorativ):

- an – băietan, juncan, flăcăuan;
- oi – băietoi, fătoi;
- andru – băiețandru, copilandru.

OBSERVĂ!

Părți de vorbire obținute prin schimbarea valorii gramaticale (**conversiune**):

substantive (*substantivizarea*) – după articulare orice parte de vorbire devine substantiv: *frumosul, eul, treiul, cititul*, etc.;

adjective (*adjectivizare*) – în general se folosesc cu valoare adjectivală verbele la participiu (*cartea citită*) sau la gerunziu (*femeia suferindă*);

adverbe (*adverbializare*) – cu valoare adverbială se folosesc mai frecvent, unele substantive sau adjective:

- a) *Toamna* a sosit. *Toamna* se strâng roadele.
- b) Răsună un cântec *frumos*. Cântă *frumos*.

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

Ortograma **ce-ai**:

- Mamă, **ce-ai** pregătit pentru desert?
- Budincă cu mere și o cană de **ceai**.

Ortograma **v-ar**:

Vouă **v-ar** fi mai bine acasă.

V-ar plăcea să văruți odaia voastră cu **var** roz sau verzu?

Ortograma **de-al**:

- Copiii se jucau pe **deal**.
- Ionel e cu un văr **de-al** său.

Ortograma **var**:

Pe perete e **var** alb.

CONSTRUIEȘTE!

Construiește câte o propoziție în care cuvintele date să se scrie diferit: **ce-ai, ceai, deal, de-al**.

NU UITA!

Atunci, când prefixul **în-** stă înaintea rădăcinii ce începe cu **n**, cuvântul se scrie cu doi de **n**: **nod – înnodat**.

EXERSEAZĂ!

1. Precizează procedeele compunerii în următoarele exemple: *Strâmbă-Lemne, Nu-mă-uita, bunăvoință, cincizeci și trei, devreme, Făt-Frumos.*
2. Transformă denumirile de mai jos în abrevieri: *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române, Obiecte Zburătoare Neidentificate, Uniunea Europeană, Organizația Națiunilor Unite.*
3. Identifică în textele de mai jos adjectivele obținute prin conversiune:
 - a) Pământul bătătorit dogorește. Umbra se ține pitulată pe lângă o parte din ziduri. (Ioan A. Bassarabescu)
 - b) Înainta grăbit sub umbrelă, adus din umeri, cu privirile plecate, căutând să evite șuvoaiele. (Mircea Eliade)
4. Formează trei cuvinte noi cu sufixe diminutive și trei – cu sufixe adjective.
5. Identifică în enunțurile de mai jos cuvintele obținute prin schimbarea valorii gramaticale. Precizează de la ce părți de vorbire s-au format;
 - a) Cerul era de culoare albastră. Culmile muntoase se proiectau pe un albastru pur.
 - b) A răspuns bine la lecție. Am făcut un bine.
 - c) Am rănit un câțel din greșală. Era un rănit într-un accident de circulație.
6. Selectează cuvintele obținute prin conversiune din textele următoare:
 - a) Auzi atunci din nou clopotul Mitropoliei și toate celelalte clopote și, foarte aproape de el, un altul, zbatându-se singuratec, deznădăjduit.
 - b) „M-am speriat” își spuse și începu să tremure. E din cauza apei, înțelese câteva clipe mai în urmă, dându-și seama că zace întins în băltoaca din marginea trotuarului... (Mircea Eliade)
 - c) În țihla mărunță de la margine, lumina se cernea în ploaia deasă și caldă de raze; roiuri de musculițe se roteau ici-colo sticleau în lumină pe urmă dispăreau. Un grangur sta nemișcat pe o ramură de fag întinsă spre soare ; îi sticleau penele ca gălbenușul oului; întindea din vreme în vreme gâtul și da drumul unei fluierături gălgâite, care trezea un răsnet lung în urmă, în ramurile pădurii... (M.Sadoveanu)
7. Alege varianta corectă:
 - a) împodobit / înpodobit; îmbătrânite / înbătrânite,
 - b) înoda / înnota; înnota / înnota; înourat / înourat,
 - c) dezcompune / descompune; răzgândi / răsgândi,
 - d) conbate / combate; compunere / conpunere.

ATENȚIE!

Prefixele **îm-**, **com-** se scriu înaintea rădăcinii care începe cu consoana **b** sau **p**.

Prefixele **în-**, **con-** se scriu înaintea rădăcinii care începe cu orice literă, în afară de **b** și **p**.

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

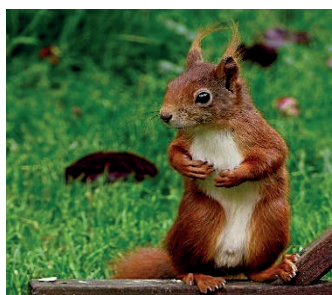
Dictare

Școala mea

Școala la care învăț are o curte mare, cu mulți copaci împrejur, unde în fiecare pauză se adună o mulțime de elevi zgomotoși. În partea stângă a școlii avem o sală de sport, în care, la orele de sport, jucăm baschet sau fotbal. Clădirea în care se desfășoară orele nu este mare, dar este frumos zugrăvită în culoarea albastru deschis. Școala are mai multe cabinete: de biologie, limba și literatura română, geografie, preferatul meu este cel de informatică, unde avem mai multe calculatoare noi.

ROSTEȘTE REPEDE ȘI CORECT!

Veverița care
Vara vine la plimbare
Verde, verde codrișorul
N-o vânează vânătorul.

VI.

ATELIER CREATIV

LUCRAȚI ÎN PERECHI!

Alcătuieți propoziții în care să folosiți cuvintele bine-crescut / bine crescut, niciodată / nici o dată, cumsecade / cum se cade.

Familia lexicală (cuvinte derivate și compuse)

REȚINE!

Familia lexicală este totalitatea cuvintelor formate de la același cuvânt de bază.

Exemple: bun – bunicel – bunișor – bunuț – a îmbuna.

ATENȚIE!

➤ Nu confundați **familia lexicală** (desemnează cuvintele care pornesc de la o rădăcină comună) cu **câmpul lexical** (desemnează cuvinte cu trăsături de sens comune, care pot fi grupate singure în categorii).

Exemple:

- ✓ **familie lexicală:** casă, căsuță, căscioară, cășișoară, căsulie, căsoaie, căsoi, căsean, casnic(ă), căsnicie;
- ✓ **câmp lexical:** casă, bordei, vilă, palat etc.

Familia lexicală sau familia de cuvinte cuprinde toate cuvintele formate prin derivare sau prin alte procedee de la un cuvânt de bază.

EXERSEAZĂ!

1. Împărțiți-vă în grupuri și alcătuiți câte un mic dicționar care să cuprindă cuvinte ce alcătuiesc familia lexicală a cuvintelor de bază *școală, pădure, sat*.
2. Formează familia lexicală a cuvântului *om*.
3. Formează familia de cuvinte, pornind de la cuvintele de bază: *tânăr, român, a învăța*.
4. Găsește sinonime pentru cuvintele evidențiate:

„Însă a doua zi după asta, iaca și mătușa Măriuca lui moș Andrei vine la noi, c-o falcă-n cer și cu una în pământ, și se ia la ciondănit cu mama din pricina mea:

– Mai auzit-ai dumneata, cumnată, una ca asta, să fure lon pupăza, care, zicea mătușa cu jale, ne trezește dis-dimineată la lucru de atâția ani?

Grozav era de tulburată, și numai nu-i venea să lăcrimeze când spunea aceste. Și acum văd eu că avea mare dreptate mătușa, căci pupăza era ceasornicul satului. Însă mama, *sărmana*, nu știa de asta nici cu spatele.

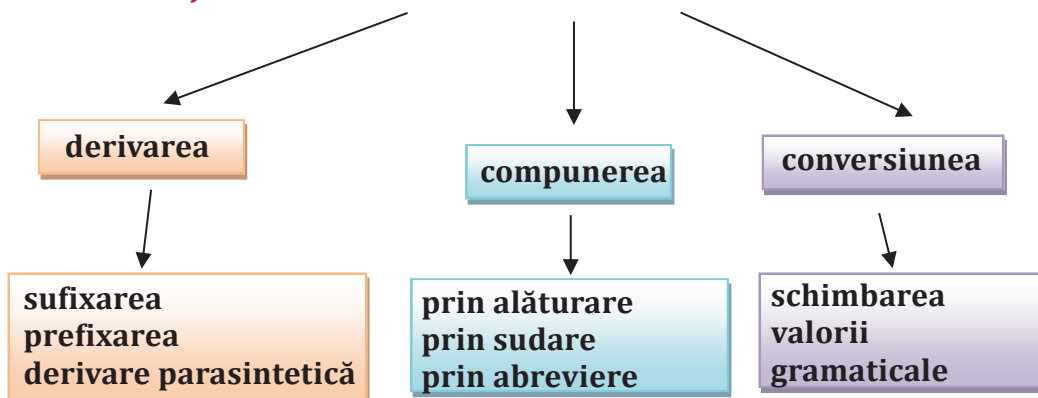

– Ce spui, cumnată?! Da' că l-aș ucide în bătaie, când aș afla că el a prins pupăza, s-o chinuiască. De-amu bine că mi-ai spus, las' pe mine, că ți-l iau eu *la depănat!*" (Ion Creangă)

✓ Alcătuieste familia lexi cală a cuvântului sat.

✓ Găsește în text expresiile frazeologice și explică-le.

Mijloacele interne de formare a cuvintelor

- Citește cu atenție textul:

Pe malul drept al râului Prut, la poalele munților Carpați, la aproximativ 40 de kilometri de frontiera cu România, descoperim

unul dintre cele mai frumoase orașe din Ucraina – Cernăuți, în trecut fiind centrul istoric al Bucovinei, iar în zilele noastre este un important centru cultural al Ucrainei.

În timpul domniei lui Ștefan cel Mare, orașul a fost numit de către acesta „Puterea Chernovskaya”, considerându-l una dintre cele mai importante rute comerciale din țară.

Cernăuți – oraș care ascunde istorie la fiecare colț de stradă, oraș cu numeroase monumente istorice și arhitecturale, oraș cu oameni foarte harnici, ospitalieri, sociabili și prietenoși.

EXERSEAZĂ!

1. Ce mai știi despre orașul Cernăuți?
2. Continuă oral textul de mai sus, folosind cuvinte formate prin derivare, compunere și conversiune.
3. Alcătuește familia lexicală a cuvântului *ora* .

§ 4. Sinonimia și antonimia (actualizare). Seriile sinonimice: sinonimele lexicale, sinonimele frazeologice și sinonimele lexico-frazeologice.

Paronimele

I.

TERMINOLOGIE

- **serii sinonimice:**
- ✓ **sinonime lexicale**
- ✓ **sinonime frazeologice**
- ✓ **sinonime lexico-frazeologice**
- **paronime, antonime**

II.

LUCRU CU TEXTUL

- *Citește cu atenție textul:*

Un cer de un albastru pur, *neobișnuit* pentru o *zi* de toamnă, sta cocoțat în înălțimi. Pe alocuri, era murdărit de câte un nor mare și pufos. Cu chipurile albe, norii *zâmbeau* liniștit lanului de porumb așternut sub el. Plantele îngălbenite și uscate, cu podoaba zdrențuită, ar fi vrut să le răspundă în același fel. Însă o tristețe apăsătoare, venită din *interior*, îi oprea. Simțeau cum frigul le

amenimța că le va șterge de pe fața pământului. Tulpinele li s-au uscat pe dinafară, iar pe dinăuntru au putrezit de-a binelea. Rădăcinile, bine ancorate în pământ astă vară, sunt acum o amintire. Cu

ultimele forțe, cu energia adunată din fiecare frunză, porumbul face eforturi desperate să se mențină drept cu toate că această luptă este fără sorti de izbândă. Toamna nemiloasă și-a făcut treaba din plin. Cea mai mică adiere de vânt stârnește șoaapte îndzrerate printre plantele ruginite. Norocul lor este că se sprijină reciproc, ceea ce le ajută să se mai rețină puțin sub cerul albastru, până le vine rândul.

1. *Găsește antonimele cuvintelor subliniate.*
2. *Scrive sinonimele cuvintelor: zâmbeau, putrezit, cer, amintire.*
3. *Ce procedee s-au folosit pentru a forma cuvinte noi?*

CĂSUȚA CU IDEI

➤ Natura ne surprinde de fiecare dată, cu atât mai mult atunci, când alegem să ne uităm în detaliu la ea. Iată câteva lucruri pe care poate până acum nu le știai despre natura înconjurătoare.

1. Baobabii pot fi folosiți ca casă, sunt uriași și moi, încât îi poți goli cu ușurință mijlocul și trăi în interior.

2. Palma cu cele mai mari frunze crește pe insulele Oceanului Indian și se numește Palma Raphia.

3. Pinguinii se pot scufunda până la 18 minute fără oprire, pot coborî până la o adâncime de 265 de metri.

4. Urșii polari nu simt frică de oameni, vor ataca oamenii fără probleme atunci, când le stau în cale.

5. Leneșii cu trei degete sunt cele mai lente mamifere de pe Pământ. Se deplasează cu o viteză de 2 metri pe minut.

CE ȘTII?

Sinonimele sunt cuvintele cu formă diferită, dar cu înțeles asemănător.

Antonimele sunt cuvintele cu forme diferite și cu sens opus.

Exemplu: mic /mare; bun/rău etc. Opoziția realizată de antonime poate fi:

- calitativă: frumos – urât;
- cantitativă: mult – puțin;
- spațială: departe – aproape;
- temporală: acum – atunci.

Seriile sinonimice sunt:

- sinonimele lexicale;*
- sinonimele frazeologice;*
- sinonimele lexico-frazeologice.*

REȚINE!

Un cuvânt cu mai multe sensuri (polisemantic) are câte un sinonim pentru fiecare dintre sensurile lui.

Alegerea sinonimului depinde de enunțul în care apare cuvântul.

ÎMBOGĂȚEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

Mai multe cuvinte cu sens asemănător formează o **serie sinonimică**:

Exemplu: dor, alean, jale, jind, năzuință, dragoste, dorință etc.

Se poate stabili o relație de sinonimie:

- sinonime lexicale (între două cuvinte) – a muri = a deceda; a fugi = a evada.
- sinonime lexico-frazeologice (între un cuvânt și o expresie) – a muri = a-și da obștescul sfârșit; a fugi = a spăla putina;
- sinonime frazeologice (între două expresii) – a-și da obștescul sfârșit = a trece în neființă; a o lua la sănătoasa = a da bir cu fugiții.

Sinonimele ne ajută să evităm repetițiile supărătoare.

Exemplu: În casa lor a fost întotdeauna armonie (liniște, înțelegere).

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

Explică ortografia cuvintelor evidențiate din următoarele exemple:

- a) Ne întâlnim după amiază la ceai. Ce-ai pățit?
- b) N-ai vrea să cânti la nai?
- c) Mie mi-e sete.

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTIINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Alcătuieste o scurtă compunere gramaticală în care să folosești următoarea serie sinonimică: *hoinar, pierde-vară, rătăcitor, pribeag, drumeț*.
2. Găsește câte un sinonim potrivit pentru fiecare dintre sensurile verbului *a trece* din exemplele date:
 - a) Au trecut trei ani de când a fost în tabără.
 - b) Cu ajutorul medicamentelor mi-a trecut boala.
 - c) Profesorul și-a trecut elevii în catalog în ordine alfabetică.
 - d) Mai treci pe la noi când ai timp!
 - e) Nu trece strada prin locuri interzise.
3. Grupează în perechi de sinonime următoarele cuvinte: *a aduna, a acuza, a zăpăci, a protesta, a strânge, a ticsi, a învinovăți, a năuci, a îndesa, a cârți*.
4. Găsește sinonimele potrivite pentru cuvintele subliniate din textul ce urmează: „Și cu cât creștea se făcea mai frumoasă și mai fermecătoare. Și tocmai din pricina aceasta nu ieșea ea la plimblare, temându-se să nu o fure cineva.” (S.F. Marian)
Model: creștea – a crește = a se mări.
5. Găsește sinonimele următoarelor părți de vorbire: *milos, milă, a se milostivi; respectuos, respect, a respecta; grijuliu, grijă, a se îngriji*.
6. Găsește cel puțin trei sinonime pentru fiecare dintre cuvintele de mai jos: *adevărat, abătut, boare, dârz, gras, măiestrie, nenorocire, a socoti*.
7. Grupează în perechi de sinonime expresiile ce urmează: *a da o mână de ajutor, a o lua la fugă, a o pune de mămăligă, a fi de folos, a ține piept, a pune în discuție (ceva), a o lua la sănătoasa, a pune mâinile pe piept, a nu se da bătut, a ridica o problemă, a da greș, a intra în mormânt*.

8. Formează propoziții în care cuvintele următoare să aibă sensuri diferite: *broască, port, toc, ochi, lin, somn, cap, a bate, a spune, a izbuti, a alerga, prieten, a înțelege, odată*.
9. Privește imaginea. Continuă compunerea după începutul dat. Folosește grupuri de sinonime.

În pădure după ciuperci

Era o zi frumoasă de primăvară. După multe zile, în care cerul a tunat și fulgerat furios pe veselia păsărilor, ce se reîntorseseră acasă după lunga iarnă, petrecută departe, soarele a câștigat, în sfârșit bătălia și s-a ivit triumfător pe cer.

După câteva zile ploioase, Irinuca s-a dus în pădure să culeagă ciuperci.

REȚINE!

Paronimele sunt cuvinte cu forme foarte asemănătoare confundabile), dar cu sensuri diferite.

Confuzia poate proveni din faptul că în structura cuvintelor apar:

- rearanjarea sunetelor – *releva – revela*;
- diferența de un sunet – *scală – scară; scală – escală; investi – învesti*;
- sufixe asemănătoare – *literal – literar*;
- prefixe asemănătoare – *prenume – pronume*.

EXERSEAZĂ!

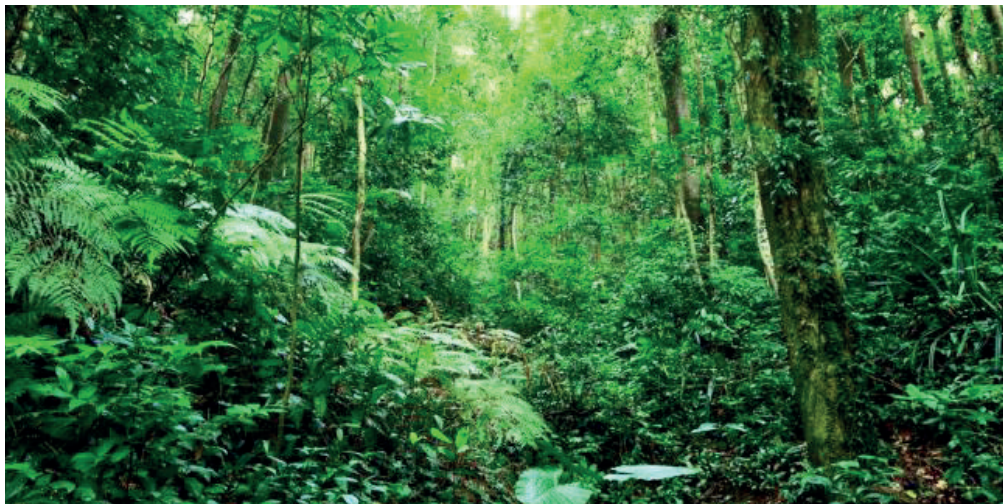
1. Indică paronimele cuvintelor: *iluzie, cauză, a evalua, a preveni, complement*.
2. Alcătuieste propoziții cu următoarele cuvinte și cu paronimele lor: *a desena, eminent, fișă, ruletă, a scurta, solidar*.
3. Căută în dicționar sensul următoarelor cuvinte. Alcătuieste cu ele propoziții.
 - a) familial – familiar,
 - b) eminent – iminent,
 - c) original – originar,
 - d) propoziție – prepoziție.

4. Alcătuieste enunțuri din 6-8 cuvinte cu fiecare din perechile date:
anunț – enunț, monah – monarh, a propune – a prepuce.
5. Pune în locul punctelor din propozițiile date cuvintele potrivite din paranteză:
- a) Am trimis o scrisoare prietenului meu, dar s-a întors, căci (adresatul, adresantul) între timp se mutase.
 - b) În compunerea elevului a fost (invocată, evocată) măreața figură a lui Ștefan cel Mare.
 - c) Am observat că Andrieș are (atitudini, aptitudini) spre pictură.
 - d) Am fost induși în (oroare, eroare) de un necunoscut.
 - e) Îmi place să-l citesc pe Șevcenko în (originar, original), dar nu în traducere.
 - f) Elefantul (s-a adoptat, s-a adaptat) la mediu.
 - g) Mi-a plăcut mai mult (interiorul, anteriorul) casei. Am cumpărat pâine în (elementară, alimentară).
 - h) Grigore Vieru a murit într-un (accident, incident) rutier.
 - i) Anual din diferite țări mii de oameni (imigrează, emigrează).

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

Dictare

Mireasma pădurii

Mireasma pădurii îmi îmbată simțurile. Mă apropii cu grijă de ea, pentru a n-o deranja și o privesc minute în șir.

Mă încercă un sentiment care mă copleșește. Atât de tăcută și liniștită, așa cum o știu din totdeauna, dar atât de prezentă în viața noastră, a oamenilor. Fragilă, dar rezistentă în același timp nu știe să

se supere. Știe doar să viețuiască. Indiferent de cât rău îi facem, îi tăiem copacii, îi rupem crengile și frunzele, ea se stăruie să reziste.

VI. ATELIER CREATIV

LUCRAȚI ÎN GRUPE!

➤ Transcrieți următorul text, înlocuind cuvintele nepotrivite contextului cu paronimele lor:

Am citit cu atenție fragmentul din opera literală. Am identificat în prima prepoziție un numeral ordinar, apoi câteva prenume nehotărâte, dar nu mi-am dat seama că erau, de fapt, adjective pronominale. Testul epic conținea numeroase complimente exprimate prin adverbe prevenite din adjective.

§ 5. Dinamica lexicului în timp și spațiu: arhaisme, neologisme, regionalisme (identificarea tipurilor)

I. TERMINOLOGIE

- arhaisme
- neologisme
- regionalisme.

II. LUCRU CU TEXTUL

• Citește fragmentele și explică sensul cuvintelor evidențiate:

a) „Aveți cu marea decât un contact estival, o relație de sezon. Plimblați-vă, însă pe plaja mării în aprilie, când nisipul e rece și vântul scutură valurile. Nu veți găsi un spectacol mai înfiorător.”

b) „Și numai cu acest ultim cuvânt ațipea băiețelul, liniștit, că lighioaia cea fioroasă, cu multe capete, și toate cu ochi de cărbune, nu mai este.”

c) „Pe zidul cetății apăru un crainic ce vesti porunca domnului. În aceeași zi călăreții au dus cărți domnești până la cetățile de hotar. Iubirea de moșie chema sub steagurile țării pe oricine putea ține arma în mână.”

1. Ce sensuri noi au primit aceste cuvinte în contextul dat?

2. Dă exemple de propoziții în care cuvintele **carte, crainic, moșie** au un alt sens, decât cel din textul de mai sus.

CĂSUȚA CU IDEI

Cuvântul *player* provine de la englezul *player* (interpret, muzician) și numește un magnetofon de buzunar, destinat numai pentru reproducerea sunetului, fără a-l înregistra.

Cuvântul *videoclip* este format din două rădăcini: latinescul *video* „văd” și englezul *clip* „a tăia”. El numește un nou gen muzical, un mini-film ce ilustrează un cântec.

Cuvântul *roker* este împrumutat din limba suedeză. În Suedia grupurile de motocicliști care se poartă obraznic, încălcând regulile de circulație, sunt numite *roggare*.

Cuvântul *flomaster* (cariocă) este luat din limba engleză. Aceasta este denumirea unui instrument pentru scris în formă de creion, în interiorul căruia se află un pix îmbibat cu coloranți.

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

Vocabularul se împarte în două categorii: *vocabularul fundamental; masa vocabularului*.

Vocabularul fundamental sunt cuvintele cunoscute și folosite de către toți vorbitorii unei limbi. Vocabularul fundamental limbii române conține circa 1500 cuvinte.

Din masa vocabularului fac parte: **arhaismele, neologismele, regionalismele**.

REȚINE!

Arhaismele sunt cuvinte vechi ieșite din uz, care sunt caracteristice unei epoci. **Exemplu:** *voinic, flintă, hrisov*.

Arhaismele pot fi:

fonetice (forme vechi ale unor cuvinte de uz actual): *coprinde, împle, pârău, derege*;

lexicale (cuvinte dispărute prin ieșirea din uz a obiectelor și a noțiunilor denumite): *armaș, ișlic*;

semantice (sensurile unor cuvinte dispărute din uz, dar care continuă să existe cu alte sensuri): *a săruta (a saluta), rost (gură), a*

tăbări (a-și instala tabăra);

morfologice forme arhaice de plural (inime, ruinuri), de perfect simplu, pers. a III-a plural (văzum);

sintactice: construcția prepozițională a caz. G. (Gazeta de ieri).

REȚINE!

Neologismele sunt cuvinte noi împrumutate din alte limbi sau create recent în limbă. **Exemplu:** *lexic, valută, chimie, hipersensibil, familist, epuizabil, nociv.*

Află mai mult!

În graiurile limbii române atestăm mai multe dialectisme pentru un cuvânt din limba literară. E interesant să le cunoaștem pe toate. În acest scop, se efectuează ancheta dialectală. Vorbitorii din diferite localități sunt rugați să numească obiectele prezentate în desene, fenomenele descrise, să răspundă la diverse întrebări. Astfel, dacă vrem să aflăm cum se numește în localitatea dată vasul în care se aduce apă de la fântână, trebuie să arătăm persoanei anchetate imaginea vasului sau însuși vasul.

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

Multe elemente neologice (neologisme) se înregistrează în majoritatea limbilor, adică sunt de circulație internațională. Cuvintele acestea se deosebesc de la o limbă la alta, deși au aceeași origine.

1. Copie în coloană cuvintele și marchează accentul. Indică cum sună acest cuvânt în alte limbi: *troleibuz, autobuz, magnetofon, televizor, garderobă, telefon, cinema, automat.*

Model: Automobil: fr. – automobil; germ. – automobil; eng. – automobile, sp. – automovil, ita. – l'automobile.

2. Cum se numește:

- omul care coase haine,
- omul care coase cojoace,
- omul care coase căciuli,
- omul care repară încălțăminte,
- omul care acoperă case,
- omul care construiește case,
- omul care face poloboace?

3. Privește cu atenție imaginile:

1. Cum se numesc aceste unelte de muncă și obiecte casnice vechi?
2. Ce fel de cuvinte sunt aceste denumiri?

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

Ortograma **m-ai**:

M-ai invitat la joacă.

Tu ești **mai** mare ca mine.

E luna **mai**.

Ortograma **n-ai**:

N-ai creioane colorate?

Nu ai creioane colorate?

Ce frumos cântă Mihai la **nai**.

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Citește și examinează cu atenție fragmentele, determinând arhaismele din primul text și cuvintele ce le corespund din textul al doilea:

a) „Toată țara pe care o numim în ziua de azi Moldova, împreună cu pământurile cele de cătră apus ce se hotărăsc cu dânsa, le-au stăpânit dintru început silnicii în scurt a

celor trei părți ale lumii, adică schitii (sciții). Însă întru acest – feliu, ca ei, după obiceiul lor cel strămoșesc, umbra strămuțindu-se de la un loc la altul. Afară de numele cele multe, care le pune a acestor țări, hoardele cele ce urma una după alta numii și greci! pre lăcuiorii țării aceștia uneori goti (geți) și alteori – dachi. Iară mai la urmă, supt stăpânirea romanilor au dovedit mai mult numele Daciei.”

b) „Tot ținutul, pe care-l numim azi Moldova, cu toate regiunile împrejmuitoare dinspre apus, constituia aproximativ a treia parte din teritoriul pe care-l stăpâneau năvălitorii sciți, fără a le fi așezare statornică, după cum era felul de trai al nomazilor. La cele multe denumiri, date pe rând acestor meleaguri de către hoardele ce s-au succedat, locuitorii acestei regiuni sunt numiți de greci când geți, când daci, până ce, în sfârșit, sub împărații romani a precumpănit denumirea de daci!” (Dimitrie Cantemir)

2. Găsește în text dialectismele și explică sensul lor:

...Logofătul cel mare, care este mai marele peste cancelaria domnească, se află asupra tuturor celorlalți prin cinstea și rangul său, precum este și conducătorul și prezidentul tuturor sfaturilor. Vornicul Țării de Jos, conducătorul Moldovei Inferioare, descurcă toate pricinile și treburile acestei regiuni lângă curtea domnitorului.

Hatmanul este conducătorul întregii armate.

Spătarul cel mare, principalul purtător al spadei domnului, este conducătorul spătăriei. Serdarul, comandant de câmp, călăreții ținuturilor Lăpușnei, Orheiului și Sorocăi se află sub conducerea lui. (Dimitrie Cantemir)

3. Scrie cuvinte-denumiri de profesii în trei coloane: cuvinte de uz general, arhaisme, neologisme.

Brodeză, arămar, coafeză, negustor, băcan, merceolog, ciurar, vameș, macaragiu, tălmăci, sudor, anesteziolog, interpret, metranpaj, ajustor, livădar, cafegiu, profesor, birjar, lustragiu, buchetieră, dactilografă, stenografistă, dispecer, ambasador, atașat, taxator, conabil, programator, regizor, tinichigiu, argintar, giuvaiergiu, măcelar, aurar.

4. Indică formele literare corespunzătoare ale regionalismelor următoare: *bumb, hulub, paporniță, colb, hârtoape, scrânciob, vătămătură, vataman, clop, guzgan, blid, catană, horn, pită, sfadă.*

5. Dă exemple de cinci regionalisme întâlnite în textele literare studiate.

6. Repartizează cuvintele ce denumesc rechizite școlare în trei colonite: cuvinte de uz general, arhaisme, neologisme: *gumă, riglă, gumă arabică, răboj, pană, peniță, călimară, stilou, sugativă, plaivaz, pleier, nisiparniță, pix, toc, creion, toc, rezervor, prespapie, perforator, caiet, videoclip, roker, carnet, bloc-notes, penal, cutie de compas, trusă de desen, clei, radieră, echer, raportor, clamă, blugi, cerneală.*
7. Căută în DEX pentru fiecare neologism câte un sinonim de natură neologică pentru cuvintele:
- a) *enorm, prudent, propice, aport, a aclimatiza, ilustru, supliciu, infirmitate, stomatolog, imaginație;*
- b) *gigantic, contribute, celebru, fantezie, precaut, a ovaționa, favorabil, tortură, handicap, dentist.*
8. Citește cu atenție textul:

„Toate ca toatele, dar la cusut și sărăduit sumane și mai ales la roată, mă întreceam cu fetele cele mari din tors; și din astă pricină, răutăcioasa de Măriuca Săvucului, care, drept să vă spun, nu-mi era urâtă, făcea adeseori în ciuda mea și-mi bătea din pumni,

poreclindu-mă Ion Torcălău, cum îi zicea unui țigan din Vânători. Însă pentru asta tot îmi era dragă, și torceam împreună cu dânsa, la umbra nukului lor, câte-o movilă de drugi de canură, de mă săruta mama, când i le arătam

seara acasă. Așa ne duceam băieții și fetele unii la alții cu lucrul, ca să ne luăm de urât, ceea ce la țară se cheamă șezătoare și se face mai mult noaptea, lucrând fiecare al său; cum torceam eu, de-a mai mare dragul pe întrecute cu Măriuca, și cum sfârâia fusul roții, așa-mi sfârâia inima-n mine de dragostea Măriucăi! Martor îmi este Dumnezeu!” (Ion Creangă)

a) *Selectează regionalismele și arhaismele din textul dat.*

b) *Explică sensul cuvintelor: drugi de canură, să ne luăm de urât, șezătoare.*

9. Scrie o mică compunere pe tema „La șezătoare” după imaginea de mai sus, folosind cât mai multe arhaisme și regionalisme.

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

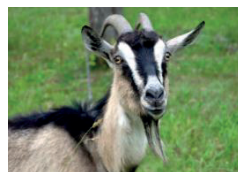
Dictare de cuvinte. Împarte corect cuvintele în silabe.

Ucraina, străbunilor, locul, simt, bine,mine, reprezintă, pentru, totdeauna, acasă zărilor, pașii, mereu, inima, sufletul, copilărie, cnt, vremuri.

✓ *Câte sunete și câte litere sunt în fiecare cuvânt?*

ROSTEȘTE REPEDE ȘI CORECT!

Capra calcă piatra, piatra crapă-n patru.
Un cerb din cerc cercel cerca să-și facă.

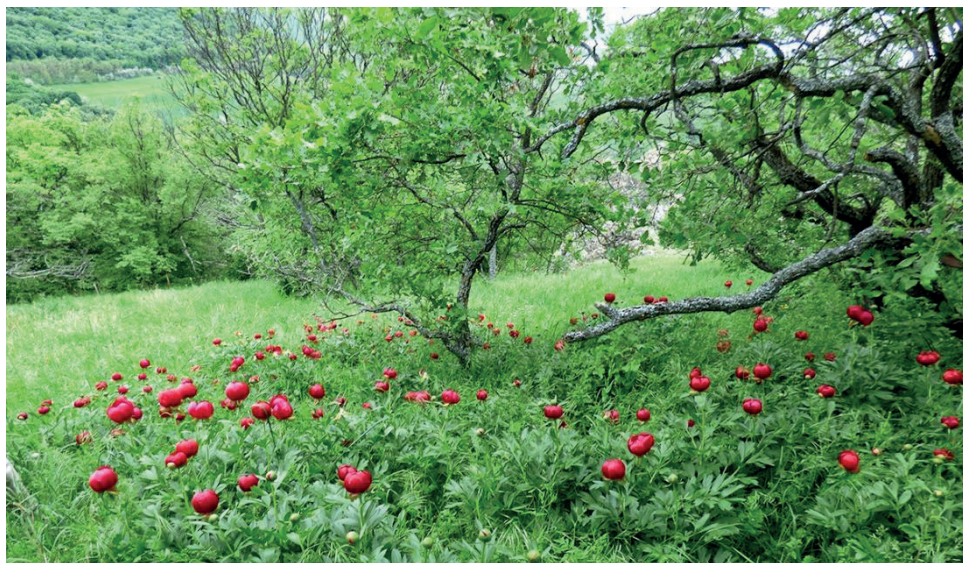

VI.

ATELIER CREATIV

➤ *Alcătuiește o compunere descriptivă pe tema „Bujorul – floarea din poiană... Folosește începutul dat. Află mai multe informații despre bujori. Folosește arhaisme.*

Bujorul este una dintre cele mai cultivate plante din cele mai vechi timpuri, prima consemnare în documente datând de acum 4 mii de ani. Bujorul (*Paeonia suffruticosa*) a fost descoperit pentru prima dată în munții Qin Lin din vestul Chinei. Foarte parfumat, frumos colorat și rezistent, bujorul înflorește în luna mai. Plantă cu viață lungă, disponibilă într-o mare varietate de nuanțe și având perioada de înflorire din primăvara târzie până la începutul verii, rămâne regina sezonului. Bujorul este oficial floarea națională a României.

§ 6. Câmpurile lexicale (actualizare). Pleonasmul

I.

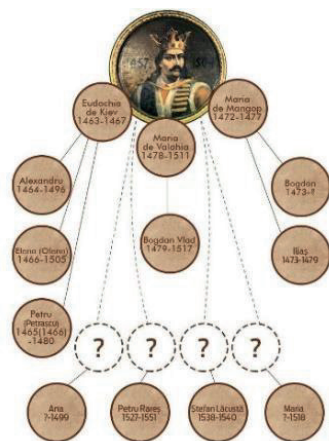
TERMINOLOGIE

- câmp lexical
- pleonasm

II.

LUCRU CU TEXTUL

1. Privește cu atenție imaginea *Arborele genealogic al familiei lui Ștefan cel Mare*.
2. Ce știi despre Ștefan cel Mare?
3. Ce au comun între ele persoanele care fac parte din familia lui Ștefan cel Mare?

NU UITA!

Părinții, moșii și strămoșii tăi sunt rădăcinile familiei tale!

EXPLICĂ!

- *Ce este greșit în următoarele enunțuri?*

Eu continuu mai departe drumul. Mi-am revăzut din nou prietenii.

Studiem structura lexicală a cuvântului. Fetița are o migrenă la cap.

CĂSUȚA CU IDEI

- Meseria de om e printre cele mai grele.
- Cine încearcă zece meserii, nu-și câștigă pâinea cu niciuna.
- Nu contează ce meserie ai, contează să fii cel mai bun.

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REAMINTEȘTE-ȚI!

Câmpul lexical reprezintă totalitatea cuvintelor care aparțin aceluiași domeniu și care au trăsături de sens comune.

Câmpul lexical conține cuvinte derivate, compuse, sinonime înrudite ca sens.

Câmpul lexical este alcătuit din aceleași părți de vorbire (substantive, adjective, verbe).

În câmpul lexical pe lângă cuvintele ce aparțin aceluiași domeniu

cu trăsături de sens comune întră și sinonimele lor, derivatele lor și expresiile care le cuprind.

ATENȚIE!

Nu confundați câmpul lexical cu familia lexicală. Din familia lexicală fac parte cuvintele care au aceeași rădăcină!

REȚINE!

Pleonasmul este o greșeala de exprimare constând din combinarea a doi termeni care au același înțeles.

Exemple: a colabora împreună cu; a reveni din nou; propria proprietate; nivel mai superior etc.

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

➤ Grupează cuvintele de mai jos în trei câmpuri lexice:

îmbrăcămintă

încălțămintă

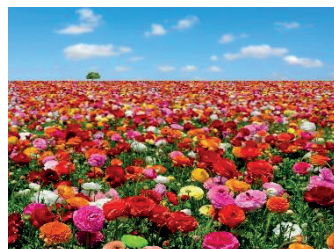
lenjerie

Pantofi, cearșaf, sandale, fustă, fular, plapumă, impermeabil, cizme, ciorapi, perină, ciupici, rochie, costum, învelitoare, saltea, cămașă, papuci, pantaloni.

FOLOSEȘTE-ȚI IMAGINAȚIA!

➤ Alcătuieste un text de volum mic cu tema „În grădina de flori”.

➤ Folosește un câmp lexical.

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

Ortograma **ne-a**:

Bunica **ne-a** adus mere.

Fulgi de **nea** cad alene.

Fulgi de **zăpadă**, **omăt**.

L-am văzut pe **nea** Ion.

L-am văzut pe **nenea**.

Ortograma **ne-au**:

Ne-am îmbrăcat modern.

Suntem **neam** de români.

Suntem un **popor** pașnic.

Ionel e **neam** cu mine.

Ionel e **rudă** cu mine.

➤ Evită pleonasmul în exprimare:

Urcați sus pe scări! Am televizor cu telecomandă la distanță.
Așează-te jos. Ridicați-vă în picioare!

V.**VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!****EXERSEAZĂ!**

1. Indică zece cuvinte ce aparțin câmpului lexical al alimentelor.
2. Indică câte cinci cuvinte ce aparțin câmpurilor lexicale ale substantivelor: *scaun, animale s lbatice, cas , unelte agricole.*
3. Corectează pleonasmul.
 - a) Interconținționarea reciprocă este o caracteristică a ramurilor economiei mondiale.
 - b) S-a organizat o comemorare în memoria eroilor la Casa de Cultură.
 - c) Concluzia finală a discuțiilor a fost urgentarea reformei.
 - d) Proiectul de lege a primit aprobarea favorabilă a Cabinetului de Miniștri.
 - e) Vorbitorii au discutat firesc și natural despre protecția pădurii.
 - f) Japonia a înregistrat câteva performanțe de vârf în domeniul electronicii.
 - g) Pare puțin probabil ca bugetul să fie aprobat.
 - h) Primul debut ca actor a fost strălucitor.
 - i) Ei preferau mai bine să se plimbe.
 - j) A rezolvat cazul printr-o legătură directă și nemijlocită.
4. Corectează construcțiile greșite:

Comisia refuză să accepte modificările. Simțea o repulsie împotriva violenței. Lacrima este un simbol emblematic al poeziei lui Goga. Este schițat sumar portretul personajului. Acest pod peste Dunăre este cea mai grandioasă realizare a constructorilor români. Intervenția a fost rapidă și promptă.

VI.**ATELIER CREATIV**

- Scrie o minicompunere cu tema „Cartea a fost copac prima oară...”
- Folosește câmpul lexical al cuvântului „carte” (copertă, foaie de titlu, foi, pagini, cotor etc).

LUCRAȚI ÎN PERECHI!

Scrie în două minute cât mai multe cuvinte care aparțin câmpurilor lexicale: animale domestice; veselă; planete; ciuperci; pești.

TEST DE EVALUARE:**Acum pot...**

1. ... să stabilesc că cuvintele *stative, hrisev* sunt...

- a) neologisme
- b) arhaisme
- c) regionalisme

Punctaj**5 puncte**

2. ... să **identific** varianta ce indică că cuvintele *original* și *originar* sunt: **5 puncte**

- a) sinonime
- b) antonime
- c) paronime

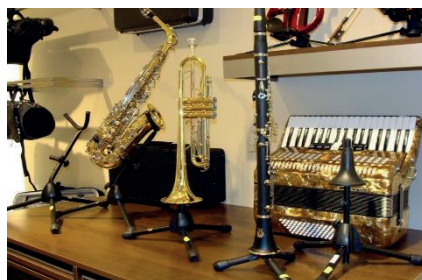
3. ... să **precizez** că cuvântul *băiețandru* este format cu ajutorul: **5 puncte**

- a) prefixului
- b) sufixului augmentativ
- c) sufixului diminutiv

4. ... să **găsesc** varianta în care sunt doar cuvinte ce aparțin unei familii lexicale: **5 puncte**

- a) bucurie, fericire, liniște, speranță, binefacere, convingere;
- b) a povesti, povestitor, povestire, poveste, povestioară;
- c) cuvânt, propoziție, enunț, frază, text.

5. ... să **redactez** o minicompunere „Muzica îmi place”, folosind cuvinte din familia lexicală potrivită, cu începutul dat: „Muzica este viața omului. Îmi place muzica, deoarece prin ea ne reflectăm sentimentele emoțiile.” **8 puncte**

Total: 28 puncte

Apreciază-ți competențele (pe nivele):

	Inițial	Mijlociu	Satisfăcător	Înalt
Punctaj	7-1	14-8	21-15	28-22

§ 7. Părțile de vorbire. Clasificarea părților de vorbire

I.

TERMINOLOGIE

- **gramatică**
 - morfologie
 - sintaxă
- **părți de vorbire**
 - flexibile (schimbătoare) neflexibile (neschimbătoare)
 - independente; auxiliare

II.

LUCRU CU TEXTUL

✓ *Citește cu atenție textul:*

Mănăstirea Curtea de Argeș este o *mănăstire* din România, situată în orașul Curtea de Argeș, județul Argeș, Muntenia.

Mănăstirea Curtea de Argeș a fost sfințită la data de 15 august 1517, motiv pentru care hramul ei este și în prezent Adormirea Maicii Domnului.

În apropierea mănăstirii Curtea de Argeș *se află* fântâna meșterului Manole, constructorul legendar al ctitoriei lui Neogoe Basarab, eroul mai multor balade populare.

În cadrul Mănăstirii Curtea de Argeș a funcționat, cu mici întreruperi, timp de peste 100 de ani, Seminarul teologic „Neogoe Vodă”, continuat apoi de Seminarul Teologic Special pentru Transilvania până în anul 1977.

Mănăstirea Curtea de Argeș este inclusă în Lista monumentelor istorice din România.

1. *Transcrie în caiet cuvintele evidențiate, indicând ce parte de vorbire este fiecare.*
2. *Indică, după posibilitate, categoriile lor gramaticale.*

CĂSUȚA CU IDEI

- Omul este începutul religiei, omul este miezul religiei, omul este sfârșitul religiei. *Ludwig Feuerbach*

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REAMINTEȘTE-ȚI!

- Părțile gramaticii sunt morfologia și sintaxa.
- Morfologia studiază forma cuvintelor (ca părți de vorbire).
- Sintaxa studiază raporturile dintre cuvinte (ca părți de propoziție), propoziția, fraza.

Sintaxa se referă la îmbinarea cuvintelor în propoziții și a propozițiilor în fraze.

Morfologia se referă la modificarea formei cuvintelor în vorbire.

OBSERVĂ!

- ✓ Examinează cuvintele evidențiate din textul despre Curtea de Argeș. Care dintre ele își modifică forma și care – nu?
- ✓ Stabilește care dintre ele pot îndeplini singure funcție sintactică. Ce părți de vorbire sunt ele?

REȚINE!

Părțile de vorbire pot fi:

- flexibile (schimbătoare);
- neflexibile (neschimbătoare);
- independente (de sine stătătoare);
- auxiliare (ajutătoare).

Părțile de vorbire			
flexibile	neflexibile	independente	auxiliare
articolul	adverbul	substantivul	articolul
adjectivul	prepoziția	verbul	prepoziția
substantivul	conjunția	adjectivul	conjunția
verbul	interjecția	numeralul	interjecția
numeralul		pronumele	
pronumele		adverbul	

ÎMBOGĂȚEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

➤ Ținând cont de sensul lexical pe care îl au și de sensurile gramaticale pe care le pot exprima prin diferite forme, cuvintele se împart în părți de vorbire.

EXERSAȚI!

1. Scrie cuvintele de mai jos în funcție de partea de vorbire căreia îi aparțin:

verb

substantiv

adjectiv

numeral

pronume

bun, învață, dulce, interesant, vioi, soare, doarme, ele, bucurie, patru, voi, trece, poezie, trei, ascultă, alb, șase, zbor, mama, cinstit, cincii, arțar, declamă, floare, suflet, ei, al cincilea, noi.

2. Transcrie proverbele precizând ce părți de vorbire sunt cuvintele evidențiate.

- Șapte** pe **unul** nu-l așteaptă.
- Răspunsul **blând** împrăștie **mânia**.
- De **șapte ori** măsoară și **o dată** taie.
- Leneșul** mai mult aleargă.

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

1. Formează îmbinări libere de cuvinte de la cuvintele date: *copac, casă, ziar, bunel, câmpie, fructe, basme* după următorul model:

- substantiv + numeral;
- substantiv + pronume;
- substantiv + substantiv la c.A.;
- substantiv + substantiv la c.G.;
- substantiv + adjective.

2. Găsește cuvintele care lipsesc din următoarele proverbe și formează cu ele îmbinări de cuvinte:

- Cât de înalt ar fi copacul, frunzele tot la ... cad.
- Poama coaptă se caută nu după față, ci după ...
- Cine ... a lucrat, are totul de iernat.
- Cine n-are vara ... iarna nu mănâncă plăcinte.

3. Extrage din textul care urmează cuvintele evidențiate. Stabilește ce părți de vorbire sunt ele:

- flexibile* (schimbătoare); *neflexibile* (neschimbătoare);
- independente* (de sine stătătoare); *auxiliare* (ajutătoare);

A sosit toamna. Un anotimp frumos, cu multe **recolte** și multe bucurii. Frunzele ruginii au acoperit asfaltul încălzit **de** ușoarele raze de soare, pe **jos** parcă este un covor țesut din aur **și** bronz. Totul în jur este incredibil! **Însă**, totodată natura

cedează, pleacă păsările, unele animale **hibernează**, crengile pomilor rămân fără frunze. Dansul frunzelor ruginii este un peisaj

mirific. **Parcă** ai fi într-o poveste de vis, din care nu ai mai vrea să ieși.

- a) Găsește în text cuvinte cu diftongi;
- b) Identifică câte un sinonim și câte un antonim pentru sensul din text al următoarelor cuvinte: *a sosit, frumos, au acoperit, pleacă*;

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

✓ Scrie forma corectă în locul punctelor din următoarele comunicări. Folosește variantele: **ce-l, cel, n-o, nu-i, cea, ce-a**.

Ioana este _____ mai bună prietenă. De _____ întrebă numai de mine? Alexandra învață _____ mai bine. Drumul _____ vezi este _____ corect. Dacă vrei tu, _____ să-i zic nimic. Nicăieri _____ mai bine ca acasă. Știi sigur că _____ să vrea. Magazinul din colț _____ deschis.

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

TEST DE EVALUARE:

Punctaj – 12 p.

1. Partea de vorbire care denumește o acțiune și răspunde la întrebările ce face? ce a făcut? ce va face? se numește:

- a) substantiv
- b) adverb
- c) verb

2 p.

2. În enunțul: „Învățătoarea **ia** cartea de pe masă.” „**ia**”este:

- a) pronume
- b) verb
- d) numeral

2 p.

3. Alege cazul în care există numai pronume:

- a) ea, ție, voi, ei, lor
- b) tu, lor, iar, pe, noi
- c) eu, de, mai, voi, ei

2 p.

4. Dacă acțiunea are loc în momentul vorbirii verbul este la timpul:

- a) prezent
- b) trecut
- c) viitor

2 p.

5. Alege cazul în care avem numai adverbe:

- a) ieri, cântă, frumos, bine
- b) mâine, sus, aseară, degrabă
- c) eu, repede, mai, sus

2 p.

6. În care rând sunt numerale:

- a) eu, frumos, al doilea, mic
- b) trei, primul, un sfert
- c) amândoi, voi, ceilalți.

2 p.

PROIECT DE GRUP

Redactează o compunere: „Paza bună trece primejdia rea”.

§ 8. Articolul substantival hotărât și articolul substantival nehotărât. Articolul posesiv (*genitiv*). Articolul adjectival (*demonstrativ*)

I.

TERMINOLOGIE

- articol hotărât
- articol nehotărât
- articol posesiv (*genitiv*)
- articol adjectival (*demonstrativ*)

II.

LUCRU CU TEXTUL

- Citește cu atenție textul:

Cartea este considerată ca fiind un adevărat izvor de înțelepciune, pentru că prin intermediul ei aflăm multe lucruri interesante, ne

îmbogățim vocabularul, ne dezvoltăm spiritual, moral și multilateral. Cartea a avut dintotdeauna o semnificație aparte, pentru că anume în cărți este păstrată istoria neamului. Filele din cărți sunt martore a progresului tehnologic, științific și creativ.

Cartea este o sursă de inspirație, o cale către viitor. Cartea este călăuză omului în viață, un izvor al cunoașterii, al imaginației, care de multe ori ne duce în lumea basmelor.

ȚINE MINTE!

Înainte de a lectura o carte spală bine mâinile. În timpul lecturii nu se poate de îndoit cartea sau foile căci se vor uza repede.

În carte nu se admite de-a face însemnări cu creionul sau pixul.

Nu citi cartea atunci când iei masa, căci e dăunător pentru sănătate și poți păta cartea.

Când citești cartea folosește semnișorul de carte.

Paginile se întorc de colțișorul de sus din partea dreaptă, fără a umezi degetele.

➤ *Recunoaște în textul de mai sus următoarele părți de vorbire:*

a) *flexibile (schimbătoare), neflexibile (neschimbătoare);*

b) *independente (de sine stătătoare), auxiliare (ajutătoare);*

c) *alcătuieste cu două părți de vorbire propoziții.*

CĂSUȚA CU IDEI

➤ Cartea ca pe-o dimineată

Nepătată s-o păstrezi...

➤ Cărțile sunt o comoară la care avem cu toții acces, ne deschid orizonturile, ne ajută să ne pregătim pentru viață atunci când suntem copii.

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REAMINTEȘTE-ȚI!

➤ Substantivele pot fi:

- *articulate;*
- *nearticulate;*

➤ Completează spațiile libere cu forma articulată sau nearticulată a substantivului propriu Cernăuți:
 ... este un oraș frumos. Îmi place ... Clasa noastră a fost în excursie la ...
 ... Am stat două ore în orașul Cu toții am rămas impresionați de arhitectura frumoasă a Cernăuțiului.

REȚINE!

Articolul este partea de vorbire flexibilă auxiliară care însoțește substantivul și arată în ce măsură obiectul denumit de substantiv este cunoscut vorbitorilor.

➤ Caracteristici ale articolului:

- însoțește un substantiv;
- este instrument gramatical;
- nu îndeplinește funcție sintactică;
- se analizează împreună cu substantivul.

➤ Clasificarea articolului:

- *Articolul substantival*:
 hotărât: *-l, -le, -lui, -lor, -a, lui, -i*;
 nehotărât: *un, o, niște, unii, unele, unor, pe unii*.
- *Articolul posesiv* (genitival): *al, a, ai, al*.
- *Articolul adjectival* (demonstrativ): *cel, cea, cei, cele*.

NOTĂ!

Articolele *nu au funcții sintactice*. Se analizează *numai* împreună cu acele cuvinte pe care le însoțesc.

REȚINE!

Articolul însoțește un substantiv, arătând în ce măsură obiectul în discuție este cunoscut vorbitorilor.

Articolul substantival hotărât se adaugă direct la sfârșitul substantivului, formând cu acesta o unitate sonoră și grafică.

Formele *articolului hotărât* sunt:

	masculin	feminin	neutru
singular	-l, -le, -a, -lui	-a, -i	-l, -lui
plural	-i, -lor	-le, -lor	-le, -lor

Articolul substantival nehotărât se află înaintea substantivului (proclitic), fiind un cuvânt scris separat.

Articolul hotărât se scrie la sfârșitul substantivului (enclitic), formând cu acesta o unitate. El arată că obiectul denumit e bine cunoscut vorbitorilor.

Formele articolului nehotărât sunt:

	masculin	feminin	neutru
singular	un, unui	o, unei	un, unui
plural	niște, unor	niște, unor	niște, unor

ATENȚIE!

- Substantivele terminate în consoană la singular primesc o vocală de sprijin pentru a adăuga articolul: *copacul, vaporul*.
- Substantivele terminate în vocală la singular își pot schimba vocala cu articolul: *casă – casa, mamă – mama; iar uneori primesc vocala de sprijin: stea – steaua, radio – radioul; altele primesc articolul adăugat direct formei nearticulate: frate – fratele*.

OBSERVĂ!

Copilul acela este deștept. Părinții copilului sunt mândri de el.
Fetița aceasta este prietena lui George.

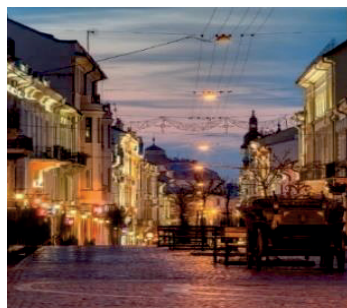
- *Articolul hotărât* poate fi **enclitic**, situat la sfârșitul substantivului (*mama, Maria, mamei, Măriei*) sau **proclitic** (situat în fața substantivului, ca un cuvânt separat: *lui Ionuț, lui Mihai*).
- *Articolul nehotărât* se scrie înaintea substantivului (forma din dicționar), fiind un cuvânt separat. El arată că obiectul denumit este mai puțin cunoscut vorbitorilor: *o școală, niște școli; un tablou, niște tablouri; un peisaj, niște peisaje, unei școli, unor școli; unui tablou, unor tablouri; unui peisaj, unor peisaje*.

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

- *Identifică substantivele din textul de mai jos și grupează-le în trei grupuri: substantive nearticulate, substantive articulate hotărât și substantive articulate nehotărât.*

Orașul s-a pregătit de sărbătoare. În copacii de pe bulevardele din centru s-au prins niște becuțe colorate, care clipesc întruna.

Vitrinele strălucitoare ale magazinelor își expun atrăgător mărfurile. Un vânzător ambulant s-a costumat în Moș Crăciun. Cernăuțul este mai frumos ca oricând.

REAMINTEȘTE-ȚI!

Într-o enumerare de substantive în cazul Genitiv, articolul genitival se reia înaintea fiecărui substantiv.

Articolul posesiv (*genitival*) este articolul care face legătura între posesor și obiectul posedat. Se acordă în gen și număr cu substantivul determinat de substantivul în genitiv.

➤ *Articolul posesiv* precedă, de obicei, un substantiv sau un alt nume la cazul genitiv, contribuind la exprimarea raportului de posesie sau de apartenență. De aici și denumirea lui de *posesiv*. Se află totdeauna înaintea substantivelor și a pronumelor în cazul genitiv, pentru a lega numele obiectului posedat de numele posesorului.

Se acordă în gen și număr cu subst. – obiectele posedate.

➤ *Articolul posesiv* intră și în alcătuirea *numeralelor ordinale* (**al** doilea, **al** treilea, **a** cincea, **a** zecea) și a *pronumelor posesive* (**al** meu, **a** mea, **ale** noastre, **ai** voștri).

Formele *articolului posesiv* (genitival) sunt:

	singular	plural
masculin	al	ai
feminin	a	ale

Exemplu: colț **al** tabloului, jucărie **a** frațiorului,
ochi **ai** mamei, lucrări **ale** copiilor.

Articolul adjectival (*demonstrativ*) este articolul care leagă adjectivul (sau numeralul) de substantivul determinat.

➤ *Articolul adjectival* are forme speciale pentru indicarea categoriilor gramaticale:

- genul;
- numărul.

cel – pentru genul masculin (sau neutru), numărul singular;

cea – pentru genul feminin, numărul singular;

cei – pentru genul masculin, numărul plural;

cele – pentru genul feminin (sau neutru), numărul plural.

Exemplu: *copilul cel deștept,* *cei doi iepurași,*
 floarea cea galbenă, *cele două surori.*

ATENȚIE!

➤ Nu confundați articolul adjectival cu:

- pronumele demonstrativ: **Cel** din spate era colegul meu.
- adjectivul pronominal demonstrativ (forma populară):

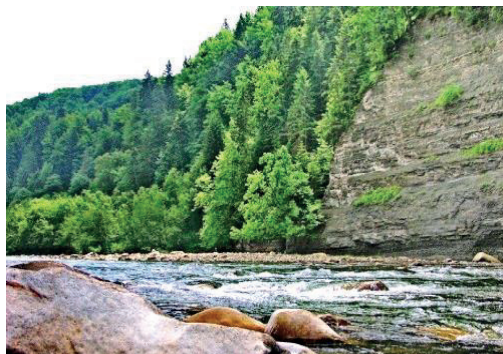
Pe cel deal/ Pe cel colnic

Trece-o fată și-un voinic... *Folclor*

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

Citește cu atenție textul de mai jos. Identifică articolele.

Din cel din urmă arc al Carpaților, de sub poalele Călimanului, se lasă pe coasta despre răsărit a țării, un lung șir de coline, care merg – ridicându- se și culcându-se ca valurile unei mări. Pe la căpătâiul acestor dealuri, frumoasele și roditoarele dealuri ale Moldovei – se îndoiaie Prutul în șerpuiiri mari, așternut ca de pe întinsul unei stepe. Izvorât de departe, din Carpații Galiției, râul vine tulbur la hotarele noastre, sparge măgurile Mamorniței și-și împinge apa-i gălbuie, lină, fără nici o încrețitură, în lunca largă, ce se desface de la Cotul Boianului de jos. (Alexandru Vlăhuță)

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

Ortograma ce-a:

Ce-a hotărât fratele tău?

Ortograma ce-l:

Nu știa sărmanul ce-l așteaptă acasă.

Ce-a fost astă-toamnă?, El ascultase de sfatul **ce-l** primise.
întrebă copila.
Căci pe moșia **cea** străbună S-a dovedit a fi **cel** mai deștept.

APLICĂ!

Construiește câte o propoziție în care cuvintele date să se scrie diferit: **ce-a, cea, ce-l, cel**.

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Citește textul. Identifică articolele și observă pe lângă care părți de vorbire se utilizează.

„Natura vie e minunea cea mare. Nu există un tablou mai frumos decât lanul înverzit ce se leagănă în bătaia vântului, decât freamătul pădurii, decât o livadă în floare. Pământul înzestreată cu aromă și culoare toată flora din jur. Minunea aceasta mare a naturii trebuie să fie ocrotită.

2. Completează spațiile libere cu articolul posesiv genitival potrivit:

- Aceasta proprietate este acestui om.
- Contractul este firmei.
- Cele mai frumoase fotomodele sunt acestei agenții.
- Venirea neașteptată vărului meu m-a surprins.
- Vila de la malul mării este unchiului meu.
- Visele sunt doar mele.
- America este o țară tuturor posibilităților

3. Articulează cu articol hotărât substantivele din paranteze în textul:

(Obicei) de a colinda este străvechi. (Băieți) și (fete) merg pe la (case) tuturor (gospodari) din sat și le fac urări de bilșug.

4. Citește proverbele și plasează cuvintele care lipsesc. Ce părți de vorbire sunt ele?

- ... mai drept pe lume este adevărul.
- Dreptatea, cinstea și cugetul curat sunt... mai bune calități ale omului.

- c) Urmează ... înțelept și te dă după ... drept.
 d) Când se trage clopotul ... mare, ... mici nu se mai aud.
 e) Lumina mare pe ... mică întunecă.
5. Completează fabula cu cuvintele necesare. Care din ele sunt articole?

Odată, neamul rândunesc
 Având o mare ură
 Pe neamul șoricesc,
 Pentru că ouăle din cuiburi ei le fură,
 Au hotărât fără cruțare,
 Pe toți prinzându-i, să-i omoare.
 Și iarăși, ... întâi robită zburătoare
 Au fost un liliac sub streșină robit.
 El însă au protestuit,
 Înfățișând dovezi aripi... ce are,
 Că nu-i din neamul șoricesc,
 Și prin ... chip au dobândit iertare.
 Dar rândunelele un alt război pornesc,
 Asupra tuturor
 Anume păsări mici, ... sunt de sama lor,
 Și iarăși, ... întâi robită zburătoare,
 ... liliac au fost; cu gură mare
 Că el nu-i pasăre nicicum,
 Pentru că pene n-are. (Alexandru Donici)

6. Identifică și subliniază substantivele în cazul genitiv din următoarele propoziții:
- Camera aceasta este a copiilor.
 - Mașina unchiului meu este nouă.
 - Ziua loanei a fost săptămâna trecută.
 - Am văzut răsăritul soarelui.
 - Toate cadourile sunt ale mătușii mele.
 - Rochia Anei este foarte frumoasă.
 - Ceasul este al verișoarei mele.
 - Zgomotul puternic al motorului se auzea din ce în ce mai puternic.
 - Se aude foșnetul pădurii.
 - Am citit despre funcțiile substantivului.
7. Scrie exemplele. Subliniază articolele posesive.
- Lumea-ntreagă stă pătrunsă
 De-al ei cântec fără nume.” (Vasle Alecsandri)

- b) Iazul, locul și pădurea de pe aici sunt ale noastre. (Ion Creangă)
- c) Ale păsărilor neamuri ciripesc pitite-n ramuri. (Mihai Eminescu)
- d) Băiatul era îmbrăcat bine, poate chiar prea bine pentru cei trei anișori ai lui. (Ion Druță)

8. Completează enunțurile de mai jos cu articole adjectivale potrivite:
- a) Îmi plac clădirile ... vechi, nu clădirile ... noi.
 - b) Mă plimb pe străzile ... largi, nu pe străzile ... înguste.
 - c) I-am dat florile prietenei ... blonde, nu prietenei ... brunete.

VI.

ATELIER CREATIV

LUCRAȚI ÎN GRUPE!

1. Precizează valorile gramaticale ale lui „A” din exemplele:
 - a) Lucrarea este **a** prietenului.
 - b) **A** este prima literă din alfabet.
 - c) Cartea **ne-a** impresionat.
 - d) Știu **a** cui este această casă.
 - e) Ne-am întâlnit pentru **a-i** da cartea.
 - f) **A** scris toată noaptea lucrarea.
 - g) Premiile **a** 12 elevi se aflau pe catedra profesoarei.
 - h) Din declarațiile **a** cinci martori am înțeles cine este vinovatul.
 - i) Miroase **a** iarnă. **A!** Ce bine că a venit!
2. Precizează în care propoziții cuvintele *cel*, *cea*, *cei*, *cele* sunt articole adjectivale.
 - a) Nurorile atunci sar arse în picioare și cele mai mari încep a tremura ca varga de frică... (Ion Creangă)
 - b) Mă gândeam des la cele de acasă, la cele bune și cele rele.
 - c) Bătrânul Dan ascultă grăind doi vechi stejari,
 - d) Crescuți dintr-o tulpinăpe culmea cea de munte...
 - e) Cu cea din banca întâia sunt prietenă.
 - f) A fost apreciat ca unul dintre cei mai buni sportivi.
 - g) Viscolul îi pălmuește pe cei doi pe-obraji și creștet.
 - h) Astăzi nu suntem cei care am fost ieri.

JOC DISTRACTIV

La acest joc participă 10-12 elevi. Organizatorul pregătește din timp fișe. Pe fiecare din ele e scrisă câte o propoziție cu un articol posesiv omis. Fiecare elev va lua câte o fișă și o va completa. Apoi va scrie pe fișă o propoziție cu un articol posesiv la numărul opus.

Analiza articolului:

1. Articol.
2. Substantival (hotărât sau nehotărât), posesiv genitival, demonstrativ adjectival (după sens).
3. Enclitic sau proclitic (după poziție).
4. Genul (masculin sau feminin).
5. Numărul (singular sau plural).
6. Cazul (nominativ, genitiv, dativ, acuzativ, vocativ).
7. Fără funcție sintactică.

Model: Harap Alb era fiul cel mic **al** împăratului.

al (împăratului) – articol posesiv genitival, proclitic, masculin, singular, cazul G., fără funcție sintactică.

TEST PENTRU EVALUAREA CUNOȘTIINȚELOR

Se dau cuvintele de mai jos.

Se cere: a) completarea spațiilor punctate cu articolele potrivite

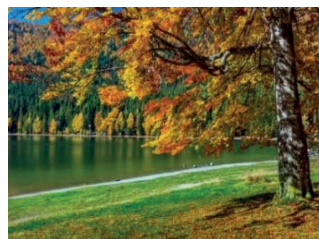
b) precizarea felului fiecărui articol

1. pere ...	7. Munte...
2. ... fetei	8. Carte...
3. ... băiat	9. ... Marin
4. lemne ...	10. al Nistru...
5. ... mapă	11. ... om
6. ... bun	12. mame...

FOLOSEȘTE-ȚI IMAGINAȚIA!

• *Alcătuiește un text de volum mic pe tema „Vacanța de toamnă”, după imaginile date, continuând gândul din fragmentul propus. Folosește cât mai multe articole, precizând felul lor.*

Mi-am petrecut vacanța de toamnă la bunici. Ei trăiesc la munte, iar acolo peisajul era viu colorat de către podoaba copacilor veștejiți.

§ 9. Substantive comune și proprii. Genul. Numărul. Articularea substantivelor cu articol (hotărât și nehotărât)

I.

TERMINOLOGIE

- **substantive comune**
- **substantive proprii**
- **categorii gramaticale**
- **gen (masculin, feminin, neutru)**
- **număr (singular, plural)**

II.

LUCRU CU TEXTUL

1. Citește atent ghicitoarea și amintește-ți! Ghicește, ce e?

Sunt... cel înțelept,
Sunt *ființă*, *lucru*, *obiect*,
Mă găsești în *casă*,
Pe *scaun*, la *masă*...
Sunt *munte*, *pădure* și *floare*,
Sunt *nor*, sunt *ploaie*, sunt *soare*,
Sunt *om*, *fluturaș*, *rândunică*,
Orhei, *Chișinău*, *Iepurică*,
În *fiecare zi*, în *fiecare noapte*,
Mă rostești tare, în *gând* sau în *șoaptă*
În *dragoste* și *ură*, *tristețe*, *bucurie*,
Pe toate le ai datorită mie.
Sunt necesar în orice spui
Și de folos sunt eu oricui.
Mai îndrăzneț, mai emotiv,
Sunt cunoscutul....”

2. Citește expresiv textul și intitulează-l.

Diferite sunt căile vieții omului. Uneori cu urcușuri presărate cu flori, alteori cu coborâșuri pline de spini. Pe unul soarta îl leagă pentru totdeauna de baștină, pe altul îl duce la depărtări de sute și mii de kilometri. Însă, oriunde nu s-ar afla, fiecare poartă în suflet dorul satului natal. Fiecare păstrează în adâncul inimii amintiri de neșters despre locul unde a văzut lumina zilei. Acasă și pâinea-i mai

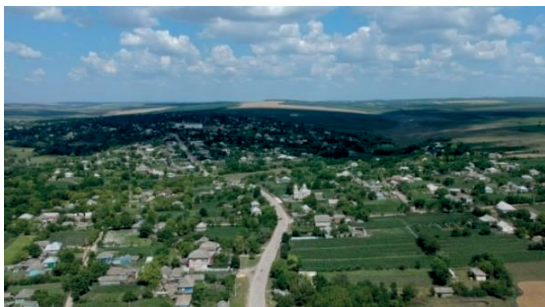
dulce, și apa din fântână-i mai limpede, și cerul e mai senin, și soarele-i mai strălucitor, și viața mai frumoasă.

Chiar și atunci când n-ai plecat nicăieri, când ai rămas între ai tăi, dragostea de

satul tău e la fel de mare. Satul de baștină, fie mic sau mare, la poale de munte sau la margine de oraș, rămâne mândria ta.

1. *Identifică substantivele.*

2. *Ce indică ele? La ce întrebări răspund?*

CĂSUȚA CU IDEI

„Veșnicia s-a născut la sat”, spunea Lucian Blaga. Ajungând om mare în lume nu trebuie să uiți de unde îți sunt rădăcinile. Oricine n-ai fi, cine n-ai deveni în viață, toate au pornit cândva de la satul natal, de la părinți, de la școala natală, de acolo-locul cel mai drag pe lume.

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REAMINTEȘTE-ȚI!

- *Înlocuiește punctele de suspensie cu exemple corespunzătoare:*

Substantivul denumește:

persoane: ... obiecte: ...

păsări: ... animale: ...

fenomene: ... acțiuni: ...

REȚINE!

Substantivul este partea de vorbire flexibilă care denumește obiecte, ființe, lucruri, fenomene ale naturii, nume de însușiri, stări sufletești, acțiuni, relații dintre oameni etc. Întrebările *cine? ce?*

OBSERVĂ!

- ✓ *Citește textul și indică ce denumesc substantivele evidențiate.*

A doua zi, plecând cu oile, *Tudorel* se așează pe un dâmb și începu

să-i zică din *fluier*. Mare-i fu bucuria când văzu că *mioarele* se opresc din *pășunat* și încep să joace. *Culaie*, *berbecul* cel mare, cu coarneaule întoarse, se pusese și el pe țopăit, parc-ar fi fost cel mai strașnic dăntuitor. *Clopotul* de la gât îi suna. Măgărușul turmei juca și el, când pe trei picioare, făcând rotocoale drăgălașe în *văzduh* cu piciorul drept. (V. Eftimiu)

REȚINE!

➤ Substantivele se clasifică în felul următor:

- **după sens:**

comune: albină, ploaie, încercare, grădină, floare etc.

proprie: Kiev, Ucraina, Marea Neagră, Făt-Frumos etc.

- **după structură:**

simple: soare, sat, școală, carte, masă, căprioară etc.

compuse: floarea-soarelui, Ștefan cel Mare, bunăvoință etc.

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

1. Scrie răspunsurile la întrebările de mai jos.

Subliniază substantivele și precizează felul lor.

a) În care sat (oraș) trăiești?

b) Care este numele și prenumele părinților tăi?

c) Pe care stradă se află casa ta?

d) Care este cel mai apropiat râu, deal, vale, pădure?

e) Ce instituții sunt în satul (orașul) tău?

Substantivele proprii se scriu cu majusculă:

a) numele de persoană: *Ana, Vasile, Ștefan, Gheorghe.*

b) denumirile geografice: *Carpați, Nistru, Ucraina, România.*

c) denumirile de planete: *Uranus, Martie, Jupiter.*

d) nume de publicații, instituții: *Universitatea Națională Iurii Fedkoviți din Cernăuți, Zorile Bucovinei, Plai Românesc, Institutul Pedagogic.*

e) denumiri de organizații: *Organizația Națiunilor Unite.*

EXERSEAZĂ!

1. Înlocuiește substantivele proprii prin substantive comune:

a) Prutul curge pe lângă satul prietenului meu.

b) În fiecare vacanță de vară împreună cu părinții mergem în Carpați.

- c) Gheorghe mă așteaptă cu nerăbdare.
d) Grivei este cel mai bun prieten al meu.
2. Comentează ortografia substantivelor proprii din textul de mai jos.

Kievul, capitala Ucrainei, este considerată a fi unul dintre cele mai frumoase orașe din lume. Numeroasele monumente de arhitectură, ca de exemplu: rămășițele Porților de Aur, Catedrala Sofia, Lavra Pecerska, Biserica Spasului de pe Berestov, precum și mereu aglomeratul Hreșciatik, principala stradă a capitalei, cartierele vechi ale orașului, numeroasele teatre și muzee, lasă turiștilor o impresie de neuitat.

SĂ NE REAMINTIM!

✓ *Citește cu atenție textul.*

Sunt momente în viață, când fiecare om vrea cel mai mult să se cufunde în feeria magiei cunoscute din copilărie, să simtă cum atrage spiritul iernii adevărate, să vadă cum covorul pufos acoperă căsuțele de lemn adormite, iar în aerul geros planează atmosfera impresiilor într-adevăr fermecătoare.

Copiii și adulții de toate vârstele se pot da într-o veselie cu colaci special concepuți pentru distracția derdelușului. Snowtubingul nu necesită abilități speciale sau pregătire fizică.

Este locul perfect pentru ocazia de a vă distra și de a vă petrece timpul într-un mod original cu prietenii. Nu contează câți ani aveți

sau cât de bine știți să patinați. Chiar dacă încălțați patinele pentru prima oară, „urșii”, „pinguinii” și „veverițele” drăgălașe vă vor ajuta să vă mențineți echilibrul, astfel încât să vă puteți bucura din plin de distracție.

1. *Selectează substantivele.*
2. *Precizează genul și numărul lor.*

Genul și numărul substantivelor

În limba română substantivul are forme distincte pentru trei genuri: **masculin**, **feminin** și **neutru**.

Substantivul are forme pentru **singular** și **plural** la toate cele trei genuri – **masculin**: copil – copii, **feminin**: fată – fete, **neutru**: stilou – stilouri.

OBSERVAȚI!

Majoritatea substantivelor au forme pentru singular și plural la toate cele trei genuri:

masculin: băiat – băieți

feminin: elevă – eleve

neutru: tablou – tablouri

ATENȚIE!

Unele substantive au:

numai forme de singular: *aur, cinste, fotbal, miere, sete, credință, sport*

numai forme de plural: *tăiței, zori, ochelari, foarfece*

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

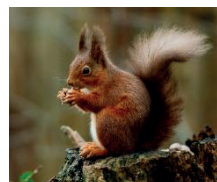
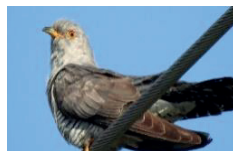
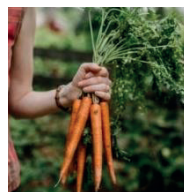
1. *Extrage din text substantivele după cum urmează: masculine, feminine, neutre.*

Norii se formează în adâncul cerului și au diferite configurații. Uneori ei seamănă cu mari bucăți de vată, alteori aduc a pene de pasăre. Uneori norii trec în valuri, alteori cerul se acoperă cu o pătură surie, compactă și uniformă care ascunde pentru o vreme îndelungată razele soarelui...

Norii se formează din picături de apă și din cristale de gheață care încep să cadă pe pământ doar după ce devin destul de mari.

GHICIȚI GHICITORILE:

1. Șade moșul în cămară
Cu mustățile afară...
2. Sportivă cu renume
Umblă-n pomi după alune.
3. Cine umblă mult prin lume
Și tot se strigă pe nume?
4. Slăbănoaga fânul-l frânge,
Iar colțata-n urmă-l strânge!

- a) *Determină genul și numărul substantivului-răspuns.*
- b) *Indică, cu ajutorul dicționarului, sensul cuvintelor subliniate.*
- c) *Extrage din text substantivele și determină genul și numărul lor.*

EXPLICĂ!

✓ *Citește expresiv poezia. Precizează de ce și cum își schimbă forma substantivele evidențiate.*

Un mic băiat a desenat
Soarele mândru și **cerul**
 Și bucuros, și luminos
 A scris pe foaie mai jos:
 Mereu fie **soare**, mereu fie **cerul**,
 Și mereu să fiu eu:
 Pacea-ntre lumi, măi oameni buni,
 E ca și pâinea și sarea-
 Orice **copil** și chiar pasărea
 Are nevoie de ea...
 Nu vrem război, nu vrem nevoi,
 Crească în pace **copiii**,
 Cântă oricând, cânte oricând
 Ei pe întregul pământ!

SĂ NE REAMINTIM!

Substantivele sunt:

- **nearticulate** (când nu oferă nici o informație cu privire la cunoașterea obiectului): bicicletă – biciclete
- **articulate** – cu articol hotărât sau nehotărât (când obiectul le este cunoscut vorbitorilor): bicicleta – bicicletei, bicicletele.

REȚINE!

- Articolul *hotărât* arată că obiectul denumit de substantiv este *bine cunoscut*, atât de emițător, cât și de receptor. Se adaugă direct *la sfârșitul substantivului*, formând cu acesta o singură unitate sonoră și grafică.
- Formele articolului hotărât: **-l, -le, -a, -lui, -i, -lor.**
omul, casa, muntele, oamenii, casele, munții, omului, muntelui, oamenilor, caselor, munților, omule! oamenilor!

AFLĂ MAI MULT!

Substantivele apar în dicționar la singular, la forma nearticulată:

copil – masculin, singular

fată – feminin, singular

creion – neutru, singular

REȚINE!

- Articolul *nehotărât* arată că obiectul denumit de substantiv este *mai puțin cunoscut* emițătorului și receptorului. Se află *înaintea substantivului*, fiind un cuvânt *scris separat*.
- **Formele articolului nehotărât: un, unui, niște, unor, o, unei, unii, unele, pe unii**

Exemplu: un elev, niște elevi, o elevă, niște eleve, unui elev, unor elevi, unei eleve, unor eleve.

EXPLICĂ!

- Identifică substantivele *articulate (nearticulate)* din conversația de mai jos:
 - Bună, Andrei! Am văzut că ai o bicicletă foarte frumoasă. Mi-o împrumuți, te rog!
 - Cu plăcere! Îmi plac foarte mult bicicletele. Bicicleta aceasta nu este una oarecare. Este specială. Poți merge cu ea și pe drumuri de drumuri de munte.

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

➤ Completează tabelul următor cu pluralul nearticulat al nominativului: *fiu, vizitiu, administrație, bibliografie, draperie, enciclopedie, farfurie, imitație, jucărie, linie, meserie, notație, petunie, ramificație, salcie, tipografie, unghie, vibrație*.

Substantivul	Plural nearticulat	Plural, artikulat, cu articol hotărât	Plural, artikulat, cu articol nehotărât
Exemplu: autor	autori	autorii	un autor, niște autori

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

➤ **Alege varianta corectă**

- Noi locuim pe planeta *pământ* (*Pământ*).
- În curând primii fulgi se vor așterne pe *pământul* (*Pământul*) înghețat.
- Fratele meu își face studiile la *Universitatea Națională* (*Universitatea națională*) din Cernăuți.
- A fost ales membru al *Academiei Române* (*Academiei române*).

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

- Alcătuiește un enunț în care să folosești trei substantive comune și două substantive proprii.
- Unește substantivele proprii cu substantivele comune potrivite:

Ion Creangă	compozitor
Ozana	țară
Carpați	oraș
Atlantic	ocean
Franța	râu
Nicolae Grigorescu	munți
Buzău	regiune
Dunăre	continent
Asia	fluviu
Muntenia	pictor
George Enescu	scriitor
- Indică ce fel de articol conțin substantivele din enunțul: *Omul z pezii*

te salută și te consideră un copil excepțional.

4. Articulează hotărât și nehotărât următoarele substantive: *noapte, casă, lună, copac, scaun, floare.*
5. Completează proverbele cu substantive articulate potrivite:
 - a) Se împacă ca ... cu sarea.
 - b) ... deștept cumpără vara sanie și iarna car.
 - c) Învățătura îi lumină / Ce-ți face ... mai senină.
 - d) Școala este locul / Unde-ți țeși
6. Transcrie textul, punând în locul punctelor literele ce lipsesc. Identifică substantivele și subliniază-le.
 - a) S-a dus zăpad... albă de pe întins... țăr...,
 - b) S-au dus zi... Bab... și nopt... vegher... .
 - c) Câmpi... scoate abur....; pe umedul pământ
 - d) Se-ntind cărăr... uscate de-al primăver... (Vasile Alecsandri)
7. Citește textul. Indică genul și numărul fiecărui substantiv evidențiat. Numește și celelalte substantive neevidențiate.

Înainte timpul era măsurat cu **clepsidra**, un recipient cu nisip sau apă, a cărui conținut se vărsa treptat în alt **recipient**. A fost inventată și o clepsidră-deșteptător. Ea avea niște **pârghii**-gheare cu care, la o oră fixată din timp, apuca omul de **picioare**, încercând să-l dea jos din așternut. Apoi au fost inventate **ceasornicele** cu greutate, pe urmă-cele cu arc.

Dacă vrei să știi de ce ceasul zice mereu „tic-tac”, apoi trebuie să-ți dai seama cum funcționează acest **mecanism**. Înăuntru este o rotiță specială cu dințișorii îndoiți. Dințișorii lovesc mereu pendulul, îl împing, iar noi auzim „tic-tac”!

La ce stil se referă acest text?

8. De ce gen sunt substantivele: *caiet, bloc, substantiv, cocoș, munte, leu, sărbătoare, plug, gard, profesor, șanț, ziar, veveriță.*

VI.

ATELIER CREATIV

ÎNVĂȚĂM PRIN JOC!

Ridică mâna

Se citesc diferite cuvinte. Pentru substantivele comune elevii ridică mâna dreaptă, pentru cele proprii – mâna stângă.

Om, munte, ninsoare, Maria, potecă, Carpați, leneșul, zboară, leneș, merge, zi, apă, Ion Creangă, furtună, creangă, săritură, Marea Neagră, carte, patru, harnicul, bucurie, București, Cernăuți.

Eu spun una, tu spui alta

1. Găsește substantive-sinonime pentru cuvintele date:
 - a) poruncă – ... prieten – ...
 - b) nevastă – ... curaj – ...
 - c) bucurie – ... cărare – .
2. Găsește substantive-antonime pentru cuvintele date:
 - a) zi – ... zarvă – ...
 - b) intrare – ... amintire – ...
 - c) întuneric – ... răsărit – ...
3. Pornind de la cuvântul „substantiv” formează cât mai multe cuvinte folosind literele acestuia.

§ 10. Declinarea. Ortografia substantivelor Numărul și cazul substantivelor (actualizare)

I.

TERMINOLOGIE

➤ declinare	substantive neutre
➤ substantive masculine	articol hotărât
➤ substantive feminine	articol nehotărât

II.

LUCRU CU TEXTUL

- *Citește cu atenție textul:*

Iarna friguroasă a venit pe meleagurile noastre. Ea așterne peste întreaga natură steluțe albe strălucitoare. Brazii verzi sunt acum împodobiți de sărbătoare. Râul cristalin ce cutreiera pădurea acum este înghețat. Cuiburile păsărelelor sunt pustii. Afară este liniște, deodată se aud chicote de bucurie, sunt copii. Ei se bucură de venirea iernii care le-a adus derdeluș și zăpadă. Acest anotimp este frumos în felul său.

- *Precizează genul și numărul substantivelor.*

CĂSUȚA CU IDEI

Păsările, sunt unele din puținele animale care în procesul evoluției au primit posibilitatea de a zbura, probabil principalul ce le caracterizează, însă și aici natura a admis excepții care face și mai interesantă studierea lor.

În lume există peste 9500 de specii de păsări. Oamenii de știință le grupează în 30 de categorii.

Aproximativ 2/3 din toate speciile de păsări se găsesc în pădurile tropicale. Păsările sunt cele mai răspândite animale pe glob.

Ocrotiți păsările! Îngrijiți-le iarna!

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REAMINTEȘTE-ȚI!

Întrebări-fulger:

- Ce parte de vorbire denumește nume de obiecte?
- Ce fel de substantive sunt: *eseu, caiet, literă* după felul lor?
- La ce gen sunt substantivele *cadou, tablou, scaun*?
- La ce număr sunt substantivele *arbori, mistere, iluzii*?
- Ce categorii gramaticale are substantivul?
- Dar ce este cazul?

REȚINE!

Cazul este forma pe care o ia substantivul pentru a îndeplini o funcție sintactică în propoziție: **nominativ, genitiv, dativ, acuzativ, vocativ**.

Categoriile gramaticale ale substantivului sunt: *genul, numărul și cazul*. În limba română substantivul are cinci cazuri:

Nominativ cine? ce?

Genitiv (al, a, ai, ale) cui?

Dativ cui ?

Acuzativ pe cine? ce?

Vocativ -----

➤ *Determină substantivele din text. Indică cazul lor. Care cazuri sunt identice ca formă? Cum le deosebim?*

De treci codri de aramă, de departe vezi albind

Ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.

Acolo, lângă izvoară, iarba pare de omăt,

Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet... (Mihai Eminescu)

Declinarea substantivului în limba română reprezintă totalitatea modificărilor suferite de forma unui substantiv pentru exprimarea cazurilor la singular și la plural.

Există două tipuri de declinare:

- cu articol hotărât
- cu articol nehotărât.

Declinarea substantivelor comune

Declinarea substantivului cu articolul nehotărât

Substantive nehotărâte masculine

Singular

N. (un) actor, perete, leu

G. (al unui) actor, perete, leu

D. (unui) actor, perete, leu

A. pe (un) actor, perete, leu

V. --

Plural

(niște) actori, pereți, lei

(al unor) actori, pereți, lei

(unor) actori, pereți, lei

pe (niște) actori, pereți, lei

--

Substantive nehotărâte feminine

Singular

N. (o) casă, stea, vreme

G. (al unei) case, stele, vremi

D. (unei) case, stele, vremi

Ac. (o) casă, stea, vreme,

V. —

Plural

(niște) case, stele, vremi

(al unor) case, stele, vremi

(unor) case, stele, vremi

pe (niște) case, stele, vremi

—

Substantive nehotărâte neutre

Singular

Plural

N. (un) teatru, scaun, plai	(niște) teatre, scaune, plaiuri,
G. (al unui) teatru, scaun, plai	(al unor) teatre, scaune, plaiuri
D. (unui) teatru, scaun, plai	(unor) teatre, scaune, plaiuri
A. pe (un) teatru, scaun, plai	pe (niște) teatre, scaune, plaiuri

Declinarea substantivului cu articolul hotărât.

Substantive hotărâte masculine

Singular

Plural

N. actorul, peretele, leul	actorii, pereții, leii
G. (al) actorului, peretelui, leului	(al) actorilor, pereților, leilor
D. actorului, peretelui, leului	actorilor, pereților, leilor
A. (pe) actorul, peretele, leul	(pe) actorii, pereții, leii

Substantive hotărâte feminine

Singular

Plural

N. casa, steaua, vremea	casele, stelele, vremurile
G. (al) casei, stelei, vremii	(al) caselor, stelelor, vremurilor
D. casei, stelei, vremii	caselor, stelelor, vremurilor
A. (pe) casa, steaua, vremea	(pe) casele, stelele, vremurile

Substantive hotărâte neutre

Singular

Plural

N. teatrul, scaunul, plaiul	teatrele, scaunele, plaiurile
G. (al) teatrului, scaunului, plaiului	(al) teatrelor, scaunelor, plaiurilor
D. teatrului, scaunului, plaiului	teatrelor, scaunelor, plaiurilor
A. (pe) teatrul, scaunul, plaiul	(pe) teatrele, scaunele, plaiurile

Declinarea substantivelor proprii

Declinarea substantivelor proprii diferă de declinarea substantivelor comune. Numele de familie primesc întotdeauna la cazurile genitiv și dativ articolul substantival hotărât masculin **lui**: *lui Munteanu, Creangă, Oboroc*.

Numele mici – prenumele, se declină în felul următor: cele masculine și feminine invariabile – cu articolul **lui** (*lui Sandu, Ion, Gabi, Rikki*), cele feminine variabile – cu articolul substantival hotărât feminin **ei**: *Mariei, Anei*.

Substantiv propriu masculin

Nominativ (cine? ce?) Cireș Ion
Genitiv (al, a, ai, ale cui?) lui Cireș Ion
cireșului înalt Dativ(cui?) lui Cireș Ion
Acuzativ (pe cine? ce?) (pe) Cireș Ion

Substantiv comun masculin

cireșul înalt
(al, a, ai, ale)
cireșului înalt
(pe) cireșul înalt

Substantiv propriu feminin

Nominativ (cine?) Felicia
Genitiv (al, a, ai, ale cui?) (al, a, ai,ale) Felicieii
Dativ (cui?) Felicieii
Acuzativ (pe cine?) (pe) Felicia

Substantivele proprii nu se schimbă după numere. Ele apar ori numai la singular (nume de persoane), ori numai la plural (numiri de ape): Ion, Petru, Creangă, Nistru, Baical etc. Substantivele proprii se pot declina numai cu articol hotărât, deoarece arată obiecte cunoscute, individualizate.

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

1. Citește textul. Selectează substantivele și pune-le la forma inițială (numărul singular, cazul nominativ.)

Toate popoarele au câte un bărbat, în care au întrupat idealul virtuților, ce ar dori să găsească în domnitorul lor; numele și faptele acestor bărbați îndumnezeiți se fac o fală, o proprietate națională și, din neam în neam, din veac în veac, aureola de slavă ce-i înconjură crește și se sporește mai mult și ce este mare, frumos, vitejesc se datorește geniului și brațului lor. Un asemenea bărbat a avut și Moldova – Ștefan cel Mare.

(Vasile Alecsandri)

2. Declină în scris cu articol nehotărât și cu articol hotărât substantivele: *pictor, datorie, peisaj*.

3. Transcrie poezia în caiet. Selectează substantivele. Stabilește categoriile lor gramaticale (*gen, număr, caz*). Declină două dintre ele.

Iarna-i un vestit dulgher
Că ea poate, când voiește,
Peste râuri pod să puie,

Fără lemne, fără cuie,
Fără nici un pic de fier
Și gătește-așa deodată,
Pod întreg, dintr-o bucată.
Iarna-i grădinar, când vrea
Pune albe flori la geamuri,
Fără frunze și cotoare,
Fără chiar să aibă soare,
Numai cum le știe ea.

Mie-mi plac, că sunt de gheață,
Dar când suflă, pier din față. (George Coșbuc, *Iarna*)

4. Completează proverbele și analizează substantivele:

- a) Munca bună ...
- b) Cinstea se câștigă ...
- c) Cine sapă groapă ...
- d) zi de primăvară ...
- e) Omul muncitor ...

5. Citește textul. Pune substantivele dintre paranteze la forma cerută de context. Comentează această formă.

(Creația) înseamnă nemurire sau cel puțin (șansă) reală de a învinge (moarte). Și dacă (luptă) pentru viață este o datorie a noastră, a tuturor, atunci (talent) se află în (avangardă) acestei (lupte). Înzestrarea, afirma un poet, reprezintă (misiune) pe care

(om) trebuie s-o realizeze în ciuda tuturor (obstacol). E ca și (misiune) (bob) de grâu. Aruncat în sol, el e dator să crească și să dea rod. (Rod), (talent) nu e renumele său, (glorie), ci însăși (viața), e adevăr, e frumusețe, e (bine) din care rezultă (progres) întregii (omenire).

6. Declină în propoziții un substantiv propriu.

Model: Dimitrie Cantemir este un ilustru savant din secolul XVIII.

- Romanul lui Dimitrie Cantemir *Istoria ieroglică* este o operă alegorică.
- Lui Dimitrie Cantemir îi este dedicată o antologie.
- Pe Dimitrie Cantemir l-au ales membru de onoare al Academiei din Berlin.

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

➤ Pronunță și declină corect substantivele compuse: *aducere-aminte, drum-de-fier, facere de bine, floarea-soarelui.*

Folosește-ți cunoștințele și deprinderile!

• Citește cu atenție și rezolvă următoarele cerințe. Pentru fiecare răspuns corect vei primi două puncte. Se acordă două puncte din oficiu.

1. Sunt scrise corect toate substantivele din seria:

- capod, cucoană, epure, cămașe;
- capot, cocoană, iepure, cămașe;
- capot, cucoană, iepure, cămașă.

2. Care substantiv nu este scris corect în următoarele serii:

- greier, servici, nasture;
- cearceaf, graur, tutore;
- schelete, biscuit, piepten.

3. Cu *cs* sau cu *x*? Alege varianta corectă:

- asterisc – asterix
- rucsac – ruxac
- escursie – excursie
- escavator – excavator
- eschimos – exchimos
- escortă – excortă
- ficsație – fixație
- macsilar – maxilar.

4. Cu *oa* sau cu *ua*. Alege varianta corectă.

- fermoar – fermuar
- savoare – savuare
- acoareă – acuareă
- roa – roua
- patinoar – patinua
- coafor – cuafor
- coafeză – cuafeză
- coaforă – cuafură.

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

1. *Ce sens au îmbinările? Comentează ortografia substantivelor.*

Agerimea minții, bucuriile vieții, mâinile muncitoare, florile recunoștinței, cântarea bucuriei, adâncile bătrânețe.

2. *Explică sensul proverbelor. Comentează ortografia tuturor substantivelor.*

- a) Oricât de înalt să fie copacul frunzele tot la pământ cad.
- b) Revărsatul zorilor nu ține toată ziua.
- c) După glas se cunosc oamenii și animalele.
- d) Vorba fără glume e ca bucatele fără sare.
- e) Glumele să-ți fie cumpătate, întocmai ca sarea în bucate.

3. *Alcătuiește formele de genitiv-dativ singular și plural hotărât de la substantivele: prietenă –..., ziuă –..., vale –..., tei –..., pâine –...*

4. *Declină substantivele. Observă, cum se schimbă forma lor. Care substantive rămân neschimbate?*

Ion Creangă, Ana Blandiana, George Coșbuc, Mihai Eminescu.

5. *Prin ce se deosebesc, din punct de vedere morfologic, substantivele evidențiate în îmbinările date?*

Cântarea patriei – datorez patriei, caietul copilului – explic copilului, zâmbetul mamei – povestesc mamei, fericirea fratelui – poruncesc fratelui.

6. *Construiește 3 enunțuri, folosind substantive proprii la diferite cazuri.*

LUCRAȚI ÎN GRUPE!

1. Împărțiți-vă în trei grupuri și declinați în scris câte un substantiv: *feminin, masculin, neutru*.
2. Alegeți substantivele din următoarele exemple: *zăpadă, rece, aleargă, derdeluș, copiii, roșu, alunecă, om, frumos, sanie, întrecere, șosea, luminoasă, sclipire, bujori, obraji, gheață, patine, ghețuș, zarvă*.
Folosiți-le într-o compunere scurtă.
3. Identificați activitatea pentru următoarele personalități din imaginile date:

§ 11. Cazurile substantivului. Funcțiile sintactice

I.

TERMINOLOGIE

- Categoriile gramaticale
- Cazurile ale substantivului:

•

II.

LUCRU CU TEXTUL

- Citește cu atenție textul:

POVESTEA SUBSTANTIVULUI

A fost odată ca niciodată într-o țară care se numea Morfologia, un împărat pe nume Substantiv. Acesta avea 5 fii: *Nominativ, Acuzativ,*

Dativ, Genitiv și Vocativ. Pentru a verifica vrednicia fiecărui fiu, împăratul i-a trimis în lume timp de un an, apoi în funcție de bogățiile cu care se întorceau, le dăruia ranguri înalte pe care le-a numit funcții sintactice.

Astfel, împlinindu-se vremea, primul fiu, Nominativ, a venit la tatăl său și i-a adus 2 pietre prețioase pe care le-a numit *Cine?* și *Ce?* Împăratul s-a bucurat și laudându-l i-a oferit funcțiile sintactice de *Subiect* și *Nume predicativ*. Apoi, a venit al doilea fiu, *Acuzativ*, care s-a dovedit a fi cel mai vrednic. Acesta a adus un cuțar cu o mulțime de diamante.

Pentru diamantele *Pe cine?* și *Ce?* a primit funcția sintactică de *Complement direct*, pentru diamantele *Pentru cine?*, *Cu cine?*, *Despre cine?* a primit funcția sintactică de *Complement indirect*, iar pentru diamantele *Cum?*, *Unde?*, *Când?* a primit funcția de *Complement circumstanțial*. În cuțar, împăratul a găsit și câteva smaralde *Care?*, *Ce fel de?*, *Câți?*, *Câte?*, iar pentru acestea i-a oferit funcția de *Atribut*.

Dativul, al treilea fiu, pentru că îi plăcea tâmplăria asemenea fratelui său *Genitiv*, a venit cu un Cui de aur, iar pentru acesta a primit funcția sintactică de *Complement indirect*. *Genitivul* a fost însă mai ambițios decât *Dativul* și a găsit 4 cuie de aur: *A cui?*, *Al cui?*, *Ai cui?*, *Ale cui?* primind astfel funcția de *Atribut genitival*. *Vocativul*, cel mai mic, dar și cel mai leneș dintre fiii împăratului, s-a înfățișat înaintea tatălui său, cu mâinile goale, justificându-se că nu avut timp destul pentru a putea găsi ceva.

Atunci, împăratul, supărându-se, l-a certat spunându-i: „Vocative, să pleci din fața mea! Sunt foarte supărat pe tine, iar pentru aceasta nu-ți dau *nici o funcție sintactică*.”

DESCOPERĂ!

- *Precizează funcțiile sintactice ale substantivelor evidențiate:*
- Copiii se joacă.*
 - Jocurile de *copii* sunt interesante.
 - I-am văzut pe *copii* cei mari în parc.
 - Părinții le-au dăruit *copiilor* prăjituri.
 - Acordarea de recompense *copiilor* nu trebuie exagerată.
 - Dorința *copiilor* a fost îndeplinită.

REȚINE!

Substantivul își schimbă forma după funcția sintactică pe care o are în propoziție.

Forma luată de substantivul pentru a exprima funcția lui sintactică într-un enunț se numește **CAZ**.

În cazul **Nominativ**, substantivul are următoarele funcții sintactice:

- **Subiect:** *Albinele* culeg nectarul din flori. (Subiectul răspunde la întrebarea *cine?*).
- **Nume predicativ:** Eu sunt *elev* în clasa a VI-a.

În cazul **Acuzativ**, substantivul are următoarele funcții sintactice:

- **Atribut** (cu prepoziție): *Vă plac romanele de aventuri?* (substantivul în Ac. cu funcția sintactică de atribut răspunde la întrebările *care?, ce fel de?* adresate unui substantiv, pronume sau numeral).
- **Complement direct:** *O caut pe mama.* *Am văzut filmul acesta.* (substantivul în Ac cu funcția sintactică de complementul direct răspunde la întrebările *pe cine?, ce?* adresate unui verb.)
- **Complement prepozițional:** *Mă gândesc la examen.* (substantivul în Ac cu funcția sintactică de complementu prepozițional răspunde la întrebările *pentru cine?, pentru ce?, cu cine?, cu ce?, de la cine?, de la ce?, despre ce?, etc.* adresate unui verb, adjective sau adverb).
- **Nume predicativ** (cu prepoziție): *Podul este de piatră.*

- **Circumstanțial de loc:** Vara mergem *la mare*. (substantivul în Ac cu funcția sintactică de circumstanțial de șoc răspunde la întrebările *unde?, de unde?, până unde?* adresate unui verb, adjectiv sau unui adverb.)
- **Circumstanțial de timp:** *Peste* două săptămâni vine vacanța. (substantivul în Ac cu funcția sintactică de circumstanțial de timp răspunde la întrebările *când?, de când?, până când?, cât timp?* adresate unui verb, adjectiv sau unui adverb.)
- **Circumstanțial de mod:** Ei sunt mai înalți *decât masa*. Tremură *ca un câine*. (substantivul în Ac cu funcția sintactică de circumstanțial de mod răspunde la întrebările *cum?, cât de?* adresate unui verb, adjectiv sau unui adverb.)

Substantivele în cazul acuzativ pot fi precedate de prepoziții: *cu, după, fără, între, lângă, peste, până, la, pe, de, de lângă, spre, despre, prin, din, de pe etc.*

EXERSEAZĂ!

1. Precizează funcția sintactică și cazul substantivelor subliniate în următoarele enunțuri:
 - a) Scriitorul este în bibliotecă.
 - b) Tudor Arghezi este un scriitor celebru care a trăit în secolul al XX-lea.
2. Identifică funcția sintactică și cazul substantivului *casa* din enunțurile următoare:
 - a) Văd *casa* bunicilor.
 - b) Îmi place *casa* bunicilor.
3. Citește, cu atenție, fragmentul pentru a răspunde, în scris, cerințelor următoare: „La început, metroul îl cam dezamăgi pe Paddington. Îi plăceau zgomotul, agitația și mirosul de aer cald care îl întâmpinaseră la intrare. Dar biletul nu-i făcea o impresie prea bună.” (Michael Bond, Un urs pe nume Paddington)
 - a) Transcrie un substantiv propriu în cazul acuzativ.
 - b) Notează un substantiv în cazul acuzativ cu funcția sintactică de atribut.
 - c) Identifică, în text, o prepoziție simplă.
 - d) Alege răspunsul pe care îl consideri corect:
 - e) Substantivul *metroul* are funcția sintactică de: subiect; complement direct.
 - f) Substantivul *la intrare* este în cazul: nominativ; acuzativ.

4. Substantivul *biletul* este în cazul ... și are funcția sintactică de
5. Substantivul *o impresie* este în cazul ... și are f-a sintactică de
6. Stabilește corespondența dintre cele două coloane, având în vedere cazul și funcția sintactică a substantivelor evidențiate în enunțurile date, după ce le-ai copiat în caiete.

a) Copiii sunt <i>ogînda</i>	Subiect
părinților.	Nume predicativ
b) Am căutat <i>prin dulap</i> .	Atribut
c) Îmi caut <i>telefonul</i> .	Complement direct
d) A răsărit <i>soarele</i> .	Circumstanțial de loc
e) Se comporta <i>ca un adult</i> .	Circumstanțial de mod
f) Stiloul <i>de pe banc</i> nu îmi aparține.	

REȚINE!

Genitivul este cazul care exprimă posesia, apartenența sau dependența obiectului. Răspunde la întrebarea: **al, a, ai, ale cui?**

- Substantivul la genitiv poate sta imediat după substantivul pe care îl determină sau poate fi legat de acesta prin articolul posesiv (sau genitiv) *al, a, ai, ale*.
- Articolul posesiv este indice gramatical al cazului genitiv; chiar când lipsește înaintea substantivului, articolul posesiv este cuprins în întrebarea de identificare a substantivului la genitiv: Exemplu: *copilul vecinului*; **al cui copil?**
- În cele mai multe construcții substantivul la genitiv arată pe posesorul obiectului denumit prin substantivul determinat:

<i>cartea</i>	<i>Mariei</i>
obiectul posedat	posesorul obiectului <i>cartea</i>
- În alte construcții, mai ales când substantivul determinat denumește o acțiune, substantivul la genitiv nu arată pe posesorul unui obiect: plecarea *trenului*, sosirea *oaspeților*, ocrotirea *naturii*.
- Substantivele la cazul genitiv pot fi folosite cu prepoziții sau cu locuțiuni prepoziționale: *asupra, deasupra, (în) contra, împotriva, înaintea, înapoia, dedesubtul, dinaintea, dinapoia, dindărătul, îndărătul, înăuntrul, împrejurul*, precum și de locuțiunile

prepoziționale: *în dreptul, în mijlocul, în timpul, în vremea, la începutul, din cauza, în ciuda, cu ajutorul, în privința, în afara, cu excepția, de-a lungul, în jurul* etc.

Funcții sintactice:

- **nume predicativ:** Caietul este *al Mariei*.
- **atribut:** Casa *Mariei* este frumoasă.

REȚINE!

Dativul indică în folosul cui se face acțiunea. Este cazul complementului. Răspunde la întrebarea: **cui?**

ATENȚIE!

Nu confundați Genitivul cu Dativul!

Deosebirea dintre aceste două cazuri cu forme comune constă în faptul că *substantivul la genitiv* determină de obicei *un substantiv*, răspunde la întrebarea *al (a, ai, ale) cui?* și are funcția de *atribut*, pe când *substantivul la dativ* determină de obicei *un verb*, răspunde la întrebarea *cui?* și are funcția de *complement*.

Funcții sintactice:

- **complement:** Mașina verde îi aparține *Mariei*.
- **nume predicativ:** El va deveni *aidoma tatălui*.

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

1. Citește textul. Subliniază substantivele și explică de ce ele își schimbă forma (de număr, caz), își modifică articolul. Determină cazurile lor.

Cine poate dormi într-o noapte de toamnă cu lună plină? Trec umbre, vin umbre, fulgeră stele, cad frunze, pâlâie lumini. Totul s-amestecă: fum, argint, aur, clipă, stea, flacăra. Și clopotul mitropoliei bate atât de adânc miezul nopții că nu mai știi: e dulce tângul leșului sau stinsa viață a falnicei Veneții. (Ionel Teodoreanu)

2. Pune la cazul Dativ plural, forma hotărâtă a substantivelor de mai jos:

elev – ... artă – ... fabulă – ... parc – ... castel – ...

3. Alcătuieste propoziții în care să fie:

- un substantiv la c. Genitiv și un substantiv la c. Dativ,
- două substantive la c. Dativ și un substantiv la c. Genitiv.

4. Alcătuieste enunțuri în care să folosești următoarele substantive în cazul Genitiv.

avion

rândunică

copac

5. Citește cu atenție textul.

Legenda albinei și a păianjenului

O femeie săracă avea doi copii: un baiat și o fată. Ei au plecat în lume, spre a-și câștiga cele necesare *traifului*. Băiatul a intrat ucenic la un țesător de pânză, iar fata căra pietre pentru zidari. În *ceasul* morții, mama își chemă copiii lângă ea. Fata a venit imediat, dar băiatul n-a vrut să vină. Mama l-a iertat, dar după moartea ei, fata s-a prefăcut în albină, iar băiatul în păianjen.

De atunci, *păianjenul* trăiește singur, veșnic singur, fără frate, fără surori și fără părinți. El fuge de *lumină* și veșnic își țese pânza prin locuri întunecoase și e posomorât și supărat, iar oamenii îl urgisesc și, oriunde îl află, îi strică pânza și pe el îl fugăresc și îl omoară. Albina, de atunci, este veselă și toată ziua zboară de pe o *floare* pe alta și trăiește cu părinții ei, cu frații și cu surorile ei la un loc.

Oamenii o iubesc și o văd cu drag, căci ea la toți împarte ceea ce adună- mierea dulce.

1. Stabilește categoriile gramaticale (*gen, număr, caz*) ale cuvintelor evidențiate.

2. Ce te-a impresionat mai mult în acest text? Ce știi despre albină și păianjen? Selectează mai multe informații despre aceste insecte.

CĂSUȚA CU IDEI

Micile insecte care ne bucurau atunci, când eram copii, atât prin culorile lor, cât și prin munca pe care o depuneau, obișnuiau să ne țină deoparte datorită temutei înțepături. Cu toate acestea, tot ceea ce puteam face cu albinele era să le admirăm și să ne gândim că, așa mici cum sunt, reușesc să ne încânte cu „licoarea zeilor”. Dacă vrei să cunoști, alături de noi, câteva curiozități despre albine, citește în continuare rândurile care urmează:

Există mai multe specii de albine, datând din epoca dinozaurilor.

Cea mai veche albină a fost găsită într-un chihlimbar provenit din Myanmar. Vechi de peste 100 de milioane de ani, această întâmplare s-a petrecut pe timpul Cretacicului, ultima epocă a dinozaurilor.

Albinele melifere (genul *Apis*) își au originea în Asia de Sud și o singură specie, respectiv *Apis Melifera*, se găsește atât în Europa cât și în Africa. În India, spre exemplu, există trei tipuri diferite de albine, respectiv *Apis Dorsata* (albina gigantică), *Apis Cerana* (albina din Est) și *Apis Florea* (albina Șpan).

➤ **Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuși!**

REȚINE!

Vocativul indică ființa sau lucrul cărora li se adresează vorbitorul. Substantivul în cazul vocativ nu este parte de propoziție. Substantivul în cazul vocativ se separă de restul propoziției prin virgulă împreună cu determinantele lui.

➤ Substantivul în cazul **Vocativ** poate sta:

- *la începutul propoziției:*
„Carte frumoasă, cinste cui te-a scris...”
- *în interiorul propoziției:*
„Dar bine, ghiavole, aici ți-i scăldatul?...”
- *la sfârșitul propoziției:*
„Apoi dar, mai rămâi sănătoasă, matusă Mărioară!...”

- Substantivul în cazul vocativ se recunoaște după:
 - *intonație*: „ – Ionel! strigă madam Popescu...”;
 - *punctuație* (virgulă sau semnul exclamării).
- Substantivul în cazul vocativ poate fi:
 - *singur*: „Ionel!”
 - *însoțit de un determinant* „Carte frumoasă, ...”

FOLOSEȘTE-ȚI CREATIVITATEA!

- Realizează un dialog imaginar de minim 10 replici (posibil interlocutor: un personaj literar, un element al naturii, o personalitate istorică sau literară);
- Utilizează, cel puțin, două substantive sau pronume în cazul vocativ;
- Explica prin regulă utilizarea semnelor de punctuație (virgulă sau semn de exclamare).

EXERSEAZĂ!

1. Transcrie propozițiile. Scrie întrebările la care răspund substantivele evidențiate. Indică cazul și funcția lor sintactică.
 - a) Cântecul, pacea, zărilor albastre – toate aparțin (...) *generației* noastre.
 - b) Dedic acest cântec (...) *învățătoarei* noastre.
 - c) Aduc mulțumiri (...) *participanților* la festival.
 - d) Diplomele sunt (...) *ale participanților* la competiție.
 - e) Cântecurile (...) *învățătoarei* noastre ne-au adus bucurie în suflet.
 - f) Faptele (...) *generației* noastre vor fi proslăvite de generațiile viitoare.
Exemplu: Dedic acest cântec (cui?) învățătoarei noastre. Cazul dativ, complement.
2. Subliniază substantivele. Îndică funcția lor sintactică.
Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă;
Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,
Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi. (V. Alecsandri)
3. Scrie o scrisoare de felicitare adresată mamei, folosind substantive la diferite cazuri.
4. Completează textul cu substantivele necesare la forma cerută de context. Determină trăsăturile morfologice și funcția sintactică a acestor substantive. Comentează ortografia.
Dimineața de după codri, de după munți ... își arată creștetul de foc. Toată ziua plutește ... și numai seara se ascunde, luând cu sine lumina și

Foarte demult, de fiecare data, când soarele dispărea pentru toată noaptea, omul se speria: „Dar dacă ne-a părăsit pentru totdeauna, ce ne facem?” Mai apoi ... a urmărit ani în șir cum se schimbă ziua cu ... și a prins a înțelege : soarele va reveni numaidecât : ziua și ... se repetă.

Rând pe rând, în strictă ordine, vin anotimpurile. Pare că natura ar număra ceva. Ce anume? ...

5. Transcrie textul, subliniază substantivele și precizează cazul și funcția lor sintactică. Declină substantivul *Împăratul*.

Zâna zorilor

A fost ce-a fost: dacă n-ar fi fost nici nu s-ar povesti.

A fost odată un împărat, un împărat mare și puternic; împărăția lui era atât de mare, încât nici nu se știa unde se începe și unde se sfârșește.

Unii ziceau că ar fi fără de margini. Iar alții spuneau că țin minte de a fi auzit din bătrâni că s-ar fi bătut odinioară împăratul cu vecinii săi, din care unii erau și mai mari și mai puternici, iar alții mai mici și mai slabi decât dânsul.

Despre împăratul acesta a fost mers vorba cât e lumea și țara, cum că cu ochiul cel de-a dreapta tot râde, iară cu cel de-a stânga tot lăcrămează neîncetat. În zadar se întreba țara, că oare ce lucru să fie acela, că ochii împăratului nu se pot împăca unul cu altul. Dacă mergeau voinicii la împăratul, ca să-l întrebe, el zâmbea a râde și nu le zicea nimic. Așa rămase vrajba dintre ochii împăratului o taină mare despre care nu știa nimeni nimic, afară de împăratul.

(Ioan Slavici)

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

Să vorbim și să scriem corect!

Se scriu cu literă majusculă:

- Numele proprii de persoane, de aștri, denumiri geografice;
- numele personajelor literare mitologice: *Mihai, Saturn, Moldova, Trofimaș, Prometeu*;

- Denumirile proprii compuse din mai multe cuvinte se scriu astfel: cuvinte independente se scriu cu litere majusculă, iar cele auxiliare – cu minusculă: *Pătrăuții-de-Jos, Sinăuții-de Sus, Ștefan cel Mare, Statu-Palmă-Barbă-Cot, Prâslea cel Voinic, Curtea de Arges, Muzeul de Istorie, Statele Unite ale Americii etc.*
- Titlurile operelor literare și științifice, ale ziarelor și ale revistelor se scriu cu inițială majusculă doar la primul cuvânt: „*Dicționarul explicativ al limbii române, „Dicționar ortoepic și ortografic,” „Florile dalbe,” „Cuvântul adevărului” etc.*
- Numele proprii din țările care folosesc alfabetul latin se scriu cu ortografia limbilor respective: *Shakespeare, Flaubert, Goethe, Schiler, Mickiewicz, Bordeaux, Munchen, Newcastle, etc., și se pronunța ca în limba din care provin: Șecspir, Flober, Ghiote, Șiler, Mițchievici, Bordo, Miunhen, Niucasl.*

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

1. Subliniază substantivele din următoarea listă: *cer, minte, cânt, soare, albastru, acasă, car, a colora.*

Care dintre substantivele identificate pot avea și alte valori morfologice?

2. Identifică substantivele cu funcția sintactică de subiect:

„În straturi ghiocei sfioși, Deschid albe petale Și brebenei mici și frumoși Au înflorit în vale.	O albină, prima oară A ieșit din stup, la zbor: – E parfum de primăvară, Hai, suratelor, dați zor !”

3. Precizează funcția sintactică și cazul cuvintelor evidențiate:

„Mai încolo, o fetiță Cu zambile în mânuță Scuturându-și cărlionții În soarele dimineții,	A vârât năsucu- n floare : – Ce mireasmă, ce-ncântare! E parfum de primăvară Și la noi pe ulicioară!”

4. Încercuiește varianta corectă:

Substantivul **dimineții** (din exemplul de mai sus) se află în cazul:

- a. dativ b. genitiv

Substantivul **parfum** are funcția sintactică de:

- a. subiect b. nume predicativ

5. Construiește câte un enunț în care substantivul **soare** să fie complement indirect în cazul dativ și un complement direct.

6. Precizează cazul substantivelor evidențiate din următoarele propoziții:

- a) Grădina este plină de zăpadă.
- b) Mă duc *în grădină*.
- c) Vara, florile *din grădină* sunt frumoase.
- d) Pomii *grădinii* sunt goi.
- e) Zăpada îi dă *grădinii* strălucire.
- f) I-am făcut *grădinii* un gard nou.
- g) Văd pe fereastra dinspre sud *grădina*.

7. Precizează funcția sintactică a substantivelor evidențiate din următoarele propoziții:

- a) Ana a lurcat *cu atenție* compunerea.
- b) Lipsa *de atenție* a provocat accidentul.
- c) Profesorul a apelat *la atenția* noastră.
- d) Principala lui calitate este *atenția* față de colegi.
- e) Mihai are *atenție* distributivă.
- f) *Atenția* este o calitate umană importantă.

VI.

ATELIER CREATIV

➤ Expimă-ți opinia! Ce ai cere, într-o rugăciune, pentru copii? Pornește de la versurile date:

„Mă rog cu puterea cuvântului / Pentru copiii pământului.

Mă rog cu dulceața colinzilor / De sănătatea părinților.”

➤ Redactează o compunere pe tema „**Copiii sunt florile vieții!**”. Folosește substantive la diferite cazuri.

§ 12. Substantivele defective de număr

I.

TERMINOLOGIE

- substantive defectives de număr
- substantive colective

II.

LUCRU CU TEXTUL

- *Citește cu atenție textul:*

La rohatca Cernăuților, dinspre Adâncata, aveau să ajungă la apusul soarelui. Noroc de un țăran de la munte, care trecuse pe la Mihăileni cu harabaua sa trasă de doi cai negri ca pana corbului, focoși de mâncau pământul. El venea mai mult cu deșertul, că avea de gând să încarce niscaiva mărfuri din târg și a doua zi, odată cu crăpatul zorilor, s-o apuce înapoi pe șleaul cel mare... Băieții lui Eminovici mai mult au moțăit, în timp ce au parcurs ultima postată de drum în coșul harabalei, cucuieți pe fânul ce mai purta încă aroma unui plai de munte: care cu sacul de merinde sub cap, care cu bărbia sprijinită în pumni și cu spinarea lipită de îngrăditura de nuiele a harabalei. (M. Prepelită)

1. *Selectează din text trei substantive la numărul singular și trei substantive la numărul plural.*
2. *Explică sensul expresiilor: odată cu crăpatul zorilor, de mânca pământul, ultima postată de drum, coșul harabalei.*

CĂSUȚA CU IDEI

- Calul este în top 10 cele mai înalte animale de pe pamânt, atingând o înălțime de 2.1 metri.
- Caii își folosesc urechile, ochii și nările pentru a-și exprima starea de spirit. De asemenea, comunică sentimentele prin expresii faciale.
- Un cal poate alerga la numai câteva ore după naștere.

REAMINTEȘTE-ȚI!

Substantivele se recunosc prin:

- a) numărare b) articulare

Numărul este una dintre categoriile gramaticale în funcție de care se definește substantivul.

Cele mai multe substantive au forme pentru ambele numere – *singular și plural* – deoarece denumesc obiecte care pot fi numărate – *copil – copii, carte – cărți, om – oameni etc.*

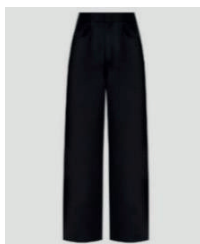
REȚINE!

Există însă și *substantive defective de număr*, adică au forme numai pentru singular sau numai pentru plural. Substantivele care au numai forma de singular (sunt *defective de plural*) se mai numesc și **singularia tantum**: *dreptate, cinste, sete, bruma, nea, liniște, oxigen, smoala, aur, sânge, unt, lapte, studențime, ostășime etc.* Cele care numai forma de plural (sunt *defective de singular*) se numesc **pluralia tantum**: *ochelari, tăieței, icre, vapori, aplauze, rechizite, zori etc.*

OBSERVĂ!

- ✓ *Cum recunoști substantivele defective de număr?*
- Substantivele *defective de plural*, adică cele care au doar formă de singular și definesc, de obicei după următoarele categorii:
 - *Însușiri sau stări*: curaj, voință, cinste, foame, sete, somn, lene
 - *Materii*: aur, smântână, sânge, lapte, sare, unt, fier.
 - *Științe*: fizică, chimie, geografie, istorie.
 - *Sporturi*: fotbal, tenis, box, înot.
 - *Religii*: creștinism, catolicism.
 - *Toponime*: Lvov, Moldova, Olt, etc.
- Substantivele *defective de singular*, adică cele care au doar formă de plural (pluralia tantum) nu se încadrează în categorii, dar sunt

ușor de recunoscut în vorbire. Iată câteva exemple: *tăieței, paste, ochelari, vapori, aplauze, rechizite, zori, călți, moaște, spaghetti, icre, ițari, Carpați, Toporăuți, Cernăuți, Iași, București, aplauze, finanțe, binețe etc.*

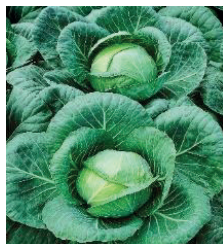

➤ Identifică în lista următoare substantivele defective și plasează-le în coloana potrivită: *zahăr, unei, unt, miere, aplauze, smântână, mama, ouă, pâine, lemne, crupe, lapte, pantaloni, lacrimă, soare, orez.*

Substantive defective de plural	Substantive defective de singular

REȚINE!

Sunt unele substantive care au o formă comună pentru ambele numere, singular și plural: *pui, curechi, ochi, tei, unchi, etc.*

Sunt unele substantive care au la plural câteva forme:

Roată – roți, roate;

Cap – capi, capete, capuri;

Timp – timpi, timpuri;

Cot – coți, coate, coturi;

Vreme – vremi, vremuri.

Pentru a numi unele profesii exercitate de femei folosim substantive de genul masculin: electrician, medic, strungar etc.

IV.**MOMENT ORTOGRAFIC**

- Completează spațiile punctate cu unul din substantivele date:
- (capi / capete) răscoalei au fost prinși și întemnițați.
 - Negustorul a măsurat patru (coti / coate) de pânză albastră.
 - În (colți / colțuri) se aflau vase mari cu flori.
 - (bucățile / bucatele) de pâine au fost puse într-un săculeț de pânză.
 - (curenți / curente) de aer cald se simțeau în toate încăperile.

V.**VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTIȚELE!****EXERSEAZĂ!**

- Identifică în această listă substantivele defective de numărul plural: *cer, seninătate, sânge, râu, fluviu, fericire, schimbare, miere, grâu, steag, supă, apă, cupru, fier, metal, aliaj, fotbal, baschet, foame, limbă, ochi, rouă.*
- Identifică în această listă substantivele defective de numărul singular: *zori, nori, gânduri, moaște, ochi, raze, șale, văi, București, Carpați, brațe, zvonuri.*
- Care dintre substantivele de mai jos sunt substantive epicene?
Șopârlă, șarpe, cal, câine, cerb, panteră, leu, pește, delfin, cârțiță, găină, porc, iepure.
- Citește următoarele enunțuri. Precizează numărul substantivelor evidențiate.
 - Ionuț urmărește cu interes meciul de fotbal.
 - Meciurile de fotbal din ultima săptămână au fost foarte interesante.
 - Bunătatea acestui om i-a impresionat pe toți.
 - Despre bunătatea oamenilor din acel sat s-a auzit până departe.
- Consultă dicționarul pentru a preciza sensul și forma de plural a substantivelor: *căldură, lumină, țărnam, ocean, revărsare, revenire, ordine.*

VI.**ATELIER CREATIV**

- Alcătuiți un text (după imaginea dată, continuați ideea propusă) despre anotimpurile anului, folosind diferite categorii de substantive.

„Toate anotimpurile au magia lor. Anotimpurile sunt diferite, dar fiecare ne aduce bucurii. Iarna este frig ,dar în același timp, iarna ne aduce unele dintre cele mai frumoase sărbători. Distracția preferata este de a ne da cu sania și a ne bate cu bulgări de zăpadă...”

§ 13. Substantivele colective

I.

TERMINOLOGIE

➤ substantive colective.

II.

LUCRU CU TEXTUL

✓ Citește cu atenție textul:

Am intrat în pădurea luminată de razele soarelui de toamnă. Calea eliberată ducea la marea agitată. Ne opream adesea, uimiți de strălucirea și frumusețea unei păduri extraordinare.

Frunzele căzute zăceau pe iarba îngălbenită. Mestecenii păreau a fi învăluiți în **frunziș** auriu, sclipind la soare. Foarte frumoși erau arțarii, îmbrăcați în frunziș purpuriu. Adesea vedem frunze aurite de soare și de toamnă, căzând în liniște la pământ. Cărările sunt

acoperite cu frunze brumate, foșnind trist sub picioare. Frunzele veștede și înghețete, par a suna ultima melodie de toamnă...

- *Explică sensul cuvântului evidențiat din textul de mai sus, analizează-l gramatical.*

CĂSUȚA CU IDEI

Toamna este perioada unică din an care oferă un tablou perfect de culori și peisaje spectaculoase. Este unul dintre cele mai iubite și îndrăgite anotimpuri, care i-a inspirat chiar și pe marii scriitori ai tuturor vremurilor prin bogăția și capriciile ei.

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

Substantivele colective sunt substantivele cu formă de singular și înțeles de plural. Ele denumesc o totalitate de obiecte de același fel printr-un singur cuvânt.

Exemple: turmă, trupă, pluton, colonie, haită, juriu, grup, bandă, comitet, buchet, duzină, stol, banc (de pești), școlărime, tineret, norod, popor, grămadă, herghelie, hoardă, armată, trib, stol, neam, mulțime, serie, etc.

- Substantivele colective sunt de două feluri:
- substantivele colective simple: *cireadă, grup, trib, popor, banc*;
 - substantivele colective derivate cu sufix: *studentime, mulțime, aluniș, țărănime*.

Exemplu:

1. Prin munca ei fără preget, *țărănimea* asigură pâinea țării.
2. *Grupa* întocmește programul de activități.
3. *Brădetul* acoperă coasta muntelui.

Substantivele *țărănimea*, *grupa* și *brădetul* sunt la numărul singular, dar au înțeles de plural, adică presupun mai multe obiecte de același fel:

- *țărănimea* „totalitatea țăranilor”
- *grupa* „cuprinde un număr de 8-12 persoane”
- *brădet* „pădure de brazi”.

OBSERVĂ!

- Când subiectul unei propoziții este exprimat printr-un substantiv colectiv cu formă de singular, acordul predicatului cu subiectul se face la singular.

De exemplu:

- a) Echipa de sportivi a școlii *a organizat / au organizat* o întrecere la fotbal. (corect: *a organizat*)
b) Stolul de vrăbii *a zburat /au zburat* spre salcâmi. (nu: *a zburat*)
- Când vorbitorul simte că adevăratul subiect al propoziției este cuvântul cu formă de plural, care determină substantivul colectiv cu formă de singular, verbul predicat se pune la plural.

De exemplu:

- a) *O mulțime de copii* au venit în vizită.
Întregul grup de cuvinte „o mulțime de copii” (subiect la singular + atribut la plural) exprimă ideea de număr mare, de plural.

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

- Substantivul *copil* și substantivele masculine care la singular se termină în diftongul *-iu* se scriu:
- la plural nearticulat cu doi *-i*;
 - la plural articulat cu trei *-i*.
- Substantivele terminate la singular în *-ru* sau *-lu* se scriu la plural cu un *singur i* dacă sunt *nearticulate* și cu *doi i* dacă sunt *articulate*.

V.

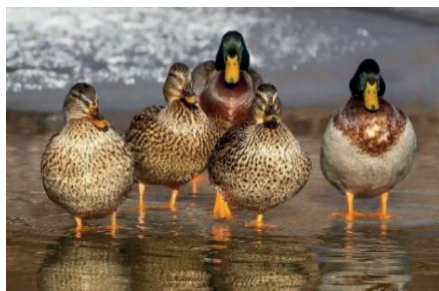
VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Subliniază substantivele colective din următorul text:

Un stol de berze zboară deasupra școlii. Școlărima adunată în

curte le privește cu uimire. E liniște acum în porumbiște. Doar un cârd de rațe se îndreaptă agale spre râu.

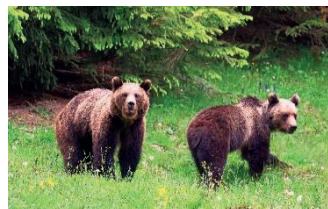

2. Identifică substantivele colective din următoarele exemple:
 - a) Echipa noastră de fotbal va câștiga campionata mondială.
 - b) Dați-mi o duzină de gogoși, vă rog!
 - c) De ziua mamei mele, i-am dat un buchet de trandafiri.
 - d) Câți sunteți în acel grup?
 - e) Tineretul s-a adunat la concert.
3. Alcătuieste cuvinte derivate folosind substantivele și sufixele date:

brad, fag, tână	-et
stuf, piatră, mărăcine	-iș
student, boier, nobil	-ime
porumb, alun, cânepă	-iște
4. Transcrie următoarele enunțuri făcând acordul între S și P:
 - a) Roiul de albine (au intrat) în stup.
 - b) mulțime de oameni (au umplut) terenul sportiv.
 - c) Mulțimile (se îndrepta) către piața centrală a orașului.
 - d) Pietrișul (scârțâiau) sub tălpile de cauciuc ale cizmelor.
 - e) Cârdurile de vrăbii (s-a răspândit) peste câmp.
5. Găsește câte două adjective potrivite pentru fiecare dintre următoarele substantive colective. Alege patru dintre îmbinările obținute și formează enunțuri cu ele: *mulțime, popor, armată, grămadă*.

VI. ATELIER CREATIV

- Imaginează-ți o plimbare vara prin pădure și prezintă impresiile tale, folosind substantive colective.
- Redactează o minicompunere despre unele întâmplări vara în pădure.

§ 14. Mijloacele de formare ale substantivelor: derivarea, compunera, conversiunea

I.

TERMINOLOGIE

- derivarea
- compunera
- conversiunea

II.

LUCRU CU TEXTUL

✓ *Citește cu atenție textul:*

Vara este o mare *binecuvântare* pentru locuitorii acestor ținuturi.

Cât vezi cu ochii, câmpiile și pădurile prind viață, iarba crește din belșug, florile umplu poienile de parfumul și culorile lor, albinile zumzăie voioase prin fânețe și prin livezile din jurul caselor. Nici prin păduri nu este mai puțin frumos. Arborii drepți și înalți de molizi, de

mesteceni și fagi *înmuguresc*, capătă culori dintre cele mai vii, de un *verde-smarald*. Iar păsările se întrec în a umple cu trilurile lor ținutul, făcându-și cuiburi prin scorburi și tufişuri, unde-și vor crește puii. Este o întrecere neîncetată între ființele nevinovate ale naturii, să crească, să *înfrumusețeze* pădurile, prin trilurile lor măiestrite!

Localnicii acestor ținuturi știu că vara este rostul să se îngrijească de tot ce e nevoie pentru o iarnă lungă și *împietrită* de ger; să adune lemne de foc, să cosească fân și otavă pentru animale, să culeagă de prin poienile pădurilor hribi și gălbiori, să-i taie, să-i usuce, apoi să-i pună în cămară, să culeagă afine și zmeură de prin luminișurile pădurilor, să strângă de pe ogoare grâu, orz, mazăre, varză, sfeclă și multe alte roade muncite din greu. E nevoie ca omul să fie harnic, să muncească mult vara, ca iarna să stea la adăpost, liniștit, în casa lui.

(V. Darie)

1. Identifică în text toate substantivele la numărul singular și plural.
2. Numește modul de formare a cuvintelor evidențiate din text.
3. Ce știi despre formarea substantivelor?

CĂSUȚA CU IDEI

- Fii recunoscător pentru viața ta, petrece timp în natură, respiră adânc, lasă deoparte grijile, iartă-te pe tine și pe ceilalți și construiește-ți viața în jurul lucrurilor pe care le iubești.
- Fii ca un copac! Cu rădăcini adânci, mereu cu picioarele pe pământ, conectat cu rădăcinile tale, bucură-te de frumusețea ta naturală, continuă să crești!

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REAMINTEȘTE-ȚI!

- Mijloace de îmbogățire a vocabularului:
 - *Interne* – derivarea , compunerea , conversiunea.
 - *Externe* – cuvinte provenite din alte limbi (împrumuturile).

Derivarea este mijlocul intern de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi cu ajutorul prefixelor și al sufixelor de la un cuvânt de bază sau radical.

Exemplu: pădure – pădurar, pădurice, împădurit, despădurit.

Prefixele – sunt sunetele sau grupurile de sunete așezate înaintea rădăcinii pentru a se forma cuvinte noi.

Derivarea cu sufixe

Sufixele – sunt sunetele sau grupurile de sunete așezate după rădăcină pentru a se forma cuvinte noi. Exemplu: pădure – pădur**ar**.

Compunerea este procedeul prin care se obțin cuvinte noi prin alăturarea, unirea sau abrevierea a doua sau mai multe cuvinte existente deja în limbă.

Compunerea se poate realiza prin:

- *Sudare:* untdelemn, înspre, dinspre

- *Alăturare*
 - a) cu cratimă: prim-ministru, floarea-soarelui
 - b) fără cratimă: de la, Africa de Sud
- *Abreviere*
 - a) prin unirea inițialelor: USA
 - b) prin unirea fragmentelor de cuvinte: ROMARTA
 - c) prin unirea fragmentelor și a inițialelor de cuvinte: TAROM

Conversiunea sau schimbarea valorii gramaticale reprezintă procedeul prin care un cuvânt trece într-o altă clasă morfologică, în funcție de contextul în care este utilizat.

➤ Pot deveni *substantive* (prin articulare)

- Unele *adjective*:

Exemplu: *Tânărul* joacă tenis.

- Unele *pronume*:

Exemplu: *Eul* liric este marcat de verbele și pronumele de p.I.

- Unele *adverbe*:

Exemplu: Ți-a făcut *un bine*

- Unele *numerale*:

Exemplu: *Zecele* luat la test m-a bucurat mult.

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

Să vorbim și să scriem corect!

Substantivele pot fi formate și din alte părți de vorbire: *adjective*, *verbe*, *adverbe*.

Adjectiv + substantiv: bunăcreștere, scurtcircuit.

Substantiv + adjectiv: botgros, botroș.

Aceste cuvinte compuse se scriu împreună.

Substantiv + adjectiv: vorbă-lungă, gură-spartă.

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Selectează din textul dat substantivele care s-au format prin diferite mijloace de formare a cuvintelor. Explică formarea lor. Identifică câteva *substantive defective de număr* (dacă există).

Copacul deosebit

Înalt și zvelt, copacul roșu este deosebit de ceilalți confrați din împrejur. Copăceii din vecinătatea lui îl invidiază pentru prospețimea de care dă dovadă și pentru mantia roșie pe care o poartă peste crenguțele firave. Se uită la el cu coada ochiului așteptând clipa în care îi va cădea și lui prima frunzuliță. Chiar dacă momentul acesta nu mai poate fi amânat pentru mult timp, copacul roșu continuă să se bucure de ultimele străluciri șterse ale soarelui.

2. Formează prin sufixare alte substantive de la cele propuse: *trompetă, echilibru, propagandă, fotbal, chitară, afacere, nai, artă, pas re.*
3. Scrie proverbele. Subliniază substantivele formate prin conversie.
 - a) Decât codaș la oraș mai bine-n satul tău frunzaș.
 - b) Tinerii cu tinerii și bătrânii cu bătrânii.
 - c) Prin străini să fie și miere și zahăr, că tot îi amar.
4. Folosește în propoziții cuvintele date, cu valorile indicate între paranteze: șapte (numeral, substantiv); frumos (substantiv, adjectiv, adverb).
5. Citește textul. Selectează substantivele care s-au format prin diferite mijloace de formare a cuvintelor.

Copilul binecrescut

(poveste cu tâlc)

Într-un sat din câmpie, s-au întâlnit la fântână trei femei. Două dintre ele nu încetau să-și laude băieții. Cea de-a treia, însă, nu spunea nimic, cu toate că avea și ea un băiat de care nu s-ar fi putut plânge. Au luat cele trei femei câte o găleată cu apă și au plecat împreună înapoi, spre casă. Pe drum, s-au întâlnit cu cei trei copii, care se jucau într-o livadă.

La uite-l pe-al meu, a zis prima femeie. E așa de puternic!

Dar al meu, zise și a doua, e priceput la toate.

Nici de aceasta dată, cea de-a treia femeie n-a

POVESTEA CU TÂLC

*Despre lucrurile
importante din viața
noastră și arta de a trăi.*

spus nimic. Însă copilul ei, văzându-și mama, s-a grăbit să vină și să ia găleata. Ceilalți doi băieți au început să râdă și au rămas să se joace mai departe. Acum se vedea adevărul. Din modestie, cea de-a treia femeie nu se lăuda cu feciorul său, dar în locul ei vorbeau faptele.

VI. ATELIER CREATIV

LUCRAȚI ÎN GRUPE!

- Precizează ce parte de vorbire reprezintă cuvintele evidențiate:
 - a) Era deșteaptă *foc*.
 - b) El doarme *tun*.
 - c) Copiii au admirat un *tun* vechi.
 - d) Bunicul a aprins un *foc* mare în curte.

§ 15. Locuțiuni substantivale

I. TERMINOLOGIE

- Locuțiuni substantivale

II. LUCRU CU TEXTUL

- ✓ Citește cu atenție textul:

În sfârșit, ce mai atâta vorbă pentru nimica toată? Ia, am fost și eu, în lumea asta, **un boț cu ochi, o bucată de humă însuflețită** din Humulești, care nici frumos până la douăzeci de ani, nici cuminte până la treizeci și nici bogat până la patruzeci nu m-am făcut. Dar și sărac așa ca în anul acesta, ca în anul trecut și ca de când sunt, niciodată n-am fost! (Ion Creangă)

- Explică sensul îmbinărilor de cuvinte evidențiate.

CĂSUȚA CU IDEI

„Cel ce a avut o copilărie luminoasă și fericită și-a adunat o comoară nesecată în care-și găsește mângâiere și-n cele mai dureroase clipe ale vieții”. (Wilhelm Wundt)

Copilăria... mai întotdeauna ea trezește în sufletul omului un sentiment de melancolie – lumea tihnei în care visează gingaș și cu sfială mugurul omenesc ce abia se deschide la viață...

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REAMINTEȘTE-ȚI!

Locuțiune – grup de cuvinte cu sens unitar, care se comportă din punct de vedere gramatical ca o singură parte de vorbire.

De exemplu: *aducere aminte, părere de rău, nebăgare de seamă* etc.

Locuțiunea substantivală este un grup de cuvinte cu sens unitar, având valoarea unui substantiv.

ținere de minte – memorie purtător de cuvânt – mesager punct de vedere – părere.

➤ Din punct de vedere gramatical locuțiunile substantivale se comportă ca un substantiv:

- nu se pot analiza separat;
- au forme de singular și adesea de plural: *aduceri-aminte*; se pot declina;
- pot primi articol;
- provin cel mai des din locuțiuni verbale la infinitivul lung sau la participiu: *stare de veghe, băgare de seamă, luatul peste picior*;
- se analizează similar substantivului.

ÎMBOGĂȚEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

➤ *Formarea locuțiunilor substantivale:*

- Cele mai multe locuțiuni substantivale s-au format din cele verbale prin conversiunea infinitivului:
a-l trage inima – tragere de inimă; a ține minte – ținere de minte (memorie);
- Alte locuțiuni substantivale mai frecvent folosite sunt:
părere de rău – regret; băgare de seamă – atenție; bătaie de joc – batjocură; bătaie de cap – încurcătură; purtător de cuvânt –

mesager, tragere de inimă – plăcere, punct de vedere – opinie, ținare de minte – memorie, dare de mână – generozitate.

- **Model de analiză:** *luare-aminte* – locuțiune substantivală, atenție, grijă, genul feminin, numărul singular, nearticulat, precedat de prepoziția simplă „cu”, funcția sintactică – complement circumstanțial de mod.

OBSERVĂ!

1. Identifică locuțiunile substantivale din textele de mai jos:
 - a) De unde nu-i, de acolo nu se varsă, fiilor, însă mai multă băgare de seamă nu strică! (Ion Creangă)
 - b) El are un punct de vedere obiectiv.
 - c) L-a salvat părerea de rău.
 - d) Maria are o ținare de minte neîntâlnită.
 - e) Ea își exprimă un punct de vedere al ei.
 - f) Ana are o nebăgare de seamă ce îi va aduce o notă mică la test.
 - g) Are multă dare de mână.
2. Găsește antonime pentru locuțiunile date:
 - băgare de seamă – ...
 - lipsă de atenție – ...
 - nebăgare de seamă – ...
 - încetare din viață – ...

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

Când scriem **nor** și când scriem **n-or**.

„Și ca o taină călătoare
Un **nor** cu muntele vecin
Plutea-ntr-acest imens senin.”
(George Coșbuc)

„Arabul ia, cu ochii plini
De zâmbet, mia de țechini –
De-acum, de-acum ei sunt scăpțați,
De-acum vot fi și ei bogați,
N-or cere la străini!”

(George Coșbuc)

V.

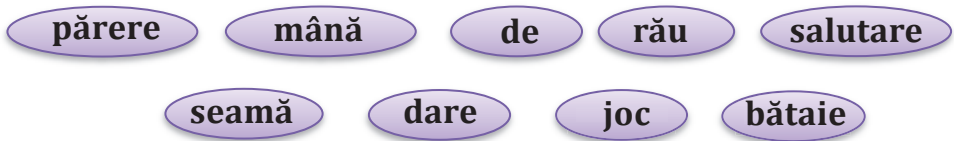
VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

1. Transformă locuțiunile verbale în locuțiuni substantivale, indicând apoi sensul acestora:

Locuțiune verbală	Locuțiune substantivală	Sensul locuțiunii
<i>a strânge în brațe</i>		

<i>a ține minte</i>		
<i>a face bine</i>		
<i>a-i părea rău</i>		
<i>a înceta din viață</i>		
<i>a băga de seamă</i>		

2. Identifică locuțiunile substantivale din enunțurile următoare și notează câte un sinonim pentru fiecare:
- El nu a mai suportat bătaia de joc a colegilor.
 - Venirea pe lume a unui copil este o mare bucurie pentru familie.
 - A călcat pe flori din nebăgare de seamă.
 - A lucrat la acest proiect cu multă tragere de inimă.
3. Aranjează cuvintele pentru a obține locuțiuni substantivale:

4. Găsește perechea potrivită:

aruncătură de ochi

încurcătură

băgare de seamă

regret

punct de vedere

atenție

părere de rău

părere

bătaie de cap

ochire

TEST

punctaj: 12 p.

1. Care este sensul locuțiunii substantivale „băgare de seamă”

- A băga de seamă
- A ține minte
- Atenție
- Memorie

2 p.

2. Care este locuțiunea verbală a expresiei „părere de rău”?

- Regret
- a-i părea rău
- Moarte
- încetare din viață

2 p.

3. *Ce părți de vorbire poți adăuga la substantive pentru a deveni locuțiune substantivală?*
- a) Predicat, subiecte
 - b) locuțiuni verbale
 - c) atribute, complemente
 - d) adjective, prepoziții, conjuncții
- 2 p.**
4. *Care este sensul locuțiunii „tragere de inimă”?*
- a) Dorință
 - b) Bucurie
 - c) A trage
 - d) Generozitate
- 2 p.**
5. *Majoritate locuțiunilor substantivale sunt derivate din....*
- a) Substantive
 - b) Locuțiuni verbale
 - c) Pronume
 - d) Adjective
- 2 p.**
6. *Gramatical, locuțiunea substantivală are valoarea unui:*
- a) Subiect
 - b) Predicat
 - c) Substantiv
 - d) Adjectiv
- 2 p.**

VI.

ATELIER CREATIV

PROIECT DE GRUP!

Redactează o compunere după imaginea dată. Folosește diferite locuțiuni substantivale. Efectuează analiza morfo-sintactică a două dintre ele.

§ 16. Funcțiile sintactice ale locuțiunilor substantivale

I.

TERMINOLOGIE

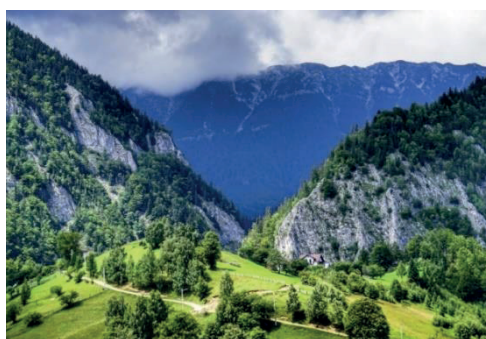
- locuțiuni substantivale
- funcții sintactice

II.

LUCRU CU TEXTUL

✓ Citește cu atenție textul. Înlocuiește îmbinarea evidențiată printr-un substantiv- sinonim.

Vaporul merge mai încet, mai cu pază. Dunărea mugește mai tare. Cu ochii închiși, te-ai crede într-un codru pe-o vijelie cumplită. Din fundul ei se-ntind, pe sub valuri, nenumărate brațe de piatră, gata s-apuce vasul și să-l farme-n bucăți la cea mai mică **nebăgare de seamă**. Aici,

sub volbura asta de valuri, e încheietura Balcanilor cu Carpații. Peste pumnii lor încheștați, Dunărea se aruncă furioasă, rupând cu zgomot cele din urmă stăvilare ce i se mai ridică-n cale. Și în vâlmășagul acestei ciocniri de titani, fiecare val pare că strigă, fiecare stâncă pare că se mișcă. Deodată apa lunecă de pe zăgazul colțuros și se întinde ca o pânză. Lupta, năprasnica luptă dintre cei doi uriași, cari de aci încolo au a purta străjile României, s-a încheiat.

Acum vuietul contenește – biruitoare, apa s-așază între maluri, potolită, netedă ca o oglindă. Carpații își împing spre miazănoapte înălțimile învălite în codru. Câteva stânci curioase își mai ridică, din desișul verde, capetele pleșuve, ca și cum ar vrea

să mai privească o dată la potopul acesta călător, căruia nimic nu i-a putut sta împotriva. (*România pitorească* de A. Vlahuță)

CĂSUȚA CU IDEI

- Lanțul muntos al Balcanilor cunoscut și ca Munții Stara Planina este o extensie a lanțului muntos al Carpaților, separat de aceștia de fluviul Dunărea.
- Lanțul muntos se întinde pe 560 km.

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

Toate locuțiunile substantivale au în structura lor numai substantive:

- substantiv + substantiv: aducere – aminte = amintire
- substantiv + prepoziție + substantiv: băgare de seamă = atenție
- substantiv + și + substantiv: verzi și uscate = palavre.

- Locuțiunile substantivale au categorii gramaticale de gen, număr și caz întocmai ca substantivele:
 - **gen:** făcător de bine = binefăcător
aruncătură de ochi = ochire
 - **număr:** părere de rău = păreri de rău
aducere-aminte = aduceri-aminte
 - **caz:**

	singular	plural
N.	părerea de rău	părerile de rău
G.	părerii de rău	părerilor de rău
D.	părerii de rău	părerilor de rău
A.	părerea de rău	părerile de rău
- Locuțiunile substantivale pot fi însoțite de articole hotărâte și nehotărâte:

un punct de vedere	punctul de vedere
o aruncătură de ochi	aruncătura de ochi

REȚINE!

- Locuțiunile substantivale au *funcțiile sintactice* ale substantivelor:

- subiect: I se caută *nod în papură*.
- nume predicativ: El este un *deschizător de drumuri*.
- atribut substantival: Motivul *încetării din viață* a fost un stop cardiac.
- complement direct: Și-a exprimat *părerea de rău* pentru cele întâmplate.
- complement indirect: M-am săturat de *punctele de vedere* pe care le exprimi.

OBSERVĂ!

1. Subliniază locuțiunile substantivale din enunțurile date. Efectuează analiza morfo-sintactică a lor:

a) Cum n-oi mai fi pribeag

De-atunci înainte,

M-or troieni cu drag

Aduceri-aminte. (Mihai Eminescu)

b) Asculta cu mare luare-aminte cele povestite de către profesoară.

2. Precizează locuțiunile substantivale din enunțurile date. Ce funcție sintactică îndeplinesc? La ce întrebări răspund ele?

a) L-au copleșit *aducerile-aminte*.

b) Problema aceea i-a dat multă *bătaie de cap*.

c) Părerea lui *era un punct de vedere original*.

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

Locuțiunile substantivale alcătuite după modelul: *substantiv+prepoziție+substantiv* se scriu separat: *sala de clasă, casă de odihnă, părere de bine*.

Se scrie prin cratimă locuțiunea substantivală *aducerii-aminte*.

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Identifică locuțiunile substantivale din următoarele enunțuri:

a) Alaltăieri îi povesteam fabula cu greierele și furnica. Asculta cu mare luare-aminte, zicând numai când mă opream: „Și pe urmă?”

(I. Al. Brătescu-Voinești)

b) Și păreri de rău trecute

Cad pe inima-i trudită. (George Topârceanu)

2. Construiește șase propoziții cu următoarele locuțiuni substantivale: *părere de rău, aducere-aminte, luatul peste picior, nebăgare de seamă, dare în primire*, pentru a ilustra funcții sintactice diferite. Precizează-le.
3. Unește printr-o săgeată fiecare locuțiune substantivală cu sinonimul ei:
a) băgare de seamă	alăturare
b) punere cap la cap	avuție, dărnicie
c) luare în primire	atenție
d) dare în primire	preluare
e) dare de mână	predare
4. Extrage din exemplul dat locuțiunile substantivale și analizează-le morfo-sintactic:
- a) „Jder cel mic își conteni cercetările și porunci sofilor săi să stea cu luare-aminte.
Într-un târziu cunoscu, între vânători, lângă ușa, pe Jder cel mic și se întoarse spre el, cercetându-l chiar măria sa cu luare-aminte.”
(Mihail Sadoveanu)
- b) „Și păreri de rău trecute
Cad pe inima-i trudită,
Ca un stol de păsarele
Pe-o grădină părăsită.” (George Topârceanu)
- c) „La ce statornicia părerilor de rău,
Când prin această lume să trecem ne e scris
Ca visul unei umbre și umbra unui vis.?” (Mihai Eminescu)

VI.

ATELIER CREATIV

- Alcătuiți propoziții cu următoarele locuțiuni substantivale: *tărie de caracter, facere de bine, lipsă de atenție, spirit de observație*.
- Explicați sensul lor.
- Găsiți antonime pentru locuțiunile date.

TEST DE EVALUARE:

1. Precizează genul și numărul substantivelor:

flori	caiete
cărți	palat
penar	tramvai
vacanță	câine

punctaj
8 p.

2. Articulează hotărât, apoi nehotărât substantivele: **6 p.**
 copil..... povești.....
 școală..... fetiță.....
 ghiocel..... excursie.....
3. Construiește enunțuri în care substantivul „băiat” să fie: **9 p.**
 a) articulat cu art. hotărât, în cazul N, nr.sg.....
 b) nearticulat, în cazul Ac, nr.pl.....
 c) articulat cu art. nehotărât, în cazul D, nr.sg.....
4. Indică cazul substantivelor articulate din enunțul: **8 p.**
Casa bunicilor de la Brașov se află la poalele munților și are ferestre largi cu perdelețe galbene de mătase.
5. Construiește o propoziție în care substantivul „fiu” să fie în cazul Vocativ. **2 p.**
6. Construiește 3 enunțuri în care să folosești substantivul „compunere” cu funcții sintactice de: **6 p.**
 Subiect.....
 Complement.....
 Nume predicativ.....
7. Analizează toate substantivele din enunțul: **10 p.**
„Făt-Frumos își spală fața în baia de lacrimi, apoi se culcă să doarmă în patul cu flori. Și florile toate s-adunară, sfătuindu-se cum să fie luminile hainei de mireasă.”
8. Rescrie textul următor, corectând greșelile: **4 p.**
„Vasile a văzut pe trotuar două mânuși. Erau a femeii care tocmai se urca în autobuz.
 – *Va-ți pierdut mânușile, doamnă! a strigat băiatul, alergând spre ușa deschisă a vehicolului.*
 – *Î-ți mulțumesc, tinere! ia spus femeea, tocmai când autobuzul pleca.*
 – *Iești un băiat educat se vede ai o educație bună.*
 – *Vă mulțumesc doamnă, Am noroc de părinți foarte buni!”*
- Total: 53 de puncte**

Apreciază-ți competențele (pe nivele):

	Inițial	Mijlociu	Satisfăcător	Înalt
Punctaj	25-43	44-32	45-39	53-46

§ 17. Adjectivele variabile și invariabile

Adjectivele formate cu prefixe și cu sufixe

I.

TERMINOLOGIE

- adjective propriu-zise sau provenite din alte părți de vorbire
- adjective simple și compuse
- adjective variabile și invariabile
- adjective formate cu prefixe și sufixe

II.

LUCRU CU TEXTUL

- ✓ Citește cu atenție enunțurile de mai jos și identifică adjectivele:
1. Bune, dulci, puțin mistrețe,
Mari, rotunde, lunguiețe,
Roșii, verzi – stau în panere...
Ce-s acestea oare? (Grigore Vieru)
 2. Pitulicea are o căsuță frumoasă. Ea și-a împletit cuibușorul în vârful unei rămurele subțiri de mesteacăn.
 3. Pițigoii cel cu coada lungă are și el un cuib confortabil.
- a) Găsește sinonimele cuvântului confortabil.
- b) Ce arată adjectivele din aceste propoziții? La ce număr și gen sunt ele?
- c) Argumentează-ți răspunsul.

REAMINTEȘTE-ȚI!

Adjectivul este partea de vorbire care exprimă însușirea unui obiect și determină un substantiv sau un substitut al acestuia (pronume sau numeral). Întrebările adjectivului: **care? ce fel de?**

Adjectivul se acordă cu substantivul în **gen, număr și caz**.

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

✓ Citește cu atenție textul. Selectează adjectivele. Analizează gramatical câteva dintre ele.

Din nordul cu neguri friguroase, un zvon apare tot mai clar la orizont: toamna este aproape. De ceva vreme, stă pitită după crestele amețitoare ale munților. Așteaptă momentul oportun să pună stăpânire peste pământurile încă înverzite.

Pentru început, toamna își aruncă privirea asupra razelor soarelui. Cu un soare puternic și arzător anotimpul de aramă nu-și poate face de cap după cum i-e firea. Dintr-o dată, soarele blând se vede prizonier al cerului încărcat de nori pufoși, aducători de ploaie, greu de pătruns cu raze discrete. Cele mai puternice raze reușesc, totuși, să treacă de sita deasă a cerului și își revarsă căldura asupra naturii avide de afecțiunea soarelui.

Următoarea pe lista schimbărilor toamnei este culoarea vie a naturii. Culoarea verde a pădurilor și iarba de un verde crud îi trezesc o stare de angoasă. Starea de neliniște o răscolește atât de profund încât aruncă farmece grele asupra întregului cuprins înverzit. Cade umilă la picioarele toamnei, pregătită să-și accepte soarta ce i-o rezervă anotimpul ruginiu. Toamna își întinde brațele lungi și atinge natura pe creștet, precum își atinge o regină supușii. Natura împietrește și îngălbenește văzând cu ochii, asemenea unui om care încărunțește mai devreme decât ar trebui. (Din presă)

CĂSUȚA CU IDEI

- Pădurile – plămâni pământului. Fără păduri, suntem ca fără de oxigen, deci e foarte important să învățăm să le protejăm, să le îngrijim, să le prețuim, pentru a ne asigura viața pe pământ.
- Pădurile sunt un loc de relaxare, cu peisaje deosebite, care ne fac

să ne simțim mai bine și, de asemenea, care au efect terapeutic asupra psihicului nostru.

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

➤ În limba română adjectivele pot fi clasificate în funcție de mai multe criterii:

- **după sens:**

adjective propriu-zise: mic, vesel;

adjective provenite din alte părți de vorbire: văzut, admirat;

- **după formă:**

adjective simple: dulce; gras;

adjective compuse: galben-verzui, cumsecade;

- **după flexiune:**

adjective variabile (își schimbă forma după gen, număr și caz): amar, amară, amari, amare;

adjective invariabile (au aceeași formă indiferent de genul, numărul și cazul substantivului pe care-l însoțesc): mov, maro, bleu, bej, șic.

DESCOPERĂ!

✓ Citește textul și explică cum s-au format substantivele evidențiate:

Eram pe atunci *mititel*, sfios, cu capul mare și cu părul *zbârlit*. Eram alb și *slăbuț*, și urechile parcă-mi mai crescuseră din ce erau, ca niște toarte de o parte și de alta a capului. Abia mă ridicasem după o boală îndelungată; se dusese de pe mine pielea ca de pe șerpi, și în ochii *adânciți* își lucea încă lumina frigurilor.

REȚINE!

➤ Unele adjective se pot forma prin derivare cu *sufixe*:

-**os**: ploios, osos, tăios, cărnos, ochios;

-**iu**: auriu, zglobiu, argintiu, pământiu, arămiu;

-**ui**: verzui, căprui, albastrui;

-**nic**: falnic, jalnic, darnic;

-**al**: medical, muzical, lateral, seral, natural, moral, verbal;

-**ar**: molecular, vascular, universitar, pulmonar, temporar;

-ic: atomic, economic, gastric, agronomic;
-esc, -ească, -ești: părintesc, părintească, părintești; românesc, ceresc, împărătesc;

-tor, -toare: fermecător, fermecătoare, fermecători; folositor, folositoare, folositori; asemănător, asemănătoare, asemănători.

➤ Unele adjective se pot forma prin derivare cu *prefixe*. Frecvent apar următoarele prefixe:

stră-: strămoș, străvechi; **ne-:** neadecvat; **pre-:** preșcolar, preuniversitar.

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

Sufixele -ean, -eală, -eață.

➤ **Sufixele -ean (fem. -eană, -eancă), -eală, -eață** se scriu și se pronunță cu **ea** după consoane, chiar după **ș, j:** *ieșean, mureșean, cernăuțean, pătrăucean* (nu *ieșan, mureșan, cernăuțan, pătrăuțan*) ca și *greșeală, oblojeală* (nu *greșală, oblojală*); *roșeață* (nu *roșată*).

➤ După vocale, sufixele **-ean, -eală** se scriu și se pronunță **-ian, -ială:** *ciudeian, croială* (nu *ciudeean, croeală*).

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Construiește câte o propoziție enunțiativă, interogativă și exclamativă în care să fie câte un șir de adjective. Analizează propoziția enunțiativă.

2. Cu ajutorul sufixelor formează adjective noi de la cele date. Construiește schema structurii fiecărui cuvânt.

Verde, dulce –

Roșu, negru –

Albastru, galben –

Model: verde – verzișor (R plus S)

3. Formează adjective de la cuvintele de mai jos cu ajutorul sufixelor, și prefixelor. Alcătuieste cu ele propoziții: *moș, tânăr, argint, Moldova, Bucovina, femeie, scorbura, mijloc, bărbat, ramură, trandafir, ceață, părinte, lăutar, serios, priceput, vindecăt, vinovat.*

4. Citește textul. Subliniază adjectivele împreună cu substantivele pe care le determină:

„Se scutură din salcâmi o ploaie de miresme. Bunicul stă pe prispă. Se gândește. La ce se gândește? La nimic. Numără florile care cad.

Se uită-n fundul grădinii. Se scarpină-n cap. Iar numără florile scuturate de adiere. Pletele lui albe și crețe parcă sunt niște ciorchini de flori albe; sprâncenele, mustățile, barba... peste toate au nins anii mulți și grei. Numai ochii bunicului au rămas ca odinioară: blânzi și mângâietori.”

5. Citește proverbele. Completează-le cu adjectivele omise. Determină cazul substantivelor.
- La omul harnic și pământul (care?) rodește mult.
 - Din sămânța mică crește pomul (care?).
 - Pentru omul (care?) timpul e de aur.
 - În pământul (care?) crește pâine albă.
 - Găsește adjectivele cu sens opus.
6. Formează adjective de la substantivele date: *vrednicie, veselie, școală, înălțime, bunătate, munte, căldură, blândețe, frumusețe, întuneric, plete, floare, pădure, mătase, plăcere, lumină.*
7. Pune cuvintele din paranteze la forma potrivită și explică alegerea făcută:
- Părinții (grijuliu)..... au venit la ședință.
 - (Zglobiu)..... copii aleargă prin pădure.
 - Avea o privire (luminos).....
 - Mama și-a cumpărat niște pantofi (frumos).....
 - Bunicii mei sunt niște oameni (cumsecade).....
 - De unde ai această eșarfă (mov) ?
 - Vântul a doborât doi copaci (mare).....
 - Am trecut prin apa (limpede)..... ca lacrima.

Dictare vizuală

Textul se scrie pe tablă. Se analizează semnele de punctuație, se acoperă textul, apoi se scrie sub dictare.

După ploaie

Din când în când un vânticel molcom adie printre copaci. Simțind oportunitatea de a-și elibera frunzele de apă, copacii își scutură ramurile, împrăștiind în jur picături mici de apă. În felul acesta,

plantele mici de la sol, aflate la umbra deasă a pădurii, gustă și ele din apa căzută din văzduh, bucurându-se.

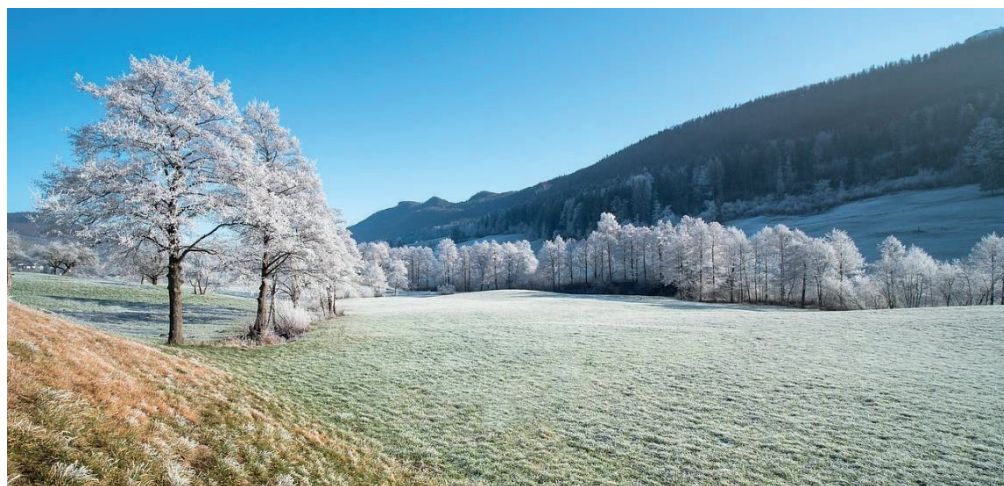
VI.

ATELIER CREATIV

✓ *Citește textul. Intitulează-l.*

Afară e totul deosebit. Copacii sunt încărcăți într-o haină străvezie de brumă. Ea seamănă cu o plapumă puhavă, albă. Primii fulgi zboară între cer și pământ. Natura...

➤ Scrie în caiet introducerea și continuă descrierea.

LUCRAȚI ÎN PERECHE!

➤ Numește obiectele cărora le sunt caracteristice următoarele însușiri, calități. Selectează câteva ghicitori în care apar aceste însușiri, calități.

a) *Rotund, lunguiet, dulce, mistreț, galben, roșu.*

b) *Albastre, roșii, galbene, albe, violete, gingașe, plăcut mirositoare.*

c) *Tânăără, fragedă, moale, verde, înrourată.*

d) *Auriu, dogoritor, strălucitor, rotund.*

Exemplu:

1. Mincișoare aurii,
Galbene sau sângerii,
Hai, să le ghiciți, copii! (merele)
2. Ascuns în cămașă verde,
Miezul roșu nu se vede. (pepenele roșu)

§ 18. Formele flexionare. Acordul adjectivului cu substantivul determinat

I.

TERMINOLOGIE

- **adjectiv, substantiv**
- **categoriile gramaticale: gen, număr, caz**

II.

LUCRU CU TEXTUL

➤ *Privește imaginea. Alcătuieste un text, folosind adjective. Intitulează-l. Ce substantive determină aceste adjective? Folosește începutul propus. Analizează sintactic cuvintele evidențiate.*

➤ *Caută mai multe curiozități despre măr și copacul de mere.*

Este întotdeauna plăcut să ai un **copac de mere** în grădină, nu numai datorită fructelor sale, ci și pentru că este un copac generos, cu frunziș colorat și intens. Dar pentru a-l avea este necesar să știm, cum să avem grijă de el, astfel încât, să ne putem bucura de el așa, cum l-am dorit. Deși există diferite soiuri de măr, toate au nevoie practic de aceeași îngrijire.

REAMINTEȘTE-ȚI!

Adjectivul se schimbă după **gen, număr** și **caz** în funcție de schimbarea substantivului.

Exemplu: Fumuri *groase, negre* clăbucesc din coșurile fabricilor.

CĂSUȚA CU IDEI

- Starea sufletească ce se desprinde din sărbătorile tomnatice este bucuria pentru fructele pământului amestecată cu melancolia pentru vremea mohorâtă.

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

Adjectivul se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat.

- Modificări după cazuri:

În mod obișnuit, adjectivul stă după substantiv. În stilul poetic și în vorbirea afectivă poate fi plasat și înaintea substantivului.

OBSERVĂ!

- Când adjectivul stă *după* substantiv el nu se articulează.

„Mi-e dor de munți... de Caraimanul

Pe veci acoperit de nor.

Mi-e dor de freamăt lin de brazi,

De murmur tainic de izvor,

Mi-e dor de tine azi!” (Ștefan Octavian Iosif)

- Când adjectivul stă *înaintea* substantivului, el capătă o semnificație specială care îi mărește expresivitatea:

Mi-e dor de toaca din vecernii

Și de tălângi, de verde plai,

De jalnic fluier de păstor,

De mândru port, de dulce grai, –

Mi-e dor de tine, dor. (Ștefan Octavian Iosif)

- *Adjectivele invariabile* au o singură formă pentru toate genurile, numerele și cazurile. Din această categorie fac parte adjectivele nume de culori (bej, crem), adjectivele terminate în ce (eficace); adjectivele- cuvinte vechi în limbă (sădea, gata). Ele păstrează aceeași formă indiferent de gen, număr, caz și nu pot fi nicicând articulate enclitic.

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

- *Corectează textul. Transcrie-l în caiet.*

Acestea sunt locuri frumoase. Oameni (bun) și (inimos) trăiesc

aici. Codrii (verde) cu poienițe, le cu flori, livez. le doldora de rod, cu fructe (delicios), de care nu mai întâlnești în altă parte. Și apa din izvoare e nespus de rece și gustoasă.

➤ *Găsește sinonimele cuvântului inimos.*

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

1. Citește cuvintele din colonițe. Observă înaintea căror consoane se scriu prefixele **-îm, -com; dar -în, -con?**

î m ătrânit	com p ortare
î n vechit	convorbire
î m pietrit	comp u nere
î n ghețat	consătean
î m beșugat	comb a tere
î n florit	condu c e
î m podobit	comp a patriot
î n verzit	confir m are
î m blânzit	comp a țimire

- Prefixele *îm-*, *com-* se scriu înaintea rădăcinii care începe cu consoana *b* sau *p*.
- Prefixele *în-*, *con-* se scriu înaintea rădăcinii care începe cu orice literă, afară de *b* și *p*.

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTIINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Transcrie versurile. Potrivește adjectivele din paranteze în gen, număr și caz cu substantivul determinat. Precizează cazul adjectiveilor.

Sunt și sate mai (frumoasele)

Decât satul meu (natală),

Sunt și case mai (înalt)

Decât casa mea din deal.

Sunt și râuri mai (întins),

Mai (albastru) ori mai (verde),

Dar a Nistrului cântare

Eu în suflet o păstrez.

2. Schimbă după întrebările cazurilor adjectivele din îmbinările date: *doină frumoasă, melodie cunoscută*.

N. ce? doină ...

G. (al, a, ai, ale) cui? (a) doinei...

D. cui? doinei...

Ac. (pe) ce? doina...

3. Scrie o compunere pe tema „Satul (orașul) meu natal”. Folosiți începutul dat și cuvintele de reper: *muzeu, farmacie, școală, magazin, livadă, casă de cultură, bibliotecă*.

„Satul (orașul) meu natal este un loc plin de viață, unde toți se cunosc între ei și se ajută atunci, când au nevoie. Copiii se joacă împreună în parcul din sat (oraș), iar oamenii se întâlnesc la piață sau la biserică, pentru a socializa. În fiecare vară, se organizează o sărbătoare...”

4. Citește enunțurile. Subliniază adjectivele care determină substantivele evidențiate. Determină genul, numărul și cazul lor.

Iarna friguroasă e în toi. *Zilele* sunt scurte, *noapțile* lungi, geroase.

Vifornița nemiloasă a acoperit toate câmpiile. *Natura* s-a îmbrăcat în *haine* albe.

Model: friguroasă – g. f., n. s., c. N.

5. Citește propozițiile. Observă cum se schimbă adjectivul (genul feminin, numărul singular).

N. cine? Bunica *duioasă* știe multe povești.

G. (a) cui? Vocea bunicii *duioase* este blândă.

D. cui? Mulțumim frumos bunicii *duioase*.

A. (pe) cine? Noi o ajutăm pe bunica *duioasă*.

Numărul plural

N. cine? Bunicile *duioase* știu multe povești.

G. (ale) cui? Măinile bunicilor *duioase* sunt blânde.

D. cui? Mulțumim frumos bunicilor *duioase*.

Ac. (pe) cine? Noi le ajutăm pe bunicile *duioase*.

6. Transcrie propozițiile. Determină genul, numărul și cazul adjectivelor evidențiate.

Savanții studiază aștrii *cerești*. Ei sunt numiți astronomi. Noaptea astronomii privesc spre bolta *senină* cu ajutorul unei țevi *enorme*. Țeava este înzestrată cu sticle speciale. Ele măresc foarte puternic.

Model: cerești – g. m., n. p., c. Ac.

7. Schimbă după cazuri adjectivele din îmbinările date: *doină frumoasă, melodie cunoscută*.

N. ce? doină ...

G. (al, a, ai, ale) cui? (a) doinei...

D. cui? doinei...

Ac. (pe) ce? doina...

8. Citește textul. Identifică adjectivele și substantivele determinate de ele.

„Deși iarna este cumplită și viscolul frământă lumea, derdelușul

este plin de copii veseli cu obraji aprinși. Casele pitite sub căciuli mari și albe sunt înconjurate de un câmp de cristal. Este un peisaj mirific: covorul moale și pufos de zăpadă domină pământul care pare mort. Singurele urme de viață le reprezintă copiii zglobii, fumul care se ridică deasupra caselor și instalațiilor ce împodobesc străzile și vitrinele. Acestea simbolizează sărbătorile de iarnă, care aduc bucuria și iubirea în sufletele noastre.”

(Din presă)

9. Dictare de cuvinte.

Dinu, Sorin, Alexandru cel Bun, Mircea cel Bătrân, Azor, Grivei, Joiana, Europa, Africa, România, Statu-Palmă-Barbă-Cot, Cluj-Napoca, Mihai Eminescu, Alexe Mateevici.

Dictare

Și merg, cale lungă să le-ajungă, trecând peste nouă mări, peste nouă țări și peste nouă ape mari, și într-o târzie vreme ajung la împărăție. (Ion Creangă)

MOMENTE DISTRACTIVE

Rostește repede și corect!

Șapte șine și șapte șerpi șerpuiesc șerpuitor spre șesuri.

VI.

ATELIER CREATIV

➤ Continuă compunerea după planul de mai jos. Folosește diferite adjective.

Merișorul

În pădure creștea un măr sălbatic. Toamna de pe el a căzut un măr acru. Păsările au ciugulit mărul, dar o semincioară a căzut pe pământ și a rămas întreagă. Primăvara soarele a încălzit pământul. Sămânța ...

1. Ce s-a întâmplat cu sămânța?

2. Cine a adus merișorul în livada școlii? Cine a îngrijit copăcelul?

§ 19. Articolul adjectival (sau demonstrativ). Rolul articolului adjectival

I.

TERMINOLOGIE

- articol adjectival (demonstrativ)
- substantiv (gen, număr, caz)
- acord

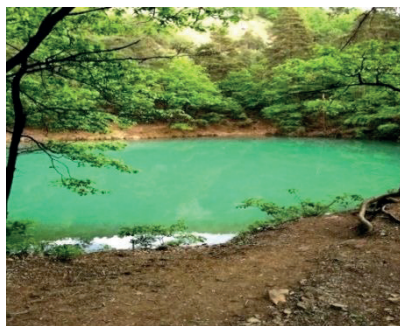
II.

LUCRU CU TEXTUL

✓ *Citește cu atenție textul. Identifică articolele adjectivale:*

În lacul cel verde și lin
Răsfrânge-se cerul senin,
Cu norii cei albi de argint,
Cu soarele nori sfâșiind.
Dumbrava cea verde pe mal
S-oglinde în umedul val,
O stâncă stârpită de ger
Înalț-a ei frunte spre cer.

(Mihai Eminescu)

REAMINTEȘTE-ȚI!

✓ *Citește cu atenție textul. Selectează adjectivele. Analizează morfologic două dintre ele.*

În adierea vântului lanul de porumb se înclină la unison în dreapta, apoi în stânga, iar oscilația lor coordonată amintește de valurile unei mări agitate. Nemulțumit de soarta ce i-o rezervă toamna, porumbul scutură nervos din frunzele mari și uscate și mișcărilor lui par un dans armonios pe o melodie șuierată de vântul aspru de toamnă. Un foșnet continuu, ca un murmur amar de nemulțumire răzbate din mijlocul lanului obosit. La fel de apatice sunt și florile din vârful tulpinii veștejite. Gălbejite și ofilite, lipsite de orice urmă de voință, se supun cu totul hașițelor vântului. Singura bucurie a porumbului, care îi mai încălzește sufletul uscat și îndurerat, este rodul bogat. Știuleți bine legați, plini de boabe mari și galbene ca aurul, atârnă mândri de tulpinile prea slăbite să le susțină greutatea. Privind spre satul din depărtare, porumbul

vede venind spre câmp o ceată de gospodari, pregătiți să strângă recolta de toamnă. Este semnul că rodul va fi strâns în curând, iar toamna se pregătește să părăsească aceste meleaguri.

(Din presă)

Articolul adjectival sau demonstrativ leagă un adjectiv cu substantivul determinat.

➤ Formele articolului adjectival (demonstrativ) sunt:

<i>masculin</i>		<i>feminin</i>	
singular	plural	singular	plural
N., Ac. <i>cele</i>	<i>cei</i>	<i>cea</i>	<i>cele</i>
G., D. <i>celui</i>	<i>celor</i>	<i>celei</i>	<i>celor</i>

Articolul demonstrativ se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat de adjectiv.

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

➤ Pune în locul punctelor de suspensie din enunțurile de mai jos articolele demonstrative potrivite:

a) Culoarea caietului ... mare îmi place, nu a caietului... mic.

- b) Profesorii dau notă mare copiilor ... harnici, nu copiilor... leneși.
c) I-am certat pe băieții ... obraznici, nu pe băieții... respectuoși.

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

Ortografia cuvintelor compuse

- *Construiește enunțuri în care să folosești următoarele omonime-omofone: cel/ce-l, cea/ce-a, cei/ce-i.*
- Explică ortografia lor.

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Identifică articolele adjectivale (demonstrative). Indică numărul, genul și cazul acestora și ale substantivelor determinate de adjectivele înaintea cărora se află:

„Scoaseră fata cea mare... Lăsară din nou frânghia și scoaseră pe fata mijlocie cu o scrisoare în care o hotăra Prâslea de soție fratelui celui mijlociu. Mai lăsară frânghia și scoaseră și pe fata cea mică.”

(Petre Ispirescu)

2. Precizează înaintea cărei părți de vorbire se găsește articolul adjectival (demonstrativ) în enunțurile următoare:
- a) Cei patru pleacă la joacă.
 - b) Cele două prietene vor să se dea cu sania.
 - c) Cel de-al treilea vrea să meargă la patinaj.
 - d) Cel de-al patrulea copil vrea să se plimbe.
3. Citește textul. Găsește articolele adjectivale. Stabilește numărul, genul și cazul lor. Ce impresie v-a lăsat textul dat?

Trandafirul parfumat

Se spune că s-a născut într-o primăvară caldă, pe vremea, când ulițele satului erau împânzite de parfumul teilor în floare. La început era atât de mic, încât nu se vedea. Bogăția frunzelor, dar și frații lui deja desfăcuți, îl acopereau cu totul. Bobocul de trandafir nu s-a speriat, ci a continuat să își întindă gâtul spre soarele ce îl hrănea, ținându-se în același timp strâns de tulpina-mamă.

Creștea bobocul de trandafir în trei zile cât alte plante în trei ani. Când a venit vara, și-a deschis încrezător petalele, așteptând ca soarele să le mângâie. Soarele îi trimitea toată căldura lui, vântul alunga o parte din ea, ca petalele să nu sufere, iar ploaia le spăla, ca strălucirea lor să nu se piardă. Trandafirul le mulțumea răspândind un parfum cum nu se

mai simțise pe acolo.
Puternic, dulce, atrăgător...

Odată cu toamna au început și necazurile frumosului trandafir, despre care se spune că reprezintă iubirea, dar și tăcerea plină de semnificații. Copiii încercau să-l rupă, să-l desprindă de tulpina-mamă, însă el îi învăța minte atingându-i cu spinii. Doamnele veneau cu foarfeca, sperând că așa îl vor putea băga în casă. Atunci trandafirul chemă vântul în ajutor și împreună le alungau.

Nu știa săracul că i-ar fi fost mai bine la căldură. A rămas în curte și gerul l-a luat pe nepregătite. Vântul blând și călduț plecase, lăsând în loc viforul năpraznic, ce înfiora petalele sensibile ale trandafirului. Peste pământ căzuse bruma. Petalele de trandafir își pierduseră strălucirea, dar nu și frumusețea.

Dictare de cuvinte

✓ Profesorul dictează cuvinte, iar elevii alcătuiesc enunțuri.

- a) Primăvara...
- b) Viteazul...
- c) Compunerea...
- d) Harap Alb ...
- e) Leneșul...

➤ *Explică cum s-au format cuvintele cu care a început fiecare enunț.*

MOMENTE DISTRACTIVE:

Rostește repede și corect!

Rică nu știa să zică:
Râu, rățușcă, rămurică,
Dar de când băiatu-nvață
Poezia despre rață.

LUCRAȚI ÎN PERECHI!

➤ Alcătuieste câte un enunț cu următoarele îmbinări de cuvinte: *copilul cel talentat, fetița cea frumoasă, brazii cei înalți, zilele cele însorite.*

§ 20. Gradele de comparație

Adjective fără grade de comparație

I.

TERMINOLOGIE

- **gradul pozitiv**
- **gradul comparativ**
- **gradul superlativ**

II.

LUCRU CU TEXTUL

✓ *Citește textul. Identifică în text adjectivele. Scrie-le în caiet și argumentează, cum poate fi comparată calitatea numită de adjectiv.*

De peste dealurile masive, cu copaci triști și ruginii, bate un vânt rece ca gheața. Natura mohorâtă se încovoie la contactul cu aerul rece și încearcă să reziste cu demnitate în fața iernii ce se instalează în forță. Natura face eforturi desperade să lupte cu frigul ce-ți taie respirația. Nevoia unei raze de căldură poate fi citită pe chipul oricărei plante din jur.

O înmărmurire rece, specifică unei ierni geroase, domină întregul peisaj. Frigul pătrunzător a intrat în scoarța copacilor adormiți, iar trosnetele crengilor înghețate se aud până departe. Ca niște arătări, copacii cu crengile golașe, par a implora milă din partea vântului nemilos. În loc de un răspuns plin de compasiune, vântul trimite o nouă răsuflare, mai rece decât înainte. Hărțuiala crivățului continuă câteva ore, care par ani, după care încetează.

De după bolta cerească plumburie, soarele cu dinți își arată fața. Este obosit sau poate bolnav din moment ce nu mai are vlagă să însuflească atmosfera de pe pământ. Razele lui ating solul, preț de

câteva minute, după care se retrag timide după perdeaua de nori plumburii.

Model: rea – mai rea, cea mai rea, foarte rea.

CĂSUȚA CU IDEI:

Iarna e specială în felul ei. Fără iarnă nu ne-am bucura la fel de mult de celelalte anotimpuri. Să o iubim, așadar, pentru ceea ce este, pentru zăpadă, dar și pentru oportunitatea pe care ne-o oferă de a sta la căldură, a ne odihni și a ne pregăti idei și planuri noi.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

Gradele de comparație sunt forme pe care le ia adjectivul pentru a arăta în ce măsură un obiect posedă o însușire în raport cu alte obiecte.

- **Gradul pozitiv** exprimă o însușire a obiectului fără a o raporta la un alt obiect sau la alt moment – cer senin, nor negru.

- **Gradul comparativ** exprimă însușirea unui obiect în raport cu însușirile unui alt obiect, stabilind raporturi de egalitate sau inegalitate):
 - **de superioritate** (mai scump);
 - **de egalitate** (la fel de scump);
 - **de inferioritate** (mai puțin scump).
- **Gradul superlativ** – relativ exprima însușirile la cel mai înalt sau cel mai scăzut grad, prin comparație cu alt obiect:
 - **de superioritate** (cel mai scump);
 - **de inferioritate** (cel mai puțin scump);
 - **absolut** arată gradul cel mai înalt sau mai scăzut grad, fără a compara obiectul (foarte scump).

NU UITA!

- Adjectivul poate să-și schimbe valoarea gramaticală:
 Omul *leneș* aleargă mult – *adjectiv*.
Leneșul mai mult aleargă – *substantiv*.

ATENȚIE!

- Mijloace afective de formare a superlativului absolut:
 - adverbe și locuțiuni adverbiale cu valoare expresivă (extraordinar, extrem, grozav, nemaipomenit, nespus, din cale-afară, cu totul și cu totul);
 - adverbe, adjective substantive și locuțiuni ce exprimă noțiuni dezagreabile, intensificând negativ sau pozitiv însușirea (deștept nevoie mare, sărac lipit pământului, putred de bogat, atât amar de vreme);
 - repetiția adjectivului (deșteptul deșteptilor, o apă adâncă, adâncă)
 - construcții exclamative (Cât de mare e!);
 - procedee lexicale, prin derivarea adjectivului la grad pozitiv cu prefixe sau sufixe cu sens superlativ (arhi-, super-, extra-, ultra-, supra-, prea-, -isim);
 - procedee fonetice prin lungirea vocalei (o apă adâââncă!).

ÎMBOGĂȚEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

- **Nu au grade de comparație:**
 - adjectivele care exprimă însușiri ce nu pot fi comparate: *gigantic*, *uriaș*, *colosal*, *complet*, *întreg*, *unic*, *principal*, *perfect*, *egal*, *veșnic*.

- adjectivele care în limba latină reprezintă forme ale comparativului sau superlativului: *exterior, interior, minim, maxim, posterior, anterior, minor, major, superior, inferior, suprem etc.*

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

- Alege, prin subliniere, forma admisă de limba literară:
- a) copii noi/nou născuți;
 - b) Acestea sunt probleme grele/greu de rezolvat;
 - c) Au venit destul/destui de mulți copii;
 - d) comportarea fetei cea/celei nou venită/venite în clasa noastră;
 - e) ... cantități cât mai mari posibile/posibil de alimente.

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Pune la una dintre formele gradului comparativ adjectivele din îmbinările de mai jos:

<i>carte captivantă</i>	<i>versuri muzicale</i>
<i>baladă veche</i>	<i>poveste interesantă</i>

 Construiește propoziții cu aceste îmbinări. Ce poți spune despre forma substantivului?
2. Construiește propoziții în care adjectivul **harnic** să fie la toate gradele de comparație.
3. Explică sensul adjectivelor. Care dintre ele au grade de comparație?
Superb, cuceritor, simpatic, antipatic, drăguț, superior, principal, inferior
4. Formează toate variantele gradului comparativ al adjectivelor propuse: *tânăr, vestit, priceput*. Ce instrumente gramaticale vei folosi?
5. Formează gradul comparativ al adjectivelor de mai jos și construiește cu ele propoziții: *dezvoltat, reușit, îngăduitor, răbdător*.
6. Indică cinci modalități expresive de formare a superlativului absolut al adjectivului *istef*.
7. Indică pluralul următoarelor adjective: *confuz, crud, propriu, scund, straniu, viteaz*.
8. Construiește enunțuri în care adjectivul *cald* să fie trecut la toate gradele de comparație.

Dictare preventivă

O maimuță tânără capătă de la cineva o nucă. Nu mai văzuse nuci până atunci, dar auzise că sunt foarte bune. De aceea o duse la gură și mușcă zdravăn din ea. Nuca nu se sparse, dar dinții maimuței începură să doară grozav. Înciudată, maimuța cea tânără aruncă fructul cât colo.

VI.

ATELIER CREATIV

- Alcătuieste o compunere de volum mic după imaginea propusă, folosind adjective la toate gradele de comparație.
- Explică valoarea morfologică a următoarelor cuvinte care ajută la exprimarea ideii la superlativ: *frumoasă foc*, *înghețat bocnă*.

§ 21. Locuțiuni adjectivale

I.

TERMINOLOGIE

- locuțiuni adjectivale
- grade de comparație
- articole demonstrative
- funcție sintactică

II.

LUCRU CU TEXTUL

- Găsește un singur cuvânt echivalent pentru fiecare expresie: cu punga goală, cu brânza-n șip, ascuțit la minte, putred de bani, cu

un ochi la făină și cu altul la slănină, cu scaun la cap, bătător la ochi zgârie-brânză, puțină de minciuni.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

Locuțiunile adjectivale sunt grupuri de cuvinte care au valoarea unui adjectiv. Ele se comportă ca un adjectiv:

au grade de comparație;
pot primi articol demonstrativ;
au aceleași funcții sintactice.

➤ Înlocuiește printr-un adjectiv locuțiunile adjectivale: *cu stare, fel de credință, tot unul și unul, de haz, tras de păr, din topor, de ispravă, la ochi, cât palma, de treabă, într-o doagă, cu capul în nori, fără obraz, cu capul pe umeri, (mâini) de aur.*

➤ Alcătuiește două propoziții cu două locuțiuni adjectivale și analizează-le.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

În general locuțiunile se scriu în cuvinte separate, nedeosebindu-se grafic de grupurile libere de cuvinte. Este vorba de locuțiuni adjectivale: *altfel de diferit, astfel de asemenea, de prim rang de calitatea întâi.*

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Subliniază adjectivalele care nu pot avea grade de comparație din seriile: *larg, optim, bătrân, întreg, uriaș, minier, principal, desăvârșit, tineresc, strategic, etern, nesfârșit, unic, fundamental, important, scris, complet, major, maxim, logic, rural, științific.*
2. Indică forma de feminin plural a următoarelor adjective: *sărac, drag, perspicace, lung, tomnatic.*
3. Analizează adjectivalele din următoarele propoziții:
„Eram obosiți și flămânzi. Iarba înaltă, deasă și înflorită ne pune la îndemână un așternut moale și răcoros.” (Calistrat Hogaș)
4. Subliniază locuțiunile adjectivale din textele următoare:
a) Măria ta, e un străin afară,

Cam strențaros, dar pare-un om de seamă.

b) Băiatul era foarte blând, de treabă, nu avea nici un viciu.

c) Sosim în Bucovina, așezare de oameni muncitori și cu dare de mână.

5. Explică sensul următoarelor locuțiuni adjectivale: *om de seamă, lucru de trebuință, lucru de folos, om cu capul în nori, om de nădejde, om cu noroc, om fără minte.*

6. Construiește pluralul după modelul dat: om cu cap – oameni cu cap.

7. Construiește câte o propoziție cu următoarele locuțiuni adjectivale: *de credință, de nădejde, cu stare, de seamă, cu judecată, de nimic* la gradul comparativ de superioritate și la superlativ relativ. Indică prin săgeată substantivele determinate.

ÎMBOGĂȚEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

Dictare

Am fost la restaurant cu mama și tata. Acolo, ne-am întâlnit cu Dumneaei, doamna profesoară. I-a plăcut foarte mult când m-a văzut că petrec timpul cu familia și m-a întrebat:

– Bună! Mi-i poți prezenta pe Dumnealor?

– Desigur! Dumneaei este mama mea, iar Dumnealui este tatăl meu.

VI.

ATELIER CREATIV

- Alcătuiește propoziții cu locuțiunile adjectivale: om „de ispravă”; om „cu judecată”; băiat „de treabă”; om „cu stare”; om „de seamă.”
- Completează enunțurile cu locuțiuni adjectivale.
 - a) Ionică era un băiat...
 - b) Omul ... nu face imprudențe.

§ 22. Funcțiile sintactice ale adjectivului și ale locuțiunilor adjectivale: atribut adjectival și nume predicativ

I.

TERMINOLOGIE

- **adjectiv**
- **locuțiune adjectivală**
- **funcții sintactice**

✓ *Citește modelul de descriere a unei păsări. În ce stil este realizat: științific sau artistic?*

Colibri e cea mai mică pasăre din lume, de aceea i se mai spune pasăre-muscă. Penele ei seamănă cu niște podoabe alese, din această cauză ea e numită bijuterie vie. Colibri e singura pe pământ care zboară cu coada înainte. Această mică pasăre este foarte harnică: într-o singură secundă ea bate de optzeci de ori din aripi.

1. *Ce rol au adjectivele în acest text?*
2. *La ce formă sunt?*
3. *Ce indică? La ce întrebare răspund?*
4. *Ce funcții sintactice îndeplinesc?*

CĂSUȚA CU IDEI

- În 2020, un studiu s-a bazat pe colibri sălbatici instruiți să participe la testele de vedere a culorilor. S-a constatat că disting o varietate de culori.
- „Fii ca o pasăre cocoțată pe o ramură fragilă pe care o simte aplecându-se sub ea, totuși ea cântă la fel, știind că are aripi.”

(Victor Hugo)

Funcțiile sintactice ale adjectivului sunt:

atribut adjectival: Nu-mi place iarna grea.

nume predicativ: Iarna este grea.

complement: De mic era talentat la desen.

REȚINE!

➤ *Locuțiunile adjectivale îndeplinesc aceeași funcție sintactică ca și adjectivul:*

- Atribut adjectival: Mi-am cumpărat un *lucru de trebuință*.
- Nume predicativ: Prietenul meu este *de nădejde*.

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

➤ Analizează adjectivele și locuțiunile adjectivale din textul următor:

„Care dintre voi se simte destoinic a împărăți peste o țară așa de mare, bogată ca aceea, are voie din partea mea să se ducă ca să îndeplinească voința cea mai de pe urmă a moșului vostru.”

(Ion Creangă)

➤ Alcătuieste propoziții cu locuțiunea adjectivală *de seamă*, la diverse grade de comparație. Precizează funcția ei sintactică.

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

Se scriu la masculin, plural, forma articulată cu trei de „i” adjectiv ele terminate la singular, forma nearticulată, în „iu”:

bulgăre argintiu – bulgări argintii, argintiii bulgări;

miel brumăriu – miei brumării, brumării miei.

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Găsește câte un sinonim pentru grupurile de cuvinte evidențiate în textul de mai jos: Pentru mine, 1 Martie e o zi *de seamă* și vreau să iau niște măștișoare *mai nu știu cum* pentru toate colegile de clasă, care sunt fete *foarte de treabă*.
2. Subliniază adjectivalele din textul următor: „Era o vreme frumoasă de primăvară. Lângă măcieșii înfloriți cântau păsărele mărunte. Bătrânul morar coborâse la câmp și sta lângă râul limpede, privind peștii multicolori. Era un moșneag slab cu barba albă.”
3. Scrie la plural următoarele substantive și adjective, apoi schimbă locul adjectivului față de substantiv: *copac ruginiu, urs cafeniu, nor fumuriu*.
4. Trece la numărul plural grupurile de substantive și adjective: *copil cuminte, trandafir roșu, vază rotundă*.
5. Subliniază adjectivalele din versurile următoare și analizează trei dintre ele:

a) În aer ciocârliă, pe case rândunele,
Pe crengile pădurii un roi de păsărele
Cu-o lungă ciripire la soare se-ncălzesc
Și pe deasupra bălții nagâții se-nvârtesc.
Ah! Iată primăvara cu sânu-i de verdeață!
În lume-i veselie, amor, sperare, viață,
Și cerul și pământul preschimbă sărutări
Prin raze aurite și vesele cântări! (Vasile Alecsandri)

b) Să-mi fie somnul lin / Și codrul aproape, / Pe-ntinsele ape
Să am un cer senin. / Nu-mi trebuie flamuri, / Nu voi sicriu
bogat, / Ci-mi împlețiți un pat / Din tinere ramuri...

(Mihai Eminescu)

Dictare

Bunica mea este o femeie născută și crescută la țară, într-un sat frumos din regiunea Cernăuți. Este o țărancă autentică: după vorbă și după port. Cu mândrie și cu grijă, îmbracă portul popular, iar năframa și-o așează pe cap așa cum și-au așezat-o femeile de când locuiesc pe aceste pământuri.

Frumusețea hainelor moștenite din străbuni este întrecută doar de frumusețea bunicii mele.

Chiar dacă anii au trecut peste ea și au lăsat urme adânci în fizionomia ei, bunica mea își păstrează chipul frumos din tinerețe.

ROSTEȘTE REPEDE ȘI CORECT!

Mama, mama mare
Mereu, mereu are,
Mere, pere bune,
Mure și alune.

VI.

ATELIER CREATIV

➤ Scrie o compunere pe tema „Răsăritul soarelui”, folosind adjective. Stabilește funcția lor sintactică.

TEST DE EVALUARE:

Acum pot...

punctaj 28 puncte

1. ... **să stabilesc** că adjectivul este...

5 p.

- Parte de vorbire flexibilă care arată o însușire a unui obiect sau a unei ființe și determină un verb;
- Parte de vorbire flexibilă care arată o însușire a unui obiect sau a unei ființe și determină un substantiv;
- Parte de vorbire neflexibilă care arată o însușire a unui obiect sau a unei ființe și determină un substantiv.

2. ... **să identific** categoriile gramaticale ale adjectivului: 5 p.

- gen, număr, caz;
- gen, număr, caz, grad de comparație;
- gen, număr, caz, grad de comparație, funcție sintactică.

3. ... **să precizez** gradele de comparație ale adjectivului: 5 p.

- pozitiv, comparativ de egalitate, superlativ;
- pozitiv, comparativ, superlativ absolut;
- pozitiv, comparativ, superlativ.

4. ...**să găsesc** în care rând sunt numai adjective care n-au grade de comparație: 5 p.

- superior, maxim, pozitiv;
- sensibil, amabil, întreg;
- clasic, mulțumit, modern.

5. ... **să redactez** o minicompunere „Muzica îmi place”, folosind adjective la toate gradele de comparație.

8 p.

Apreciază-ți competențele (pe nivele):

	Inițial	Mijlociu	Satisfăcător	Înalt
Punctaj	7-1	14-8	21-15	28-22

Analiza adjectivului:

- Adjectiv cu sens propriu sau figurat.
- Variabil sau invariabil.
- Poziția față de substantivul determinat.
- Categoriile gramaticale: genul, numărul, cazul.
- Gradele de comparație: (fără grade de comparație).
- Funcția sintactică (nume predicativ, parte secundară de propoziție: atribut, complement.

Model: Vorba dulce mult aduce.

Dulce – adjectiv propriu zis, stă după substantivul determinat vorba, genul feminin, numărul singular, cazul N., gradul de comparație pozitiv, funcție sintactică atribut.

§ 23. Pronumele personal: persoana, numărul, genul Formele accentuate și neaccentuate

I.

TERMINOLOGIE

- pronume personale
- număr
- accentuate
- neaccentuate: silabice și nesilabice
- funcții sintactice

II.

LUCRU CU TEXTUL

✓ *Citește cu atenție textul:*

Eu, tu, el și ea vom lucra în echipă la realizarea machetei școlii noastre. Noi, băieții, vom construi terenul din carton. Voi, fetele, veți modela din ipsos clădirile. Doamna învățătoare va îndruma munca echipei. Dumneaei va oferi idei noi elevilor.

Aș dori să fiți!

Politicoși
Respectuoși
Onești
Norocoși
Unici
Mărinimoși
Educați
Loiali
Empatici

- Analizează acrostihul de mai sus. Cum ai dori să fii? Ce cuvânt este scris pe verticală?

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

Pronumele este partea de vorbire flexibilă, independentă care ține locul unui nume.

Analizează imaginile:

- Să repartizăm rolurile:
eu sunt Maria. Tu ești Patrocele.
ea este bunica, iar el - bunicul.

- Alex, **noi** începem repetiția.
Veniți și voi?

- Da! Fă cunoștință, Sofia:
ei sunt colegii mei,
iar ele - verișoarele mele.

REȚINE!

Pronumele care înlocuiesc numele unor persoane se numesc pronume personale.

Exemplu: *Eu sunt a sa mamă, el e fiul meu...*

De ești tu acela, nu-ți sunt mamă eu! (D. Bolintineanu)

DESCOPERĂ!

Clasificarea pronumelui:

- *personal propriu-zis* (eu, tu, ...; dânsul...);
- *personal de politețe* (dumneata, dumnealui...);
- *reflexiv* (sine, se, sieși, sie, își...);
- *de întărire* (însuși/însămi, însuși/însăși...);

- *posesiv* (al meu/a mea; al tău/a ta...).
 - *demonstrativ*:
 - *de apropiere* – acesta...;
 - *de depărtare* – acela...;
 - *de identitate* – același...;
 - *de identificare* – cestălalt, celălalt...);
 - *nehotărât* (altul/alta, vreunul/vreuna..., cineva...);
 - *negativ* (nimeni, nimic, niciunul...);
 - *interogativ* (cine? care? ce?...)
 - *relativ* (cine, ceea ce, de...).
- Pronumele personal este pronumele care desemnează diferite persoane:
- Noi* pregătim o serbare. *Voi* vă decideți greu.
- Pronumele are *trei persoane*:
- Persoana *I-a* (care vorbește – *eu, noi*)
 - Persoana *a II-a* (cu care se vorbește – *tu, voi*)
 - Persoana *a III-a* (despre care se vorbește – *el, dânsul, ea, dânsa, ei, dânșii, ele, dânsele*)
- *Genul pronumelui*:
- Pronumele personal are gen numai la *persoana a III-a*:
- *masculin* (el, ei)
 - *feminin* (ea, ele)
- *Numărul pronumelui*
- *singular* (eu, tu, el, ea)
 - *plural* (noi, voi, ei, ele)
- *Formele pronumelui personal*:
- *accentuate* (independente)
 - *neaccentuate* (strâns legate de verb)

OBSERVĂ!

Formele pronumelui personal

<i>Persoana a I</i>	<i>Persoana II</i> <i>Masc și neutru/fem.</i>	<i>Persoana a III-a</i>
<i>accentuate</i>	<i>accentuate</i>	<i>accentuate</i>
eu	tu	el ea
mine	tine	lui ei
mie	ție	ei ele

noi	voi	ei	lor
nouă	vouă		
<i>neaccent.</i>	<i>neaccent.</i>	<i>neaccent.</i>	
mă; -mă	te; -te	îl; -l, l-;	
m; îmi;	te-; îți;	o, o-, -o;	
mi; mi-;	-ți;	îi;	
-mi;	vă, vi	i-, i, -i;	
ne, ni,			

REȚINE!

Pronumele dânsul / dânsului; dânsa / dânsei; dânșii / dânșilor; dânsele / dânselor sunt pronume personale propriuzise, nu pronume de politețe.

Declinarea pronumelor personale

Pronumele personale se schimbă după cazuri.

Notă!

- Persoanele I și a II-a nu dispun de forme pentru cazul G .
Cazurile D. și Ac. au forme paralele accentuate și neaccentuate.

Persoana I

	<i>Singular</i>		<i>Plural</i>
N. eu		noi	
G. -		-	
D. mie/îmi, mi, mi-, -mi		nouă/ne, ni, ne-, -ne	
Ac. (pe) mine/mă, mă-, -mă		(pe) noi/ne, ne-,	

Persoana a II-a

	<i>Singular</i>		<i>Plural</i>
N. tu		voi	
G. -		-	
D. ție/îți, ți, ți-, -ți		vouă/vă, vi,vă-, -vă	
Ac. (pe) tine/te, te-, -te		(pe) voi/vă, vă-, -vă	
V. tu!		voi!	

Persoana a III-a (masculin)

<i>Singular</i>	<i>Plural</i>
N. el	ei
G. (al) lui	(al) lor

D. lui/îi, i, i-, -i, -i-
Ac. (pe) el/îl, -l, l-, -l-

lor/le, li, le-, -le
(pe) ei/îi, i-, -i, -i-

Persoana a III-a (feminin)

Singular

N. ea
G. (al) ei
D. ei/îi, i, i-, -i, -i-
Ac. (pe) ea/o, -o

Plural

ele
(al) lor
lor/le, li, le-, -le
(pe) ele/le, le-, -le

DESCOPERĂ!

➤ *Funcțiile sintactice ale pronumelor personale sunt:*

- *subiect:* Noi am venit.
- *nume predicativ:* Autorul este *el*.
- *atribut:* Cartea de la *tine* este interesantă.
Caietul *ei* este curat.
Ideile *lui* sunt valoroase.
- *complement:* *Îl* văd zilnic pe afară.
 - 1) *I-am* povestit aventurile din excursie.
 - 2) Scrie ca *mine*.
 - 3) A sosit acasă înaintea *ei*.
 - 4) Nu conta pe *mine*.
 - 5) Lui *îi* datorez totul.

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

Ortografia pronumelor personale:

- formele neaccentuate se scriu cu cratimă: *cântă-mi, sufletu-mi, să-mi dai, uite-mă, dă-mi-l;*
- formele neaccentuate *îmi, îți, îi, îl* nu se scriu cu cratimă;
- nu pot forma independent silabe, decât dacă sunt pronume diferite: *mi-o, ți-o, ne-o, i-o*
- Ortografiază corect!
m-ai / mai; a-și (a își) / ași (plural de la aș); deal, de-al; deschideți / deschide-ți.

EXERSEAZĂ!

- Completează spațiile punctate cu pronumele personale potrivite:
„Dragii mamei copilași, ... mă duc în pădure după mâncare. ...
încuiați ușa după mine.
- Auzit-ați ce-am spus? Întrebă
- Da mămucă, ziseră
- Pot să am nădejde în ... ?
- Da, mămuca! ... suntem o dată băieți!,
(Ion Creangă, „Capra cu trei iezi,„)
- Substituie substantivele evidențiate cu pronumele personale potrivite:
 - Mama* lucrează la biblioteca pentru copii.
 - Cezar, Emil și Stefan* au participat la concurs.
 - Jon* este pasionat de șah încă din copilărie.
 - După lecții, *Delia și Mirela* au plecat la patinoar.
- Precizează valoarea morfologică a cuvintelor evidențiate din următoarele enunțuri:
 - Cărțile *noi* trebuie să ajungă pe rafturile librăriei.
 - Mi-am cumpărat o pereche de pantofi *noi*.
 - Noi* ne bucurăm de darul ce l-am primit.

TEST DE EVALUARE:**punctaj: 12 puncte**

- În propoziția „Noi am pornit spre casă.” există un pronume personal cu funcție sintactică de ... **1 p.**
- Menționează funcția sintactică a pronumelui „el” din următoarele propoziții: „El cântă.”; „Câștigătorul este el.” **1 p.**
- Funcția sintactică a pronumelui din propoziția „Fetița aleargă cu noi” este de: **1 p.**
- Al doilea pronume din enunțul „O zăresc pe ea.” este în cazul: **1 p.**
- Funcția sintactică pe care o îndeplinește pronumele din propoziția „Îi cânt Mariei.” este de: **1 p.**
- Menționează funcția sintactică și cazul pronumelui personal „le” din

- propoziția: „Le-am ajutat pe ele.”. 1 p.
7. În enunțul „Îl vom întâlni în parc.”, pronumele este în cazul: 1 p.
8. În enunțul „Ei i-au oferit cărțile lor”, al treilea pronume personal are funcția sintactică de: 1 p.
9. Menționează funcția sintactică și cazul pronumelui „v-” din propozițiile: „V-am cerut o carte.”; „De v-au oferit ceva, să fiți bucuroși.” 1 p.
10. Completează spațiile libere, analizând pronumele personale din textul următor: „– Apucă-l de coarne, îl îndemnă fata. El crede că ai venit să-i furi mieii.” 1 p.
11. Precizează cazul cuvintelor subliniate din textul: „Nu te cunoaște nimeni...dar știm că ne ești frate,/ și când ne mângâi fruntea și holdele bogate,/ și când ne smulgi copacii din câmp și din grădini.” (Ion Minulescu, *Strofe despre vânt*) 1 p.
12. Funcția sintactică a pronumelui subliniat din enunțul „Dă-mi bani pentru cadou și-ți dau caietu-mi ție.” este: 1 p.

VI. ATELIER CREATIV

- Imaginează-ți că ești unul dintre ghizii de la „Muzeul poveștilor”. Scrie un dialog cu vizitatorii.

§ 24. Pronumele personal de politețe (sau de reverență)

I.

TERMINOLOGIE

➤ pronumele personal de politețe

II.

LUCRU CU TEXTUL

✓ *Citește cu atenție textul:*

Era o zi frumoasa de primăvară. Soarele strălucea puternic, albinele zumzăiau de zor, iar florile își împrăștiau parfumul. Nu era doar o zi frumoasă, ci era una specială. Era ziua bunicii mele. Pentru că *Dumneaei* împlinea o vârstă onorabilă, m-am hotărât, alături de părinții mei, să-i facem un cadou.

Dumnealor s-au ocupat de alegerea cadoului, iar eu i-am scris o felicitare.

Seara, când ne-am strâns toți, i-am oferit micul cadou, *Dumneaei* fiind emoționată până la lacrimi de surpriza făcută.

➤ *Ce exprimă cuvintele evidențiate? Ce valoare morfologică au?*

CĂSUȚA CU IDEI

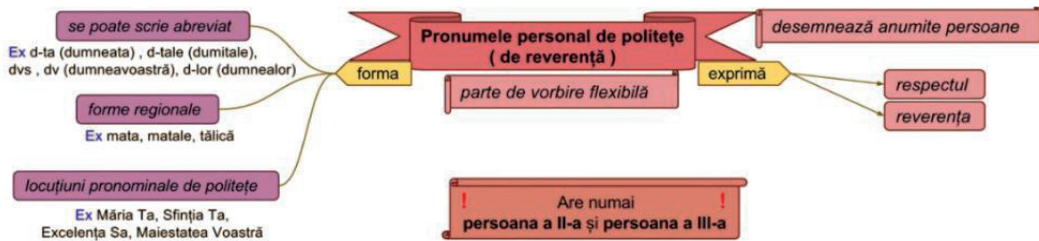
- Bunicii fac lumea mai dulce, mai blândă, mai caldă...
- A fi politicos înseamnă a fi respectuos cu cei din jur prin fapte și cuvinte.

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

Pronumele personal de politețe este folosit în locul numelor persoanelor, pentru a exprima respectul față de acele persoane și are forme doar pentru persoanele a II-a și a III-a. Formele pronumelui de politețe sunt alcătuite din substantivul *domnia* – cu anumite modificări fonetice și adjectivele posesive *ta, tale; sa, sale; voastră, lui, ei, lor*.

cazul	Persoana a II-a		numărul
	singular	plural	
nominativ, acuzativ, vocativ	dumneata	dumneavoastră	
genitiv, dativ	dumitale	dumneavoastră	

cazul	Persoana a III-a				numărul
	singular		plural		
	masculin	feminin	masculin	feminin	gen
nominativ, acuzativ, vocativ, genitiv, dativ	dumnealui	dumneaei	dumnealor	dumnealor	

OBSERVĂ!

Funcții sintactice:

- *Subiect:*
Dumneavoastră erați fericit când ne-am văzut.
- *Nume predicativ:*
Cel mai scump pentru noi este *Domnia Sa*, profesorul.
- *Complement prepozițional:* Se gândește *la dumnealui*.
- *Complement direct:* Pe *dânsul* nu-l cunosc.
- *Complement indirect:* I-am trimis dânzei scrisoarea.
- *Circumstanțial de mod:* Vorbește exact ca *dumneavoastră*.
- *Circumstanțial de timp:* A sosit după *Domniile Voastre*.
- *Circumstanțial de loc:* A ajuns la *dumnealor*.

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

Cum să spunem *Dumneata*

Să-nvățăm câte ceva:
Cum să spunem *DUMNEATA*.
Crește-o floare cu petale
Lângă nasul *DUMITALE*.
Râzi de mama focului,
Când îl vezi pe *DUMNEALUI*.

de Constanța Buzea
Și mai zic la una Nu!
Nu se spune *DUMNEATU!*
Foaie verde de trifoi,
Noi nu suntem *DUMNEANOI!*
DUMNEAVOI nici pomeneală,
Știi fără să mergi la școală.

Fii atentă, nu e greu,
DUMNEAEL își iese-n cale
 Și-ți vorbește cu *MATALE*.
MATA îi răspunzi atent
 Făcându-i un compliment.
 Dacă sari într-un picior,
 Or să râdă *DUMNEALOR*,
 Că în toată casa noastră
 Nu e niciun *DUMNEAVOASTRĂ*.

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Identifică pronumele personale din text:

Eu nu am vrut să-ți spun tot ce-mi spusese bătrâna. Nici Dumneaei nu știa prea multe despre fecior. Aflase că el plecase demult din sat. Nu i-a mai trecut prin minte să se întoarcă. Uni au întrebat-o pe bătrână despre el, dar ea nu știa povestea în întregime. Au venit apoi niște oameni de prin alte locuri. Dumneelor credeau că au aflat ceva despre toate peripețiile.

2. Completează spațiile punctate cu pronumele personale de politețe potrivite:

- a) te duci la mare sau la munte?
 (tu, dumneata, ea, dumnealui)
- b) este bunica mea.
 (tu, dumnealui, ea, dumneaei)
- c) Am cântat pentru (eu, dumneavoastră, mine)
- d) La palat , regele ne-a tratat domnește.
 (Înălțimea Sa, el, ea)

3. Cum este frumos să ne adresăm? Subliniază varianta corectă:

- a) Doamna profesoară m-a rugat să-i dau cartea ei / dumneaei.
- b) Unchiule, tu / dumneata ai învățat bine la școală?
- c) Domnule Popescu, pe tine / dumneavoastră vă ascultă copiii?

4. Contunuă textul dat, folosind pronume personale.

„Soarele se pleca spre apus, într-o limpeziciune de aer așa de transparentă că parcă vedeai lumina cum se cerne din înaltul cerului. La umbra caselor, florile începeau să-și ridice capurile catifelate. Câte o barză grăbită zbura pe jos, întorcându-se devreme la cuib...”

TEST DE EVALUARE:

Punctaj: 12 puncte

1. Pronumele personal de politețe are forme numai pentru persoana I și a II-a. **1 p.**
2. Formele „dânsul, dânsa” sunt pronume care exprimă un grad redus de politețe. **1 p.**
3. La persoana a III-a, numărul singular, formele pronumelui personal de politețe sunt: **1 p.**
4. În propoziția „Dânsa este sora ei.”, pronumele „dânsa” este: **1 p.**
5. Potrivește tipul pronumelui de politețe cu forma corectă: **1 p.**
6. Pronumele personal „el” din enunțul „El a solicitat oferta” poate fi înlocuit cu pronumele personal de politețe: **1 p.**
7. Alege variantele corecte de abreviere ale pronumelui personal de politețe „dumneavoastră”: **1 p.**
8. Alege seria care conține numai pron. personale de politețe: **1 p.**
9. În propoziția „Domnia Sa a apărât țara în război”, forma „Domnia Sa” este: **1 p.**
10. Completează spațiile libere din analiza pronumelui personal de politețe „(la) dumnealui”, aflat în propoziția „Mă gândesc la dumnealui ca la cel mai bun prieten.”. Scrie în cuvinte complete, fără abrevieri și fără majuscule. **1 p.**
11. Se dau enunțurile: **1 p.**
 - a) „-... mai faceți parte din comisie anul acesta?”
 - b) „Am întrebat-o pe ... ce părere are.”

Analizează pronumele personale de politețe, completând spațiile libere.

12. Pronumele personal de politețe din enunțul „Dumneata ai ținut discursul?” este... **1 p.**

Formele reverențioase, precum *Domnia ta, Domnia sa, Domnia voastră, Măria ta, Excelența sa* se folosesc în limbajul solemn, oficial și protocolar. Aceste formule exprimă cel mai înalt grad de respect, fiind formate dintr-un substantiv scris cu literă mare și un alt cuvânt scris cu literă mică.

În limbajul familiar și regional există și alte variante ale pronumelui personal de politețe: *mata, matala, mătăluță, neata etc.*

VI.**ATELIER CREATIV**

Descoperiți pronumele personale de politețe

P	F	D	U	M	N	E	A	L	U	I	D
R	F	S	U	O	I	O	P	L	F	A	U
S	A	D	A	F	G	K	S	D	S	D	M
S	D	H	R	F	G	N	Y	R	W	A	N
D	F	J	G	T	D	U	M	N	E	A	E
A	B	A	M	N	S	L	O	Y	R	E	A
X	D	U	M	N	E	A	T	A	S	D	L
O	I	U	Q	S	G	J	K	L	B	Z	O
D	U	M	N	E	A	V	O	A	S	T	R

LUCRAȚI ÎN GRUPE!

- Scrie două propoziții în care să folosești:
 - a) pronumele personal de politețe *dumneata* ca parte de propoziție – subiect;
 - b) pronumele personal de politețe *dumneaei* ca parte de propoziție – atribut.

§ 25. Pronumele reflexiv. Formele accentuate și neaccentuate. Funcții sintactice

I.**TERMINOLOGIE**

- pronumele reflexiv
- forme accentuate
- forme neaccentuate

II.**LUCRU CU TEXTUL**

- ✓ Citește cu atenție textul:
„Trezește-te, iarbă, treziți-vă, merilor,

și tu, mărunță floare, păpădie, treziți-vă.
 Și totul se trezește.
 E zeul lumii care poruncește
 ființelor câte-a ivit din *sine*
 și vânturilor să se facă line.
 Ascult acum mărețul imn al vieții,
 în revărsatul roșu-al dimineții,
 mă simt și eu ca frunza ce se zbate.”

(Magda Isanos, *Primăvara*)

- 1) *Stabilește valoarea morfologică a cuvintelor evidențiate.*
- 2) *Ce parte de vorbire înlocuiesc ele?*
- 3) *Cum se răsfrânge acțiunea verbului asupra substantivului înlocuit prin pronume?*
- 4) *Asupra cui se răsfrânge acțiunea făcută de subiect?*

CĂSUȚA CU IDEI

- Primăvara aduce un nou suflu și o nouă bucurie în toate.
 (Jessica Harrelson)
- Într-o primăvară am numărat 136 de stări diferite ale vremii pe parcursul a 24 de ore.
 (Mark Twain)

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

DESCOPERĂ!

Reflexie

1. Fenomen de reîntoarcere, în mediul din care au venit, a undelor luminoase, acustice, radioelectrice, cauzată de un obstacol;
2. Reflecție, meditație.

Pronumele reflexiv ține locul unui *substantiv* (obiect) asupra căruia se manifestă în mod direct sau indirect acțiunea *verbului* și are forme doar pentru cazurile dativ și acuzativ. Atunci când acțiunea se reflectă în mod direct, pronumele este în cazul acuzativ, iar atunci când se reflectă indirect stă în cazul dativ.

OBSERVĂ!

Pronumele reflexive au categoria gramaticală *a persoanei!*

- *Caracteristici:*

- acest pronume poate înlocui substantive care denumesc oricare dintre cele trei persoane care se regăsesc în procesul comunicării (I-aII-a și a III-a);

- are forme proprii numai pentru persoana a III-a, singular (Ac: **pe sine, se, s-**; D: **sieși, își, -și-**);

- formele pentru persoanele a II-a și a III-a sunt împrumutate de la pronumele personal, cazurile Ac. și D. (forma neaccentuată): (**pe mine**) **mă, m-**, (**pe tine**) **te-**, (**pe noi**) **ne**, (**pe voi**) **vă, v-**;

- este semnul gramatical al diatezei reflexive a verbului;

- pronumele reflexiv n-are funcție sintactică de subiect și atribut în genitive, deoarece nu posedă cazurile G, și D.: **mă** gândesc.

➤ *Pronumele reflexiv* are forme proprii numai pentru persoana a III-a la cazul Dativ și Acuzativ.

FORME ACCENTUATE

ACUZATIV *pe sine (sineși)*

DATIV *sie, sieși*

FORME NEACCENTUATE

se, se-, -se, s-, -s-

își, și, și-, -și, -și-

Funcții sintactice:

a) Mama *se* piaptână. (Ac. C.d.)

b) *Și-a* impus un comportament bun. (D., C.ind.)

c) El este mereu sigur *de sine*. (Ac., C.prep.)

d) Mi-a făcut loc *lângă sine* (Ac., Circ. de loc)

e) Lucrează doar pentru sine. (Ac.,Circ. de scop)

EXERSEAZĂ!

✓ *Citește cu atenție textul.*

Cocostârcul, vestitorul primăverii, în fiecare an străbate mii de kilometri pentru a ajunge la vechiul său cuib, așezat în apropierea bălților, pe acoperișurile caselor, pe stâlpii de telegraf sau în sălciiile bătrâne și uscate.

Prin secarea bălților, prin distrugerea cuiburilor lor, numărul acestor pașnice păsări este mereu în scădere, deși cocostârcul este

folositor omului. Ei se hrănesc cu insecte, broaște, viermi, șerpi.

Sunt păsări atașate omului, de unde și zicala, că barza aduce noroc în casa, lângă care își face cuib.

Atunci când trăiau cocostârci pe casele noastre, erau și ei suflet din sufletul nostru.

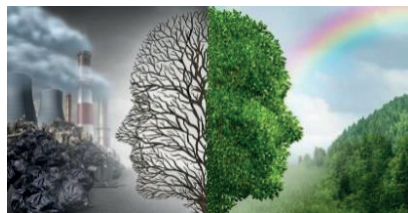
➤ *Identifică în text pronumele reflexive. Indică categoriile lor gramaticale.*

CĂSUȚA CU IDEI

Nu uita, copile!

Plantarea arborilor și arbuștilor, extinderea parcurilor au o mare importanță în purificarea aerului.

Ocrotește natura!

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

Să analizăm pronumele identificate!

Pronume personal

tu o să *mă* conduci

o să *mă* uit la *tine*.

o să *te* văd

tu o să *mă* vezi

o să *mă* conduci o vreme

o să *mă* uit pe geam după *tine*.

Pronume reflexiv

eu o să *mă* ridic

o să *mi* pun eșarfa

o să *mi* iau geanta

o să *mă* uit la *tine*

o să *mă* sui

o să *mă* uit pe geam

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. *Identifică pronumele reflexive din textul de mai jos și precizează cazul acestora:*

Colegii mei din echipa de teatru a școlii se pregătesc pentru premieră. Își doresc ca spectacolul să aibă succes și se gândesc la bucuria resimțită atunci, când publicul se va ridica în picioare și îi va aplauda. Își spun că totul va fi conform așteptărilor și se încurajează reciproc.

2. *Identifică și analizează pronumele reflexive din enunțul de mai jos, arătând formele lor accentuate și neaccentuate. Explică ortografia lor.*

În azur se simt întoarceri.

Vână fum de vreascuri ude

S-a întins pe tot orașul.

Undeva un zbor s-aude... (Lucian Blaga)

3. Citește cu atenție afirmațiile de mai jos. Dacă apreciezi că afirmația este adevărată, încercuiește litera A, dacă tu crezi că este falsă, încercuiește litera F.

a) Pronumele reflexiv are forme numai pentru cazurile: Ac și D.

A / F

b) Pe sine, se, s- sunt forme ale pronumelui reflexiv în D. **A / F**

c) Pronumele reflexiv poate deveni adjectiv pronominal. **A / F**

d) În enunțul: Mă coafez., pronumele marcat are funcția de complement direct. **A / F**

4. Identifică enunțurile în care cuvântul și are valoare de pronume reflexiv:

a) Și-a găsit ochelarii în sertarul biroului.

b) Vine și el cu noi la munte.

c) Unul cântă și celălalt citește.

d) A scris în compunere ce și-a imaginat despre un personaj cunoscut.

5. Arată în care din enunțurile de mai jos **s-** este pronume reflexiv:

a) S-a pus pe învățat.

b) A plecat s-aducă afine.

c) Poți s-o pui la loc.

d) S-o duce mai târziu.

6. Alege din următoarele exemple pronumele reflexive: se gândește, mă vezi, mă spăl, mă gândesc, te simți, mă obligă, vă ajută, se face, ne imaginăm, își scrie, vă credeți, vă gândiți, își construiește, te bate, ne observă.

7. Alege propozițiile care conțin pronume reflexive:

a) El se duce la câmp. b) Dumnealui e profesor. c) S-a auzit un sunet

neînțeles. d) Voi ați trimis mesajul? e) Adesea se înalță pe sine. f)

Cine-i face, sieși face. g) Mama se întoarce din camp. h) Mă duc cu

grabă la bunici. i) Lucrurile le-a pus lângă sine.

VI.

ATELIER CREATIV

LUCRAȚI ÎN GRUPE!

1. Fiecare dintre cele 4 grupe formate analizează sintactic enunțul corespunzător, indicând categoriile gramaticale ale pronumelor reflexive:

I gr. – Copile, în strălucirea apei cristaline

Să nu te vezi numai pe tine! (Grigore Vieru)

gr. II – Și deasupra tuturor va vorbi vreun mititel, Nu slăvindu-te pe tine, lustruindu-se pe el. (Mihai Eminescu)

gr. III – Pentru a nu răzleți feciorii de pe lângă sine, baba mai dură încă două case alătura. (Ion Creangă)

gr. IV – Păsările-și dreg glasul prin huceagul de sub luncă...

(Vasile Alecsandri)

2. Citește cu atenție începutul poveștii. Continuă gândul, folosind mai multe categorii de pronume.

A fost odată ca niciodată un împarat pe nume Cuvânt. Și stăpâna împăratul peste o împărăție întinsă, cu supuși bogați și fericiți.

O singură mare durere avea el însă, în toată fericirea ce-l înconjura: nu avea copii. Și ajunsese împăratul la bătrânețe de mare supărare îl cuprinsese și numai plângea și altceva nu mai făcea.

Azi așa, mâine așa, într-o zi, stând împăratul la poartă și plângându-și trista soartă, ia că trecu un moș pe lângă el și-i dădu binețe, apoi îi zise: ...

§ 26. Pronumele posesiv și adjectivul pronominal posesiv. Forme, cazuri și funcții sintactice

I.

TERMINOLOGIE

- pronume posesive:
 - cu un singur posesor
 - cu mai mulți posesori
 - cu un singur obiect posedat
 - cu mai multe obiecte posedate
- adjectiv pronominal posesiv

✓ Citește cu atenție textul:

Primăvara este anotimpul *meu* preferat. Soarele, cu *ale sale* raze, încălzește pământul și *al nostru* suflet. Primăvara a alungat gândurile friguroase *ale tuturor* viețuitoarelor, iar pe *ale sale* le-a transformat în speranță. Acum, ciocârlia se întoarce din țările calde pe meleagurile *noastre* și ne încântă cu *al său* glas suav. Natura, cu *a sa* mantie verde, emană prospețime și culoare. Grija *sa* este să trezească la viață fiecare firisor de iarbă și să înmugurească fiecare copac.

A noastră, a oamenilor, este să ne apucăm de muncile câmpului pentru a ne asigura de rodul *său*. De pe o floare, răsărită de nicăieri, un fluture zglobiu își etalează cu mândrie aripile *sale* frumos colorate. Din curtea casei *noastre*, se poate observa lunca veselă și coloritul *său* viu. De sus, văzduhul cu *al său* albastru pur, lipsit de orice nor, zâmbeste blând și aduce liniște în inima *mea*.

1. *Precizează ce parte de vorbire înlocuiesc cuvintele evidențiate din textul de mai sus?*
2. *Stabilește cum se acordă articolul posesiv cu substantivul care denumește obiectul posedat.*
3. *Analizează gramatical câteva dintre cuvintele evidențiate.*

CĂSUȚA CU IDEI

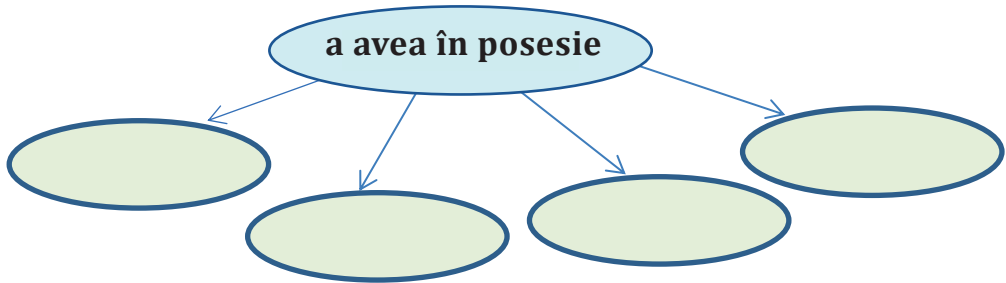
- Timpul primăverii este timpul meu, este timpul tău, este timpul nostru, deoarece este anotimpul frumuseții.
- Rămâi mereu deschisă soarelui, luminii, tinereții... Rămâi o primăvară viața toată! (Nicolae Iorga)

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

Pronumele posesiv înlocuiește obiectul posedat și numele posesorului obiectului. Prin formele pe care le ia, indică persoana și numărul posesorului, iar prin articolul posesiv, care îl precede, indică genul și numărul obiectului posedat.

Completează ciorchinele următor cu sinonimele potrivite pentru expresia: *a avea în posesie*.

ÎMBOGĂȚEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

Funcțiile sintactice ale pronumelui posesiv:

- *subiect*: Ai săi au venit. (cine au venit? ai săi)
- *nume predicativ*: Caietul este al meu. (al cui este? al meu)
- *atribut pronominal*: I-a plăcut cartea de la ai mei. (care carte? de la ai mei)
- *complement direct*: I-am cunoscut pe ai tăi. (pe cine am cunoscut? pe ai tăi)
- *complement indirect*: Cu ai tăi m-am întâlnit în centru. (cu cine m-am întâlnit? cu ai tăi)
- *complement circumstanțial de mod*: Prietenii mei joacă fotbal ca și ai tăi. (cum joacă? ca și ai tăi)

- *complement circumstanțial de timp*: Ei au venit înaintea alor mei. (când au venit? înaintea alor mei)
- *complement circumstanțial de loc*: Mașina a oprit lângă ai voștri. (unde a oprit? lângă ai voștri)

OBSERVĂ!

- Formele pronumelui posesiv se folosesc și ca adjective pronominale posesive, când determină substantivul care denumește obiectul (obiectele) posedat(e) și se acordă cu substantivul determinat.

COMPARĂ!

- Ai mei au plecat la odihnă. (pronume posesiv)
- Ai mei părinți au plecat la odihnă. (adj. pron. posesiv)

DESCOPERĂ!

Adjectivul pronominal posesiv determină un substantiv, se acordă în gen, număr și caz cu acesta și substituie numele posesorului cu care se acordă în persoană și număr.

Caietul *meu* este nou. **Colegii** *noștri* vor participa la concurs .

g. n. g.n.

n. sg. n. sg.

c. N. c. N.

g. masc. g. masc.

n. plur. n. plur.

c. N. c. N.

OBSERVĂ!

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

- *Analizează pronumele și adjectivele posesive din textul de mai jos:*

Ai mei mi-au promis că anul ăsta mă lasă la colindat. Băieții din clasa mea au făcut o ceată și i-au chemat și pe colegii tăi. Ei știu trei colinde, iar noi numai două, dar credem că ale noastre sunt mai frumoase ca ale voastre. O să mergem în Ajunul Crăciunului pe la vecinii noștri, care

o să ne dea, după obicei, pentru că este încă zi de post, covrigi, mere, nuci, portocale. Bunicul mi-a spus că știe de la tatăl seu că darurile reprezintă un simbol al fertilității și al sănătății.

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

Scrie corect!

Să-i spui – prietenii săi; s-a luminat – cartea sa; al meu – a-l vizita; ai noștri – a-i încredința; pleacă sau vine – s-au reîntors; aș viziona a-și pregăti.

EXERSEAZĂ!

1. Extrage din text pronumele posesive:
 - a) Din sfera mea venii cu greu
Ca să-ți urmez chemarea,
Iar cerul este tatăl meu
Și mumă-mea e marea... (Mihai Eminescu)
 - b) Ochii tăi spre soare cată.
 - c) Așa era mama în vremea copilăriei mele...
 - d) Și drumul meu îl ține soarta-n palme...
2. Identifică pronumele posesive și adjectivele pronominale posesive din dialogul de mai jos:

– I-ai văzut cumva pe ai mei?
– Nu, dar colegii mei spuneau că i-au văzut intrând la bibliotecă. Alor tăi le place să citească.
– Da. În plus, profesoara noastră ne-a recomandat niște cărți... Uite, colega mea de bancă a început deja să citească *Stăpânul inelelor*, iar prietenul meu a început primul volum din seria *Harry Potter*.
3. Precizează valoarea morfologică și funcția sintactică a cuvintelor evidențiate:
 - a) Caietele *lui* sunt pe masă.
 - b) Caietele sunt *ale lui*.
 - c) Mi-l împrumuți pe *al tău*?
 - d) Cățelușul este *al tău*?
4. Alcătuieste propoziții cu adjective și pronume posesive (persoana I și a II-a singular și plural; masculin și feminin).
5. Corectează unde este cazul forma lui *al, a, ai, ale* în exemplele:

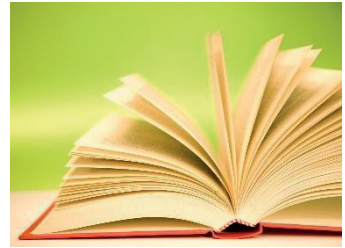
- a) Aceste caiete a ei sunt îngrijite.
 b) Este un prieten alor mei.
 c) A-i voștri au plecat în concediu.
 d) Florile sunt ale alor mei.
 e) A săi au ales muntele.
6. Completează spațiile punctate cu pronumele posesive corespunzătoare:
- a).....(pers.I, pl.)..... a venit la mine.
 b) Caietele(pers. a II-a, pl.)..... sunt pe masă, iar(pers.II, sg.) sunt pe dulap.
 c) Parinții ...(pers. III, sg.)..... au hotărât să meargă la munte.
 d).....(pers.I, sg.)..... întârzie o oră.
 e).....(pers.II, pl.)..... au plecat la munte.
 f) I-am văzut pe(pers.I,pl.fem.).....
 g) Le-am spus(pers.III, sg., masc)..... să nu întârzie.
7. Precizează funcția și cazul pronumelor posesive evidențiate:
- a) *Ai nostri* ne-au așteptat ca să mergem împreună.
 b) Bicicleta este *a mea*.
 c) El s-a gândit mereu la *ai sai*.
 d) I-am întrebat pe parinții Mihaelei și pe *ai mei* dacă ne lasă în tabără.
 e) M-am așezat lângă *ai mei*.
 f) Am ajuns acasă după *ai mei*.
 g) Mă port ca *ai mei*.
 h) Profesorul m-a certat pentru *ai tăi*.
 i) S-a sacrificat pentru *ai săi*.
 j) Cadoul de la *ai mei* este foarte practic.
 k) Casa *alor săi* este foarte frumoasă.
 l) Le comunic *alor mei* notele luate.
 m) Acțiunea contra *alor tai* este nejustificată.
 n) Reusita datorită *alor mei* m-a bucurat.
8. Încercuiește pronumele posesive din enunțurile de mai jos și subliniază-le pe cele personale.
- a) Mie nu-mi place înghețata, iar lui nu-i plac prăjiturile făcute de ai săi.
 b) Mie mi-a scăpat paharul din mână, deci al tău este încă pe masă.
 c) Dacă ție nu-ți place, altuia nu-i face.

TEST DE EVALUARE:

Punctaj

Identifică pronumele și adjectivele pronominale posesive, precizând valoarea morfologică, apoi cazul și funcția sintactică a fiecăruia.

1. Bucuria noastră e mare.	1 p.
2. Bucuria e a noastră.	1 p.
3. E bucuria alor noștri.	1 p.
4. Propun alor noștri.	1 p.
5. Mă gândesc la ai noștri.	1 p.
6. Gândul la ai noștri.	1 p.
7. Gândul la frații noștri.	1 p.
8. Gândul nostru e bun.	1 p.
9. Ai noștri așteaptă.	1 p.
10. Roagă-i pe ai noștri.	1 p.
11. Casa ta e mare.	1 p.
12. Casa e a ta.	1 p.

VI. ATELIER CREATIV

LUCRAȚI ÎN GRUPE!

Povestește în maximum 8 rânduri o întâmplare din copilăria ta în care să folosești pronume și adjective pronominale posesive.

§ 27. Pronume demonstrativ și adjectivul pronominal demonstrativ

I. TERMINOLOGIE

- pronume demonstrative
- adjective pronominale demonstrative
 - de apropiere
 - de depărtare
 - de diferențiere
 - de identitate

II. LUCRU CU TEXTUL

✓ *Citește cu atenție textul:*

Ghiocelul este vestitorul primăverii, un simbol al renașterii naturii

la viață, un simbol al purității și gingășiei. Conform unei legende străvechi, se spune că *aceste* floricele, ghiocelii, au apărut după căderea din Rai a primilor oameni, Adam și Eva. Pe pământ *aceștia* au găsit frig, viscol, vreme de iarnă și au încercat din răsuputeri să găsească iar drumul spre Rai. Atunci, un înger a fost trimis să îi păzească. A luat un bulgăre de zăpadă și a suflat peste el, prefăcându-l într-un ghiocel. Odată cu *acest* firav și gingas ghiocel, îngerul a adus pentru întâia oară și primăvara pe pământ.

- a) Care este valoarea morfologică a cuvintelor evidențiate?
- b) Ce indică ele?
- c) Putem determina categoriile gramaticale ale cuvintelor evidențiate (gen și număr)?

CĂSUȚA CU IDEI

- „Fiecare om este un ghiocel. Stă ascuns sub neazuri, suportă visând la ziua de mâine. Când se simte puternic, mândru iese de sub zăpadă, zâmbind soarelui și vieții .”

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

DESCOPERĂ!

Pronumele demonstrativ înlocuiește un obiect, arătând apropierea, depărtarea, identitatea sau diferențierea acestuia față de alt obiect.

Bune-s și *acestea*... da bună ar fi și *aceea*, când ar avea cineva un fecior. (Ion Creangă)

Clasificarea pronumelui demonstrativ

Pronumele/adj. demonstrativ de apropiere

Cazul	Masculin		Feminin	
	Singular	Plural	Singular	Plural
N. A.	acest / acesta	acești / aceștia	această / aceasta	aceste / acestea
G.D.	acestui / acestuia	acestor / acestora	acestei / acesteia	acestor / acestora

Pronumele/adj. demonstrativ de depărtare

Cazul	Masculin		Feminin	
	Singular	Plural	Singular	Plural
N. A.	acel / acela	acei / aceia	acea / aceea	acele / acelea
G.D.	acelui / aceluia	acelor / acelora	acelei / aceleia	acelor / acelora

Pronumele/adj. demonstrativ de identitate

Cazul	Masculin		Feminin	
	Singular	Plural	Singular	Plural
N. A.	aceiași	aceiași	aceeași	aceleași
G.D.	aceluiași	acelorași	aceleiași	acelorași

Pronumele/ adj. demonstrativ de diferențiere

Cazul	Masculin		Feminin	
	Singular	Plural	Singular	Plural
N. A.	celălalt	ceilalți	cealaltă	celelalte
G.D.	celuilalt	celorlalți	celeilalte	celorlalte

Formele populare sunt: *ăsta, asta, ăla, aia, ăstălalt, ălălalt, ai (a) laltă, ista, istalalt.*

OBSERVĂ!

Când precedă substantivele, adjectivele pronominale demonstrative pierd vocala finală **-a**: băiatul *acesta* / *acest* băiat.

- Privește imaginea. Folosind expresiile date, scrie o compunere despre primăvară, folosind diferite tipuri de pronume:
Aerul înmiresmat al pădurii, răsuflul cald al primăverii, văzduhul

limpede, iarba fragedă, bobیțele străvezii de rouă, razele calde ale soarelui, poiana plină de verdeață, albastrul cerului.

➤ **Funcțiile sintactice ale pronumelui demonstrativ**

- *subiect*: Aceia te așteaptă în parc (cine te așteaptă? aceia)
- *nume predicativ*: Colegii mei sunt aceștia. (cine sunt colegii? aceștia)
- *atribut pronominal*: Cartea de la acesta mi-a fost de ajutor. (care carte? de la acesta)
- *complement direct*: Pe aceasta am cunoscut-o la școală. (pe cine? pe aceasta)
- *complement indirect*: Acestora le place compunerea mea. (cui place? acestora)
- *complement circumstanțial de loc*: Cartea pune-o lângă celelalte. (unde să o pui? lângă celelalte)
- *complement circumstanțial de mod*: Scrieți ca aceștia. (cum scrieți? ca aceștia)
- *complement circumstanțial de timp*: Ar fi bine să veniți odată cu ceilalți. (când să veniți? odată cu ceilalți)

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

➤ Subliniază varianta în care pronumele demonstrativ este ortografiat corect:

- a) Fetele (acestea/aceștia) au cele mai bune rezultate pe semestru.
- b) Cărțile (acestea/aceștia) sunt cele mai solicitate.
- c) Părinții (aceștia/acestea) au fost la ședință.
- d) Cutiile acelia/acelea au rămas la locul lor.

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

1. Analizează pronumele și adjectivele pronominale demonstrative din enunțurile de mai jos, arătând felul, cazul și funcția sintactică.

- a) I-am spus acestuia vestea bună.....
 - b) Acești munți sunt cei mai înalți.....
 - c) A mers pe același drum.....
 - d) Vocile acelor se auzeau.....
 - e) Ceilalți au venit mai târziu.....
2. Subliniază varianta corectă:
- a) fata acea / fata aceea
 - b) aceiași pomi /aceeași pomi
 - c) la sfârșitul lunii acesteia / la sfârșitul lunii acestea
 - d) cealaltă / cealaltă
 - e) acei dintre ei / aceia dintre ei.
3. Construiște câte o propoziție în care pronumele demonstrative să îndeplinească pe rând, următoarele funcții sintactice:
subiect, complement direct, complement indirect (D. și Ac.), atribut pronominal, nume predicativ.
4. Identifică articolele adjectivale (demonstrative). Indică numărul, genul și cazul acestora și ale substantivelor determinate de adjectivele înaintea cărora se află: „Scoaseră fata cea mare... Lăsară din nou frânghia și scoaseră pe fata mijlocie cu o scrisoare în care o hotăra Prăslea de soție fratelui celui mijlociu. Mai lăsară frânghia și scoaseră și pe fata cea mică.” (Petre Ispirescu)
5. Precizează înaintea cărei părți de vorbire se găsește articolul adjectival (demonstrativ) în enunțurile următoare:
- a) Cei patru pleacă la joacă.
 - b) Cele două prietene vor să se dea cu sania.
 - c) Cel de-al treilea vrea să meargă la patinaj.
 - d) Cel de-al patrulea copil vrea să se plimbe.

TEST DE EVALUARE

Punctaj: 12 puncte

1. Marchează varianta corectă de analiză gramaticală a pronumelui demonstrativ din enunțul: *Aceasta e colecția mea de timbre.* **3 p.**
- a) pronume demonstrativ de apropiere, genul feminin, cazul nominativ, funcția sintactică subiect;
 - b) pronume demonstrativ de apropiere, genul feminin, cazul nominativ, funcția sintactică complement direct;
 - c) pronume demonstrativ de apropiere, genul feminin, cazul acuzativ, funcția sintactică subiect.

2. Marchează varianta corectă de analiză gramaticală a pronumelui demonstrativ din enunțul: *Povestea aceleia este fascinantă.* **3 p.**

- a) pronume demonstrativ de depărtare, genul feminin, cazul dativ, funcția sintactică subiect;
- b) pronume demonstrativ de depărtare, feminin, cazul genitiv, funcția sintactică atribut pronominal;
- c) pronume demonstrativ de identitate, feminin, cazul nominativ, funcția sintactică complement indirect.

3. Marchează varianta corectă de analiză gramaticală a pronumelui demonstrativ din enunțul: *Prietena ta este aceea.* **3 p.**

- a) pronume demonstrativ de depărtare, genul feminin, numărul singular, cazul acuzativ, funcția sintactică nume predicativ;
- b) pronume demonstrativ de depărtare, genul feminin, numărul singular, cazul acuzativ, funcția sintactică complement direct;
- c) pronume demonstrativ de depărtare, genul feminin, numărul singular, cazul nominativ, funcția sintactică nume predicativ.

4. Aceiași plopi străjuiau poarta de la intrare. Cuvântul subliniat din enunțul dat este: **1 p.**

- a) pronume demonstrativ de identitate, cazul nominativ, funcție sintactică subiect;
- b) adjectiv pronominal demonstrativ, cazul nominativ, funcție sintactică atribut adjectival.

5. Efectele secundare ale substanței *aceleia* sunt neglijabile. Cuvântul subliniat din enunțul dat este: **1 p.**

- a) pronume demonstrativ de identitate, cazul genitiv, funcție sintactică atribut pronominal;
- b) adjectiv pronominal demonstrativ, cazul genitiv, funcție sintactică atribut adjectival.

6. *Acestei* cărți îi lipsesc pagini. Cuvântul evidențiat din enunțul dat este: **1 p.**

- a) adjectiv pronominal demonstrativ, cazul dativ, funcție sintactică atribut adjectival.
- b) pronume demonstrativ de apropiere, cazul dativ, funcție sintactică atribut pronominal.

LUCRAȚI ÎN GRUPE!

Scrieți o compunere „Îmi place iarna pentru că ...” utilizând pronume demonstrative.

§ 28. Pronumele de întărire (de accentuare) și adjectivul pronominal de întărire (accentuare). Forme, cazuri și funcții sintactice

I.

TERMINOLOGIE

- pronume de întărire
- adjectiv pronominal de întărire

II.

LUCRU CU TEXTUL

- ✓ *Citește cu atenție textul:*
 - Spui că l-ai văzut tu **însuți**?
 - Da. Eu **însumi** l-am văzut.
Ana **însăși** mi-a spus că Alexandra era de față.
 - Lucrul acesta îl știau ei **înșiși**.
Cu atât mai mult trebuie să-l știți și voi **înșivă**.
 - Noi **înșine**? De ce, de îndată ce ele **înseși**, care erau de față, n-au știut nimic?

1. Găsește în text pronumele studiate.
2. Stabilește ce parte de vorbire sunt cuvintele evidențiate.
3. Ce categorii gramaticale le corespund, după părerea ta?

CĂSUȚA CU IDEI

„Un prieten e acela care-ți dă libertatea să fii tu însuți.”

(Jim Morrison)

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

DESCOPERĂ!

Pronumele care însoțesc un substantiv sau un pronume cu rol de a întări sau identifica persoana determinată se numesc **pronume de întărire sau de accentuare**.

Exemplu:

S-a dus să verifice el *însuși* rezultatele de la examen.

OBSERVĂ!

Persoană	Caz	Singular		Plural	
		Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
Pers. I	N-Ac. G-D	însuși	Însămi însemi	înșine	însene
Pers. a II-a	N-Ac. G-D	însuți	Însăți înseți	înșivă	însevă
Pers. a III- a	N-Ac. G-D	însuși	Însăși înseși	înșiși	Înseși (însele)

În limba literară pronumele de accentuare se folosește numai ca *adjectiv pronominal, cu funcția de atribut adjectival*.

Exemplu: Noi singuri (**înșine**) îngrijim de muzeul școlii.

Am văzut **înșine** întâmplarea. (pronume)

➤ Adjectivele pronominale de întărire se acordă în *persoană, gen, număr și caz* cu *pronumele personal* determinat de el sau în *gen, număr și caz* cu *substantivul* pe care-l însoțește.

Eu **însuși** am scris compunerea. (adjectiv pronominal)

Mamei **înseși** îi datorez totul.

înseși = adjectiv de întărire, persoana a III-a, se acordă în gen,

număr și caz cu substantivul „mamei” (feminin, singular, dativ), funcție sintactică de atribut adjectival.

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

✓ *Citește cu atenție textul:*

„Mircea însuși mână-n luptă vijelia-ngrozitoare
Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare;
Durduind soseau călării ca un zid înalt de suliți,
Printre cetele păgâne trec rupându-și large uliți;
Risipite se-mprăștie a dușmanilor șiraguri,
Și gonind biruitoare, tot veneau a țării steaguri...

(Mihai Eminescu)

1. *Precizează în text pronumele studiate.*
2. *Stabilește ce parte de vorbire este cuvântul evidențiat.*
3. *Ce categorii gramaticale îi corespund, după părerea ta?*

Funcțiile sintactice ale pronumelui de întărire:

În situațiile rare în care se folosește, de obicei, pronumele de întărire are *funcția sintactică*:

- *subiect*, în cazul nominativ

Însămi am ales culoarea mașinii. (*cine a ales? însămi*)

Însumi am fost prezent. (*cine a fost? însumi*)

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

➤ *Să identificăm formele corecte ale adjectivului pronominal de întărire:*

GREȘIT

Cristian *însăși* a participat la concurs.

Voi *înșivă* veți îmbrăca rochiile roz.

Mie *însămi* mi-a spus secretul.

CORECT

Cristian *însuși* a participat la concurs.

Voi *însevă* veți îmbrăca rochiile roz.

Mie *însemi* mi-a spus secretul.

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

1. Plasează în locul punctelor formele corespunzătoare ale adjectivelor pronominale de întărire:

- a) Tu.....ești prietenul meu cel mai bun.
- b) Maria, tu.....ai luat o notă foarte bună.
- c) Ileana, ție.....ți s-a acordat premiul.
- d) Eu.....sunt apreciată de colegi.
- e) Eu.....colegul tău, am fost acolo.
- f) Eaare rezultate deosebite.
- g) Voi.....sunteți cei mai cuminți și harnici.
- h) Noiam fost premiați.
- i) Noi.....am cusut această ie.
- j) Miemi-a fost admirată rochia.
- k) Mie....., prietenul tău cel mai bun, nu-mi poți reproșa asta.
- l) Ioana, țieți se cuvin laude.

2. Corectează formele intenționat scrise greșit în propozițiile și frazele următoare:

- a) Ele înșiși erau fericite.
- b) Ileana și Steluța însăși m-au așteptat acasă.
- c) Tata însăși sosise acasă. Cu tata sosise însuși mama.
- d) Mario, tu însuși erai gata de plecare.
- e) Cu tine veneau ele însuși.
- f) Ilie și Andrei însuși ne-au așteptat la gară.
- g) Mariei însăși i-au oferit flori.

3. Identifică și analizează pronumele de întărire, arătând persoana, genul, numărul, cazul și funcția sintactică:

- a) „Hai mai bine despre copilărie să povestim, căci ea singură este veselă și nevinovată...” (Ion Creangă)
- b) „Și însuși ție un zeu îți pari
Când râzi de ce se tem mai rău
Dușmanii tăi cei tari...” (George Coșbuc)
- c) „Îl măcina tăcerea din jur și ca s-o sfarme măcar pe-o clipă și-a zis sie însuși...” (Ion Druță)

4. Completează locurile libere cu adjectivele de întărire corespunzătoare, ținând cont de genul și numărul substantivelor sau al pronumelor determinate:

*Elevul...; elevii...; eleva...; elevele...; gândul...; gândurile...;
hotărârea...; hotărârile...; Maria și Ionel (ei)...; mama și tata (ei)...;
unchiul și bunicul tău (noi)...; îți scriu ție...; colegă ...; vouă... prieteni.*

VI.

ATELIER CREATIV

➤ Realizează, pe o coală de hârtie, portretul fizic al unui coleg, fără a-i preciza numele. Transmite foile profesoarei, care va citi cele scrise. Ghicește cine este persoana descrisă.

§ 29. Pronumele nehotărât și adjectivul pronominal nehotărât. Forme, cazuri și funcții sintactice

I.

TERMINOLOGIE

- **pronume nehotărât**
- **adjectiv pronominal nehotărât**
 - *simplu*
 - *compus*

II.

LUCRU CU TEXTUL

✓ *Citește cu atenție textul:*
Unii schimbă mereu decorația locuinței. Alții preferă să păstreze în casă toate mobilele vechi. Mama a vrut să-mi cumpere pentru cameră altceva și, după ce a răsfoit câteva albume și reviste, am mers împreună la „Adorama”. Ar putea spune vreunul că, în acest interior modern, ea a luat unele

detalii dintr-un tablou vechi? Și totuși, *orice* ai crede, covorul înflorat și pianul înlocuit vin de acolo.

1. Stabilește valoarea morfologică a cuvintelor evidențiate.
2. Precizează genul, numărul, cazul și funcția sintactică.

CĂSUȚA CU IDEI

- „Asigurați-vă că locuința este la fel de confortabilă și atractivă și apoi continuați să trăiți. Există mai mult pentru viață decât decorația.” (Albert Hadley)

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REAMINTEȘTE-ȚI!

Pronumele nehotărât este partea de vorbire flexibilă care ține locul unui substantiv fără să dea vreo indicație precisă asupra obiectului.

- *Pronumele nehotărâte pot fi:*
- **simple:** *altul, alta, atare, atât(a), cât, câtă, cutare, tot, toată, unul, una, multe, puțin.*
 - **compuse:** *fiecare, fiecare, fiecât, oricare, oricine, orice, oricât, oarecare, vreunul, vreuna, careva, ceva, altceva, cineva, altcineva, câteva, câtva.*
- **Caracteristici:**
- Se declină după modelul pronumelui din alcătuirea fiecăruia, celelalte fiind invariabile.

Exemplu: *vreunul, vreuna, vreunuia, vreunora; cineva, cuiva etc.*

• Când pronumele nehotărâte însoțesc substantivele determinându-le, sunt *adjective pronominale nehotărâte*.

Exemplu: *Tot omul fuge, toată făptura se ascunde.* (V. Alecsandri)

REAMINTEȘTE-ȚI!

Funcțiile sintactice pentru pronumele nehotărât:

- **Subiect:** *Ieri a venit cineva.* (*Cine a venit?* – **cineva** (nominativ))
- **Nume predicativ:**

Cu timpul el a devenit altul. (*Ce a devenit?* – **altul** (nominativ))

Datoria de a păstra ordinea este a **fiecăruia**.

(A cui este datorია? – (a) **fiecăruia** (genitiv))

Cărțile sunt pentru **oricare**.

(Pentru cine sunt cărțile? – (pentru) **oricare** (acuzativ cu prepoziție))

- **Complement:**

V-am adus **ceva**. (Ce v-am adus? – **ceva** (acuzativ fără prepoziție))

Căuta pe **cineva**. (Pe cine căuta? – (pe) **cineva** (acuzativ cu prepoziție))

Aleargă de la **unul** la **altul**. (De unde aleargă? – **de la unul la altul** (acuzativ cu prepoziție))

- **Atribut:**

Scrisorile **unora** au ajuns târziu. (Ale cui scrisori? – (ale) **unora** (genitiv)).

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

✓ Citește cu atenție textul:

Dintre toate insectele, albinele sunt printre puținele despre care s-ar putea spune că au fost „domesticite”. Aceste vietăți harnice, care trăiesc în comunități bine organizate, sunt cunoscute încă din antichitate ca furnizori de miere, ceară și alte substanțe folositoare. Se pare, că

micuțele insecte nu și-au dezvăluit încă toate tainele și ne rezervă, încă multe surprize...

Mierea și ceara lor se folosesc în scopuri terapeutice încă din antichitate, pentru tratarea diferitor boli.

1. Identifică în text cuvintele articulate și nearticulate. Transcrie în caiet enunțurile care conțin pronume.
2. Analizează morfo-sintactic două dintre ele.
3. Folosind DEX-ul, explică sensul cuvintelor: furnizori, comunități, dezvăluit, rezervă, antichitate.

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

COMPARĂ!

Oarecare
Oarecine
Oarece
Oarecât

Oare care vine?
Oare cine aleargă?
Oare ce s-a întâmplat?
Oare cât va întârzia?

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

- Alcătuiește enunțuri în care să utilizezi:
 - un pronume nehotărât simplu și un pronume nehotărât compus;
 - un adjectiv pronominal nehotărât și două pronume nehotărâte;
 - un substantiv comun provenit din pronumele nehotărât *cineva*;
 - pronumele nehotărât *fiecare*.
- Completează enunțurile de mai jos cu pronume nehotărâte diferite și indică funcția sintactică a acestora:
 - Ce ție nu-ți place.....nu-i face.
 - dintre voi poate să schieze?
 - Satul era acoperit de troiene șise îngrămădeau chiar sub fereastra noastră.
 - Viscolul i-a speriat.....
 - Am fost de acord cu părerea.....
 - Cadoul este de la pe care nu-l cunoști.
 - M-am gândit lacând am rezolvat testul.
 - Am mers la dintre ei în vizită, dar n-am putut să ajung la toți.
- Construiește enunțuri în care pronumele nehotărât „altul”, în acuzativ, să aibă, pe rând, funcția sintactică de:
 - Nume predicativ;
 - Complement direct;
 - Complement indirect;
 - Complement de agent;
 - Complement circumstanțial de loc;
 - Atribut pronominal prepozițional.
- Construiește enunțuri în care pronumele nehotărât ”toți” să aibă funcția sintactică de nume predicativ în cazurile:
 - Nominativ;

- b) Acuzativ;
 - c) Genitiv;
 - d) Dativ.
5. Precizează valoarea morfologică, funcția sintactică și cazul cuvintelor evidențiate în enunțurile de mai jos:
- a) Mi-a spus *cutare* că o duci bine.
 - b) I-ai mărturisit *vreunui*a adevărul?
 - c) I-am dat *altui* coleg albumul.
 - d) Nu știu *câți* elevi au venit.
 - e) *Mulți* n-au înțeles ce trebuie să facă.
 - f) Este bine să asculți sfaturile *oricăru*i profesor.
 - g) Desenul *fiecăru*i copil era frumos.
 - h) El i-a ajutat *pe atâția* și acum nimeni nu-și aduce aminte de el.
6. Precizează valoarea morfologică, funcția sintactică și cazul pronumelor din enunțurile de mai jos:
- a) Unii întârzie.
 - b) Unii elevi întârzie.
 - c) E interesul unora.
 - d) Interesul unor oameni e greu de înțeles.
 - e) Iau de la oricare.
 - f) Iau de la oricare elev.
 - g) Am văzut pe cineva.
 - h) El este altcineva.
 - i) Aici este altcineva.
 - j) Poate oricine.
 - k) Primesc orice.
 - m) Dorința tuturor este luată în seamă.
 - n) Cutare întârzie.
 - o) Părerea mea este alta.
7. Completează enunțurile de mai jos cu pronume nehotărâte diferite și indică funcția sintactică a acestora:
- a) dintre voi poate să schieze?
 - b) Satul era acoperit de troiene șise îngrămădeau chiar sub fereastra noastră.
 - c) Viscolul i-a speriat.....
 - d) Ce ție nu-ți place.....nu-l face.
 - e) Am fost de acord cu părerea.....
 - f) Cadoul este de la pe care nu-l cunoști.
 - g) M-am gândit lacând am rezolvat testul.
 - h) Am mers la dintre ei în vizită, dar n-am putut să ajung la toți.

1. Ce arată cuvintele evidențiate din text?
2. Precizează ce fel de propoziții sunt după aspectul predicatului cele în care apar aceste cuvinte.

CĂSUȚA CU IDEI

➤ Zăpada e una dintre minunile iernii. Zăpada, fenomen natural care fascinează și intrigă, ne obligă să încetinim ritmul zilnic și să o contemplăm, ascunde multe curiozități de care puțini dintre noi au auzit. Vă invităm să descifrăm împreună misterul fulgilor de nea, cu ajutorul informațiilor de mai jos!

Aproximativ 12% din suprafața uscatului planetar este acoperită în permanență de zăpadă și gheață? Mai mult decât atât, 80% din întreaga cantitate de apă de pe Pământ se află în stare de îngheț.

Fulgii de nea nu sunt singura formă de zăpadă. Zăpada poate să cadă sub formă de lapoviță (n.r. a nu se confunda cu grindina!), mai exact ca mici particule de gheață opace, care apar în atmosferă atunci când picături de apă căzute din nori sunt mai reci decât temperatura de îngheț, însă rămân lichide. Aceste picături de apă se grupează și alcătuiesc o masă moale, zgrunțuroasă. Lapovița, pe de altă parte, este formată din picături de ploaie care îngheață în bile mici și translucide de gheață. Ideea că doi fulgi de nea nu pot fi niciodată identici este, de fapt, un mit. În anul 1988, un cercetător a descoperit doi fulgi cu exact aceeași formă, proveniți în urma unui viscol puternic în Wisconsin.

III.

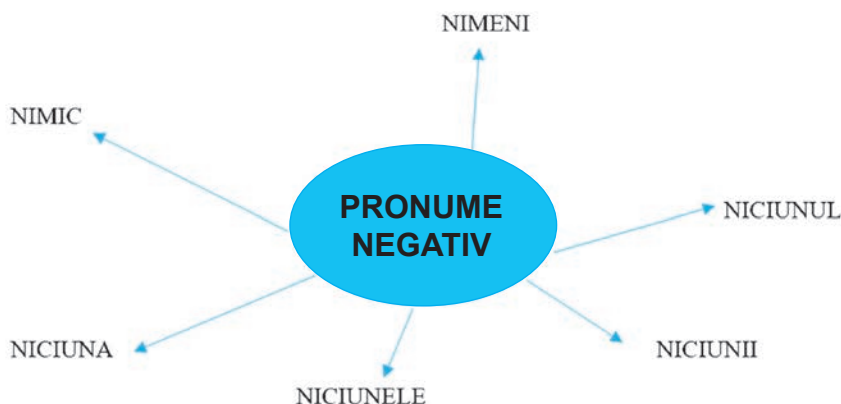
ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

DESCOPERĂ!

Pronumele care neagă existența unei persoane sau a unui obiect se numesc **negative**.

- Pronumele negativ exprimă lipsa obiectului.

- După structură, **pronumele negative** sunt de două feluri:
- **Forme simple**: nimeni, nimic.

- **Forme compuse**: niciunul, niciuna, niciunii, niciunele.

ÎMBOGĂȚEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

- Când determină un substantiv, *pronumele negativ* devine *adjectiv pronominal negativ* și se acordă cu substantivul determinat în gen, număr și caz.

Exemplu:

Nici un om nu este rău din naștere.

- **Funcțiile sintactice ale pronumelui negativ:**

- **Subiect, N**: Nimeni nu se trezește devreme.
- **Nume predicativ, N**: Directorul meu nu este *niciunul* dintre ei.
- **Complement direct, Ac**: Nu văd *pe nimeni* pe stradă.
- **Complement prepozițional, Ac**: Nu mă gândesc *la nimic* nepotrivit.
- **Nume predicativ, Ac**: Parfumul nu este de *la niciuna* dintre ele.
- **Atribut pronominal, Ac**: Cadoul *de la niciunul* nu i-a fost de folos.
- **Circumstanțial de loc, Ac**: Ea nu s-a dus *la nimeni* în această perioadă.
- **Complement indirect, D**: *Nimănui* nu i-a povestit evenimentul neplăcut.
- **Atribut pronominal genitival, G**: Penarul *niciunuia* nu se află aici.

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

Alege varianta corectă:

1. Nimeni dintre prietenii n-a găsit / n-au găsit o explicație fenomenului.
2. Nimic și nimeni nu l-a / l-au impresionat.
3. Nu i-am trimis niciunua / nici unuia, nici altuia un mesaj.
4. N-am crezut nicio / nici o parte nici cealaltă.

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTIINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Citește cu atenție următorul text și încercuiește litera A dacă o consideri adevărată, sau litera F dacă o consideri greșită și scrie în spațiul rezervat afirmația corectă.

„– Apoi vezi – grăi Ghiță... – dacă mă uit în toate părțile nu văd pe nimeni și stau singur aici în pustietate. Am doi câini minunați ...și tot ati venit trei inși fără de veste și fără știrea nimănui. Puteți să ne omorâți pe toți ...și nimenea n-are să știe că voi ne-ați omorât.

Puteți să luați ce vă place și , dacă suntem oameni cu minte, n-avem să ne plângem nimănui, fiindcă voi sunteți totdeauna mulți și tari.”

(Ioan Slavici, *Moara cu noroc*)

- a) În propoziția „... nu văd pe nimeni”, există un pronume negativ în cazul nominativ.
 - b) În textul de mai sus există numai pronume negative.
 - c) Pronumele negativ subliniat are funcția sintactică de complement indirect în cazul dativ.
2. Scrie, în spațiul liber din dreptul fiecărei cifre, litera care corespunde cazului pronumelui negativ:

a)..... nu văd pe nimeni	A. dativ
b)..... nimenea n-are să știe	B. nominativ
c) fără știrea nimănui	C. acuzativ
	D. genitiv
 3. Alcătuiește propoziții în care *niciunul* să fie în cazul:
 - a) nominativ
 - b) acuzativ
 4. Forma de genitiv-dativ a pronumelui negativ *niciuna* este:
 5. Alcătuiește propoziții în care să folosești un adjectiv pronominal negativ.

6. Analizează morfosintactic pronumele/adjectivele pronominale din enunțul:

Nimeni nu s-a mirat că nici o propunere nu s-a aprobat.

Nimeni nu s-a mirat că nici o propunere nu s-a aprobat.

7. Precizează funcția sintactică și cazul pronumelor negative:

Enunțul	Funcția sintactică	Cazul
N-a răspuns <i>nimeni</i> .		
Câștigătorul nu este <i>niciunul</i> din clasă.		
Nu auzeam <i>nimic</i> .		
Nu vorbim <i>despre nimic</i> .		
Cadoul <i>de la niciunul</i> n-a fost scump.		
Telefonul n-a fost <i>pentru niciunul</i> de aici.		
N-am mers acasă <i>la nimeni</i> .		
Nu vorbea <i>ca niciunul</i> dintre voi.		
N-a fost certat <i>de nimeni</i> .		
N-a spus <i>nimănui</i> secretul.		
Nu vorbesc <i>asemenea nimănui</i> .		
Vocea nu părea <i>a nimănui</i> dintre voi.		
Părinții <i>niciunuia</i> n-au lipsit.		
Eu nu stau <i>înaintea nimănui</i> .		
N-am sosit <i>înaintea niciunuia</i> din clasă.		

8. Analizează morfo-sintactic pronumele și adjectivele pronominale negative din textele următoare:

a) Mie, trebuie să mărturisesc cu durere,

Nu mi-a cerut nimeni nicio părere.

Deși sunt specialistă nr.1 în Arpagic,

N-am fost întrebată nimic.

b) Simți că nimica nu ești.

Cuvântul	Val. morfologică	Gen	Număr	Caz	Funcția sint.

8. Alcătuieste câte o propoziție în care să existe:

a) Subiect exprimat prin pronume negativ;

b) Atribut adjectival exprimat prin adjectiv pron. negativ în Ac.

LUCRAȚI ÎN GRUPE!

- Încercați să alcătuiți o compunere (10-12 propoziții) pe tema „Vrem pace pe pământ”, folosind pronume și adjective pronominale negative.

§ 31. Pronumele relativ. Adjectivul pronominal relativ

I.

TERMINOLOGIE

- Pronume relativ
 - adjectiv pronominal relativ
- simplu*
compus

II.

LUCRU CU TEXTUL

- ✓ *Citește cu atenție textul:*

Nicolae Grigorescu este pictorul **care** a jucat un rol de excepție în istoria artei plastice românești. În studiile **ce** i-au fost consacrate, s-a subliniat că **ceea** ce exprimă opera sa este spiritul românesc. **Cine** îi privește pânzele admiră peisajele, carele cu boi, țărănuțele. *Care* lucrări au exprimat mai profund sufletul poporului, acelea au devenit capodoperele sale.

1. Indică substantivele pe care le înlocuiesc în textul de mai sus cuvintele evidențiate.
2. Înlocuiește cuvintele evidențiate cu substantivele indicate și precizează funcția sintactică pe care o au aceste cuvinte în propozițiile astfel obținute.

CĂSUȚA CU IDEI

Pictorul este un filozof, dar filozofia sa este pictura. (Renato Gutusso)
Pictura este tăcerea minții, muzica ochiului. (Orhan Pamuk)

Curiozități

1. **Vincent Van Gogh** a vândut doar un singur tablou în timpul vieții și acela fratelui său.

2. **Leonardo da Vinci** este cel care a inventat tocurile. Noțiunile personale ale lui Leonardo Da Vinci, stângaci celebru, au fost scrise de la dreapta la stânga, iar cei care doreau să le citească erau nevoiți să citească cu ajutorul unei oglinzi? Tot despre Leonardo da Vinci se spune că era de o dexteritate ieșita din comun, putea să scrie cu o mână și să picteze cu cealaltă în același timp.

3. Numele curentului „Împresionism” din pictura provine de la unul din tablourile lui **Monet**: „Impression, soleil levant”.

4. **Rembrandt** a pictat aproximativ 100 autoportrete, chiar dacă astăzi avem cunostinta doar de 60. Numele întreg al pictorului este Rembrandt Harmenszoon van Rijn.

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

DESCOPERĂ!

Pronumele relativ se folosește numai în frază și are rolul de a face legătura între o propoziție subordonată și regenta ei. În această privință, pronumele relativ are același rol ca și conjuncțiile subordonatoare.

Exemplu: „Învățat este omul **care** nu mântuie niciodată de învățat.”
(Nicolae Iorga, Cugetări)

➤ Pronumele relative se clasifică astfel:

- *Simple: care, cine, ce, cât* etc.
- *Compuse: cel ce = cine, ceea ce = ce, cei cu = cine, cele ce = ce.*

- Pronumele relative **ce** și **de** (regionalism) sunt invariabile. **Ce** se referă la lucruri, iar **care** și **cine**, mai ales la ființe. Pronumele **cât** arată cantitatea.

Pronumele relative au aceleași forme ca și pronumele interogative:

Cazul	singular		plural	
	masculin	feminin	masculin	feminin
N-Ac.	care, cine, cât	care, cine, câtă	care, câți	care, câte
G-D	căruia, cui	căreia, cui	căroră, câtor	căroră, câtor

Cazul	singular		Plural	
	masculin	feminin	masculin	Feminin
N-Ac.	Cel ce	Cei ce	Ceea ce	Cele ce
G-D	Celui ce	Celor ce	Celei ce	Celor ce

➤ **Funcțiile sintactice ale pronumelor relative:**

- **Subiect:** Elevul¹ / care învață² / primește note bune.¹ /
- **Nume predicativ:** Nu știi¹ / cine este el² /.
- **Complement direct:** Poezia¹ / pe care am învățat-o² / era frumoasă.¹ /
- **Complement circumstanțial de loc:** Profesorul mi-a arătat¹ / lângă cine să mă așez.² /
- **Atribut pronominal genitival:** Mama¹ / al cărei copil s-a lovit² / era îngrijorată.¹ /
- **Complement circumstanțial de loc:** Ghiozdanul¹ / în interiorul căruia am gasit portofelul² / era al lui Mădălin.¹ /
- **Complement indirect:** Cartea o dăruiesc¹ / cui vreau eu.² /

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

- Citește cu atenție enunțurile de mai jos și corectează greșelile de orice fel:
1. *Copii / copiii / care / pe care* îi vezi nu au știut că pomul *a / ale* cărui frunze sunt galbene vara este afectat de către secetă.
 2. Exercițiul *a / al* cărui rezolvare am greșit-o a fost foarte simplu.

EXERSEAZĂ!

1. Subliniază pronumele relative din enunțurile de mai jos. Indică cazul și funcția sintactică a acestora.
 - a) Casa în care stau este mare și frumoasă.
 - b) Prăjitura pe care o mănânc este făcută de bunica.
 - c) Dulapul ce s-a adus azi în clasa noastră este modern.
 - d) Cărțile la care a făcut trimitere sunt la biblioteca școlii.
 - e) Clubul sportiv căruia îi aparțin a programat săptămânal un meci.
 - f) Cana ale cărei culori îmi plăceau s-a spart.
 - g) Dulapul înăuntrul căruia îmi țin cărțile este încuiat.
2. Completează enunțurile de mai jos, scriind pe liniile punctate, pronumele relative potrivite.
 - a) Este o întâmplare veche nu-mi mai amintesc.
 - b) Pisica am adoptat-o are doi pisoi.
 - c) Vorbește cu prietenul..... i-am dat cartea.
 - d) Muntelevârf este cel mai înalt a fost ales pentru instalarea unui nou releu de televiziune.
 - e) Mobilierulîl dorești este foarte scump.
3. Identifică funcția sintactică a pronumelui relativ *cine* în exemplele:
 - a) Cine perseverează reușește.
 - b) Nu se știe cine va deveni.
 - c) Nu știi al cui carnet a fost falsificat.
 - d) Pe cine aștepți nu va veni.
 - e) Nu văd la cine te uiți.
 - f) Nu-mi amintesc ca cine scrii.
 - g) Problema era cine este autorul acestei balade.
4. Recunoaște valorile gramaticale ale cuvintelor subliniate din următoarele exemple:
 - a) Poezia pe care am scris-o are două metafore.
 - b) Câți elevi vor participa la concurs, atâția vor primi notă.
 - c) Am ajuns în fața magazinului de care mi-ai vorbit.
 - d) Care lucrare va fi mai bună, aceea va fi expusă.
5. Precizează cazul și funcția sintactică pentru pronumele/adjectivele pronominale relative:
 - a) Acesta este un prieten/ în care eu am crezut.
 - b) Nu am aflat/ cărui vecin i-a dat Alex o mână de ajutor.
 - c) M-a uimit/ ce a ajuns Dan.
 - d) Femeia/ pe care am văzut-o/ a intrat în bloc.

- e) Persoana/ căreia i-am povestit întâmplarea/ nu m-a crezut.
 f) Blocul/ deasupra căruia strălucește luna/ este înalt.
 g) Felul/ în care a acționat /m-a surprins.
 h) Nu știu/ ce film să aleg.
 i) Mă uimește /câți prieteni are.
6. Completează frazele de mai jos cu formele potrivite de pronume relativ.
- a) Sfatul mi l-a dat e bun.
 b) Povestirile mă gândesc au întâmplări fantastice.
 c) A sosit băiatul i-am împrumutat cărțile.
 d) Mașinileculoare este deschisă se văd mai bine în trafic.
 e) Părinții copii au rezultate bune sunt fericiți.
 f) Întâmplarea nu-mi amintesc este foarte veche.
 g) Copacul este plasată o bancă este înalt.
 h) Setul ai spart paharul este foarte vechi.
 i) Nu știu vecin i-a dat Alex o mână de ajutor.
 j) Felul a procedat m-a surprins.
 k) Persoana îi povestesc întâmplarea m-a înțeles.
7. Precizează formele potrivite de pronume relativ.
- a) Femeia am văzut-o a intrat în bloc.
 b) Picturile le-am văzut la muzeu m-au impresionat.
 c) Mama băiat a spart geamul a plătit.
 d) Băiatul l-am cunoscut desenează frumos.
 e) Fata o să-i dau florile este colega mea.
 f) Tabloul culori îți-au plăcut este pictat de Matei.
 g) Satul zboară avionul este locul copilăriei mele.
 h) Băiatul l-ai întâlnit este fratele meu.
 i) Am citit lucrarea mi-ai recomandat-o.
 j) A sosit băiatul i-am împrumutat cartea.

VI.

ATELIER CREATIV

LUCRAȚI ÎN GRUPE!

Continuăți ideea (în 6-8 propoziții), folosind pronume și adjective pronominale relative.

Natura e în pericol!

Natura este cea mai prețioasă comoară. Însă oamenii, nu știu cum să o pretuiască. Ea conține mireasma de aer curat, dar din păcate, este din ce în ce mai poluată. Pădurile se pierd pe zi ce trece, copacii sunt tăiați, iar râurile care odată erau cristaline, acum sunt și ele

poluate. Natura este mama planetei, este lăcașul tuturor viețuitoarelor, este casa micuțelor animale și singura soluție care le oferă oamenilor viață prin oxigen. De aceea, natura trebuie protejată și respectată. Astăzi, este în mare pericol, deoarece nu mulți o respectă.

Natura este un rai, natura este sfântă. Dacă oamenii nu-i oferă respect, ea o să-și piardă farmecul și consecințele vor fi grave. Natura, este mama noastră!

§ 32. Locuțiunea pronominală. Funcțiile sintactice

I.

TERMINOLOGIE

- **locuțiunea pronominală**

II.

LUCRU CU TEXTUL

- ✓ *Citește cu atenție versurile:*

„Ș-ar putea să fie *Cine-știe-Cine* ... / Și se uită prin întuneric la mine / Și-mi vede cugetele toate”. (Tudor Arghezi)

- Precizează care este valoarea morfologică a cuvintelor evidențiate?
- Completează pe orizontală persoana căreia te adresezi reverențios sau pronumele nehotărâte, sinonime ale construcțiilor date la 3, 5, 6, 11.

- are valoarea unui pronume;
- îndeplinește funcțiile sintactice ale pronumelor.

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

✓ *Citește cu atenție textul.*

Mărțișorul satului este vechi și simplu. Este făcut de femei din două fire de lână, unul alb și unul roșu, purtate la mână sau la gât. Ele formau cercuri magice, care protejau ce era de protejat în gospodărie într-o perioadă incertă, momentul reîntoarcerii păsărilor călătoare, al primăverii năvalnice.

Mai târziu, de șnurul împletit s-a atârnat o monedă și orașul a preluat mărțișorul ca semn al norocului și al dragostei. (Irina Nicolau)

- Redactează textul, folosind locuțiuni pronominale.

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

➤ *Alcătuiește propoziții cu omonimele-omofone date: mie, mi-e; ție, ți-e; ia, i-a; nea, ne-a; va, v-a; ați, a-ți.*

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Analizează, după modelul dat, pronumele și adjectivele pronominale negative din următorul text:

Nu auzeam nimic. Nici un vânt nu bătea ca să trezească un zvon, nici o gănganie nu mișca un fir de iarbă, ca să pornească o unduire, nici o pietricică nu se desprindea dintr-un mal ca să rupă funerara pace. Era o liniște din acelea care nu se lasă decât în urma zăpezilor mari.

Model: nimic – pronume negativ, cazul acuzativ, funcția sintactică complement direct.

2. Identifică pronumele din textul de mai jos și precizează tipul lor:

Drumul spre bunici de la Braşov m-a încântat întotdeauna. M-am întrebat mereu dacă este vorba doar de frumuseţea naturii de pe Valea Prahoveisau dacă i se adaugă acesteia emoţia revederii. În tren ne povestim întâmplări de pe vremea când iocuiam împreună. Când am crescut, părinţii mei şi-au schimbat locul de trai. Ei şi-au părăsit locurile natale, dar nu le uită niciodată.

3. Jucăţi-vă câte doi. Trageţi la sorţi cine începe. Jucătorul trebuie să scrie două propoziţii: în prima, verbul să fie însoţit de pronume personal, iar în a doua verbul să fie însoţit de pronume reflexiv. / *a spăla, a pregăti, a face, a zice, a zâmbi, a întâlni, a îmbrăca, a îndrăgi.*
4. Identifică pronumele posesive din enunţurile următoare. Observă ce funcţie sintactică îndeplinesc.
 - a) I-am întrebat pe părinţii Danei şi pe ai mei dacă ne lasă în tabără.
 - b) Vecinii noştri nu-şi găsesc biletele. Îl întreb pe tata despre ale noastre.
 - c) Am ajuns la ai noştri. Mă port ca ai mei.
 - d) Un coleg de-al meu mi-a spus că trenul n-o să aibă întârziere.
5. Subliniază pronumele şi adjectivele pronominale din enunţurile de mai jos şi arată pentru fiecare felul, cazul şi funcţia sintactică.
 - a) Scrisorile de la tine sunt o mângâiere.
 - b) Dânsa este mama.
 - c) Măria Ta, sunt onorat.
 - d) Vecina dumneaei este bolnavă.
 - e) Lauda de sine nu miroase bine!
 - f) Acea este lucrarea mea.
 - g) Casa alor mei este o vilă.
 - h) Frunzele aceluiaşi copac au culori diferite.
 - i) Propunerea acestora este bună.
 - j) Nu înţeleg ce spui.
 - k) Cine a sunat?
 - l) Cărui băiat i se adresează.
 - m) Mă întreabă despre acelaşi lucru.
 - n) Nimănui nu-i place nimic.
 - o) N-am citit nici o carte.
 - p) Mie însemi mi s-a întâmplat.
6. Subliniază pronumele reflexive:
 - a) Ea îşi cumpără un tub de fixativ.
 - b) Mama are multă grijă de sine.
 - c) El îşi impune sieşi multe restricţii.
 - d) El s-a lăudat numai pe sine la întâlnirea de ieri.

- e) Îmi cos rochiile singură.
f) Ne bronzăm la soare.
- 7.** Completează spațiile punctate cu forme potrivite ale pronumelui reflexiv:
- Râde de alții, dar ... nu ...vede. (Ac);
 - Animalele sălbatice ...caută singure hrana. (D);
 --am convins singuri. (Ac);
 -îmbrac și apoi ...fac temele (Ac, D);
 -pui lucrurile în ordine. (D).
- 8.** Transformă formele neaccentuate ale pronumelui personal în cazurile D. și Ac. în pronume reflex după modelul:
- Dan *mi-a* pus haina pe umerăș. – Dan *și-a* pus haina pe umerăș.
 - Ea mă întreabă. ...
 - Ei ne aduc fructele. ...
 - Îți recit poezia mai târziu. ...
 - Mi-ai cumpărat multe lucruri. ...
 - V-am văzut în oglindă. ...
 - M-ați convins în ceea ce privește corectitudinea lucrării. ...
- 9.** Indică prin bifare cazul pronumelor reflexive: Ac . D.
- El se pregătește pentru școală.
 - V-ați îmbrăcat prea gros pentru această zi.
 - Îți cumperi adidași albi.
 - Copilul își repetă lecția.
 - Părinții mei s-au pregătit pentru concediu.
 - Anca se distrează pe seama colegilor.
- 10.** Subliniază cu o linie pronumele reflexive și cu două linii pronumele personale:
- Drumul spre Brașov m-a încântat întotdeauna.
 - M-am întrebat mereu dacă ai dreptate.
 - Mă oblig să citesc cartea.
 - Mă întreabă despre prietenul meu.
 - Profesorul ne dă un test.
 - Ne plimbăm prin parc.
 - Vă înșelați în privința lui Matei.
 - Noi vă propunem o colaborare.
 - Ți-am vorbit despre film.
 - Ți-ai spus că procedezi corect.
- 11.** Construiește enunțuri în care formele neaccentuate *mă, te, îmi, îți* să fie pe rând pronume personal și pronume reflexiv.
- 12.** Alege forma corectă:

- a) S-ar / sar fi pregătit mai bine pentru acest examen dacă ar fi avut toate cărțile.
- b) Ea s-a / sa speriat din cauza zgomotului.
- c) S-au / sau distrat foarte bine la petrecerea colegei lor.
- d) Ne-am / neam întâlnit ca să stabilim cum vom lucra.
13. Alcătuieste enunturi în care să folosești următoarele locuțiuni pronominale nehotărâte : cine știe ce, cine știe cine, care pe care, care mai de care, te miri ce, nu știu ce, nu știu cine.
14. Identifică locuțiunile pronominale din următoarele exemple:
- a) Nu știu ce altceva aș mai putea face.
- b) Spunea ba una, ba alta și timpul trecea.
- c) Imi aminteam de una, de alta.
- d) Nu se poate să crezi una ca asta.
15. Identifică echivalentul locuțiunilor pronominale din enunțul:
A apărut *nu știu cine* și a spus *nu știu ce!*
16. Găsește sinonimele următoarelor locuțiuni pronominale:
nici cât negru sub unghie, cât păr în palmă, cât păr pe broască, nici picior de om, nici țipenie de om, nici cât să chiorăști un șoarece.
17. Construiește un dialog alcătuit din patru replici în care să folosești două locuțiuni pronominale care exprimă politețea.

A n a l i z a p r o n u m e l u i :

1. Pronume (personal, personal de politețe, reflexiv, posesiv, deîntărire, demonstrativ, nehotărât, relativ, iterogativ, negativ).
2. Categoriile gramaticale: persoana, genul, numărul, cazul.
3. Funcția sintactică (subiect, nume predicativ, parte secundară depropoziție: atribut, complement).
Model: Bunica a venit la **noi** în oșteie.
Noi – pronume personal accentuat, persoana I, numărul plural, cazul Ac., funcția sintactică complement.

VI.

ATELIER CREATIV

LUCRAȚI ÎN GRUPE!

1. Examinează primele tale fotografii. Descrie copilul din ele, așa cum îl vezi. Ce ai simțit? Ce emoții, ce amintiri ți-au trezit aceste fotografii?

**2. Citește atent textul. Ce idei îți sugerează despre anii tăi de copilărie?
Scrie câteva enunțuri.**

„Copilăria este lumea mirifică din care lipsește tristețea. Aici, copiilor li se citește mereu pe fețe veselia, iar grijile îi ocolesc cu încăpățânare. În acest tărâm al fanteziei, buzele lor știu doar să râdă, iar sufletele lor zboară precum fluturii suavi în lumina caldă a soarelui de primăvară. Inocența cu care copiii își trăiesc copilăria

este asemenea gingășiei prin care florile gustă din splendoarea vieții.

Atunci, când vorbesc despre copilărie, primul meu gând este legat de cel mai frumos lucru pe care îl are orice om pe această lume: mama. Zâmbetul ei cald m-a întâmpină de la primele secunde de viață. Glasu-i liniștit mi-a șoptit povești seară de seară și mi-a deschis drumul spre calea viselor frumoase. Chipul ei luminos mi-a călăuzit

pașii pe tot parcursul copilăriei. Pentru copilăria mea, mama a fost pentru mine exact ce înseamnă razele soarelui pentru petalele plăpânde ale unei flori: viață și speranță.”

TEST DE EVALUARE:

Punctaj: 37 puncte

1. Citește cu atenție textul următor și scrie răspunsuri pentru fiecare cerință:

„Mare păcat ar fi fost, dacă sftenicul cel înțelept nu s-ar fi gândit să se repeadă la palat, să-l scoată pe Tudorel din adâncimea beciului și..., dându-i fluierul și rugându-l să gonească pe năvălitori,... Cât erau de falnici acei oșteni și căpitani, ajunseră ca niște biete oi, la porunca ciobănașului. Se țineau după el, tot dănțuind. Și ciobănașul nostru nu s-a lăsat până nu i-a dus dincolo de hotarele țării lui.”

(Victor Eftimiu, Fluierul fermecat)

2. Transcrie, în ordine, toate pronumele și adjectivele pronominale învățate și indică felul lor:

10 p.

3. Completează spațiile punctate cu forme diferite ale pronumelui sau adjectivului pronominal posesiv:

4 p.

- a) a venit la mine.
- b) Caietele sunt pe masă iar sunt pe dulap.
- c) Parinții au hotărât să meargă la munte.
- d) întârzie o oră.

4. Completează spațiile punctate cu pronumele sau adjectivele pronominale demonstrative, corespunzător cerinței din paranteză:

5 p.

- a) a întârziat la prima oră. (*pron. dem. de apropiere*)
- b) Scaunul era rupt. (*adj. pron. dem. de apropiere*)
- c) nu a venit la timp. (*pron. dem. de departare*)
- d) Drumurile..... au asfaltul crăpat. (*adj. pron. dem. de departare*)
- e) Am ajuns la oră ca și Maria. (*adj. pron. dem. de identitate*)

5. Analizează, morfologic și sintactic, cuvintele subliniate în text:

10 p.

6. Construiește enunțuri în care, folosind pronume diferite ca tip, să existe ceea ce indică paranteza:

8 p.

(n.p. - Ac.)
 (A.pron .prep. - D.)
 (S. - N.)
 (C.c.l. - G.)

Apreciază-ți competențele (pe nivele):

	Inițial	Mijlociu	Satisfăcător	Înalt
Punctaj	13-6	21-14	29-22	37-30

§ 33. Numeralele cardinale simple și compuse Valorile morfologice și funcțiile sintactice

I.

TERMINOLOGIE

Numerale:

- cardinale ordinale
- propriu-zise
- simple
- compuse

II.

LUCRU CU TEXTUL

✓ Citește cu atenție textul:

Era spre sfârșitul primăverii. Mama-cloșcă stătuse *trei* săptămâni pe cuib și încălzise nouă ouă mari și roșcate. Era sleită de puteri, dar cu toate acestea, abia aștepta să-și vadă odraslele.

Și iată că *primul* piuit se auzi. Un puișor galben și cu puful umed rupse coaja oului și ieși la lumina zilei strigând cât putea. Mama-cloșcă îl băgă sub aripi, îl încălzi și îl liniști. Apoi, *unul* și încă *unul*, ieșiră toți din întunericul în care stătuseră până acum, abia ținându-se pe picioare. Dar cloșca nu stătu mult pe gânduri. *A doua* zi își scoase odraslele la plimbare, mândră,

nevoie mare, dar și cu ochii în patru, ca nu cumva vreun dușman nevăzut să le facă rău. Un colț de iarbă, o rămă, o fărâmitură, erau tot atâtea prilejuri ca mama să cheme puii la ea și să-i numere.

1. *Indică ce exprimă cuvintele evidențiate.*
2. *Ce părți de vorbire determină ele.*
3. *Care dintre cuvintele evidențiate pot fi redată în scris și prin cifre și care nu? De ce?*

REAMINTEȘTE-ȚI!

- Ce părți de vorbire ai studiat?
- Ce indică fiecare parte de vorbire?
- Care sunt categoriile gramaticale specifice fiecărei părți de vorbire studiate?

CĂSUȚA CU IDEI

- Pe meleagul natal se întretaie munții cu doruri multe. (D. Boia)
- Lăcașuri sfinte ne sunt cuvintele.
Ca-ntr-o biserică într-un cuvânt. (Vasile Romanciuc)

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

Numeralul este partea de vorbire flexibilă, independentă care arată numărul sau ordinea obiectelor prin numărare.

Exemplu: În clasă sunt cincisprezece fete și paisprezece băieți. Primul elev din clasa noastră a ocupat locul al doilea la olimpiadă.

Clasificarea numeralilor:

- numeralul cardinal;
- numeralul ordinal.

REȚINE!

Numeralul cardinal exprimă un număr abstract sau o cantitate concretă de obiecte și răspunde la întrebările câți? câte?

După alcătuire, ele se împart în:

- **simple:** de la 1 la 10, zero, sută, mie, milion, miliard;
- **compuse:** restul (11, 17, 19, 20, ..., 23, ... 134...).
- Numeralele cardinale alcătuite dintr-o singură rădăcină se numesc *simple*: unu (un), una (o), doi, trei, patru, ... zece, sută, mie, milion, miliard.
- Numeralele cardinale alcătuite din două sau mai multe rădăcini se numesc *compuse*: de la unsprezece la infinit.

REȚINE!

Numeralele cardinale unu (una), doi (două) și compusele în componența cărora intră au forme diferite, după gen.

Declinarea numeralelor cardinale

- Numeralele cardinale un(u), o se declină diferit:
 - au forme nearticulate când însoțesc un substantiv:
 - N. A. (pe) un sat, o casă;
 - G. D. (al) unui sat, unei case.
 - Au forme articulate când sunt folosite fără substantive:
 - N. A. (pe) unul, una;
 - G. D. (al) unuia, uneia.
 - Numeralele zece, sută, mie se comportă ca substantivele feminine: voce, ciută, glie.
 - Numeralele zero, milion, miliard - ca substantive neutre stadion, stindard.
 - N. A. (pe) o sută, un milion; sute, milionul;
 - G. D. (al) unei sute, unui milion; sutei, milionului.
 - Numeralele simple și compuse de la doi în sus se declină cu ajutorul articolului demonstrativ cei, cele:
 - N. A. (pe) cei doi drumeți; cei doi;
 - G. D. (al) celor doi drumeți; celor doi.
 - Când nu sunt însoțite de articolul demonstrativ cei, cele aceste numere se exprimă la genitiv cu ajutorul prepoziției a (mamă a zece copii), iar la dativ, cu ajutorul prepoziției la (a da mâncare la cinci copii).

NOTĂ!

- Numeralele cardinale *un*, *o* sunt omonime cu articolele nehotărâte *un*, *o*. De exemplu:

- *Articole nehotărâte*: „Am un codru, o câmpie,
Am un grai ce-mi place mie...” (Grigore Vieru)
- *Numerale*:
Am cumpărat *o* carte și două caiete.
Am cumpărat *un* caiet și două cărți.

Observă!

- Numeralesle primesc *valoare adjectivală* când determină un substantiv și se acordă în gen, număr și caz cu acesta:
Trei colegi vor merge la olimpiadă.
- Numeralesle primesc și *valoare substantivală*:
Trei vor merge la olimpiadă.

Atenție!

- Numeralesle cardinale de la 20 în sus sunt determinate de substantive care au funcția sintactică de atribut substantival; substantivele sunt nearticulate și se leagă de numeral prin prepozițide.

DESCOPERĂ!

Funcțiile sintactice ale numeralelor cardinale:

Numeralul cardinal cu *valoare adjectivală* are funcția sintactică de:

- **atribut adjectival**:

Patru fete de-mpărat

Stau într-un măreț palat... (Folclor)

Numeralul cardinal cu *valoare substantivală* poate avea funcțiile sintactice ale substantivului:

- **subiect**: *Zece* au venit în curtea școlii.
- **nume predicativ**: Eminenți în clasă sunt *patru*.
- **atribut**: Plecarea *celor doi* ne-a întristat.
- **complement**: I-am admirat *pe cei doi*.

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

✓ *Citește cu atenție textul.*

Primele zile de primăvară au fost frumoase. Covorul argintiu de zapadă s-a topit. Acesta este primul semn al primăverii. Patru rândunele venite din țările calde s-au așezat pe o creangă, pentru a ne vesti de venirea lor și a altor păsări. Ghiociei o mulțime și șase

brânduțe firave, sub un copac, își scot capul din ultimele petece de zapadă.

Vântul bate lin și des prin crengile copacilor. În padurea de la marginea satului răsună cântecul păsărilor acompaniate de susurul unicului izvoar din pădure.

Concertul primăverii a început și miile de fire subțiri de iarbă încep să coloreze natura.

1. *Identifică în text numeralele. Indică tipul lor.*
2. *Transcrie în caiet trei enunțuri care conțin numerale. Efectuează analiza morfologică a lor.*

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

Atenție!

Numeralele de la doi în sus se declină la fel.

- Când apar fără articolul demonstrativ, numeralele cardinale în genitiv sunt însoțite de prepoziția **a**, iar în dativ de prepoziția **la**: Caietele *a doi* dintre ei au fost controlate.
Le-am dat *la doi* dintre prieteni un mic cadou.
- Cum se pronunță corect:
 - a) dooă, nooă, șease, șese, șapte *sau* două, nouă, șase, șapte?
 - b) unșpe sau unsprezece?
 - c) Patrusprezece sau paisprezece?

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Scrie cu litere următoarele cifre: 12, 24, 335, 10.278.
2. Scrie cu litere cifrele din propozițiile de mai jos:
 - a) Casa mea este la numărul 15.
 - b) Mașina 134 și troleibusul №6 se întâlnesc la capătul șoselei.
 - c) Am citit cartea „1001 de nopți”.
 - d) Cei 24 de elevi au plecat la teatru.

3. Subliniază numeralele cardinale din textele următoare; indică funcția lor sintactică:

- a) – Câți feciori ai?
– Șapte. Toți ciobani voinici: mezinul a împlinit șaptesprezece ani, cel mai mare, treizeci. (D. Almaș)
- b) Doi nourași se jucau de-a mijatca cu soarele.
- c) Răspunsurile celor trei au fost convingătoare.
- d) Le-am spus celor doi vestea.
- e) I-am lăudat pe cei opt pentru purtarea lor.

4. Precizează ce parte de vorbire este cuvântul nouă din următoarele propoziții:

- a) Am cumpărat o carte nouă.
- b) Nouă nu ne plac fructele necoapte.
- c) Azi am luat nota nouă la istorie.

5. Subliniază cu o linie numeralele cardinale și cu două linii articolele nehotărâte din enunțurile de mai jos:

- a) Noi avem o hartă nouă.
- b) Colegii noștri au două hărți: una nouă și una veche.
- c) Părinții mei au două fete și un băiat.
- d) Ieri am văzut un tramvai care era gata să se tamponeze cu o mașină, dacă nu era acolo un polițist.
- e) Bunicii mei au avut o fată și cinci băieți.
- f) Un prieten de-al meu are o bicicletă foarte frumoasă.

6. Înscrie în două coloane numeralele cardinale după modul de formare (compunere prin sudare; compunere prin alăturare): *douăzeci, treisprezece, o sută trei, patruzeci, două sute opt, o mie nouă sute trei, optzeci, nouăsprezece, o mie zece, două mii șapte sute opt.*

7. Identifică cinci opere în titlul cărora întâlnim numerale cardinale.

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

MOMENTE DISTRACTIVE:

Ghici!

➤ Citește ghicitorile. Care părți de propoziție răspund la una și aceeași întrebare și lămuresc unul și același cuvânt?

- a) N-am culoare, nici miros,
Dar la toți sunt de folos.
- b) Fără mâini, fără picioare,
La desen sunt meșter mare.
- c) Sus stele, jos stele,
Vai de tălpile mele.

- Sunt în ghicitorile date părți multiple?
- Cum vei argumenta?

VI.

ATELIER CREATIV

LUCRAȚI ÎN GRUP!

- Încercați să alcătuiți o scurtă notă autobiografică, în care să precizați: data nașterii, vârsta, clasa.
- Scrie o scrisoare în care să transmiți bunicii o rețetă culinară.
- Scrie un afiș pentru un concurs sportiv în care să indici:
 - data când are loc, locul unde se va desfășura;
 - câte premii se vor acorda;
 - prețul biletului.

§ 34. Numeralul colectiv. Forme. Numeralul fracționar. Forme

I.

TERMINOLOGIE

- **numeralul colectiv**
- **numeralul fracționar**

II.

LUCRU CU TEXTUL

- ✓ Citește cu atenție textul:

Amândoi suntem de-o mamă,

De-o făptură și de-o seamă,

Ca doi brazi într-o tulpină,

Ca doi ochi într-o lumină.

Amândoi avem un nume.

Amândoi o soartă-n lume.

Eu ți-s frate, tu-mi ești frate,

În noi doi un suflet bate! (Vasile Alecsandri)

- Precizează ce exprimă cuvintele evidențiate.

REAMINTEȘTE-ȚI!

1. Ce tipuri de numerale cunoști?
2. Care sunt categoriile lor gramaticale?
3. Evidențiază specificul fiecărui tip de numerale.

CĂSUȚA CU IDEI:

- Pasare mai frumoasă ca fumul deasupra casei parintești nu s-a văzut.
- Cel mai frumos lucru din lume este să-ți vezi părinții zâmbind. Și să știi că tu ești motivul pentru care zâmbesc.

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

Numeralele care exprimă gruparea obiectelor în spațiu sau timp și răspund la întrebările în câți? în câte? se numesc **numerale colective**.

Caracteristici:

- *Forme:*
 - simple:* ambii;
 - compuse:* tustrei, câteștrei, toți trei.
- Categoria *genului* apare la formele: amândoi/amândouă, ambii/ambele.
- *Caz:*
 - N. A. (pe) amândoi, amândouă; ambii, ambele;
 - G. D. (al) amânduror(a); ambilor, ambelor.

Pentru celelalte numerale, G. D. se exprimă cu prepoziția *la*.

Exemplu: Au înmânat premii *la tuspatru*.

SĂ DESCOPERIM!

- Numeralele colective *amândoi*, *amândouă* sau *ambii*, *ambele*; *tustrei*, *tuspatru*, *tuscinci* sunt formate din numeralele cardinale și morfemul *tus-* (provenit din *toți*); *câteștrei*, (*câteșitrele*).
- În enunțuri numeralele colective adjectivale se analizează în bloc cu substantivele determinate, iar cele substantivele îndeplinesc funcțiile sintactice ale substantivului.

Funcțiile sintactice ale numeralelor colective

- **Subiect:** *Tuscinci* au fost menționați.
- **Nume predicativ** Cadourile sunt pentru *toți patru*.

- **Atribut:** *Amândoi copiii se jucau.*
- **Complement:** *Pe tuspatru i-am întâlnit la bibliotecă.*

Numeralele amândoi (amândouă), ambii (ambele) au la G.D. formele: amânduror (a), ambilor (ambelor).

Numeralele colective au valoare adjectivală, când însoțesc un substantiv (Tustrei frații au venit), sau valoare substantivală, când nu arată numărul obiectelor denumite printr-un substantiv (Tustrei erau harnici).

Folosiți-vă cunoștințele!

✓ *Citește cu atenție textul.*

Școala în care învăț este mare. Clădirea are două etaje, iar clasa în care învăț eu se află la etajul întâi. Este o sală de clasă cu 24 de bănci, deși noi suntem în total 22 de elevi. Colectivul clasei mele este format din 12 colegi și 10 colege, toți

sunt locuitori ai aceluiași sat. Cu unii dintre colegii mei de clasă sunt chiar vecini, din acest motiv cu toții ne înțelegem foarte bine.

1. *Identifică în text numeralele.*
2. *Scrive cu litere numeralele din text, indică tipul lor.*
3. *Transformă numeralele scrise în caiet în numerale ordinale.*

REȚINE!

Numeralele care exprimă gruparea obiectelor în spațiu sau timp și răspund la întrebările *în câți? în câte?* se numesc **numerale colective**.

Exemplu: o doime, un sfert, două treimi, jumătate, un sfert, etc.

Se formează de la numeralele cardinale (în afară de unu) + sufixul substantival -ime: doi + ime = doime, zece+ -ime = zecime, etc.

Se mai formează de la numeralele ordinale urmate de substantivul parte: a doua parte, a zecea parte, a suta parte.

Funcțiile sintactice ale numeralelor fracționare

- **Subiect:** O treime e mai mică decât o doime.
- **Nume predicativ:** Eminenții alcătuiau un sfert (o pătrime) din clasă.
- **Complement:** Nu putem împărți o cincime la doi fără rest.
La spectacol m-am întâlnit cu jumătate (o pătrime) din colegi.

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

✓ *Citește cu atenție textul.*

Bunicul intră pe poartă. Cei doi nepoți ai lui erau în ogradă. Ei nu-l simțiră.

Bunicul voia să se apropie, să audă ce sfătuiau ei acolo.

Nicușor era în clasa a treia. Tudorel avea numai șase anișori. Bunicul se apropie de gard. Tot nu înțelegea vorbele nepoților. Tudorel îl văzu și sări bucuros:

– A venit bunicul!... A venit bunicul!

Amândoi, alergară înaintea bunicului. Apoi, veniră amândoi lângă bunic și-i sărutară mâna.

1. *Identifică în text numeralele, indică tipul lor.*

2. *Reamintește-ți ce este pronumele? Identifică pronumele din text.*

3. *Analizează morfologic două pronume și două numerale, înscrie-le în caiet.*

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

ATENȚIE!

1. *Alege forma corectă:*

- a) jumate/ jumătate;
- b) un sfert kilogram/ un sfert de kilogram;
- c) treime din concurenți a abandonat/ au abandonat;
- d) treime a rezistat/ au rezistat.

2. *Scrive după dictare. Explică punctuația și ortografia cuvintelor scrise prin cratimă:*

– Maică Sfântă Vinere, iată că mi-am ales lucru pe cât face slujba mea.

– Ia-l, fata mea, dacă n-ai voit să-ți iei altceva mai frumos, și du-te cu Dumnezeu! (Petre Ispirescu, *Fata moșului cea cuminte*)

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

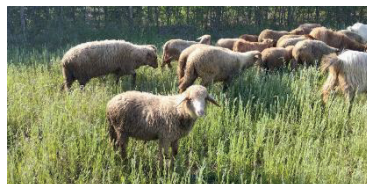
EXERSEAZĂ!

1. Identifică numeralele colective din textul de mai jos, arată părțile lor componente și dă exemple de același fel:
 - a) Din tuspătru părți a lumii se ridică-nalt pe ceruri,
Ca balauri din poveste, nouri negri, plini de geruri. (V. Alecsandri)
 - b) Se duse trei asalturi redutei neînvînse,
Tustrele îndrăznețe și crunte, dar respinse. (V. Alecsandri)
2. Recunoaște numeralul colectiv, precizează formele pe care le are la genitiv-dativ:
 - a) Doi bărbați din convoi au îngenunchiat în noroi... Se-nclină și se roagă la soldați... Amândurora le-au crescut mari, bărbile. (Z. Stancu)
 - b) Căci amândoi vom fi cumiști,
Vom fi voioși și teferi... (Mihai Eminescu)
3. Identifică numeralele colective. Comentează formarea, ortografia și funcția lor sintactică.
 - a) Craiul, primind cartea, îndată chemă tustrei feciorii înaintea sa.
(Ion Creangă)
 - b) Și se însurără feciorii toți trei și luară trei surori. (Folclor)
 - c) Stăteau tusșapte fântânele la rând... . (Mihail Sadoveanu)
4. Alcătuește propoziții cu îmbinările propuse:
O pătrime din pâine, o șesime din suprafață, o zecime din venituri, trei pătrimi din populație, un sfert din roadă, peste două treimi din colegi.
5. Subliniază numeralele fracționare. Explică formarea numeralelor și funcțiile sintactice.
6. Determină valoarea substantivală (sau adverbială) a cuvintelor: *jumătate, sfert, pătrar*.
7. Explică sensul expresiilor: *a face ceva pe jumătate, un pătrar de lună, a crede pe jumătate, un sfert de oră, om o dată și jumătate, a vorbi cu jumătate de gură, a nu ști nici un sfert, jumătate în glumă, a se duce cu inima pe jumătate*.

MOMENTE DISTRACTIVE

Rostește repede și corect!

Retevei de tei pe miriște de mei.

VI.**ATELIER CREATIV**

Scrie o compunere (8-10 propoziții) pe tema „La o lecție de matematică” sau „În lumea cifrelor”, folosind diferite numerale.

Câteva idei:

- a) Cifrele prind viață și dansează pe tablă, în timp ce vă explică de ce nu mai vor ele să fie integrate în exerciții: totul este mult prea complicat pentru ele.
- b) Cifrele devin obiecte: 4 se transformă într-un scaun, 2 devine un copac sau 0 este o gogoasă.
- c) Exercițiile se rezolvă singure, ca prin magie, caietele voastre zboară, iar creta scrie singură pe tablă.

§ 35. Numeralul multiplicativ. Numeralul distributiv. Numeralul adverbial

I.**TERMINOLOGIE**

- numeralul multiplicativ
- numeralul distributiv
- numeralul adverbial

II.**LUCRU CU TEXTUL**

- ✓ *Citește cu atenție enunțurile de mai jos:*

1. Atunci smuncește vârtos spre mal și ai să scoți o mulțime de pește, poate îndoit și întreit decât am scos eu. (Ion Creangă)
2. Acolo am intrat în freamătul de copii cu teamă și cu bucurie în întâia dimineață, când m-a adus tata de mână; acolo era un păr care făcea pere așa de bune, din care Domnu ne dăruia de gustare câte două la începutul fiecărei vacanțe. Căci părul s-a făcut de o mie de ori mai înalt de cum era, de-i ajunseră crengile în nouri.
(Ion Creangă)

a) *Descoperă ce indică cuvintele evidențiate.*

b) *Precizează ce părți de vorbire sunt?*

c) *Ce categorii gramaticale putem deosebi la aceste părți de vorbire?*

REAMINTEȘTE-ȚI!

- Numește tipurile de numerale studiate.
- Deosebește-le în text.
- Identifică categoriile lor gramaticale.

CĂSUȚA CU IDEI

- Ne acceptăm așa cum suntem.
- Ne ajutăm unul pe celălalt în loc să ne criticăm.
- Încercăm lucruri noi.
- Spunem „te rog!” și „mulțumesc!”.
- Ne cerem scuze când greșim.
- Ne bucurăm împreună zi de zi.
- Facem planuri împreună.
- Avem încredere unii în ceilalți.

III.

ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

Numeralele care arată în ce măsură crește o cantitate și răspund la întrebarea cum? se numesc **numerale multiplicative**.

Numerale multiplicative: *îndoit, întreit, înzecit, însutit, înmiit.*

Caracteristici:

- Numeralele multiplicative care determină un substantiv au valoare adjectivală (bucurie îndoită): A câștigat un salariu dublu.

- Când determină un verb au valoare adverbială (muncea înzecit):
El a muncit înzecit luna aceasta.
Se formează: prefixul în- + numeralul cardinal +sufixul -it =
îndoit, însutit, înzecit, etc.

REȚINE!

Funcția sintactică:

- *Nume predicativ*: Munca plugarului primăvara este *înzecită*.
- *Atribut*: A fost un geamăt *întreit*.
- *Complement*: Cine muncește *îndoit* primește *înzecit*.

REȚINE!

Numeralele care exprimă repartizarea sau gruparea numerică a obiectelor și răspund la întrebările *câte câți? câte câte?* se numesc **numerale distributive**.

- Numeralele distributive *câte unul, câte doi, câte trei...* au *valoare adjectivală* sau *valoare substantivală* și îndeplinesc aceleași funcții sintactice ca și adjectivul sau substantivul (Ședeau în rând *câte trei* elevi – *valoare adjectivală*), (*câte patru* se îndreptau spre clasă – *valoare substantivală*).
- Formarea numeralelor distributive: adverbul *câte* + numeral cardinal: (*câte doi, câte cinci, etc.*).
- Numerale distributive au funcția sintactică de:
Subiect: *Câte unul* întreba câte ceva din când în când.
Atribut adjectival: *Câte trei* elevi se întreceau la fugă.
Nume predicativ: La dansuri copiii erau *câte doi*.
Complement: Ei au plecat în drumeție *câte doi*.

REȚINE!

Numeralele care arată numărul sau ordinea repetării unei acțiuni și răspund la întrebările *de câte ori? a câta oară?* se numesc **numerale adverbiale**.

- Numeralele adverbiale (de repetiție) *o dată, de două ori...*
Ele însoțesc *un adjectiv, un verb sau un adverb la gradul comparativ de superioritate sau de inferioritate*:

Exemple: Tabloul acesta este *de trei ori* mai mare decât celălalt.

Sora mea și-a sporit *de două ori* mai repede economiile decât mine.

- Se formează de la numeralele cardinale precedate de prepoziția **de** și urmate de substantivul **ori**(uneori – oară): de două ori – a doua oară, de opt ori – a opta oară.
- Se mai pot forma de la unele numerale nehotărâte: de multe ori, de câteva ori, de puține ori, a câta oară, etc.

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

✓ *Privește imaginile. Alcătuiește o compunere despre vară, folosind începutul dat și expresiile propuse. Folosește numeralele studiate.*

Zâna Verii a îmbrăcat toata natura în culorile ei preferate. În livezile bunicilor așteaptă coșuri pline cu mere, pere, prune și alte roade din belșug... Oamenii și natura sărbătoresc venirea verii până nu e prea târziu și vara pleacă, dar sosește toamna cu norii grei care își poartă plumbul, cu ploile ei reci și albastre, cu frunze cărămizii și roșiatice, cu fructe care te îmbată cu mirosul lor înmiresmat...

Expresii: livezi îmbelșugate, pajiști odihnitoare, se seceră, se treieră, se culeg cireșe, vișine, piersici și caise, florile de câmp s-au culcat în căpițele de fân parfumat, mai curate ca albastrul cerului, valurile de grâu, se înalță cântecul greierilor, mireasma grâului copt.

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

dintr-o → carte
→ oală
→ ladă

Corect!

dintr-un → vas
→ coș
→ loc

Cuvintele **dintr-o**, **dintr-un** se scriu întotdeauna cu liniuță de unire.

ATENȚIE!

Nu confundați!

- Numeralul adverbial se scrie separat (o dată) = o singură dată, iar adverbul se scrie împreună (odată) = cândva ținându-se seama de sensul lor în context.

De zece ori măsoară și o dată taie. (Folclor)

A fost odată ca-n povești... (Mihai Eminescu)

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Construiște propoziții în care numeralul multiplicativ **îndoit** să determine un substantiv, cu valoare de adjectiv și un verb, cu valoare de adverb.

Exemplu: bucurie îndoită; muncesc înzecit.

2. Identifică numeralele distributive și precizează funcția lor sintactică:

a) Pân-ce izvorăsc din veacuri stele una câte una

Și din neguri, dintre codri, tremurând, s-arată luna..."

(Mihai Eminescu)

b) Pe urmă șapte zile de-a rândul, a ouat câte un ou, în tot șapte ouă mici ca niște cofeturi și a început să le clocească.

(I. Al. Brătescu-Voinești)

c) În frig și noroi

Trec hoții-n convoi, câte doi,

Cu lanțuri târâș de picioare. (Tudor Arghezi)

3. Construiște propoziții cu numerale distributive care să aibă valoare adjectivală și substantivală; precizează funcțiile lor sintactice.

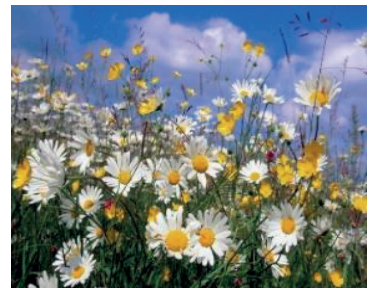
4. Găsește numeralele adverbiale, precizând funcția lor sintactică, Lămurește ortografia cuvintelor scrise prin cratimă.

a) Să mai privesc o dată câmpia-nfloritoare,

Ce zilele-mi copile și albe le-a văzut,

Ce auzi odată copila-mi murmurare,

Ce jocurile-mi june, zburdarea mi-a văzut... (Mihai Eminescu)

- b) Furnica a ocolit coaja de câteva ori, apoi s-a suit în covățica ei, cercetând-o ca nu cumva să fie crăpată.” (Ion Druță)
5. Identifică numeralele. Stabilește tipul lor, categoriile gramaticale.
- a) Pe la toacă, oastea marelui vizir, de zece ori mai numeroasă decât a lui Mihai, era împânzită la gura vadului, dincolo de pod...
- b) De trei ori s-au izbit din ce în ce mai îndârjite și mai furioase cele două armate. De trei ori, neînfricate șiruri ale lui Mihai se reped dincolo de pod. (Alexandru Vlahuță)
6. Formează de la numeralele cardinale trei, cinci, patru alte tipuri de numere studiate.
7. Indică felul numeralelor din următorul text:
Au fost odată într-o școală de provincie doi buni camarazi – Niță Ghițescu și Ghiță Nițescu. Amândoi erau potriviți la-nvățătură și la purtare. În anul al patrulea de școală primară, Niță ajunsese să scrie frumos. (Ion Luca Caragiale)
8. Subliniază numeralele fracționare din enunțurile de mai jos.
Doar trei zecimi de secundă i-au lipsit sportivului ca să doboare recordul național. A trecut linia de finis la zece sutimi de secundă după câștigător. Inflația a fost de trei la sută.
9. Găsește omonime pentru unele cuvinte din strofa de mai jos. Construiește propoziții cu ele. Explică ortografia lor:
Străinilor voi nu le-ați spus /
Că doine ca a noastre nu-s?
Voi toate le luați cu voi / Și iar le-aduceți înapoi. (George Coșbuc)

VI.

ATELIER CREATIV

LUCRAȚI ÎN PERECHI!

Alcătuiește o compunere (10-12 propoziții) pe tema „În livadă”, folosind toate tipurile de numere studiate.

§ 36. Numerele ordinale simple și compuse. Valorile morfologice și funcțiile sintactice

I.

TERMINOLOGIE

- **numerele ordinale**
- simple
 - compuse

II.**LUCRU CU TEXTUL**

✓ *Citește cu atenție textul:*

Dar orice lucra,
Noaptea se surpa!
A doua zi iar,
A treia zi iar,
A patra zi iar,
Lucra în zadar!

(balada populară *Mănăstirea Argeșului*)

➤ Precizează ce indică numeralele evidențiate în fragmentul de mai sus?

CĂSUȚA CU IDEI

- Când întri într-o încăpere, salută.
- Prezintă-te, spune ce dorești.
- Ascultă cu atenție tot ce ți se spune.
- Prin răspunsul tău dovedește că ai ascultat.
- Trebuie să te porți decent nu numai în sala de clasă, ci și pe stradă, acasă, în locuri publice.

III.**ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ****REȚINE!**

Numeralul ordinal indică ordinea sau locul obiectelor (în spațiu sau în timp) și răspund la întrebările *al câțuia?* *a câta?*

- După cum sunt alcătuite, ele se împart în:
- *simple*: formate dintr-o singură rădăcină (primul, cel dintâi, al doilea, al sutălea, ... etc);
 - *compuse*: formate din două sau mai multe rădăcini (al douăzeci și treilea, al patruzecilea, etc.).
- *Caracteristici*:
- Pentru numeralul ordinal *unu* există trei numere corespunzătoare: *întâi*, (cel) *dintâi* și *primul/întâia*, *cea dintâi*, *prima*.

OBSERVĂ!

- Celelalte numerele ordinale se formează de la numeralul cardinal, la care se adaugă:
 - pentru genul masculin și neutru: articolul posesiv al + articolul hotărât le + morfemula: al trei-le-a,
 - pentru genul feminin: articolul posesiv a + articolul hotărât a: a trei-a.

Numerele ordinale (spre deosebire de cele cardinale) se folosesc numai cu ideea de singular, deoarece întotdeauna indică locul de ordine al unui singur obiect: primul sportiv, al paisprezecelea sportiv, al o sută douăzeci și cincilea sportiv etc.

➤ **Declinarea numeralelor ordinale:**

- Numerele *întâiul* și *primul* se declină ca orice adjectiv, având forme articulate (*întâiul ghiocel*) și nearticulate (un prim ghiocel).

- Numerele ordinale aflate după substantiv se declină având cazul, genul și numărul identice cu ale substantivului:

N. A. (pe) rândul al doilea, întrebarea a doua;

G. D. (al) rândului al doilea, (a) întrebării a doua.

- Numerele ordinale aflate după substantiv se declină cu ajutorul articolului demonstrativcel, cea legat prin prepoziție:

N. A. (pe) cel de-al doilea rând, cea de-a doua întrebare;

G. D. (al) celui de-al doilea rând, celei de-a doua întrebare.

Numerele ordinale au *valoare adjectivală* când însoțesc un substantiv (clasa a treia).

Au *valoare substantivală* când înlocuiesc un substantiv (a treia este disciplinată).

REȚINE!

Funcțiile sintactice ale numeralelor ordinale:

valoare *adjectivală*:

atribut adjectivai: Colegul meu s-a situat pe locul *al doilea*.

valoare *substantivală*:

subiect: *Al doilea* n-a mai participat la etapa finala a concursului.

nume predicativ: și scurtă vorbă: unde erau trei, eu eram *al patrulea*. (Ion Creangă)

atribut genitival: Meritul celui *de-al doilea* nu poate fi pus la îndoială.

atribut prepozițional: Cadoul *de la al doilea* este costisitor.

complement: M-am adresat primului.

FOLOSEȘTE-ȚI CUNOȘTINȚELE!

✓ *Citește cu atenție textul.*

În ziua de 24 iunie, calendarul popular consemnează sărbătoarea cunoscută în Bucovina sub denumirea de Sânziene.

Bătrânii povestesc că demult, demult, într-un sătuc de la marginea pădurii, trăia o fată foarte harnică și frumoasă. Înaltă și zveltă, cu părul bălai și ochii albaștri luminoși și blanzi, era plină de dragoste fata de cei din jur. Așa era Sânziana.

Sânzienele erau considerate a fi niște femei frumoase, adevărate preotese ale soarelui, divinități nocturne ascunse prin pădurile întunecate, neumblate de om.

Sânzienele sunt un simbol al verii, deoarece perioada lor de maximă înflorire este identică cu perioada de maximă strălucire a soarelui, vara.

Răspândite în toată țara, sunt cunoscute și sub numele de Drăgaica.

Din punct de vedere terapeutic, sânzienele își merită renumele de plantă miraculoasă, având și proprietăți vindecătoare și de înfrumusețare.

1. *Identifică în text substantivele. Reamintește-ți ce știi despre substantive.*
2. *Analizează morfosintactic trei substantive.*
3. *Ce știi despre sărbătoarea Sânzienelor?*
4. *Folosind DEX-ul, explică sensul cuvântului terapeutic.*

IV.

MOMENT ORTOGRAFIC

➤ *Într-un dialog scris, semnele de punctuație marchează diverse valori expresive:*

- ... întreruperi sau pauze în vorbire;
- ! emoție, uimire, surpriză, furie;
- ? o întrebare sau îndoială, uimire.

ATENȚIE!

Nu confundați!

1. Vorbesc doar *o dată*. (numeral)
2. *dată* din caiet este greșită (substantiv)
3. Trăia, *odată*, un împărat (adverb – cândva)

Sunt incorecte expresiile:

1. Tricicletă cu două roți.
2. Patrulater cu trei laturi.
3. Mai puțin fără două sute.
4. Ambele două caiete.
5. Mai mult de peste două mii.
6. Aproximativ, circa două ore.

V.

VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Identifică numeralele ordinale. Determină genul, numărul, cazul, funcția sintactică.
 - a) Atunci iedul mezin – care era acum și cel dintâi și cel de pe urmă – sare iute și-i deschide ușa. (Ion Creangă)
 - b) Om învățat e întâi cine nu știe nimic, al doilea cine știe și se miră singur, al treilea cel care, știind ceva, nu se mai miră. (Nicolae Iorga)
 - c) La ceasul întâi al zilei ar sta în cumpănă vremea. (M. Sadoveanu)
 - d) Al treilea șuiera ca o mierlă și al patrulea striga în gura mare.
(Vasile Alecsandri)
2. Alcătuieste patru propoziții în care numeralul *trei*:
 - să arate ordinea;
 - să însoțească substantive de genuri diferite;
 - să îndeplinească funcții sintactice de subiect, nume predicativ, atribut, complement.
3. Formează numerale ordinale (pentru masculin și pentru feminin) de la numeralele cardinale date:

douăsprezece – ...	douăzeci și cinci – ...
șaisprezece – ...	o sută unu –
treizeci și opt – ...	șapte sute opt – ...

4. Explică ce este greșit în următoarele enunțuri:
- Alexandru învață în clasa a doisprezecelea.
 - Am răspuns la întrebarea a treilea.
 - Loredana a citit douăzeci și una de capitole.
 - Un grup de treizeci și doi de persoane pleacă în excursie.
5. Extrage numeralele din textul de mai jos. Stabilește felul lor. Indică categoriile lor gramaticale. Explică cum s-a format fiecare numeral:
- Numele de azi ale lunilor anului sunt de origine latină.
 - Prima lună a anului a fost numită inauarie în cinstea zeului porților Ianus.
 - A doua lună s-a numit februarie, luna purificării naturii... .
 - luna a cincea se numește mai, după numele zeiței Maia... .
 - Numai ultimele patru luni ale anului și-au păstrat denumirile vechi latinești... . (Al. Ieremia)

MOMENTE DISTRACTIVE: Rostește repede și corect!

Rar morar fără mărar, morăriță... și mai rar.

Fata fierarului fierbe fasole fiartă fără foc fiindcă focul face fum.

VI.

ATELIER CREATIV

FOLOSEȘTE-ȚI IMAGINAȚIA!

LUCRAȚI ÎN GRUP!

Alcătuiește o compunere (8-10 propoziții) pe tema „În corp sănătos – minte sănătoasă”. Folosește tipurile de numerale studiate.

Sănătatea înseamnă mișcare, sport, hrănirea corespunzătoare și sănătoasă. Atâta timp, cât omul este sănătos, el se poate bucura de toate frumusețile vieții. Sănătatea însăși este un echilibru al organismului care trebuie păstrat în armonie.

A n a l i z a n u m e r a l u l u i :

1. Numeral cardinal (propriu-zis, colectiv, multiplicativ, distributiv, fracționar, adverbial) sau ordinal.
2. Simplu sau compus.
3. Funcția sintactică: subiect, nume predicativ, atribut, complement.

Model: Cincisprezece elevi au plecat în excursie.

Cincisprezece – numeral cardinal propriu-zis, compus, funcția sintactică atribut.

TEST DE EVALUARE:

Acum pot...

Punctaj

1. ... **să stabilesc** cazul la care se află numeralul din exemplul:

Casa celor doi bătrâni era bine îngrijită.

4 p.

- a) genitiv;
- b) dativ;
- c) acuzativ.

2. ... **să identific** valoarea morfolgică a cuvântului subliniat din exemplul:

4 p.

Un porumbel și *două* rândunele zbor deasupra casei mele.

- a) articol;
- b) adjectivpronominal;
- c) numeral.

3. ... **să precizez**, tipul numeralului din enunțul:

4 p.

„Grauri negri stau la pândă/ Pe-orice creangă câte opt.”

(Vasile Alecsandri)

- a) numeral multiplicativ;
- b) numeral distributiv;
- c) numeral adverbial.

4. ...**să stabilesc**, forma corectă a numeralelor 18, 14, 15:

4 p.

- a) Optâsprezece, patrusprezece, cincisprezece;

- b) Optisprezece, cinsprezece, paisprezece;
- c) optsprezece, paisprezece, cincisprezece.

5. ...să gădesc rândul care conține numai numerale cardinale colective:

4 p.

- a) amândoi, tustrei, ambii;
- b) îndoit, întreit, de trei ori;
- c) doi, trei, câte doi.

6. ... să precizez ce arată numeralele evidențiate în exemplul: Viteazul moare o singură dată, fricosul – de o mie de ori.

- a) gruparea numerică a obiectelor;
- b) în ce proporție crește o cantitate;
- c) de câte ori se înfăptuiește o acțiune.

4 p.

Total: 24 puncte

Apreciază-ți competențele (pe nivele):

Calificativ	Inițial	Mijlociu	Satisfăcător	Înalt
Punctaj	6-1	12-7	18-13	24-19

Exprimarea dialogată și cea monologată Formule specifice dialogului

1. Formule de inițiere a dialogului

Descoperă!

Dialogul oral se desfășoară în diverse situații cotidiene.

✓ *Exprimă-ți părerea!*

✓ *Precizează în ce situații se pot folosi următoarele formule de salut și de inițiere a conversației:*

- Bună ziua! Puteți să-mi spuneți cât e ora?
- Alo! Bună dimineața. Aș vrea să comand o pizza.
- Salut, măi! Ai auzit că Dan...?
- Bună ziua! Îl caut pe domnul Popescu.
- Bună ziua, copii! Cum vi se pare vremea azi? Putem face lecția de biologie în parc?
- Bună! Ce mai faci?

Amintește-ți!

Alături de cuvinte, în dialogul oral se folosesc gesturi, o anumită mimică și intonație.

✓ Încearcă să înlocuiești prin mimică și gesturi câteva dintre replicile de mai sus.

Colegii tăi vor încerca să ghicească replicile mimate.

✓ Continuă două dintre formulele de mai sus, găsind replica potrivită.

REȚINE!

Într-un dialog, vorbitorii trebuie să-și adapteze limbajul la partener și la scopul sau împrejurările situației de comunicare.

Învață jucându-te!

✓ Găsește formule de inițiere a dialogului, potrivite următoarelor situații:

- ți-a căzut mingea în curtea vecinului;
- o cauți pe mama la serviciu, prin telefon;
- îți anunți părinții / că ai luat o notă bună;
că ai luat o notă slabă.

2. Modalități de desfășurare și de menținere a dialogului

Observă!

Într-un dialog există:

- participanți activi, care iau parte efectiv la discuție;
- participanți pasivi, care asistă doar la discuția celorlalți.

Învață jucându-te!

✓ Imaginează-ți că duci un dialog cu un coleg. Ține seama de câteva sugestii:

- în dialog poți aborda o temă privind activitatea voastră la școală sau în timpul liber;
- unul dintre voi povestește ceva, iar celălalt joacă rolul unui bun partener de discuție.

FOLOSEȘTE-ȚI IMAGINAȚIA!

- Continuă dialogul de mai sus, în condițiile în care intervin și alți colegi. Nu toți sunt de acord cu afirmațiile celui care vorbește.

REȚINE!

Pentru ca un dialog să se desfășoare în bune condiții, respectă următoarele reguli:

- ascultă-l și privește-l atent pe partener;
- nu-l întrerupe și nu vorbi în același timp cu el;
- prin replicile voastre, fă ca dialogul să avanseze.

Interesul pentru ceea ce spune partenerul de dialog poate fi exprimat prin ridicarea sprâncenelor, aprobarea prin mișcările capului și prin mimică binevoitoare.

Ajută-ți partenerul să-și continue replica, folosind formulări ca:

- Da, da...!
- A! Interesant!
- Ei, nu mai spune!
- Chiar?!

Nu uita gesturile:

- aprobarea din cap;
- ridicarea mâinilor;
- mișcările corpului;
- Nu uita nici mimica!

Dacă nu ai înțeles ceva, poți folosi exprimări ca:

- Nu am auzit.
Repetă, te rog!
- Poți să repeți ce-ai spus?

Când îți exprimi dezacordul, poți folosi formulări ca:

Eu nu cred că...

Dimpotrivă, eu cred că ...

Poate n-am înțeles eu bine!

Mi se pare totuși că...

Cum adică? Stai un pic!

Ce vrei să spui? Nu-i așa!

Dacă o replică este exagerat de lungă, partenerul de dialog poate fi întrerupt prin formule ca:

Fii mai scurt!

Hai că mă grăbesc!

Spune odată!

Spune mai repede!

Poți propune și schimbarea temei.

Observă!

Când se propune schimbarea temei, se poate alege o temă apropiată de cea precedentă sau una cu totul nouă.

Învăță jucându-te!

- ✓ Începe un dialog despre faptul cum ai petrecut timpul în tabără, la munte, despre vizita bunicii sau despre cum ți-ai pierdut cățelul. La un moment dat, dorești să schimbi tema conversației. Cum vei proceda?

- ✓ Alege, spre exemplu, una dintre următoarele formulări:

Ah! Mi-am adus aminte de...

Apropo! Stii că...?

Mi-a venit o idee!

Da' tu știi că...?

3. Formule de încheiere a dialogului

Folosește-ți cunoștințele!

✓ Găsește formule potrivite de încheiere pentru situațiile de dialog de mai jos:

- te desparti de un verișor, după ce acesta ți-a făcut o vizită;
- îți iai rămas-bun de la vecinii de compartiment, după o călătorie lungă făcută împreună;
- îi spui „la revedere” colegului tău în fața casei;
- închei o convorbire telefonică în care ai cerut o informație.

Poți folosi formulări ca:

Mulumesc!

Bună ziua!

La revedere!

Pe curând!

4. Conversația în grup

Învățați jucându-vă!

✓ Constituiți grupe de câte trei elevi. Stabiliți de comun acord o temă de discuție. Aplicați ceea ce ați învățat în legătură cu desfășurarea unui dialog.

EXERSAȚI!

1. Completează în caiet dialogul de mai jos:

– Andreea: ---

– Irina: – Toată vara am fost la bunici!

– Andreea: ---

– Irina: – Ei, am făcut diverse lucruri am citit, am făcut rânduială...

– Andreea: ---

Irina: – Oricum, bunica avea multă treabă și era normal să fac și asta.

2. Formați o grupă de trei elevi. Încercați să comunicați între voi numai prin gesturi și prin expresia feței. Cere colegilor să prezinte ce au înțeles.

3. Împărțiți-vă în grupe. Alegeți cinci cuvinte. Pornind de la acestea, realizați cinci scurte dialoguri.

SĂ NE REAMINTIM!

Normele de conversație:

E important să știi că într-o comunicare trebuie:

- să fii amabil, respectuos;
- să asculți cu atenție interlocutorul fără a-l întrerupe;
- să-l stimulezi să-și exprime părerile;
- să-l asculți cu atenție;
- să știi a-ți exprima dezacordul cu poziția interlocutorului, fără să-l jignești;
- să nu vorbești neîntrebat;
- să nu întrebuițezi cuvinte brutale;
- să vorbești și despre ceea ce este interesant și pentru interlocutor.

STILURILE FUNCȚIONALE ALE LIMBII

- **Stilul oficial (juridico-administrativ)**
- **Stilul științific**
- **Stilul artistic (belletristic)**
- **Stilul publicistic (gazetăresc)**

Stilurile funcționale – variante ale limbii literare care corespund anumitor sfere de activitate umană.

Stilul oficial (juridico-administrativ) se întrebunțează în sfera relațiilor oficial-justiție, administrație, diplomație etc. Este reprezentat de o categorie largă de texte (legi, hotărâri judecătorești, documente politice, corespondența oficială, petițiile și memoriile cetățenilor, autobiografia, curriculum vitae, procesul-verbal, cererea, formularul, interviul de angajare etc.)

Caracteristici:

- termeni specifici: cetățean, articol, condică, martor, avocat, judecavă, tratative, consul etc.;
- utilizarea formulelor tip (cererea, autobiografia etc.)
- respectarea normelor limbii literare;
- obiectivitate, claritate, precizie, concizie, proprietate;
- limbaj accesibil;
- enunțuri cu formă impersonală;
- lipsa afectivității și a expresivității;
- folosirea neologismelor, dar nu în număr la fel de mare ca în stilul științific.

Stilul științific este folosit în studii și lucrări științifice, articole, monografiile referate, comentariul, analiza de text, manuale etc.

Caracteristici:

- termeni și cuvinte abstracte din diferite domenii și tehnică, precum și neologisme;
- respectarea normelor limbii literare;

- obiectivitate, claritate, precizie, concizie;
- folosirea cuvintelor, mai ales, cu sensul lor propriu;
- lipsa figurilor de stil.

Stilul artistic (beletristic) este specific operelor literare în proză și în versuri: nuvele, poezii, schițe, romane, fabule, basme, memorii, jurnale, eseuri, amintiri etc.)

Trăsături:

- mesajul are funcție poetică;
- caracterul individual al stilului;
- folosirea figurilor de stil și a procedeelor artistice, a cuvintelor polisemantice și cu sens figurat;
- preluarea unor elemente de la celelalte stiluri la nivelul limbajului: arhaisme, neologisme, regionalisme, termeni științifici etc.
- trezirea emoțiilor;
- căutarea originalității și expresivității în exprimare;
- respectarea, în general, a normelor limbii literare, dar scriitorul își ia o mare libertate.

Stilul publicistic (gazetăresc) este caracteristic mijloacelor de comunicare în masă: ziare, reviste, televiziune, radio (articol de ziar, corespondență, știre, schiță, portret, reportaj, recenzie, reclamă, comunicat, interviu etc.)

Trăsături:

- respectarea normelor limbii literare;
- limbaj accesibil, lexic bogat, variat;
- adaptabilitate la inovație, reflectată în folosirea unor neologisme la modă;
- utilizarea unor figuri de stil, a unor construcții expresive (de exemplu, formulări șocante, pentru a atrage atenția cititorului etc.);
- folosirea de mijloace extralingvistice: fotografii, caricaturi etc.

SISTEMATIZAREA ȘI GENERALIZAREA CUNOȘTIINȚELOR

TEST DE EVALUARE

Citește cu atenție textul:

Ca ciocârliei ce-n văzduhuri
Spre soare ciripind se pierde,
Tot astfel sufletul îmi crește,
Când te revăd, câmpie verde!

În sfânta ta singurătate
De câte ori n-am rătăcit
Si-am adormit în iarba-ți-naltă,
Sub cerul tău nemărginit!...

(Stefan Octavian Iosif, *Câmpiei*)

1. Textul aparține stilului:

- a) științific;
- b) publicistic;
- c) belletristic;
- d) juridic-administrativ.

2. Identifică partea de vorbire după următoarele caracteristici:

- flexibilă, independentă;
- arată numărul sau ordinea obiectelor prin numărare.
 - a) pronume;
 - b) articol;
 - c) numeral;
 - d) adjectiv.

3. Precizează mijlocul intern de formare al cuvântului „nemijlocit”:
- compunere prin sudare;
 - conversiune;
 - derivare prin prefixare;
 - derivare parasintetică.
4. Stabilește varianta care conține numai substantive articulate cu articol hotărât:
- soare, câmpie, rândunea;
 - ciocârliei, sufletul;
 - iarba, singurătate;
 - câmpie, cerul.
5. Cuvântul evidențiat din enunțul:
În *sfânta* ta singurătate
De câte ori n-am rătăcit...
îndeplinește funcția sintactică de:
- subiect;
 - nume predicativ;
 - complement;
 - atribut.
6. Precizează varianta care exprimă valoarea morfologică a cuvintelor evidențiate din enunțul: *Când te revăd, câmpie verde!*
- pronume interogativ, pronume personal neaccentuat;
 - pronume relativ, pronume personal neaccentuat;
 - pronume interogativ, pronume reflexiv;
 - pronume relativ, pronume posesiv.
7. Desparte în silabe cuvintele: ciocârliei, văzduhuri, câmpie, singurătate.
8. Scrie doi termeni din familia lexicală a adjectivului „înalt”.
9. Găsește antonime contextuale pentru următoarele cuvinte: se pierde, (cerul) tău, (câmpie) verde.
10. Transcrie din text două adjective pronominale posesive.
11. Selectează din prima strofă un substantiv în cazul Vocativ.
12. Stabilește două cazuri de folosire a cratimei în structura: „iarba-ți-naltă”.

NU UITA!
OCROTEȘTE NATURA!

TEST DE EVALUARE

Citește cu atenție textul:

După o călătorie lungă și istovitoare rândunelele au poposit la cuiburile lor vechi și dărâmate de atâta așteptare. Și-au odihnit puțin aripioarele și, perechi-perechi, s-au pornit în căutarea bulgărașilor de lut, firelor de paie și alte trebuincioase pentru reparația cuiburilor. De sub streșini de case au pornit zeci de săgeți negre cu „sânge la vârf”, despicănd văzduhul azuriu. Cerul s-a înveselit de cântecele rândunelelor, care-și scaldau aripioarele în razele solare, schimbându-le culoarea în albastru-argintiu.

Au lucrat toată ziua. Iar spre seară, când soarele roșietic a început să se miște spre orizont, cuiburile erau gata.

1. Textul dat aparține:
a) stilului științific; **b)** stilului juridic-administrativ;
c) stilului publicistic (gazetăresc); **d)** stilului artistic (beletristic).
2. Indică ce este structura „reparația cuiburilor”:
a) o propoziție; **b)** un enunț; **c)** o îmbinare liberă de cuvinte;
d) o îmbinare stabilă de cuvinte.
3. Cuvântul aripioarele este format prin:
a) derivare cu prefix; **b)** derivare cu sufix; **c)** compunere;
d) conversie.
4. Cum se acordă substantivul cu adjectivele subliniate din text:
a) gen, număr și caz; **b)** gen, persoană, număr și caz;
c) număr și caz; **d)** gen și caz.
5. Precizează valoarea morfologică a cuvântului „o” din structura „o călătorie”:
a) articol substantival hotărât; **b)** numeral cardinal; **c)** pronume personal neaccentuat; **d)** articol substantival nehotărât.
6. Sinonimele pentru sensul din text al cuvântului azuriu sunt:
a) auriu; **b)** străveziu; **c)** argintiu; **d)** bleu.
7. Indică antonimele pentru sensul din text al cuvintelor: *trebuincioase, negre*.
8. Explică ortografia adjectivului *albastru-argintiu*.
9. Alcătuieste 4 enunțuri cu substantive la cazul acuzativ (Ac).
10. Formează o frază cu două pronume reflexive.

11. Analizează morfo-sintactic pronumele din enunțul: Cerul s-a înveselit de cântecele rândunelelor.

12. Alcătuieste un enunț, în care cuvântul „rândunelele” să aibă funcția sintactică de complement.

Test de evaluare la tema

FONETICA

➤ Cum se despart în silabe cuvintele de mai jos? Alege un singur răspuns.

1. a) a-is-berg

b) ais-berg

c) sunt admise, în variație liberă, ambele forme

2. a) a-si-du-u

b) a-si-duu

c) sunt admise, în variație liberă, ambele forme

3. a) cer-no-zi-om

b) cer-no-ziom

c) sunt admise, în variație liberă, ambele forme

4. a) des-cri-e

b) de-scri-e

c) sunt admise, în variație liberă, ambele forme

5. a) gau-de-a-mus

b) ga-u-de-a-mus

c) gau-dea-mus

➤ Cum se accentuează corect cuvintele de mai jos? Alege un singur răspuns.

a) áfină

b) afínă

c) áfină sau afínă, cu sensuri diferite

d) carácter

e) caractér

f) sunt admise, în variație liberă, ambele forme 2.

Test de evaluare la tema

FAMILIA LEXICALĂ

1. Notează rădăcina / radicalul de la fiecare dintre cuvintele date mai jos:

a) bărbătește

b) îndreptare

- c) împietri e) nelegiuit
- d) omuleț f) neprețuit

2. Formează cuvinte noi de la cuvântul *dor*, ca părți de vorbire să fie:

- a) adjectiv:..... b) verb:..... c) substantiv

3. Grupează cuvintele de mai jos, în funcție de cuvântul de bază de la care s-au format: *copilă, căsuță, mânuit, omeneste, copilăros, copilită, mânuire, căscioară, omenesc, copilărește, mânuță, căsnicie, omenire*.

4. Alcătuieste familia lexicală a verbului *a înțelege*.

5. Folosind sufixul *-ar*, scrie patru cuvinte derivate.

6. Alcătuieste câte trei cuvinte, cu fiecare dintre prefixele date mai jos:

- a) dez-
b) des-
c) în-
d) îm-

7. Subliniază forma corectă a cuvintelor date:

- a) desbate – dezbate e) răsgândi – răzgândi
b) răsbate – răzbate f) despacheta – dezpacheta
c) înnopta – înopta g) înbuna – îmbuna
d) împături – înpături h) dezăpezi – dezăpezi.

8. Alcătuieste *câmpul lexical* al substantivului *frunză*.

Test de evaluare la tema

SUBSTANTIVUL I

1. Precizează cazul și funcția sintactică a substantivelor marcate din propozițiile următoare:

8 x 4 p. = 32 p.

- a) A răsărit soarele. _____
b) Prietenul meu este Radu. _____
c) Acestea sunt caietele Cristinei. _____
d) Le-am scris bunicilor. _____
e) Florile din grădină au un miros plăcut. _____
f) Vântul împrăștie frunzele copacilor. _____
g) Vorbim despre lectură. _____
h) Arată-ți puterea, campionule! _____

2. *Subliniază substantivele din textul următor și grupează-le în funcție de articulare:*

18 x 1 p. = 18 p.

La picioarele lor, orașul alb cu pârâul său limpede scânteia sub lumina soarelui.

Alătura, în umbra depărtării, stătea... vestita cetate a Neamțului, cetatea lui Ștefan, martoră nepieritoare a gloriei noastre trecute. Stăturăm, deci, la umbra unui mesteacăn, spre a ne sătura ochii și sufletul de această măreață priveliște...

(C. Hogaș, Amintiri dintr-o călătorie)

Cu articol hotărât	Cu articol nehotărât	Nearticulate

3. *Scrive o propoziție care să conțină două substantive în cazul nominativ cu funcții sintactice diferite.*

2 x 8 p. = 16 p

4. *Analizează substantivele din propoziția de mai jos, indicând și funcția lor sintactică.*

4 x 6 p. = 24 p.

Crengile mari ale copacilor erau o boltă albă de lemn.

SUBSTANTIVUL II

➤ **Citește, cu atenție, textul:**

Basmelor *copilăriei*, se spune, te învață să trăiești și se verifică oriunde în lume. De aceea ni le citeau *părinții* și tot de aceea le citim noi copiilor noștri. Despre ce vorbesc basmele? Despre încercări prin care trebuie să treci, despre tot felul de obstacole care ți se pun în cale, despre câteva creaturi foarte rele, care-ți pun bețe-n roate, despre cruzimi cumplite pe care trebuie să le înduri fără crâcnire, ca bravul soldat de plumb, de pildă, despre cei care-ți iau locul obligându-te să te ascunzi, eventual sub o piele de măgar, despre una dintre cele mai grele probe. (Ioana Pârvulescu, *Real Life*)

A. Transcrie din textul de mai sus: (40 p.)

1. un substantiv, genul feminin, numărul plural, nearticulat: 5 p.

2. un substantiv articulat un articol nehotărât:..... 5 p.

3. un substantiv în cazul acuzativ:..... 5 p.

4. un substantiv, genul masculin, numărul plural, articulat cu

- articol hotărât: 5 p.
5. un substantiv, genul feminin, numărul singular
articulat cu articol hotărât 5 p.
6. un substantiv în cazul dativ: 5 p.
7. un atribut exprimat prin substantiv comun:..... 5 p.
8. două prepoziții simple: 5 p.
- B. (20 p.)** Precizează felul, genul, numărul, cazul și partea de propoziție a substantivelor evidențiate în textul dat.

Substantiv	Felul 2 p.	Genul 2 p.	Numărul 2 p.	Cazul 2 p.	Partea de propoziție 2 p.
<i>copilăriei</i>					
<i>părinții</i>					

C. (20 puncte) Construiește enunțuri în care substantivul *soldat* să se afle în cazurile:

- Genitiv:.....10 p.
- Dativ:.....10 p.

SUBSTANTIVUL III

Încercuiește varianta corectă: 10 puncte

A. În enunțul: *Copiii fratelui meu au citit această carte*, substantivele sunt în cazurile:

- a) nominativ, genitiv, acuzativ;
 b) nominativ, nominativ, acuzativ;
 c) genitiv, dativ, acuzativ. 2,5 p.

B. În enunțul: *În copilărie, bunica strângea familia de sărbători*, există:

- a) două substantive în cazul N;
 b) două substantive în cazul Ac.;
 c) trei substantive în cazul Ac. 2,5 p.

C. Cuvântul evidențiat din enunțul: *E un cadou de la un soldat pe care bunicul l-a îngrijit*, este:

- a) subiect;
 b) complement circumstanțial de loc;
 c) atribut substantival prepozițional; 2,5 p.

D. Subiectul din enunțul: *Marea poveste a casei noastre o relatase bunica*, este:

- a) marea;
- b) casei
- c) bunica.

2,5 p.

Test de evaluare la tema

ADJECTIVUL

1. Subliniază adjectivele din textul dat.

Era o vreme frumoasă de primăvară. Lângă măceșii înfloriți cântau păsărele mărunte. Bătrânul morar coborâse la câmp și sta lângă râul limpede privind peștii multicolori. Era un moșneag slab cu barba albă.

2. Scrie la plural următoarele substantive și adjective, apoi schimbă locul adjectivului față de substantiv.

- a) copac ruginiu –
- b) urs cafeniu –
- c) nor fumuriu –

3. Trece la numărul plural grupurile de substantive și adjective:

- a) copil cuminte –
- b) trandafir roșu –
- c) vază rotundă –

4. Găsește adjective cu sens contrar:

- a) modest –
- b) pitic –
- c) murdar –
- d) ageră –
- e) odihnit –
- f) bogat –

5. Analizează cuvintele subliniate din text:

Într-o dimineată însorită de vară, George și Viorel au pornit spre pădurea de la marginea satului. Ei aveau o minge mare și o coardă. Au ajuns într-o poiană cu flori roșii, galbene și albastre.

Noi am venit mai târziu. George m-a întrebat:

- Nu vrei să te joci și tu cu noi?
- Eu joc fotbal cu fratele meu, am răspuns eu.

Deodată cerul s-a acoperit cu nori plumburii. Ei au adus o ploaie deasă. Am fugit repede spre casă.

6. Subliniază adjectivele din versurile date și analizează trei dintre ele:

- a) Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară!
Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară;
Soarele rotund și palid se prevede printre nori
Ca o zi de tinerețe printre anii trecători.

(Iarna, de Vasile Alecsandri)

- b) Să-mi fie somnul lin
Și codrul aproape,
Pe-ntinsele ape
Să am un cer senin.
Nu-mi trebuie flamuri,
Nu voi sicriu bogat,
Ci-mi împlețiți un pat
Din tinere ramuri. (*Mai am un singur dor*, de M.Eminescu)

7. Scrie câte două adjective potrivite pentru substantivele date:

- a) frunză:..... e) copil:.....
b) alee:..... f) glas:.....
c) pisică :.....
d) banchetă :.....

8. Trece următoarele perechi de substantive-adjective la numărul plural:

Ex. fulg argintiu – fulgi argintii

- a) cântec duios – d) întunecata noapte –
b) cercel auriu – e) blândul bunic –
c) exercițiu dificil – f) verdea câmpie –

9. Transcrie perechile de cuvinte care formează rima poeziilor de mai sus:

Exemplu: iară – țară

10. Subliniază adjectivele. Indică cu o săgeată substantivele însoțite:

- a) Ce lung pumnal de fulgere albastre
Își taie drumul ploaia fumurie
Pe-ntinsul veșted al grădinii noastre.
b) „A nins cu flori mari, zglobii, ca apoi să se aștearnă covor
moale, pufos, argintiu peste întinderi nesfârșite.”

11. Găsește adjective potrivite pentru substantivele următoare:

- a) floare:
b) cer:
c) suflet:

12. Potrivește:

- a) Cu bucațele (mic) se prind pești (mare).
- b) Buturuga (mic) răstoarnă carul (mari).
- c) Prietenul (adevărați) la nevoie se cunoaște.

13. Analizează cuvintele evidențiate:

- a) Luna se oglindea într-un *lac mare* și *limpede* ca seninul cerului.
- b) *Valurile reci* loveau barca Mirelei.

14. Descrie în maxim cinci rânduri jucăria preferată, folosind cât mai multe adjective. Subliniază-le!

15. Subliniază adjectivele cu două linii și substantivele pe care le determină cu o linie din textul care urmează:

„Deasupra pădurii adormite se zărește luna. Ceața deasă se lasă peste dealurile împădurite. În liniștita luncă se aude glasul unei privighetori. Ea ne încântă auzul cu trilurile ei deosebite. Frunzișul verde freamătă.”

16. Formează adjective de la următoarele substantive:

a) portocală -	e) bucurie -
b) frig -	f) frică -
c) argint -	g) aramă -
d) lumină -	h) vișină -

17. Găsește substantive care pot avea următoarele însușiri:

- a) verde, deasă, desfrunzită -
- b) tăios, rece, uscat -
- c) flămânde, mici, gureșe -

18. Găsește cel puțin trei însușiri pentru fiecare din substantivele:

- a) flori:.....
- b) copii:
- c) stradă:.....

19. Găsește adjective care au sens opus celor date:

a) neastâmpărat -	e) amar -
b) silitor -	f) apropiat -
c) murdar -	g) înnorat -
d) bun -	h) îngrijit -

20. Analizează adjectivele din enunțurile următoare:

Pădurile mari, întunecate, îl adăposteau sub bolțile lor tănuite. O lină suflare de vânt adie peste grânelor coapte.

Test grilă de evaluare la tema PRONUMELE. NUMERALUL

1. Pronumele este parte de vorbire care:
 - a) se conjugă
 - b) se declină
 - c) nu își schimbă forma.
2. Pronumele *dânsa* și *dânsul* sunt:
 - a) pronume de politețe
 - b) pronumele personale propriu-zise.
3. În propoziția *Pe ei îi ascultă.* pronumele subliniat are funcția sintactica de:
 - a) subiect
 - b) complement direct
 - c) complement indirect
4. Pronumele:
 - a) reflexiv și personal de politețe
 - b) reflexiv și demonstrativ
 - c) posesiv și demonstrativ.
 - devin adjective pronominale atunci când însoțesc:
 - a) un substantiv și se acordă cu el
 - b) un verb
 - c) un adjectiv
5. În propoziția *Mama mă îmbracă.*, pronumele evidențiat este:
 - a) personal
 - b) reflexiv.
6. Precizează forma corectă din următoarele exemple:
 - a) Un coleg de-ai mei/de-al meu.
 - b) prietenă de-ale mele/de-a mea.
7. În propoziția *Întrebările acestora* sunt interesante, cuvântul evidențiat este:
 - a) adjectiv pronominal demonstrativ
 - b) pronume demonstrativ
 - c) pronume posesiv
8. În propoziția *Am văzut-o pe Maria la cinema.*, **O** este:
 - a) numeral cardinal
 - b) articol nehotărât
 - c) pronume personal.

9. Alege varianta corectă:
- fata aceea/fata aceia
 - femeii acesteia/femeii acesteea
 - acelaș cățel/același cățel
 - ceilanți copii/ceilalți copii.
10. Cuvântul subliniat în propoziția *Cartea aceasta e interesantă*. are:
- valoare substantivală
 - valoare adjectivală.
11. *În două mâini cu zece degete e toată puterea și iscusința omului.*
În propoziția dată sunt:
- două numerale ordinale
 - trei numerale cardinale
 - două numerale cardinale.
12. Alege varianta corectă:
- patrusprezece/ paisprezece
 - optusprezece/optsprezece
 - al cincilea/ al cincelea
 - clasa întâi/clasa întâia.
13. *Al treilea scaun este la mine în cameră.* În propoziția dată numeralul subliniat are:
- valoare substantivală
 - valoare adjectivală.
14. *Tuspatru pisoii beau lapte.* În propoziția dată, cuvântul subliniat este:
- numeral colectiv
 - adjectiv
- și are funcția sintactică de:*
- atribut adjectival în cazul acuzativ
 - atribut adjectival în cazul nominative.
15. Scrie cu cifre romane următorii ani:
- 1980 –
 - 1687 –
 - 2006 –
16. În propoziția *Am mâncat o portocală, un kiwi și două banane*, cuvintele subliniate sunt:
- articole nehotărâte
 - numerale cardinale.

Test de evaluare la tema

PRONUMELE

Punctaj: 25 puncte

➤ **Citește, cu atenție, textul:**

El e un copil bine crescut. Noi înșine apreciem comportamentul său. V-ați convins de aceasta atunci când acest copil a ajutat-o pe bătrână să traverseze. Ce au spus părinții lui? Ei înșiși foarte emoționați, l-au binecuvântat și lăudat pentru că le face cinste. Visul lor este să îl vadă om drept înaintea Aceluia care l-a ajutat mereu. Grație lui și nimănui altul au devenit atât de fericiți. Oricât ar dura fericirea, îi vor mulțumi lui Dumnezeu. Nimeni nu le poate șterge din suflet bucuria, deși fiecare este împovărat de alte griji. Niciun lucru nu poate fi mai important decât copilul lor.

1. Subliniază în text pronumele și adjectivele pronominale învățate.

3 p.

2. Realizează analiza gramaticală a pronumelor și adjectivele pronominale negative.

5 p.

3. Scrie valoarea morfologică și cazul cuvintelor subliniate.

2 p.

4. Completează următoarele enunțuri cu adjectivele pronominale de întărire potrivite:

- a) Nouă (fem.)..... ne-a mărturisit.
- b) Fetelor..... le-a fost greu.
- c) Ție..... ți-a fost milă.
- d) Vouă (fem.)..... v-a părut bine.
- e) Mie (masc.)..... mi-a venit ideea.

5 p.

5. Completează enunțurile cu articole genitivale și pronume relative potrivite:

- a) Cartea copertă e rosie s-a rupt.
- b) Băiatul mamă e avocată a chiulit.
- c) Blocurile, locuitori sunt civilizați, sunt curate.
- d) Mi-a dăruit bluzamânci sunt brodate.
- e) Sunt lăudați copiii caiete sunt îngrijite.

5 p.

6. Alcătuieste trei propoziții în care un pronume interogativ, unul nehotărât și un pronume negativ să îndeplinească funcția sintactică de subiect.

3 p.

7. Alcătuieste un dialog de câteva rânduri în care să utilizezi cel puțin cinci pronume de politețe.

2 p.

Învățăm jucându-ne

❖ **Anagramă** – joc care constă în schimbarea ordinii literelor unui cuvânt pentru a obține alt cuvânt.

1. Dați exemple de cuvinte, care, fiind citite de la dreapta spre stânga, capătă un alt sens. **Model:** roșu – ușor

2. Dați exemple de cuvinte, în care schimbarea ordinii sunetelor duce la formarea de noi cuvinte. **Model:** armă – ramă

3. Anagramați acel cuvânt, care, citit de la dreapta spre stânga, capătă un nou sens:

Dacă mă citești spre dreapta, / Vârstei tale-i numesc treapta,
De la stânga de mă iei / Printre stele vărs scânteii.

❖ **Palindrom** – cuvinte care fiind citite de la dreapta spre stânga nu-și schimbă sensul.

Dați exemple de cuvinte, care, fiind citite de la dreapta spre stânga, nu-și schimbă sensul. **Model:** cojoc – cojoc

a) La dreapta mă citești / La stânga mă rostești.

b) Pădurea mi-i casa, / La stână iau masa,

c) De blana mea sură / Nimeni nu se-ndură.

❖ **Metagramă** – un joc care constă în formarea de cuvinte noi, înlocuind mereu câte o literă din cuvântul inițial definit.

1. **Cine va găsi mai multe cuvinte.**

Un elev spune un cuvânt monosilabic și propune unui coleg ca un sunet să fie înlocuit cu altul, pentru a forma un cuvânt nou.

Model: sac – mac – lac – rac.

2. Găsește un cuvânt de la care, înlăturând câte o literă de la stânga spre dreapta, vei căpăta existente în limbă.

Model: mare – are, re (notă muzicală), e (este)

3. **Lanț de cuvinte**

Organizatorul jocului spune un substantive oarecare la forma sa inițială (masă) și propune unuia dintre participanții la joc să găseas-

că repede un alt cuvânt care să înceapă cu ultima silabă din primul cuvânt (sămânță). Acesta propune, la rândul său, același lucru altui participant (țărănime). Dacă elevul întârzie cu răspunsul sau nu poate găsi cuvântul potrivit, organizatorul poate numi o altă persoană. Dacă e imposibil să găsești un cuvânt, care să înceapă cu silaba potrivită, organizatorul jocului propune un alt cuvânt, pentru a începe un alt lanț de cuvinte.

❖ **Șarade** – ghicitori care propun să fie aflat un cuvânt, ce constă din câteva părți, fiecare având o semnificație proprie.

Dezleagă următoarele șarade:

1. Sunt alcătuit din patru silabe. Primele trei silabe sunt denumiri de litere ale alfabetului. Ultima silabă e conjuncție. Citite toate la un loc, căpătăm denumirea manualului cu care vine elevul în prima zi de școală, în clasa întâia.

2. Prima silabă e articol nehotărât de genul feminin la numărul singular, a doua silabă e pronume relativ la cazul nominativ, a treia – perioadă de timp cuprinzând 12 luni. Tustrele înseamnă o vastă întindere de apă sărată, care ocupă suprafețele dintre continente.

Jocuri la tema STRUCTURA CUVÂNTULUI

1. Pentru cât mai multe cuvinte

Organizatorul propune elevilor să găsească un număr cât mai mare de cuvinte înrudite cu următoarele cuvinte: *pescar, a face, a pune, frunză*. Sau poate propune participanților la joc să determine structura unor cuvinte, să găsească părțile lor componente. Îvinge acela care explică numărul cel mai mare de cuvinte. Jocul poate fi complicat și anume: li se propune participanților să explice sensul unor cuvinte sau să alcătuiască propoziții.

2. Cuvântul potrivit

Organizatorul propune pe rând participanților la joc să găsească în decurs de 2-3 minute cuvintele care conțin un prefix și care corespund tălmăcirilor și sinonimelor de mai jos:

1. A încuraja pe cineva.
2. A coborî, a se da jos de pe cal.
3. Copt mai mult decât trebuie.

4. Haină prin care nu trece apa.
5. Care este mârhnit, supărat, prost dispus.
6. A lua măsuri de precauție pentru a înlătura ceva.
7. Care ocupă locul al treilea, socotind de la ultimul.
8. A suferi împreună cu altcineva.
9. A câștiga din nou, a redobândi, a recăpăta.
10. Care nu cunoaște mila, aspru.
11. Care nu este hotărât, nesigur.
12. Dezmierdat, alintat, capricios.

3. Printr-un singur cuvânt

Organizatorul jocului citește sinonime, definiții scurte, descrieri și tălmăciri de cuvinte, cerând de la participanții la joc să înscrie semnificația lor prin cuvântul potrivit. Câștigă acela care înscrie mai multe cuvinte și subliniază corect sufixele.

1. Meșter care face oale sau alte obiecte din lut ars.
2. Bogat.
3. Creșterea albinelor.
4. Diminutiv al cuvântului *gândac*.
5. Pădure de frasini.
6. Sinonimul cuvintelor *zăpadă, omăt*, faptul de a ninge.
7. Faptul de a fi singur, starea celui care trăiește singuratic.
8. Faptul de a fi șiret, faptă sau vorbă șireată.
9. Diminutiv al cuvântului *fluier*.
10. Pânză țesută de păianjen.
11. Bubăvoință, bunătate.
12. Cameră, clădire în care se pregătește mâncare.

4. Lingvistul botanist

Găsește cuvintele care denumesc diferite plante și formează cuvinte compuse de la cuvintele popuse mai jos.

Talpa ..., ... – ursului, ... – bouului, ... – ciobanului, gurița ..., ... – șarpelui, umbra – ...

Jocuri la tema

SINONIME. ANTONIME. PARONIME

1. Campionat la sinonime

Sunt scrise pe fișe o serie de adjective, iar participanții la campionat scriu în dreptul adjectivelor cât mai multe sinonime.

2. Antonime în proverbe și zicători

- a) Buturuga mică răstoarnă carul ...
- b) Ceea ce vei semăna, aceea vei ...
- c) A îndruga verzi și ...
- d) Broasca mică face gură ...
- e) Sătulul nu-l crede pe cel ...
- f) Nici călare, nici pe ...
- g) Adună, unde n-a ...
- h) Bogatul mai tare se plânge decât ...
- i) Lopata grămădește și sapa ...

3. Ștafeta antonimelor. Cine va fi primul

Profesorul propune participanților la joc să înscrie într-o coloniță câte zece adjective, iar în cea de-a doua – antonimele lor.

Învingătorul citește adjectivele și antonimele scrise. El devine organizatorul jocului următor.

4. Paronime

Construiește enunțuri cu următoarele cuvinte-paronime:

a) interesant – interesant	e) orar – oral
b) a aplica – a apleca	f) a compara – a cumpăra
c) a reciti – a recita	g) a preveni – a proveni
d) a promite – a permite	h) complement – compliment.

5. Omografe

Se scriu pe tablă perechi de cuvinte omonime – omografe, fără a le rosti și fără a pune accentul pe ele.

a) Acele (de oțel)	acele (evenimente)
b) Lupta (eroică)	lupta (eroic)
c) Veselă (curată)	veselă (sărbătoare)
d) Mână (bandajată)	mână (caii)
e) Nota (muzicală)	nota (în carnet)
f) Ura (față de dușman)	ura (puternic)

6. Repede și corect

Organizatorul jocului propune elevilor să scrie cât mai multe expresii, enunțuri cu cuvintele date, folosindu-le cu diferite sensuri:

Adjective: *frumos, verde, bun, nou, tare, rece, curat ușor.*

Substantive: *urmă, foaie, nod, lampă, lanț, lumină, drum, figură.*

Verbe: *a drege, a face, a intra, a închide, a îndrepta, a pierde.*

Jocuri la tema NUMERALUL. SUBSTANTIVUL

1. *Concurs cu obstacole*

A. Organizatorul scrie pe tablă următoarele numere: 2, 5, 8, 10. Apoi propune elevilor să le citească, numindu-le prin numerale cardinale, ordinale, fracționare, colective, multiplicative, adverbiale și distributive.

Aceasta e prima etapă a concursului și e limitată în timp. Acei, care nu comit nici o greșeală, sunt admiși la a doua etapă a concursului. Aici sunt înaintate elevilor următoarele cerințe:

- a) să decline un numeral cardinal
- b) să alcătuiască o propoziție cu un numeral fracționar
- c) să decline un numeral colectiv de genul masculin.

B. Determină ce parte de vorbire este cuvântul *un / unul* în propozițiile de mai jos:

Fiecare își găsește de lucru – *unul* scrie, altul citește în șoaptă.

Să faci doi pași înainte și *unul* înapoi.

Am zărit de departe *un* om necunoscut.

2. *Un, doi, trei, patru...*

Aceste patru numerale se află la baza formării unei serii întregi de cuvinte. Formează grupe de cuvinte cu celelalte numerale.

De exemplu: un, unul

Unanim, uneori, unic, unicelular, uniformă, unilateral, unime, unipersonal, unison, unitate.

3. Formează numeralele distributive de la numeralele cardinale: „cinci”, „șase”, „opt”, „cicisprezece”, „douăzeci și opt”.

4. Analizează numeralele din textul: „Amândoi i-au adus pe cei doi prizonieri, al treilea rămânând cu câte o pușcă în mână pentru a-i trezi pe cei patru. Atenția îi era îndoită pentru tuspatru și avea doar o șansă de a nu greși, la nevoie, ținta de două ori.”

5. *Prompt și corect*

Organizatorul scrie pe tablă o serie de substantive, iar elevii le înscriu în caiete într-un termen stabilit, clasificându-le:

Prima coloniță – substantivele care au ambele numere

Colonița a doua – substantivele care au numai numărul singular

Colonița a treia – substantivele care au numai numărul plural.

CUPRINS

Introducere.....	3
§ 1. Actualizarea cunoștințelor acumulate în clasa a V-a. Propoziția. Fraza.....	4
§ 2. Noțiunea de vocabular. Vocabularul fundamental.....	16
§ 3. Mijloacele interne de îmbogățire a vocabularului.....	20
§ 4. Sinonimia și antonimia (actualizare).....	28
§ 5. Dinamica lexicului în timp și spațiu: arhaisme, neologisme, regionalisme.....	34
§ 6. Câmpurile lexicale (actualizare). Pleonasmul.....	41
§ 7. Părțile de vorbire. Clasificarea părților de vorbire.....	44
§ 8. Articolul.....	49
§ 9. Substantive comune și proprii. Genul. Numărul.	59
§ 10. Declinarea. Ortografia substantivelor.	68
§ 11. Cazurile substantivului. Funcțiile sintactice.	76
§ 12. Substantivele defective de număr.	88
§ 13. Substantivele colective.	92
§ 14. Mijloacele de formare ale substantivelor.	96
§ 15. Locuțiuni substantivale.	100
§ 16. Funcțiile sintactice ale locuțiunilor substantivale.....	105
§ 17. Adjectivele variabile și invariabile.....	110
§ 18. Formele flexionare. Acordul adjectivului cu substantivul determinat.....	116
§ 19. Articolul adjectival (sau demonstrativ). Rolul articolului adjectival.....	121
§ 20. Gradele de comparație. Adjective fără grade de comparație.....	125
§ 21. Locuțiuni adjectivale.....	129
§ 22. Funcțiile sintactice ale adjectivului și ale locuțiunilor adjectivale.....	131
§ 23. Pronumele personal: persoana, numărul, genul.	136
§ 24. Pronumele personal de politețe (sau de reverență).	143
§ 25. Pronumele reflexiv. Formele accentuate și neaccentuate.....	147
§ 26. Pronumele posesiv și adjectivul pronominal posesiv.	152
§ 27. Pronumele demonstrativ și adjectivul pronominal demonstrativ.....	158
§ 28. Pronumele de întărire /de accentuare.....	164
§ 29. Pronumele nehotărât și adjectivul pronominal nehotărât.....	168
§ 30. Pronumele negativ și adjectivul pronominal negativ.	173
§ 31. Pronumele relativ și adjectivul pronominal relativ.....	178
§ 32. Locuțiunea pronominală. Funcțiile sintactice.	183
§ 33. Numeralesle cardinale simple și compuse.....	191
§ 34. Numeralul colectiv. Forme. Numeralul fracționar. Forme.	197
§ 35. Numeralul multiplicativ. Numeralul distributiv. Numeralul adverbial.....	202
§ 36. Numeralesle ordinale simple și compuse.....	207
Comunicarea orală și comunicarea scrisă.....	214
Sistematizarea și generalizarea cunoștințelor.....	221
Distracții plus cunoștințe.....	234

Навчальне видання

**ГОВОРНЯН Лілія Серафимівна
ВАСИЛЬЧУК Марія Дмитрівна
МИРОН Лариса Дмитрівна**

РУМУНСЬКА МОВА

**Підручник для 6 класу
закладів загальної середньої освіти**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

**Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено**

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

Румунською мовою

Редактор *Л.С. Пушкарьова*
Обкладинка *С.Л. Говорнян*
Художнє оформлення *С.Л. Говорнян*
Верстка *С.Л. Говорнян*
Коректор *Л.Г. Криган*

Формат 70×100^{1/16}. Ум. друк. арк. 19,44.
Обл.-вид. арк. 17,35. Тираж 2 542 пр. Зам. 23-234

Державне підприємство «Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Світ»
79008 м. Львів, вул. Галицька, 21
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4826 від 31.12.2014
www.svit.gov.ua; e-mail: office@svit.gov.ua, svit_vydav@ukr.net

Друк ПрАТ «Білоцерківська книжкова фабрика»
09100, Київська обл., м. Біла Церква, вул. Леся Курбаса, буд. 4
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 5454 від 14.08.2017

MODELE DE ANALIZĂ

Analiza substantivului:

1. Substantiv. Forma inițială.
 2. Comun sau propriu.
 3. Simplu sau compus.
 4. Genul: masculin, feminin, neutru.
 5. Numărul: singular, plural.
 6. Cazul: Nominativ, Genitiv, Dativ, Acuzativ, Vocativ.
 7. Declinarea (I, II, III).
 8. Articulat sau nearticulat.
 9. Funcția sintactică: subiect, nume predicativ, parte secundară de propoziție: atribut, complement.
- Model:** *Meseria* este brătară de aur.
Meseria – sub., f. iniț. – meserie, comun, simplu, g. fem., num. sing., c. N., decl. II, articulat, hotărât „a”, funcția sintactică subiect.

Analiza articolului:

1. Articol.
 2. Substantival (hotărât sau nehotărât), posesiv genitival sau demonstrativ adjectival (după înțeles).
 3. Enclitic sau proclitic (după poziție).
 4. Genul (masculin sau feminin).
 5. Numărul (singular sau plural).
 6. Cazul (nominativ, genitiv, dativ, acuzativ, vocativ).
 7. Fără funcție sintactică.
- Model:** Harap Alb era fiul cel mic *al* împăratului.
Al (împăratului) – art. posesiv genitival, proclitic, masc., sing., c. G., fără funcție sintactică.

Analiza pronumelui:

1. Pronume (personal, personal de politețe, reflexiv, posesiv, de întărire, demonstrativ, nehotărât, relativ, interogativ, negativ).
 2. Categoriile gramaticale: persoană, gen, număr, caz.
 3. Funcția sintactică (subiect, nume predicativ, parte secundară de propoziție: atribut, complement).
- Model:** Bunica a venit la *noi* în oșpeție.
Noi – pron. pers. acc., pers. I, num. pl., c. Ac., f. sint. compl.

Analiza adjectivului:

1. Adjectiv cu sens propriu sau figurat.
 2. Variabil sau invariabil.
 3. Poziția față de substantivul determinat.
 4. Categoriile gramaticale: genul, numărul, cazul.
 5. Gradele de comparație sau fără grade de comparație.
 6. Funcția sintactică (nume predicativ, parte secundară de propoziție: atribut, complement).
- Model:** Vorba *dulce* mult aduce.
Dulce – adjectiv propriu zis, stă după substantivul determinat *vorba*, genul feminin, numărul singular, cazul N., gradul de comparație pozitiv, funcția sintactică atribut.

Analiza numeralului:

1. Numeral cardinal (propriu-zis, colectiv, multiplicativ, distributiv, fracționar, adverbial) sau ordinal.
 2. Simplu sau compus.
 3. Categoriile gramaticale: gen, număr, caz.
 4. Funcția sintactică: subiect, nume predicativ, atribut, compl.
- Model:** *Cincisprezece* elevi au plecat în excursie.
Cincisprezece – num. card. propriu-zis, com., f. sint. atribut.

Analiza verbului:

1. Verbul.
 2. Forma inițială.
 3. Conjugarea (I, II, III, IV).
 4. Predicativ sau nepredicativ (copulativ sau auxiliar).
 5. Trăsăturile morfologice: persoana, numărul (sing. sau plur.), timpul (la persoana a III are gen).
 6. Diateza (activă, pasivă, reflexivă).
 7. Funcția sintactică: predicat verbal sau nominal.
- Model:** Albinuța *culege* nectar de pe flori.
Culege – verb, f. iniț. – *a culege*, conj. III, predic., pers. III, num. sing., timp. prezent, fun. sint. predicat verbal.

Analiza adverbului:

1. Adverb simplu sau compus.
 2. Tipul (de loc, de timp, de mod, de scop, concesiv);
 3. Gradele de comparație.
 4. Predicativ sau nepredicativ.
 5. Funcția sintactică (nume predicativ, atribut, complement)
- Model:** *Astă-toamnă* au rodit câmpurile.
Astă-toamnă – adverb compus, de timp, fără gr. de comp., nepred., f. sint. compl.

Analiza prepoziției:

1. Prepoziție simplă sau compusă (după formă).
 2. Propriu-zisă sau provenită din alte părți de vorbire (după origine).
 3. Cazul genitiv, dativ sau acuzativ (după regimul cazual).
 4. Fără funcție sintactică.
- Model:** *Lângă* porțița casei părințești crește un nuc umbros.
Lângă – prepoziție simplă, propriu-zisă, cazul A., fără funcție sintactică.

Analiza interjecției:

1. Interjecție implă sau compusă (după formă).
 2. Propriu-zisă sau provenită din alte părți de vorbire (după origine).
 3. Onomatopeică (dacă e cazul).
 4. Nepredicativă (cu funcție sintactică de subiect, nume predicativ, atribut, complement sau fără funcție sintactică) sau predicativă (cu funcție sintactică de predicat verbal).
- Model:** *Ah!* Iată primăvara... (Vasile Alecsandri)
Ah – interjecție, simplă, propriu-zisă, nepredicativă, fără funcție sintactică.

Analiza tipurilor de propoziții:

1. Propoziție:
 2. Simplă sau dezvoltată (după structură).
 3. Afirmativă sau negativă (după aspect).
 4. Enunțiativă sau interogativă (după scopul comunicării).
 5. Propoziție exclamativă (după intonație).
- Model:** *Veniți, copii, acasă la părinți!*
Propoziție, dezvoltată, afirmativă, enunțiativă, exclamativă.

Analiza sintactică a propoziției:

1. Părți principale de propoziție:
 - a) subiect exprimat (simplu, multiplu sau complex); subiect neexprimat (inclus, subînțeles, nedeterminat); subiect reluat.
 - b) predicat verbal sau nominal.
 2. Părți secundare de propoziție (atribut sau complement).
 3. Exprimarea părților de propoziție (părți de vorbire: substantiv, adjectiv, pronume, verb, numeral, adverb e.t.c.).
- Model:** *Cocostârcii au sosit din țările calde.*
1. Părțile principale:
 - a) **Cocostârcii** – parte princ. de prop., subiect, simplu, exprimat prin substantiv simplu, declinarea I, num. singular, cazul N.
 - b) **Au sosit** – parte principală de propoziție, predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, persoana III, numărul plural, timpul trecut, funcția sintactică perfect compus.
2. Părțile secundare...

Analiza sintactică a frazei:

1. Frază.
 2. Numărul de propoziții în cadrul frazei.
 3. Propoziții principale și propoziții subordonate; propoziții regente.
 4. Elemente de relație în frază.
 5. Schema frazei.
- Model:** *Pădurea este cel mai prețios dar¹ pe care l-a primit omul de la natură.²*
1 – propoziție principală, regentă, (PP); 2 – propoziție subordonată (PS); elemente de relație: pronume relativ **pe care**.

Analiza conjuncției:

1. Simplă sau compusă (după formă).
 2. Coordonatoare (copulativă, adversativă, disjunctivă, adversativă) sau subordonatoare (după funcție).
 3. Leagă două cuvinte sau două propoziții.
 4. Fără funcție sintactică.
- Model:** *Și* cerul, *și* pământul preschimbă sărutări... (Vasile Alecsandri)
Și – conjuncție simplă, coordonatoare, copulativă, leagă două cuvinte în propoziție, fără funcție sintactică.